

Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány

Évkönyve

Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány
Évkönyve
1994

Budapest, 1995

Előszó

Ötéves a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány, ez ha ünneplésre nem is, de visszapillantásra mindenképpen okot és lehetőséget ad. Öt év távlatából is igazolva látjuk az alapítók okiratban megfogalmazott egyik célját, közös történelmi keretekben megőrizni a Magyar Posta eredményeit, hiszen az együttesen, megbonthatatlanul valamennyiünké, függetlenül attól, hogy azóta a hírközlés szakágazatai egymástól külön tevékenykednek. Így érzik és vállalják ezt a „matávósok” és a postások, az „antennások” is.

Az alapítvány létrehozása nagyobb önállóságot, kevesebb kötöttséget teremtett a múzeumok vezetői és munkatársai számára. Ennek kedvező hatása megmutatkozik a rendezvények, kiállítóhelyek, létesítmények, gyűjtemények, publikációk számának örvedetes emelkedésében, a rendezvények látogatottsági adataiban.

Míntha változna muzeológusaink szemlélete is. Nemcsak tárgyakat mutatnak be, hanem megismertetik az azokat létrehozó, működtető embereket is. Fontos ez az egyre jobban *elembertelenedő* világunkban, mert gyakran elfelejtjük, hogy ezen a világon semmi sem önmagától van, mindent – jót-rosszat – mi emberek csinálunk.

A vidéki bemutatóhelyekkel lehetővé vált, hogy a kisebb régiók lakossága megismerje szűkebb hazája hírközléstörténetét, s egyben a kiállítás rendezésében a területi igazgatóságok munkatársai aktív szakmai segítséget nyújtsanak.

Az önállóság ösztönző erejének jótékony hatását bizonyítja az az önszorgalom, amely a rendezvények, kiállítások kivitelezésében megmutatkozik. Az alapítvány amit lehet saját erőből végez, nem másokkal végeztet. Teheti mert maga mögött széles szakmai kört tudhat, akik saját munkájukon túl megbecsülik és segítik a szakmatörténet archiválásán, bemutatásán munkálkodó muzeológusokat. Ők járulnak hozzá gyűjteményeink és ismereteink gyarapodásához. Köszönet érte!

Az alapítvány munkájára az alapítóink is egyre jobban támaszkodnak. A múzeumok anyagait kiadványaikban, rendezvényeiken egyre gyakrabban közreadják, de hasznosítják a történelmi okmányok és iratok adatait is.

Azt, hogy jó úton járunk, végül is a látogatók bizonyítják, akikért mindez történik. A vendégkönyvekben sok-sok szívet melengető és a fáradságos munkához erőt adó bejegyzés olvasható, amelyekből egy csokorra valót évkönyveinkben is közreadtunk.

Ötéves alapítványunk eredményeit látva azonban nem lehetünk elégedettek. Az örvedetes gyorsan változó világunk sok dokumentálandó, megőrzendő, feldolgozandó feladatot ad és igényel, amelyhez kevés a személyzet, kevés a raktár, kevés a bemutatóhely, kevés a ... Igaz, igaz, de erre nem hivatkozhatunk, hiszen amit ma kidobunk, leselejtezzük, azt holnap már hiába keressük, nem tudjuk begyűjteni, bemutatni! Ezzel a gonddal és megnyugtató megoldásának reményével kell alapítványunknak a következő évek elé indulni.

Bízom és bízunk benne, hogy közösen ezt is sikeresen elvégezzük!

Beszámoló

a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány 1994. évi munkájáról

Alapítványunk 1994-ben munkatervében olyan megerősítő alapítói rendelkezések kiadását fogalmazta meg, amelyek a múzeumok gyakorlati munkájához szükségesnek mutatkoznak: Alapító Okirat módosítása, elnök-vezérigazgatói rendelkezések kiadása a történeti tárgyak és dokumentumok kötelező archiválásáról, Múzeumi Tanács létrehozása. Jóllehet a fentiek de jure nem teljesültek, de facto megvalósultak, amint azt a POTI Távközlési Tervező Kft. megszűnésével múzeumi gyűjteménybe és kezelésbe helyezett tervtári, irattári, könyvtári és fotótári anyagok sorsa vagy a diósi múzeum kiállításának rendezésére az Antenna Hungáriánál létrejött múzeumi tanácsadó testület példázza.

Az 1994-es esztendőben – az alapítványi célkitűzéseket tekintve – a POTI Távközlési Tervező Kft. épületében helyet kapott múzeumi gyűjtemény létrejötte volt a legjelentősebb esemény. Bár fontosabb, hogy a történeti archiválás kötelezettsége de facto működik, a jogi megerősítéstől mégsem tekintettünk el. Az Alapító Okirat módosítása is hasonló célokat szolgál az alapítványi lét 5 esztendeje alatt beállt változások hivatalos bejegyzésére. A Múzeumi Tanács életre hívása a múzeumok naprakész szakmai ismereteit, a múzeumok és a szakmai érdekek jobb összehangolását kívánja szolgálni.

Az alapítványi munkáról

Az alapítványi igazgatás és gazdálkodás körében 1994-ben teljessé vált az új szabályzatok kiadásának köre. Elkészült és hatályba lépett: az ügyviteli és irattári rendtartás, a tűzvédelmi és munkavédelmi szabályzat, a számviteli politika és számlarend a hozzátartozó házipénztár kezelési bizonylati és selejtezési szabályzatokkal. Az újabb rendelkezéseknek megfelelően valamennyi szabályzatunkon, így a munkaadói és munkavállalói szerződésen is, elvégeztük a szükséges módosításokat.

Az alapítványi igazgatás sikeres marketing akciója volt az alapító vállalatok munkatársainak ellátása névre szóló, állandó, díjtalan belépőjegyekkel, múzeumi kiállításainkra. Július hónapban összesen 72 000 belépő került kiosztásra. A nyári hónapokban, a mért adatok szerint, 2300 fő vette igénybe e szolgáltatást.

Az alapítványi igazgatás részét képezték a világhiállítás programiroda valamint a Művelődési és Közköztartási Minisztérium pályázataira küldött rendezvény és kiállításstervek. Világhiállítás rendezvényként a **Televilághírmondó, Magyarok a világ bélyegein**

és a világ a magyar bélyegeken, valamint a **Világpostasétány** terveit dolgoztuk ki, a millicentenáriumra pedig az ópusztaszeri postaház új kiállítását. Mint elfogadott tervek talán későbbi fejlesztési elképzeléseinkben hasznosíthatók lesznek.

A múzeumi menedzsment kérdéseiről rendezett konferenciákon korreferátumokkal is részt vettünk. Az a tervünk, hogy az idegenforgalom és a múzeumok közös érdekeinek számbavételéről egynapos tanácskozást szervezzünk, az Országos Idegenforgalmi Hivatal „menedzsment”-jének érdektelensége folytán megghiúsult. Mi a magunk működési tapasztalatait számba vettük és az alkalmazott idegen nyelvek (angol, német) elégtelen voltát javítandó, a Postamúzeumban újságlapozókra helyezett és a helyszínen használható angol, francia, német, olasz, orosz, spanyol nyelvű kiállítás-vezetőket helyeztünk el.

A szakmai kulturális közélet fejlesztésére rendezett koncertek között az anyák napi koncertnek volt legnagyobb sikere. A világnapi eseményeket múzeumaink kiállításokkal gazdagították. A debreceni XIV. Országos Postás Konferenciára rendezett kiállításunk jól példázta, hogy alapítványunk a szakmai közélet részét képezi.

A múzeumpedagógiai tevékenységünkbe örvendetes változásként könyvelhetjük el a **Halló! Itt Puskás Tivadar telefonja!** című kiállításunk nagyszámú középiskolás csoportjának látogatását, az iskolák közvetlen megkeresése nyomán.

Múzeumi munkáinkról

Gyűjteményi feladataink körében a Bélyegmúzeum gyűjtemény-revíziójának leltározási munkái befejeződtek. A Postamúzeum, a POTI Távközlési Tervező Kft. dokumentációs anyagainak átvételével és kezelésével megbízva, új gyűjteményi raktárakhoz és feldolgozó munkaszobához jutott. A vidéki igazgatóságokon folytatott gyűjtőutak, a műtárgyvásárlások és az adományok következtében múzeumainkban az alábbi gyűjteménygyarapodásokkal zártuk az esztendő (a bevételezés alatt lévő POTI-gyűjtemény nélkül):

Bélyegmúzeum:	Magyar bélyeggyűjtemény gyarapodása	54 779 db,
	Külföldi bélyeggyűjtemények gyarapodása	39 063 db,
	Vegyes gyűjtemények gyarapodása	2 040 db,
	Bélyegvázlatok gyűjteménye	248 db,
	Könyvtár	145 db;
Postamúzeum:	Tárgyi gyűjtemények	2 397 db,
	Dokumentációs gyűjtemények	8 347 db,
	Könyvtár	293 db.

Megjegyezni kívánjuk, hogy a Postamúzeum tárgyi gyűjteményeinek gyarapodása ebben az évben nemcsak kimagaslóan magas volt, hanem olyan unikális tárgyakat tartalmaz, mint a székesfehérvári 50 kW-os gépadó 1000 Hz-es generátora, az 1904-ben Londonban csekély példányszámban megjelent Thomas Cross: The Autobiography of a stage coachman színes két kötetes könyve, jelentős XVIII–XIX. századi postatérképek.

Előrehaladt a soproni gyűjtemény feldolgozása, az adattár gyarapítása, valamint a raktárak profiltisztításának munkája.

Restaurálás, rekonstrukciók

Abból az alapelvből kiindulva, hogy kiállításainkban csak restaurált és szükség szerint működőképes tárgyakat helyezünk el, az 1994. évi restaurálási munkák elsősorban a Rádió- és Televíziómuzeum kiállítási tárgyaira szorítkoztak. Az állagvédelem munkáját a nagy tömegében bekerült új tárgyak tisztítása lassította, s ez vonatkozik a konzerválási, tárgyrevíziós munkákra is. Rekonstrukcióként saját műhelyeinkben 4 db tárgy készült.

Kiállítások

Az alapítványi múzeumok 1994-ben közel 30 kiállítást rendeztek vagy anyagaik kölcsönadásával részt vettek a társintézmények kiállításain.

Bélyegmúzeum

Jelentősebb kiállítások:

- 1. Kossuth Lajos halálának 100. évfordulója**
(Bélyegmúzeum, 1994. február 17-től december 10-ig),
- 2. Kossuth Lajos a bélyegeken**
(Pesterzsébeti Múzeum, 1994. február 9-től március 9-ig),
- 3. Kass János bélyeggrafikai munkássága**
(Bélyegmúzeum, 1994. március 14-től október 30-ig),
- 4. Ásványok a bélyegeken**
(Nemzetközi Ásvány Fesztivál, Miskolc, 1994. március 7-től március 18-ig),
- 5. Erzsébet királyné a magyar bélyegeken**
(MABÉOSZ, 1994. május 5–14-ig),
- 6. Philakorea '94, Óbuda – Buda – Pest – Budapest bélyegeken**
(Szöul, 1994. július 25-től augusztus 10-ig) A kiállítás rendezője, Sipos Józsefné az irodalmi osztályban elnyerte a Nagy Ezüst-díjat.
- 7. Magyarország és Indonézia bélyegei**
(MABÉOSZ, 1994. szeptember 10–20-ig),
- 8. Szekeres Erzsébet és Hagner Judit képzőművészek kiállítása**
(Bélyegmúzeum, 1994. november 18-tól 1995. január 31-ig),
- 9. A magyar posta aranykora**
(Postamúzeum, 1994. december 15-től 1995. december 31-ig).

A Bélyegmúzeum jelentős anyagot kölcsönzött az alábbi kiállításokra:

1. Madách arcmások (Balassagyarmat Városi Könyvtár, 1994. jan. 18.–március 31.),
2. Értékpapírok (Országos Széchényi Könyvtár, 1994. január 20.–február 10.),
3. Magyarok kelet és nyugat között (Néprajzi Múzeum, 1994. márc. 22.–szept. 30.),
4. Magyar származású Nobel-díjas tudósok (Magyar Nemzeti Múzeum, 1993. szeptem-

- ber 14.–1994. február 28.; Vegyészeti Múzeum Várpalota, 1994. március 22.–szeptember 30.; Biblioteca Universalis Szentes, 1994. okt. 15.–1995. november 1.),
5. Híd – Most Elekes Attila – Fero Hornyák bélyeggrafikai kiállítása (MABÉOSZ, 1994. március 20–30.),
 6. 125 éves a postai díjjegyes levelezőlap (Postamúzeum, szept. 30.–november 30.),
 7. Az állandó kiállítás 1994. decemberében egy alkalmi tablóval bővült, amely a karácsonyi bélyegeket mutatja be az FDC-ken.

Postamúzeum

Új állandó kiállítással bővült a múzeum az ópaksi Vasúti Múzeumban elhelyezett mozgóposta kocsival, amelyben állandó kiállításként 1994. június 2-án nyílt meg a **Mozgóposta a mozdón** című kiállítás.

Jelentősebb kiállítások:

1. A távközlés és a kultúra

(Debrecen, Kölcsey Ferenc Művelődési Központ, 1994. május 17.),

2. A Debreceni Postaigazgatóság emlékei a Postamúzeum gyűjteményében

(Debrecen, XIV. Országos Postás Konferencia, 1994. augusztus 4–7.),

3. Tállya postája

(Tállya, 1994. szeptember 20.–október 31.),

4. 125 éves a postai levelezőlap

(Postamúzeum Budapest, 1994. október 7.–november 30.),

5. A magyar posta aranykora és Gervay Mihály emlékezete

(Postamúzeum Budapest, 1994. december 15-től),

6. 100 éve született Mihály Dénes az ős televízió, a Telehor felfedezője

(Postamúzeum Budapest, 1994. december 15-től),

7. A csepeli mikrotávíró állomás története

(Postamúzeum Budapest, 1994. december 15-től).

Iskolai és üzemi bemutatóhelyek:

Békésy György Szakközépiskola (1994. április 4.),
Székesfehérvári Rádióállomás (1994. május),
Puskás Tivadar Távbeszélő Üzem (1994. május 30.),
Magyaregregyi Postahivatal (1994. június),
Balassagyarmati Postahivatal (1994. augusztus 4.).

A múzeum tárgyi és dokumentációs anyagot az alábbi kiállításokra kölcsönzött:

1. Holocaust (Magyar Nemzeti Múzeum, 1994. június 1.–november 30.),
2. 100 éve született Molnár C. Pál (Tihanyi Apátság Múzeuma, 1994. jún. 1.–okt. 5.),
3. Magyar származású Nobel-díjas tudósok (Magyar Nemzeti Múzeum, 1993. szeptem-

- ber 14.–1994. február 28.; Vegyészeti Múzeum Várpalota, 1994. március 22.–szeptember 30.; Biblioteca Universalis Szentés, 1994. okt. 15.–1995. november 1.),
4. Magyarok kelet és nyugat között (Néprajzi Múzeum, 1994. március 22.–szept. 30.),
 5. A Telefónia Múzeum állandó kiállítása a **nevezetes kábeleink** bemutatószekrényrel bővült.

Megkezdődött a Debreceni Posta és Távközlési Igazgatóságok közös munkájával az új múzeumi kiállítóhely tervezése és kivitelezése a postaigazgatóság Déri téri épületszárnyának földszintjén.

Tudományos tevékenységünk

A múzeumok tudományos munkájában legjelentősebb a kiállítások forgatókönyvének elkészítéséhez végzett kutatómunka volt. Kiemelkedő a történeti kutatások számára nélkülözhetetlen szakmatörténeti nemzeti kronológia anyaggyűjtésének befejezése az 1867 és 1900 közötti évekből. Feldolgozásuk megkezdődött. A gyűjteményi katalógusok összeállítása a kisebb gyűjteményekben (bélyegtervek, térképek, érmék, bélyegzők) befejezéséhez közeledik. Az 1993. évi évkönyv anyagának összeállításával és kiadásával, 1994-ben immáron a negyedik alapítványi évkönyvet helyezhettük el az alapítók és a társmúzeumok könyvtáraiban. A múzeumi gyűjteményekben külső kutatók közel ezer órát kutattak. Számos tudományos ismeretterjesztő TV-film szakanyagát múzeumaink biztosították, a Postamúzeumból pedig két alkalommal kértek történeti összefoglalót a Mesél a filmhíradó című sorozat anyagához.

Közművelődés, szakmai kulturális tevékenység, múzeumi pedagógia és közönségkapcsolatok

Mint kiemelt alapítványi feladatokról fentebb már beszámoltunk róla, az azonban említést érdemel, hogy múzeumaink és vidéki kiállítóhelyeink célzott foglalkozásokat szerveztek a kerületi és települési diákság számára. Saját magunk készítette propaganda anyagokkal sikerült a középiskolás csoportok számát növelni.

A Bélyegmúzeumban Szekeres Erzsébet textilművésznő kiállításához kapcsolódóan került sor Havas Judit előadástjére, amely a közönségkapcsolatok ápolásában hasznos volt és folytatást kíván.

Az alapítványi múzeumokról, elsősorban az elektronikus sajtóban közel húsz híradás volt. A Postamúzeumban elkészült az első, múzeumpedagógiát szolgáló, saját készítésű videofilm: 100 éve született Mihály Dénes az őstelevízió, a Telehor feltalálója.

A Futics pályázat tervezett kiírása – a szakközépiskolák történeti dokumentumainak összegyűjtésére – elmaradt. Az iskolák *esélyegyenlőségét* ugyanis nem lehetett volna biztosítani, hiszen a nagy múltú és rendszeresen évkönyveket kiadók mellett a vegyes profilú, többször átszervezett iskolák teljes esélytelensége 4–5 iskolára szűkítette volna a résztvevők számát. Az így megmaradt díjak viszont 1995-ben lehetővé teszik egy nagyobb körben meghirdethető pályázat kiírását.

Nemzetközi kapcsolataink

A múzeumok nemcsak a hazai múzeumi közéletben, de a nemzetközi együttműködés területén is sikeresen működtek, amint azt a Bélyegmúzeum Philakorea 1994 kiállításon nyert Nagy Ezüst érme, és a Postamúzeum tagsága a Nemzetközi Telefonkártya Múzeum tanácsadó testületében jelzik.

A Postamúzeum előadással képviseltette magát a szöuli távíró-történeti konferencián, kapcsolatot épített ki az Edison Archívummal és Puskás Tivadar relikviák cseréjét kezdte meg. Alapítványunk részt vett és beszámolóval szerepelt az IATM 1994. évi lisszaboni közgyűlésén. Előkészítette a diósi múzeum hang- és képanyagainak beszerzését valamint az őstelevízió, a Nipkow tárcsás televízor beszerzését egy amerikai gyártótól.

A MUT közgyűlés – a prágai elnök kérésére – elmaradt, az Antenna Hungáriával közösen tervezett Nürnberg – Berlin tanulmányút pedig a jövő évre tevődött át.

Gazdálkodás

Alapítványunk az 1994. évi pénzügyi terveknek megfelelően gazdálkodott. 1994. november 15-én részletes beszámolót készített az 1994. évi várható és az 1995. évi tervezett költségekről. Az alapítvány működésében likviditási zavarok nem voltak, az ellenőrzések hiányosságot nem tártak fel.

Budapest, 1994. december 29.

Revíziós leltár a Bélyegmúzeumban

A Bélyegmúzeum vezetésére – öt évi távollét után – 1994. szeptember 29-én kaptam megbízást. A revíziós leltár lebonyolításában nem vettem részt. Összefoglalómat a leltározási jegyzőkönyvek és munkanaplók, az időközi helyzetfelmérések és a jegyzőkönyvi összefoglaló jelentés és értékelés alapján – a korábbi 10 éves múzeumvezetői tapasztalataimat felhasználva – a kezelési szabályok és a múzeumi állomány ismeretében készítettem.

A múzeumi gyűjtemények 10 évenként esedékes revíziója biztosította a muzeális anyagoknak vizsgálatát, állagának ellenőrzését, a nyilvántartások hitelességét és azok meggyezését a tárgyi anyagokkal. A revízió speciális munkaszervezést és nagyobb igénybevételt követelt a múzeum dolgozóitól, mivel az alapvető feladatokat: a gyűjtemények gondozását, archiválását, valamint a kiállítási és kutatási tevékenységet is ellátták ez idő alatt. A leltározás lebonyolítására az igazgató ütemtervet készített, ezzel egyidejűleg kijelölte a revíziós bizottságok tagjait. A háromtagú – szakemberekből álló – munkacsoportok egyik tagja mindig az ellenőrzött gyűjteményt kezelő muzeológus volt.

A revízió 1991-ben vette kezdetét a múzeumban és 1994. első félévében fejeződött be. Mindazon gyűjteménycsoportra kiterjedt, amely a jogszabályok szerint 1991-ig revízióra kötelezetté vált. A revízió ideje alatt, személyi változások miatt több esetben átadó leltározásra is sor került.

A revízió lebonyolítása

A gyűjteménykezelő muzeológusok gondozásában lévő, nyilvántartásilag egybetartozó, de tárolásban, raktározásban és így kezelésben is elkülönülő revízió alá vont muzeális anyagok a következő készletekből tevődnek össze: kezelési készletek (lezárt csomagokban bélyegívék, mintabélyegek, imprimatúrák stb.); kiállítási készletek időszaki bélyegbemutatókhoz (bélyegsorok, blokkok, fázismenet stb.); állandó kiállításon szereplő muzeális értékű *törzsanyag* (magyar és külföldi bélyegek); elkülönített anyagok (tartalék – duplum – bélyegkészletek, blokkok, fázisnyomatok, amelyet 1976-ban a vagyonmegállapító leltár során bizottságilag lezártak); a múzeum gyűjtési körébe tartozó különleges szempontok alapján összeállított gyűjtemények (különgyűjtemények); alkalmi postai keletbélyegzők; grafikai gyűjtemény; valamint a könyvtár és okmánytár anyagából.

A bélyeganyag mennyisége és elhelyezése miatt a leltározás több ütemben történt, külön kellett számba venni nyilvántartani és összesíteni az előzőekben felsorolt különböző helyeken tárolt anyagokat. A bizottságok napi munkavégzésükről folyamatosan munkanaplót vezettek. A naplóban minden munkafázist rögzítettek, ez elősegítette a végleges jegyzőkönyvek elkészítését. A kezelési és kiállítási készleteket, valamint az

állandó kiállításon bemutatott anyagokat számba vették, majd a törzskönyvekben szereplő adatokat tételesen egyeztették a bélyegkatalógusokkal és a bélyegekkel.

Az elkülönített és bizottságilag lezárt tartalék anyagnál, hogy a rendkívül sérülékeny papíryanag ne károsodjon, csupán a csomagok lezárásának hitelességét és épségét vizsgálták. Az igazgató utasítását követve, a bizottságok mindenkor elfogadták a nyilvántartott, illetve a csomagra írt darabszámokat.

A leltározás során a számadásvezető által vezetett okmányok adatait együttesen vizsgálták a gyűjteménykezelő által vezetett okmányokkal. A törzskönyveknek a számadással egyeznie kellett. Kérdéses esetekben a bélyegek szakirányú vizsgálatát is elvégezték több esetben a fogazást, a vízjel-állást, a papírt minőséget és a bélyeg színét stb. A vizsgálat eredményét a munkanaplóba, az eltérést és változást pedig a gyűjtemény törzskönyvében is rögzítették.

1991. és 1994. között 30 gyűjteménycsoportban folyt revízió, 830 305 tárgyi anyagot tételesen vizsgálták, 520 bélyegcsomag épségét, sértetlenségét és archiválási körülményeit ellenőrizték. A revízió alá vont anyagok gyűjtemény-csoportonkénti felsorolását, darabszámát, az észlelt eltéréseket, valamint az ellenőrzés befejezésének időpontját a következő kimutatás tartalmazza.

Gyűjtemény megnevezése	Leltározott db	Eltérés		Megjegyzés
		- db	+ db	
Könyvtár A leltár 1991-ben befejeződött.	4 897	9		Új leltárkönyv készült, 1991-ben duplum példányok leválasztása és selejtezés előkészítése a könyvtári szabályzat alapján.
Okmánytár I. Okmánytár II. A leltár 1992-ben befejeződött.	35 720 2 240	135 9		Az okmánytárban megállapított eltérések régi keletűek, amelyek az archiválandó iratok körének meghatározásával és a levéltári szabályok érvényesítésével rendezhetők. A hiányok leírása javasolt.
Eredeti bélyegtervrajz	3 263			13 db téves bélyegzés korrigálva.
Vázlat bélyegrajz	11 189			
FDC tervekrajzok	86			
Postadíjjegyes tervekrajzok	638			
Aerogramm tervekrajzok	9			
Emléklap tervekrajzok	4			
Levélzáró tervekrajzok	2			
A leltár 1994-ben befejeződött				
Összesen:	58 048	153		

Revízió alá vont bélyeggyűjtemények megnevezése	Leltározott anyag db	Eltérés		Megjegyzés
		- db	+db	
Magyar bélyegek 1871–1920 Revízió 1992-ben befejeződött.	60 000 bg. 189 112 fázis össz.: 259 112 csomag: 135	47	50 bg. 12 fázis	Javaslat: átadó leltár- kor új leltárkönyv ké- szítése a tényleges ál- lapot szerint.
Afrika – Ázsia díjjegyesek Revízió 1992-ben befejeződött.	11 727 ebből: 447 bg.			
Amerika Ausztrália ENSZ Revízió 1992-ben befejeződött.	167 621 bg. csomag: 104			A hiány leírása java- solt, duplummal ren- delkezik a múzeum.
Ázsia – Afrika Revízió 1993-ban befejeződött, 1994 novemberétől átadó leltár kezdődött.	143 059 bg. csomag: 227			A vonatkozó gyűjte- ményrészek leltározá- sának előkészítése.
Európa I. Revízió 1994-ben befejeződött.	176 359 bg. csomag: 54			
Különgyűjtemények II., III., IV., V., VI., VII., VIII., XI., XVII., XXVII., XXXIII., XXXIII A., összesen 12 db Átadó leltár 1992-ben befejeződött.	24 379 bg.			
Összesen	772 257	47	62	

A revízió során tapasztalt eltérések és azok rendezése

A bizottságok a revíziós munka alatt vezetett munkanapló bejegyzései és adatai alapján rögzítették megállapításait. A jegyzőkönyvben szerepeltek mindazon feladatok, amelyek az igazgató engedélyével történtek. Pl. esetenkénti bélyegszakértői tevékenységek, bizottságilag lezárt tartalékanyagok felbontása.

A külföldi bélyegkészletek revíziója során az eltérések a katalógus adatainak időközi módosulásai miatt keletkeztek. Az eltérések a nyilvántartott tételek egyezőségét nem befolyásolták, belső átkönyveléssel a bélyegek minősítése rendezhető volt (bélyegeket blokként, blokkot kisívként kellett nyilvántartásba venni). A vizsgált gyűjteménycsoportok egyeztek a nyilvántartásban szereplő darabszámmal, egy uruguayi bélyeg hiányzott a kiállítási készletből. A hiány keletkezésében mind a múzeum, mind a kezelő vétlen volt, a hiányzó bélyegből duplum példánnyal rendelkezik a múzeum

A magyar bélyegek 1871 és 1920 között kiadott anyagának revíziója során 47 hiányt és 62 többletet regisztráltak a bizottság tagjai. Ebből az eltérésből 6 darab bélyeg kiállításon tűnt el, melynek ellenértékét a Hungária Biztosító kifizette. A többi eltérés keletkezésének okát a bizottság nem tudta megállapítani.

A revízió alá vont 259 112 db tételt vizsgálva az eltérés anyagi kárt nem jelentett, regisztrált eltéréseket vizsgálva a gyűjtemény forintra vetített katalógusértékben növekedett. A bizottság javasolta, amennyiben az anyag átadó leltározásra kerül, melyben a teljes anyagot tételesen vizsgálják, új leltárkönyv is készüljön.

A könyvtár, okmánytár és grafikai anyagok revíziója során 153 hiányt regisztráltak. A hiányok leírásra kerültek, illetve I hiánynak minősített grafikai anyag téves besorolásból adódóan előkerült. A leltárkönyv alapján megállapítható volt, hogy a hiányok zöme több évvel ezelőtt keletkezett, főként olyan bélyegárjegyzékek hiányoznak, amelyből tartalékpéldánnyal is rendelkezik múzeumunk.

A bizottság új leltárkönyv felfektetésére tett javaslatot a könyvtár anyagának nyilvántartására. A könyvtár anyagának szakszerű rendezése megtörtént. Az okmánytári anyag újrendezési és feldolgozási munkáira még nem került sor.

Javaslat a revízió tapasztalatai alapján egy új nyilvántartási rend kialakítására

A leltározás során valamennyi bizottság egyöntetű megállapítása az volt, hogy a gyűjtemények kezelési rendjében és az ellenőrzésben alapvető változások szükségesek. A hatályban lévő szabályok 1980 óta nem követték az azóta bekövetkezett szervezeti változásokat.

A revíziós leltározás során egyértelművé vált, hogy a jelenlegi rendszerben való munkavégzést, a gyűjteménymozgást, az ellenőrzést és nyilvántartást egyszerűsíteni, ha a gyűjtemények nem egyéni felelősségvállalással lennének a muzeológusok kezelésében, mert azok távollétében (szabadság, betegség) lehetetlen a munkafeladatokat a szabályozásnak megfelelően elvégezni. (Bélyeget csak bizottság alakításával lehet a gyűjteményből kiemelni, az anyagmozgatásról hiánylapot jegyzőkönyvet kell készíteni. A gyűjtemény kezelője visszaérkezését követően leltározni köteles gyűjteményének azon részét, amelyből távollétében kiemelés történt.) A bélyeggyűjtemények kezelésének egyszerűsítésére célszerű nyilvántartási csoportot létrehozni.

A múzeumi okmányokat az új munkarendhez igazodóan szükséges átszerkeszteni. Az új feldolgozási rend kialakításának egyik feltétele az új tárolási rendszer kialakítása. A jelenlegi 50 m² gyűjteménytár csaknem teljesen telített, eltérő gyűjtési területek anyagának elkülönített tárolására nincs lehetőség, így új raktározási rend kialakítására sem alkalmas. A központi nyilvántartó csoport földrészenként, országonként katalógusrendben nyilvántartja a múzeum bélyegkészletét. A raktári készletek mozgatását gyűjteményenként a megfelelő bizonylatokban rögzítik. A nyilvántartók az ügyrendi és kezelési szabályokban előírtak szerint előkészítik a gyűjteményi, feldolgozó munkát. A kutatók és a muzeológusok számára a kutatásokhoz szükséges tárgyi anyagokat előkészíti, majd a munka befejezését követően gondoskodik a gyűjteménybe történő visszasorolásról. A kiállítások, rendezvények anyagait az elkészített forgatókönyvek alapján megfelelően jegyzékelve a muzeológusok rendelkezésére bocsátja. Megszervezi a gyűjtemények rendszeres ellenőrzését, előkészíti a revíziót és azon gyűjtési területek leltározását melyek nem központi kezelésben vannak.

A múzeumban jelenleg alkalmazott egyéni felelősségvállalási gyakorlat mindaddig érvényben marad amíg a raktárkészletek átadásra kerülnek a nyilvántartó csoportnak. A múzeum központi nyilvántartását, melyben a több mint 10 millió darabot kitevő gyűjtemények kezelése, ellenőrzése és mozgatása együttes feladatként jelentkezne és szigorú számadás alá vonva történne. A szakmuzeológusok munkafeladatai között csak a különleges gyűjtőkörbe tartozó muzeális tárgyakkal, különgyűjteményekkel kapcsolatos nyilvántartási feladatok jelentkeznének, ezzel több idejük maradna feldolgozó, feltáró és tudományos kutatómunka végzésére.

A nyilvántartó csoport munkáját a kialakításra kerülő Bélyegmúzeumi Kezelési és Ügyrendi Szabályzat fogja rögzíteni, amely a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány Ügyrendjére építve rögzíti a munkafolyamatokat. A gyűjtemények átadása a nyilvántartó csoportnak I–III. ütemben történne.

Az első ütemben valamennyi gyűjteménycsoport tartalékanyagát, melyet az 1976-os vagyongéállapító leltár elkülönített, a leltárkönyvben lévő adatokkal egyeztetve átvennék. Vizsgálják a csomagok sértetlenségét, majd az ellenőrzés után bizottságilag zár alá helyeznék. A második ütemben történne a földrészenkénti bélyeggyűjtemények (kezelési készletek, szabadon lévő bélyegek, az éves rendszeres érkezéseket nyilvántartásba vétele) és a magyar bélyegek (kezelési és kiállítás készletek) átvétele. A harmadik ütemben pedig a nyilvántartó csoport a muzeológusok gondozásában maradó különgyűjtemények revízióját szervezné meg és bonyolítaná le.

Historia Domus – Postamúzeum, 1994

Újabb év telt el, újra mérleget kell készíteni munkánkról, hétköznapjainkról-ünnepeinkről, örömeinkről-bánatainkról és sikereinkről-sikertelenségeinkről. S hogy miért kell? Mert kell egy pont az egymás után pergő napok sorában, ahol megállunk, hátranézünk, időben egy kis rálátással áttekintjük és értékeljük az elmúlt évet. Harmadik éve teszem ezt meg kollégáim nevében is, abban a reményben, hogy *múzeumi kronológiánk* ilyen módon való összeállításra a számukra is megkönnyíti a visszatekintést, a *számadást*, s sok év múltán majd az emlékezést.

Ennek az évnek is egyik legnagyobb *vezérfonala* Diósd, az ottani múzeumépítés volt. **Január 5-én** a tervezőkkel és kivitelezőkkel együtt nagy értekezletet tartottunk a helyszínen.

Január 16-án, vasárnap a Tv 1 Tv-Magiszter című műsorában néhány perces ismertetőm hangzott el a barokk korszak postájáról, hírközléséről.

Február 8-án vendégünk volt Peter Donhauser, a bécsi Technisches Museum munkatársa, aki a készülő diósi Rádió- és Televíziómúzeumot tekintette meg, valamint ellátogatott Lakihegyre.

Február hónapban ezen kívül két, szomorú esemény történt életünkben. 1-én kedves teremőrünk, Horváth Egri Laci bácsi feleségét, Marika nénit, 15-én pedig mélyen tisztelt és szeretett Mészáros Vince bácsinkat kísértük utolsó útjára.

Március 10-én délután először került megrendezésre a PKI termében a Matávval közösen szervezett Telefonkártya Klub, amely attól kezdve a nyár közepéig kéthetente megismétlődött, ragyogó alkalmat teremtve a magyar gyűjtőkkel való találkozásra és gyűjteményünk gyarapítására. Sajnos, a nyári szünet után, szeptembertől „meghalt” a dolog, a Matáv – több hónapi halogatás és hitegetés után – megszüntette.

Március 22-e a Víz Világnapja. Az esztergomi Vízügyi Múzeum meghívására részt vettünk (Angyal Erzsébet, Bartók Ibolya, Grünwald Éva, Kisfaludi Júlia, Krizsákné Farkas Piroska és Somoskéry Ákos) a *Duna régi térképeken* című konferencián és a hozzá kapcsolódó térképkiallítás megnyitóján. Itt ismerkedtünk meg Bartha Lajossal, aki később meglátogatva minket, precíz szakvéleményt adott zsebnapóráinkról. (Lásd e kötetben külön cikként!)

Április 1-én Kovács Gergelyné Irénke a *Gyűjtésről* beszélt és forgatott a Duna Tv kamerái és riporterei előtt.

Április 6-a balatonszemesi múzeumunk történetében vált jeles nappá: A Somogy Megyei Múzeumi Igazgatóság, valamint az Állami Vagyonkezelő Hivatal képviselőinek jelenlétében átadási szerződést kötöttünk, melynek értelmében a balatonszemesi Postamúzeum épületének kezelője ezentúl a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány.

Április 18. és 21. között négynapos gyűjtőutat tettünk (Grünwald Éva, Koppándi Ágnes, Kisfaludi Júlia) a Pécsi Postaigazgatóság területén. 28 hivatalt látogattunk meg, 69

tárgyat illetve dokumentumot hoztunk magunkkal és 36 tárgyat nyilvánítottunk védetté a helyszínen. Az útról képekkel illusztrált Naplót állítottunk össze.

Április 26-án a Budapest Tv stúdiójában néhány perces beszélgetést folytattam Pálffy József újságíróval a diósi Rádió- és Televíziómúzeumról; az ötlet születéséről, a tervezés folyamatáról és a múzeummegnyitás időpontját meghatározó évfordulókról.

Május 3-án és 4-én múzeumunk díszterme anyák napi koncertnek adott helyet, melyre az alapító vállalatok édesanyáit előzőleg kedves hangú levélben hívtuk meg.

A Pulszky Társaság Múzeumi Marketing tanfolyamot rendezett május 9-e és 11-e között, melyen Csegezi Tamásné Marikával és Hadi Antalné Klárával vettem részt. Több szempontból is nagyon hasznos volt, pl. látni, hogy más – kicsi és nagy – múzeumok is a miénkhez hasonló gondokkal küszködnek. Lényegében azonban mégiscsak arról volt szó, hogyan lehet(ne) egy nonprofit szervezetnek profitot előállítania.

Az 1994. évi Távközlési Világnap központi ünnepségét a Matáv Rt. Debreceni Igazgatósága rendezte, melyre – május 16-án – egy kis kamara-kiállítást készítettünk.

Újabb fájdalmas búcsú: május 20-án Kiss János kollégánk feleségét, a Bélyegmúzeumban dolgozó Ildikó édesanyját, Erzsi nénit temettük.

Május hónapban több héten át Somoskéry Ákos kollégánk számítógéppel ismertető tanfolyamot tartott mindannyiunknak, akik majd dolgozni fogunk vele. Megismerkedtünk a legalapvetőbb fogalmakkal, programokkal, kezelési módokkal. Folytattuk a sort a szövegszerkesztő program elsajátításával. Végül eljutottunk a DataEase múzeumi nyilvántartó programhoz – hiszen gyűjteményeinket ennek segítségével fogjuk nyilvántartani.

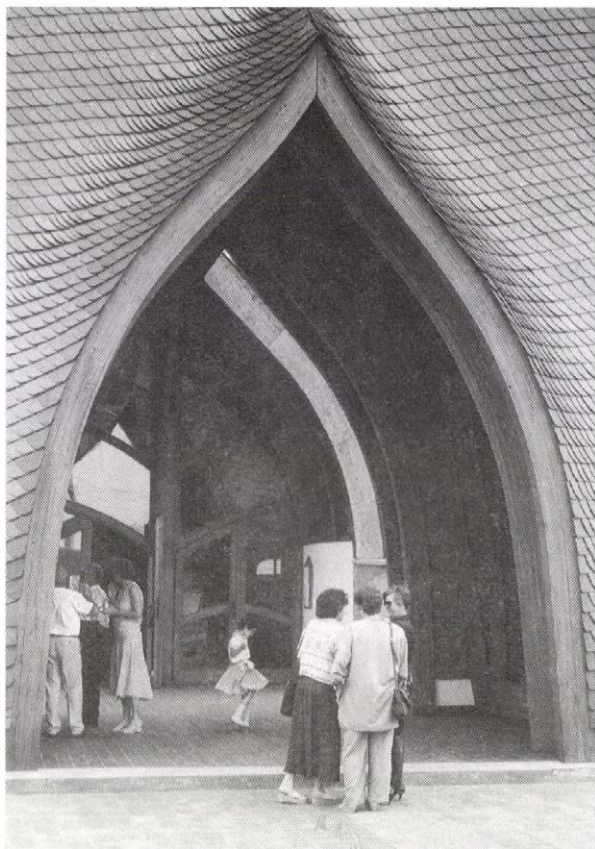
Kiállítás a lengyel gyártmányú postakocsiban

Többszöri halasztás után végre **június 2-án** sor került a lengyel gyártmányú postakocsiban még 1993-ban berendezett mozgóposta-történeti kiállításunk megnyitására. A paksi

szabadtéri vasúti kiállítóhelyre egy autóbusznyi kollégával, munkatárssal érkezünk, s nem mulasztottuk el a Makovecz Imre tervezte templom megtekintését sem.

Június 13-án rövid időre vendégünk volt Urs Hobi úr, a Svájci Telefonkártya Gyűjtők Szövetségének vezetője, Tk-Magazin és Tk-Katalógus kiadója. Megismertettük gyűjtési elképzeléseinkkel és nagy érdeklődéssel járta körbe kiállításunkat.

Június 30-án különös esemény zajlott falaink között: Közös sajtótájékoztatót tartott az Antenna Hungária, a Magyar Rádió, a Matáv Rt. és az Ajtósi Dürer Kiadó *Sugár Gusztáv: A színes televízió és a sztereo rádiózás* című könyvének, valamint a *Rádiótéka* című havi lapnak a bemutatására.

A Makovecz Imre tervezte templom előtt

Augusztus 3. és 7. között *Postás Konferencia* zajlott Debrecenben, aminek alkalmából kamara-kiállítást készítettünk a Debreceni Postaigazgatóság történetének bemutatásával. A konferencián Kovács Gergelyné Irénke igazgatónő, Tóthné Farkas Anna és Hajdú József kollégák vettek részt.

Pár nap múlva, 9-én a Posta mikrobuszával Gödöllőre látogattunk, ahol a Művelődési Házban Csupor Zoltán Mihály plébános technikatörténeti magángyűjteményének kiállítását néztük meg. Postatörténeti szempontból is több érdekességet láttunk, pl. igen korai írógépet, vagy asztali grafitceruza-hegyező „gépet”.

Sárváron, a vár dísztermében augusztus 13-án, szombaton mutatták be Gróf László: *Sárvár postatörténete* című, a Soproni Postaigazgatóság támogatásával megjelent könyvét, melynek lektorálásában mi is közreműködtünk. Múzeumunkat Kiss János képviselte.

Augusztus 15-ének délelőttjére szomorú kötelezettségünk esett. Simon Lajosné Margit nénitől búcsúzott a Postamúzeum nevében Kovács Gergelyné, Hadi Antalné, Bartók Ibolya, Lehelvári Sándorné, Szalay Gyuláné, Szadovszky Lajosné és Grünwald Éva a Rákoskeresztúri temetőben. Délután ugyancsak ők voltak jelen a felújított balassagyarmati postahivatal megnyitásán, aminek dekorálásában sok segítséget nyújtottunk.

Augusztus 24. és 26. között Grünwald Éva részt vett Szekszárdon a Restaurátor Konferencián. Közben, 25-én kisebb ünnepséggel elbúcsúztunk Varga Aladárné Marikától, aki Debrecenbe költözve, megvált tőlünk.

Harmincadika hollóközi kiállítóhelyünk életében volt emlékezetes nap: Román Andrásnak, az Országos Műemlékvédelmi Hivatal nemzetközi képviselőjének vezetésével a szlovák UNESCO-falu önkormányzati képviselői érkeztek tapasztalatszerző látogatásra. Bartók Ibolyával kisebb ajándécsomagokat készítettünk és adtunk át nekik, amikor a mi kis múzeumunkkal ismerkedtek.

Szeptember 1-től új kollégánk lett *Beszédes Ernő*, aki a Távíró- és Távbeszélőgyűjtemény kezelője és történésze.

Szeptember 15-én és 16-án Tállyán, az önkormányzat felkérésére a *szüreti falunapok*-ra posztatörténeti kiállítást készítettünk (Grünwald Éva, dr. Tóthné Farkas Anna, Kisfaludi Júlia, Kusnyír Sándor, dr. Sebestyén Kálmán). A megnyitóra 20-án került sor, melyen Kurucz István, Grünwald Éva, Koppándi Ágnes és Krizsákné Farkas Piroska képviselte a múzeumot. A tervezett egy hét helyett a kiállítás végül is több mint egy hónapig állt, s aratott sikert.

Többéves hagyományunkhoz híven idén is képviseltettük magunkat – Krizsákné Farkas Piroska, Beszédes Ernő és Kurucz István személyében – a Puskás fivérek sírjainak szeptember 17-ei koszorúzásán.

Kovács Gergelyné Irénke igazgatónőnk 18-a és 23-a között Lisszabonban részt vett az IATM nemzetközi konferencián. Ott szerzett tapasztalatait, élményeit később – szokásához híven – itthon megosztotta velünk.

A várbeli Telefónia Múzeumnak is jutott idén nagyjelentőségű esemény: szeptember 26-án *Tomka Emil*, a Matáv Rt. vezérigazgatója tekintette meg a kiállítást, megismerkedett a múzeum létrehozásának történetével és bővítési elképzeléseinkkel.

A hónap utolsó napján *Csegezi Tamásné Marikát*, a Bélyegmúzeum addigi igazgatónőjét baráti összefogott búcsúztattuk, mert a Postavezérigazgatósághoz ment dolgozni. Helyébe október 1-től újra – a többéves egyiptomi tartózkodásból hazatért – *Papp Józsefné Erzsike* az új igazgatónő.

Októbert, a – nem hivatalosan – múzeumi hónapot egy kisebb, öt tablóból álló kamara-kiállítással kezdtük. Az október 1-én 125. évfordulóját ünneplő *postai levelezőlap*nak állítottunk emléket.

*A 125 éves
postai levelezőlap*

A Magyar Posta Rt. felelevenítette a régi *postásbálok* hagyományát. Az ott tartott vetélkedőhöz tőlünk kértek tárgyakat, fotókat. A nekünk küldött két tiszteletjeggyel Kovács Gergelyné Irénke és férje vettek részt a 8-án, szombaton megtartott bálon.

A diósi Rádió- és Televíziómúzeum építése a tervezett ütemben haladt az év folyamán. Október 12-én mindannyian kilátogattunk: láttuk a már nagyjából összeszerelt vasállványt, az „égbolt” vázát, megnéztük a leendő könyvtárszobát, a raktárakat és az autópálya-építésből ideszállított földből kialakított platót. Elbeszélgettünk a leendő kiállítás tartalmi és formai elemeiről, útvonal-vezetési problémáiról.

Október 17. és 20. között – Kiss Jánossal kiegészülve – újabb gyűjtőutat tettünk a Pécsi Postaigazgatóság területén, Baranya, Zala és Somogy megyében. A hivatalok látogatása mellett kultúrprogramunk a szigetvári Szulejmán emlékmű és a Kis-Balaton természetvédelmi terület megtekintése volt. Az útról ismét külön napló készült.

Jóleső érzéssel vettünk részt *Hajdú József* kollégánk Ipari táj című, fotóművészeti kiállításának megnyitóján, október 25-én, a Józsefvárosi kiállító teremben.

November 3-án Kovács Gergelynével együtt részt vettem a Magyar Posta Rt. által a Budaörsi Oktató Központban megtartott marketing értekezleten, melynek témája *Karácsonyi Posta* volt. Előadásokat hallgattunk a Mikulás Alapítvány, a Posta, a Quelle és a Telesport részéről.

Ugyanezen a napon történt a megszüntetett POTIBER dokumentációs és fotóarchívumának a Postamúzeum számára történt hivatalos átadása. A fotótár és az általunk (Farkas Anna, Rákóczi Margit, Beszédes Ernő) kiválogatott könyvek kivételével az archívum a helyén marad ottani kezelője – Csapó Attiláné – gondozásában.

November 16-án a Pulszky Társaság ülése a múzeumok menedzselésével foglalkozott. Kovács Gergelyné – felkért hozzászólóként – kisebb előadást tartott e téren szerzett tapasztalatairól, véleményéről.

A Matáv Rt. november 19-én megrendezte első nemzetközi telefonkártya-börzéjét a Nemzeti Galéria kupolatermében, melyen a Postamúzeum számára asztalt biztosítottak, s így szélesíthettem cserepartnereink körét.

Mint a Képeslapgyűjtemény kezelője részt vettem az Iparművészeti Múzeumban, november 21-én megtartott Képeslapgyűjtő Klub alakuló ülésén. E klub lényege, hogy a magángyűjtők mellett közgyűjtemények is tagjai, s cél egy közös információs adatbank kialakítása, egymás segítése a feldolgozásban.

November 28-án az Önszegélyező Egylet hozzájárulásának felhasználásával autóbusz-kirándulást tettünk Szekszárdra. A Wosinszky Múzeumot és a Babits Mihály emlékműzeumot néztük meg alaposan. Ellátogattunk az 1. sz. postahivatalba is.

December 1-étől kezdve először rendezték meg az Antik Enteriőr című régiség kiállítást és vásárt a Néprajzi Múzeumban. Hadi Antalnival és Beszédes Ernővel néztünk körül, s vásároltunk néhány kisebb tárgyat, asztali bronz szobrot és nagy postatérképet.

Doros Béla, a Magyar Posta Rt. vezérigazgatója nyitotta meg december 15-én *A magyar posta aranykora és Gervay Mihály emlékezete* című kiállításunkat. Újonnan nyitott vendégkönyvünkbe először az itt vendégeskedő svájci postaigazgató írt be első helyen. Ezzel egyidejűleg az utolsó teremben rádiózástörténeti évfordulókról, valamint Mihály Dénesről, a Telehor feltalálójáról emlékeztünk meg.

December 21-én megérkezett a nyomdából 1993. évi Évkönyvünk, melyet Bartók Ibolya szerkesztett és nyomdai munkáit gondozta.

Az elmúlt, 1994-es esztendőben különösen sokat tettünk gyűjteményeink gyarapítása (lásd gyűjtőutak) és a M. Kir. Posta történetének földolgozása terén. Változatlanul őrizzük és ápoljuk az alapító vállalatokkal kialakított kapcsolatainkat (lásd debreceni kiállítások). 1994-ben is a nagy, hangsúlyos kiállításunk mellett több kisebb kiállítást is rendeztünk.

Muzeológusi munkánk során egyre inkább kihasználjuk a számítógép nyújtotta lehetőségeket. 1993. évi évkönyvünket pl. Bartók Ibolya teljes egészében ezzel szerkesztette. Sajnos azonban a gyűjtemények DataEase múzeumi nyilvántartó programmal való nyilvántartása idén sem haladt jelentősen előre. Az év végéig mindössze a külföldi telefonkártyák egy része került feldolgozásra.

Mégis, a Karácsony és Újév közötti néhány napban nyugodt lelkiismerettel küldhetjük el újról jókívánságainkat barátainknak, munkatársainknak, szűkebb és tágabb értelemben vett kollégáinknak.

Látogatás a Wosinszky Mór Megyei Múzeumban

A diósi Rádió- és Televíziómúzeum

Az 1993. évi Évkönyvünkben bemutattuk a diósi Rádió- és Televíziómúzeum – Kuslits Tibor, a MÉRMŰ Szövetkezet építészé által elkészített – tervét.

A belsőépítészeti kiviteli terveket 1993 decemberében vettük át, és egyben bemutatás céljából elküldtük az Antenna Hungária Rt. vezérigazgatójának, Bartha József úrnak. Mivel alapítványunk építész szakemberekkel nem rendelkezik, vezérigazgató úr segítségét kértük a tervek tanulmányozásához és a kivitelezés ellenőrzéséhez. Az Antenna Hungária Rt. Vállalatfejlesztési Főosztály, a Beruházási Osztály és az Építési és Erősáramú Csoport bevonásával 1994. január 5-én Diósdon a helyszínen ültünk össze a tervek egyeztetésére. A MÉRMŰ Szövetkezet részéről jelen volt dr. Szűcs Endre, Vass Noémi és Kalotai János. Az Antenna Hungária Rt. részéről segítséget nyújtott Halász Tibor, dr. Bíró Györgyné, Egyed Csaba, Kövesdi József és Lukács Gábor. Az egyeztetés során felmerülő problémák javítására a tervezők ígéretet tettek, hogy azokat január 15-ig pótolják. A tervszűri január 17-én ült össze a Postamúzeumban, a tervek továbbra is hiányosak voltak. A változtatásokat figyelembe véve a MÉRMŰ Szövetkezettel megállapodtuk, hogy a végleges tervdokumentációt április 8-án kapjuk meg.

Könyvtár

A végleges tervek birtokában az Antenna Hungária Rt. Beruházási Osztálya a kivitelezésre pályázatot írt ki. A munkavégzésre 7 cég pályázott. A pályázók referenciamunkái közül véletlenszerűen válogattak és igyekeztek legalább két munkát megtekinteni.

Folyosó ólomüveg ablakkal

A tapasztalatokat Lukács Gábor építész beruházó foglalta össze és 1994. május 19-én adta írásba számunkra a

- Fodor és Molnár Építőipari és Szolgáltató Kft.,
- E-Mobil Bt.,
- Tóth Ferenc vállalkozó,
- Bóra Kft.,
- Pallér Kft.,
- ARDEN Kft.,
- Laki és Társa Kft. ajánlatának részletes elemzésével.

Az 1994. május 27-én megtartott megbeszélésen a pályázó kivitelezők közül a Bóra Kft. ajánlatát fogadtuk el. A kivitelezéshez szükséges teljes összeg 1994-ben nem állt az alapítvány rendelkezésére és szükség volt a munkavégzés átütemezésére.

A kivitelező Bóra Kft. ügyvezetőjével de Jonge Ede úrral és a kivitelezés műszaki vezetőjével, Kubalíkné Bánfalvi Gabriellával június 9-én egyeztettük a terveket, a diósdí Rövíd hullámú Rádióállomás vezetőjének, Szilágyi Józsefnek kérésére az állomás zavarmentes működésének feltételeit. Megbeszéltük a munkavégzés fázisait és a végleges tervek elkészülésének határidejét július 15-re, az építkezés megkezdésének időpontját 1994. június 22-re tűztük ki. A munkálatok során az ellenőrzéseket Lukács Gábor építész beru-

házó műszaki ellenőr, Fonó Endréné épületgépész beruházó és Söptei József épületvillamossági műszaki előadó végezték.

Az építkezés a földszinten kezdődött, ahol az állomás dolgozói részére pihenőhelyeket kellett kialakítani, mivel az emeleten lévőket átadták múzeumi használatra. A ruhatár kialakítása egy új raktár létesítésével oldódott meg. A könyvtár az emeleti vendégszobák egybenyitásával jött létre. Elkészültével a nagy kiállító teremből az időszakos kiállítás berendezéseit áthelyeztük, hogy a látogatók az építkezés ideje alatt is megtekinthessék. (Az építkezés ideje alatt 217 fő látogató volt.)

A ruhatár és előtér elkészülte után az emeleti fordulóban lévő ablakok cseréje és az ólomüvegek elhelyezése történt meg, majd elkészültek az üzemi területet elválasztó ajtók és a büfé. A kiállítás kiköltöztetése után kezdődhetett el az emeletes pódium kialakítása, mely izgalmas feladat volt még az alvállalkozó – Bende – Staab Kft. részére is. A pódium és a fölötte elhelyezkedő égboltot jelképező szerkezet szerelése szeptember 21-én kezdődött el. A feladat nehézsége miatt befejezése áthúzódott az 1995-ös évre, de már kezdett kialakulni a formája. Ekkor láttuk, hogy a zárt szelvényekkel ellátott részek holttereket alkotnak, ezek megnyitásával és átlátszó borításával a kiállítótér növelésére nyílt lehetőség.

Elvetettük a tervben szereplő emeleti rácsszerkezetű álmennyezet kialakítását, mivel semmiféle funkciója nem volt. Ehelyett viszont a tervben nem szereplő de időközben tönkrement mellékhelyiségek felújítását kértük a kivitelezőtől.

Pódium

Postatörténeti kiállítás Tállyán

Petőfi Sándor Kerényi Frigyeshez 1847-ben írt úti levelében így írt: *„Szebbnél-szebb tájakon járok barátom; ma a Hegyalján jöttem keresztül. ... Északra a többi hegyaljai hegyek hosszú sorban, alattok Tállya és Mád. E városokban laknak, e hegyekben az öröm istenei, innen küldik szét a világba apostolaikat, a palackba zárt aranyszínű lángokat, hogy prédikálják a népeknek, miszerint e föld nem siralomvölgye, mint a vallás tartja.”*

Tállyán 1994. őszén hagyományosan ismét megrendezték a Hegyaljai Szüreti Napokat. Szervezésekor még úgy tudták, hogy az 1996-os Expón Tállya nyerte el Hegyalján a Szüreti rendezvények szervezésének jogát. A szervezők mintegy főpróbának szánták az 1994. évi ünnepséget, melynek keretében a több száz évre visszavezethető postatörténetüket is be kívánták mutatni több helybeli képzőművész kiállításának társaságában. Ezzel a szándékkal keresték meg Tállya Polgármesteri Hivatalának munkatársai alapítványunkat és kérték fel a Postamúzeumot a postatörténeti kiállítás megrendezésére. Színhelyéül a Mayloth kastélyt választották. Örömmel vállaltuk a feladatot és nyomban nekiláttunk a tállyai emlékek összegyűjtéséhez. Egy ilyen kutatómunka során találtunk egy fényképet Tállya XIX. századi postai címtáblájáról, amely alapján elkészítettük korhű másolatát. Ez lett kiállításunk lehangsúlyosabb darabja.

Tállya rekonstruált postai címtáblája

Az első fellelhető írásos dokumentumok alapján a tállyai postaállomás I. Miksa, német-római császár János Zsigmond magyar király elleni hadjárata idején épült ki Kassától Szatmárig, hét stációval. 1567-ben a korábbi hadi útvonalat közszolgálativá minősítették, állomásai Szina, Vilmány, Tállya, Tokaj, Bodrogkeresztúr, Nyírbátor és Szatmár. Működtetője a Paár család volt. Az eddig eltelt időszakot Kapros Kósa Edit színes, hangulatos gobelin terveivel próbáltuk illusztrálni, melyekből megismerhetjük honfoglaló ősaink hírvivőit, a középkori templomok és kolostorok hírközpontjait, a vándor levélvívő szerzeteseket, a céhpostákat, a királyi hírvivőket, a mészárospostákat majd Mátyás király kocsipostáját.

*A kiállítás 1994. szeptember 20-ai megnyitóján
Kurucz István, Pekó József és dr. Kamody Miklós*

A történelem viharában gyakran váltott gazdát a tállyai postaállomás. A XVII. században Tállya volt Hegyalja legnépesebb városa. Bethlen Gábor erdélyi fejedelem két tállyai kastélyában gyakran fogadta szövetségeseinek követeit, futárait és itt tartott 1863-ban titkos megbeszélést Thököly Imre híveivel. II. Rákóczi Ferenc szabadságmozgalma alatt Tállyát két postaútvonal is érintette, amint arról a kiállított postahálózati térkép is tanúskodik, az északi Besztercebánya felől, a középső Nagyszombatból kiindulva Erdély felé. A jól működő hírközpontok mindenütt érintették a fejedelem birtokrészeit. Nemes Mihály történelmi festőművész örökítette meg Rákóczi postalegényét a fejedelem katonáinak egyenruháiban, de tarsolyán megkülönböztető jellel ellátva, kezében postakürttel.

A múzeum képeslapgyűjteménye igen gazdag anyagot nyújtott ahhoz, hogy ízelítőt adjunk Európa többi országának kocsipostáiról és a delizsánszon való utazásról. A kiállítást szemlélő látogató fotókról, különböző illusztrációkról, versidézetekből megismerhette a postakocsin való utazás viszontagságait, a falusi vendégfogadókat, a lóváltóállomásokat, a postai kürtjeleket, és néhány eredeti dokumentum alapján a korabeli utazási jegyeket és útleveleket.

A tállyai postamesterek kilétét 1741-ig sikerült visszavezetni. Az elsőt, Mayer Károlyt továbbí 13 postamester és adminisztrátor követte Sóhalmi György 1945-ben történi nyugdíjba vonulásáig. A Sóhalmi család 1857-ben 2000 guldenért vásárolta meg a postát herceg Breckenheim Ferdinánd özvegyétől és három generáción keresztül kezelték azt. Egy külön tablón mutattuk be a Sóhalmiak levelezéseit, a postaállomást és a család síremlékét.

Az utolsó tablón bélyegeken és bélyegterveken mutattuk meg a hegyaljai borszőlő néhány fajtáját. Kitértünk az 1875-ben kezdődő filoxéravész postai vonatkozására. A vész rohamosan terjedt és 1901-ig Hegyalja tizennégyezer holdnyi szőlőjét szinte teljesen kipusztította. A legkritikusabb években szigorú postai rendeletek tiltották a szőlővesszők és tőkék postán való szállítását. Ezt érzékeltettük a bemutatott frissen vágott szőlővesszőkötéggel, mint postacsomaggal. Megemlékeztünk a tállyai születésű Szabó Gyuláról, aki igen nagy erőfeszítéssel küzdött a filoxéra visszaszorításáért.

Tárgyi emlékeket is helyeztünk el a teremben, mint például lópokrót, lószerszámot, kocsilámpát valamint három bábun egy-egy XIX. századi postai egyenruhát.

A két vitrin egyikében XIX. századi hivatali munkaeszközöket, viaszpecséttel lezárt leveleket és postakürtöt mutattunk be. A másik vitrinben dr. Kamody Miklós postatörténeti tanulmányait, kutatási eredményeit állítottuk ki. Ezúton is szeretnénk köszönetet mondani, azért a sok és értékes adatért, útmutatásért és segítségért, amit a kiállítás rendezéséhez nyújtott.

Befejezésül néhány gondolat a postaházról. Az 1996-os rendezvény egyik fő színheyle lett volna az a Pálos-rendi kolostoregyüttes, melyet egy 1774-ben kiadott Mária Terézia-rendelet során elárvereztek és az épület a szőlőbirtokokkal együtt Trauson Donát herceg tulajdonába került. Nemsokára a kolostorépületet postahivatallá és postaállomássá alakította át. 1944-ig működött ebben az épületben posta, majd állami tulajdonba került. Időközben műemlékké nyilvánították de mint megannyi gazdátlan épület állaga rohamosan pusztult. Mára már csak szomorú hírmondója maradt az egykori szép boltíves épületnek, zsindeletetős hagymakupolás toronynak, díszes kovácsoltvas rácsoknak és annak a pincének, amely a Sóhalmi család idejében 500 gönci hordó befogadására volt alkalmas és látta el a környék egyházközségeit miseborral.

Az már csak álom,
hogy valaha Tállya
önkormányzatának és
a Magyar Posta Rt.-
nek lesz annyi pénze,
hogy e postatörténeti-
leg igen fontos mű-
emléket, örökséget
megmentse az utó-
kornak.

*A romos postaállomás
épülete*

Postás Konferencia Debrecenben

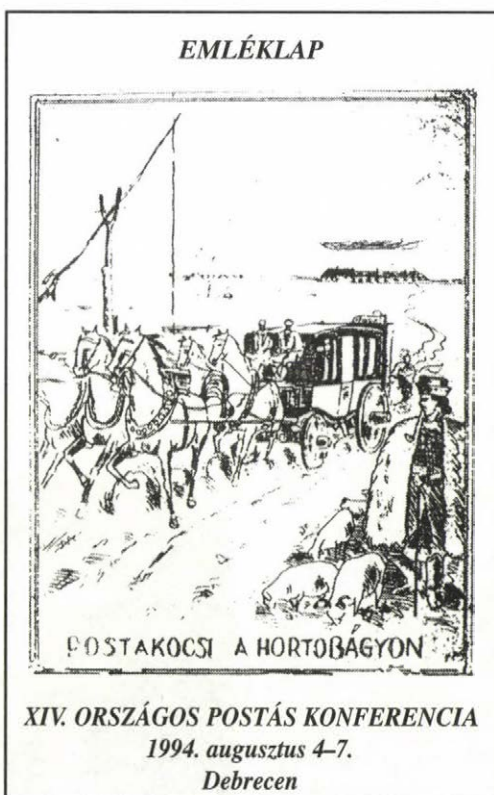
1994. augusztus 4. és 7. között a Debreceni Agrártudományi Egyetemen rendezték meg a XIV. Országos Postás Konferenciát. Ez a konferencia nyolc évet váratott magára, pedig az előzőek egy-két évenként követték egymást. 1967-ben Szombathelyen, 1968-ban Debrecenben, 1969-ben Pécsen, 1970-ben Szegeden, 1971-ben Miskolcon, 1972-ben Gödöllőn, 1973-ban Sopronban, 1975-ben Debrecenben, 1977-ben Pécsen, 1979-ben Szegeden, 1981-ben Miskolcon, 1984-ben Gödöllőn, 1986-ban Sopronban volt országos konferencia.

Debrecen immár harmadszor adott otthont a rendezvénynek, melyre a Postamúzeum is kedves meghívást kapott. Múzeumunk munkatársai Debrecen postatörténetét bemutató kamara-kiállítással tisztelték meg ezt a rangos eseményt.

A kiállítás első részében a híres mészárospostáról emlékeztünk meg. Debrecen már a 15. században fejlett iparú és kereskedelmi város volt, s olyan speciálisan magyar postát teremtett, mellyel messze földön ismertté tette nevét. Ezt a postálkodást mészárospostának nevezték. Debrecenben a 15. században a marhakereskedelem igen kedvelt tevékenység volt, s a várostól Bécsig vezető útvonalat „Mészáros útnak” is nevezték, mert ezen az úton hajtották a híres magyar vágómarhát a bécsi piacra, s közben vitték a rájuk bízott leveleket, híreket s hozták az üzeneteket, válaszokat. Ezt a szolgáltatást eleinte ingyen végezték a mészárosok s ezért különböző kiváltságokat kaptak. Szilágyi Erzsébet adókedvezményt és szabad széktartást biztosított – kiváltságlevélben – számukra.

Az írásbeliség fejlődésével egyre nagyobb terhet jelentett a postálkodás a mészárosok számára, s így ez a különleges posta, a Paar család által szervezett új postaútvonalak és állomások felállításával az 1720-as években végleg megszűnt.

A kiállítás második részében a deb-

receni postálkodás emlékképeiből mutattunk be néhányat. Gróf Paar József „generális postamester” (1694 vagy 1695-ben) Debrecen város postamesterévé nemes Diószegi Sámuel nevezte ki. Diószegi postamester házáról és a postaállomásról készült korabeli rajzot a kiállításban is elhelyeztük. A postamester a postát két irányba indította, az egyiket a Hortobágyon át Buda felé, a másikat Pályi-Nagylétán át Várad felé. A budai vonalon az egyik lóváltó állomás a hortobágyi csárda mellett volt. A lovas küldöncök itt cserélték ki a bőrszakokat, melyekben a leveleket szállították.

Nemes Diószegi Sámuel 1716-ban meghalt, s a postamesterséget fiai János, majd Sámuel folytatták. 1722-ben a nagy debreceni tűzvész után az újjáépített postaállomás kapuja fölé kifüggesztették a császári sasos címet, hogy így tudassák a polgárokkal, hogy a posta állami kezelés alá vétetett. A postalegényeknek nyakba akasztott postásipót kellett viselniük. A postán feladott levelek viteldíja féllatonként 6 kr-ba került. A posta ebben az időben a leveleken és csomagokon kívül utasokat is szállított.

A debreceni Agrártudományi Egyetem csarnokában

1735-től Fáy János birtokos nemes lett a postamester Debrecenben. Ő rokonságban állt a Diószegi családdal, így nyerhette el ezt a tisztséget. A postamesteri tisztség a Fáy családban is apáról fiúra szállt. 1792-ben Fáy Ferenc volt a postamester, s a postahivatal még mindig a híres Diószegi házban volt. Ezt az időszakot korabeli képekkel, térképekkel, tárgyi emlékekkel (címtábla, síp, latkészet) és Fáy János arcképével idéztük fel.

A debreceni postálkodás emlékeit a postamesterek névsora egészítette ki.

Debrecen szabad királyi város postamesterei a 17–19. században

Lugosi András	1660–1688	Bottlik Mihály	1805–1815
Mészáros Céh	1688–1720	Dalmay István	1815–1823
Diószegi Sámuel	1720–1722	Koss Károly	1823–1834
Diószegi János	1722–1724	Komáromi Ágnes	1834–1841
ifj. Diószegi Sámuel	1724–1735	Benczédý Zsigmond	1841–1843
Fáy János	1735–1783	Kátay Márton	1843–1853
Fay Ferenc	1783–1794	Hlavács János	1854–1855
Vositz Ferenc	1794–1804	Haás Károly	1855–1876

Mellettük Gervay Mihályra is emlékeztünk, aki 1867-től országos fő-postaigazgató volt, s 1994-ben születésének 175. évfordulóját ünnepeltük. Gervay Mihály az első magyar országos fő-postaigazgató, miniszteri tanácsos és főrendházi tag, 1819. december 15-én született Pozsonyban és 1896. április 15-én halt meg Budapesten. Mint kiváló szakember 1855-ben, 36 éves korában már postaigazgató lett és a nagyváradi kerület vezetését bízta rá, melyet kisebb megszakítással 1867-ig látott el. 1867-től, a Földművelés-, Ipar- és Kereskedelemügyi Minisztériumban, országos fő-postaigazgatóként folytatta pályafutását.

Nevéhez fűződik az önálló Magyar Királyi Posta megszervezése, nemzeti arculatának kialakítása, a postai fejlesztések és reformok bevezetése, a női postamesterek és kiadók alkalmazásának engedélyezése, a postaszemélyzet önszegélyező és nyugdíjgyesületének létrehozása. Az Egyetemes Postaegyesületben, Magyarországot képviselve, számos nemzetközi postai egyezménynek a megalkotásában vett részt. Több külföldi kitüntetés mellett Ferenc József főrendházi tagsággal ismerte el munkásságát. Gervay Mihály arcképe, kitüntetésének másolata, személyes iratai és dokumentumai méltó helyet foglaltak el kiállításunkban.

Dr. Mónus Ferencet (1882–1951), a debreceni postaigazgatás egyik kiemelkedő személyiségét, 1936. május 16-án nevezték ki a Debrecen 1. számú postahivatal vezetőjének. Dr. Mónus Ferenc jelentős postatörténeti és közíró volt, szaklapokban 22 tanulmánya, napilapokban 50 írása jelent meg. Postatörténeti írásai hiánypótlóak a postálkodás történetében. Kutatásait és történeti feldolgozásait szinte mindennap forgatjuk munkánk során.

Néhány jelentős alkotását e kiállítás is felelevenítette, mint például:

- A debreceni mészárosposták története, Debrecen, 1929
- A régi magyarországi posták történetéből, Debrecen, 1931
- Városaink fejlődése és a posta, Miskolc, 1934
- Zágoni Mikes Kelemen törökországi leveleiről, Miskolc, 1934
- Rabposták a török hódoltság idején, Miskolc, 1934
- Históriaik a régi posták világából, Debrecen, 1935
- A miskolci posta keletkezésének története, Miskolc, 1935
- A magyar posta régi világából, Budapest, 1939
- Postás hősök békében, Budapest, 1940

Írásai felidézése mellett, álljon itt egy vers, mely költői képességeit is megcsillantja.

Az ősz az én szerelmem

Az ősz az én szerelmem,
A hervadt őszi táj,
Jöttével újra élek,
És még fáj – ami fáj.

Hulló levél vigasztal
A sorsa intelem:
Ilyen az életünk is,
Színes, majd színtelen.

Túl élet delelőjén,
Utolsó tüzet ont,
Sápadt halk színek gyúlnak
Dér-csillagos a lomb...

Aztán lehull az Őszbe,
Hullása bús zene,
Örök fénnel virrasztja
A Végtelen szeme.

Mónus Ferenc személyes tárgyai – fényképe, kinevezési okiratai, a Postakari Egyesület Szövetségének Vándorgyűlésén tartott beszédének eredeti példánya – sem hiányozhatott kiállításunkból, amelyet tovább színesített a *Debrecen és a Hortobágy a postai emléken* című tablósor a képeslapok, levelezőlapok és bélyegek debreceni és hortobágyi ábrázolásaival. Nem hiányoztak a régi postás konferenciák krónikái sem, a szaksajtó irodalmának lapozóba rendezett anyagával.

Kiállításunkat nagy szeretettel ajánlottuk a konferencia résztvevőinek figyelmébe, akik szívesen nézegették a régi tárgyakat, iratokat.

Csak az alkotás igazolja a létet

Beszélgetés Kass Jánossal

Kass János 1927. december 26-án született Szegeden. 1946-ban nyert felvételt az Iparművészeti Főiskolára, ahol 1949-ben szerzett diplomát kerámia szakon. Még ebben az évben megkezdte tanulmányait a Képzőművészeti Főiskolán, ahol 1951-ben kapott oklevelet. 1956–1959-ig Derkovits-ösztöndíjas, 1960–1961-ben a lipcsei Grafikai és Könyvművészeti Főiskola Könyvművészeti Tanszékének aspiránsa volt. 1967-től tanít az Iparművészeti Főiskola grafikai tanszékén. 1965-től 1973-ig az Új Írás c. folyóirat művészeti szerkesztőjeként tevékenykedett. 1973 óta tervez postabélyeget. Önálló kiállításai voltak Budapesten, Zágrábban, Torinóban, Sydneyben, Párizsban, Londonban, Bolognában és Szegeden, ahol 1985-ben önálló galériája nyílt. Művészi tevékenységét 1954-ben és 1967-ben Munkácsy-díjjal, 1977-ben Érdemes Művész, 1986-ban Kiváló Művész címmel ismerték el. A Brüsszeli Világkiállításon, Moszkvában, Brnóban, Torontóban, Bratislavában, Sao Paulóban, a magyar és a német *Szép Könyv* versenyen nyert díjakat. 1966-ban Lipcsében a könyvművészeti kiállításon *A világ legszebb könyve* díjat és aranyérmeket kapta meg. 1992-ben a Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztjével tüntették ki. Tagja a Magyar Képzőművészek, a Magyar Fotóművészek Szövetségének, az ÁTIPY ICTA, ICOGRADA, valamint a Német Könyvművész Szövetségnek. Bélyegműzeumi kiállításának megnyitóján Doros Béla, a Magyar Posta Rt. elnök-vezérigazgatója az 1994-ben elsőként kiadott „Postáért” aranyérem átnyújtásával köszönte meg a művész kiemelkedő jelentőségű bélyegtervezői munkásságát.

– *Bélyegműzeumban rendezendő kiállítása alkalmából szeretném arra kérni, tekintsen velünk vissza művészi pályafutására. Hogyan kezdődött?*

– Keramikusként indultam, de akkor nem volt lehetőségem arra, hogy választásomat anyagilag megalapozzam. Annak idején Kovács Margittal és Gádor Istvánnal dolgoztam együtt. Érdeklődésem a műfaj iránt ma is él, legutóbb például Rosenthallal voltam kapcsolatban, kis kirándulást tettem a porcelán területén. Pályafutásomat döntően a magyarországi viszonyok határozták meg, elsősorban az ország állandó és permanens szegénysége. Ez determinálta, hogy mivel foglalkozott az ember. Monumentális lovas szobrokat nem lehetett alkotni, vagy csak nagyon kevesen engedhették meg maguknak ezt a luxust. A mecénatúra totális hiánya jellemezte az elmúlt ötven évet, de a jelent is. A hivatal diktatórikus intézkedései megnyomorították, sőt megnyomorítják a művészetet. Ha valaki beadta a derekát pénzért, az bizony nagy kompromisszumokkal járt. Ezt én nem akartam vállalni. De jó művek mindig is születtek, hiszen az inkvizíció alatt is jöttek létre művészi értékek.

– *Volt-e tanárai, kollégái között olyan, akinek az egyénisége, művészete meghatározó volt önálló stílusának kialakulásában?*

– A stílust az ember önmaga alakítja, önmaga karakterének függvénye. Legkevésbé én vagyok képes meghatározni milyen a stílusom, mert önmagát az ember nem ismeri. Azt mondják felismerhető, de hogy miről, csak a közönség vagy a szakember tudná megfogalmazni. Én azt mondanám, ahány téma, annyi stílus. A művön a művész egyénisége üt át, bármit alkot, bármilyen anyaggal.

– Ön készít grafikákat, festményeket, könyvillusztrációkat, szobrokat, kispasztikákat, animációs filmeket, fotózik, verseket, tanulmányokat ír, tipográfus-könyvművész, sok minden egyszerre. Mi ösztönzi arra, hogy a művészeteknek ennyiféle ágában fejezze ki magát?

– Ez egyfajta kényszerűség. A XX. századra sajnos jellemző, hogy ahhoz az anyaghoz kell nyúlni, ami van. Talált tárgy minden, amit felveszek és tovább formálok. A sokoldalúság egyszerre előny és hiányosság, mert a sokféle való orientálódás bizonyos értelemben az elmélyülés rovására megy. Sokszor nincs idő arra, hogy a kérdést alaposan körüljárja az ember. De hát a művészet örökkévalósága anyagban és gondolatban egyaránt megszűnt, az izmusok naponta változnak, egyik elsöpri a másikat. A jelennek élünk, nem a múltnak vagy a jövőnek, hiszen nem tudjuk mi történik holnap.

– Ennyiféle tevékenység mellett hol fér be az életébe a bélyeg, a bélyegtervezés?

– 1973-ban, a magyar könyvnyomtatás 500. évfordulóján kértek fel először bélyegtervezésre, amit Haimann György kollégámmal együtt készítettünk el. Ez indította el a kapcsolatokat a postával, azóta folyamatosan fordulnak hozzám felkérésekkel, megbízá-

sokkal. Izgalmas feladat, hiszen ez az a műfaj, amivel naponta kapcsolatba kerül minden ember. Az én életemben is naponta jelentkezik, mert elég sok helyről megkeresnek levélben, és a legnagyobb öröm ezt a saját bélyegemmel viszonzni. A levél egy kultúrát képvisel. Gondoljon arra, hogy a múlt században milyen gyönyörű kézírással, milyen gyönyörű formában leveleztek, és hogy mára mennyire megkopott és mennyire mechanikussá vált a dolog. Ez persze részben az automatikus irányításnak is köszönhető, de feltétlenül tenni kell az elszürkülés ellen. A bélyeg egy embléma. Az egész technikai, szellemi kultúra mögötte van. Ha megjelenik egy bélyeg Bem Józsefről, az kulturális kapcsolatokat, politikai kapcsolatokat, tehetséges embert, szóval mindent feltételez. Ezeket összegyűjti egy gyűjtőpontba, mint a lencse a napsugarakat. Annak égetni kell, akkor jó, ha meggyűjti a papírt, meggyűjti azt a borítékot amit felbélyegzünk vele. Minden attól függ, hogy kellő hőfokon csinálja-e az ember, a felelősség nagy, hiszen a végeredmény átmegegy a köztudatba.

– *Az automatikus levélirányítás korában látja-e a bélyeg jövőjét?*

– Ez olyan, mint a Gutenberg galaxis, el akarják temetni, de nem lehet. Repülön közeledünk, de nem a gép a jelkép, hanem a szárnyára fölrajzolt embléma.

– *Jelentenek-e problémát a bélyeg speciális korlátai, a méret, a téma, a műfaj kötöttségei?*

– Biztos, hogy olyan mint gúzsba kötve táncolni, de pont ezért nem mindenki képes erre a feladatra. A műfaji kötöttségek között való lavírozás izgalmas feladat, amelyben nagy szerepe van az intuíciónak.

– *Milyen technikával dolgozik legszívesebben?*

– Ez változó, mindig a tárgy határozza meg. Nagyzenekarra, kamaramuzsikára, de egy szál hegedűre is lehet remekművet írni. Gondoljon például a Newton-bélyegre, vonalra van építve, és egyben Newton rendszerének világos előadásmódjára. Az volt a célom, hogy érthető legyen miről beszélek és nem a technika dominált. Egy szál vonóval cincogtam el amit jónak láttam. Aztán lehet nagyzenekarral is működni, de ez nem az én műfajom. Inkább énekhanggal dolgozom. Én csinálom a partitúrát, a nyomda pedig zenekarként lejátsza. Hogy fals lesz-e vagy sem, az együttműködésen, gyakorlásán is múlik, de fontos, hogy tudjak gondolkodni a zenekar fejével.

– *1988-ban a 38. Párizsi Őszi Szalon Európai Filatéliai Művészeti Nagydíját az orvostudomány nagy úttörői című bélyegsorozata nyerte. Mondana néhány szót erről a munkájáról?*

– Ez az egyetlen bélyegsorozatom, amely nem megrendelésre készült, hanem az én propozícióm volt. Az ötlet egy barátommal való beszélgetés során vetődött fel, aki akkor a MEDIMPEX-nél dolgozott propagandistaként. Az volt a kérdés, hogyan lehetne áttételes módon fölkelteni az érdeklődést magyar gyógyszerek iránt. Akkor jutott eszembe, hogy hiszen volt nekünk egy Semmelweisünk, csinálhatnánk egy orvos sorozatot limitált példányszámban, amit aztán a legjobb ügyfeleinknek elküldhetnek. Akkor már voltam olyan harmonikus kapcsolatban a postával, hogy előállhattam egy ilyen ajánlattal. 1987-ben megjelent a sorozat első, 1989-ben a második öt bélyege. Hogy miért lett jó? Mert a bennem lévő feszültség olyan nagy volt, és a téma is annyira érdekelt, hogy nagyon jól szerettem volna csinálni. Az anyag gyönyörű, ráadásul mindenki szimpatikus volt nekem Hippokratésztól Semmelweisig. A technika megválasztásánál egyértelmű volt, hogy rézkarcot csinállok. Fontos volt, hogy exkluzív megjelenésű önmagában is értékes sorozat le-

gyen. Azt a finomságot, gazdagságot még a ceruzarajz sem tudja visszaadni, amit a részlemez nemessége, az anyag nemessége nyújt. Ez volt az első sorozat, az első öt bélyeg, amit ofszettel nagyon szépen kivitelezett a Pénzjegynyomda, és tényleg egy igazi, átütő siker lett. A második sorozatnál már az is cél volt, hogy a magyar bélyegek akkor megbillent hitelét próbáljuk helyreállítani. Hogy a bélyeg belső értékét „aranytartalmát” emeljük, metszett bélyegben kezdtünk gondolkodni. E sorozat mögött felsorakozott az a kultúra, amelynek korábban Nagy Zoltán, Füle Mihály voltak a mesterei. A Pénzjegynyomda fiatal munkatársával, Lengyel Györggyel kezdtem együtt dolgozni, aki nagyon elasztikus volt, kitűnő párbeszédet tudtam kialakítani vele. A sorozat utolsó bélyegét, Pavlovot, Bojtos Károly metszette acélba. Az a nagyon izgalmas ebben a hazárdjátékban, hogy a megfelelő pillanat, a megfelelő szituáció, a megfelelő emberek, a megfelelő környezet és a belső feszültség összejön, hogy minden összetevője meg legyen annak, hogy a jó megszülethesen. Ritka pillanatok ezek, tényleg emelkedett pillanatok. Három négy hónapig, amíg ezen dolgoztam, remek volt a közérzetem, mert a gépezet pompásan működött.

– *Az ön által tervezett bélyegek számban is jelentős részét alkotják a portrébélyegek. Milyen feladatot jelent a művész számára a portrébrázolás? Van-e különös oka, hogy nagyrészt irodalmárok portréi kerülnek ki a keze alól?*

– Nem az dönt, hogy portrét akarok csinálni, hanem épp fordítva, az irodalom felől jön az inspiráció. Nem a portré érdekel elsősorban, hanem Berzsenyi Dániel, vagy Kaffka Margit. Móricz, Babits esetében Rippl-Rónai pasztelljeit használtam, tehát nem magamat akarom rákényszeríteni a bélyegre, számomra a hitele a fontos. Van amikor az ember jót tud csinálni, de volt olyan is, hogy nem voltam megelégedve. Kölcsey esetében például az én hibámból lettek túl hidegek a színek, mert nem kontrolláltam a nyomdát. A legjobb bélyegeim a legegyszerűbbek. Vajda Jánosnál gyakorlatilag egy vonalban rajzoltam meg a portrét, ez teljesen elég arra, amit el akarok mondani. A bélyeg nem csatakép.

– *Hallottam olyan véleményt, hogy Ön nem a szó hétköznapi értelmében véve grafikus, hanem inkább költő. Amit csinál az a vonalak költészete. Akkor igazán önmaga, ha a valóság csak mint ihlető jelenik meg az alkotásban. Mi a véleménye erről?*

– Az biztos, hogy vonalban gondolkodom elsősorban, nem színben, az másodlagos nálam. Az is igaz, hogy például a Newton bélyeg esetében a gondolat ezoterikus volta ragadott meg. Hogy a korai barokkban megfogalmazódik egy ilyen, az egész világra kiható elmélet. Ez a matematika, a fizika költészete. Érzem a zenei ritmust, a matematikai ritmust, érzem az alkotó gondolatot. Millió dolgot leírnak, kötetek százezrei jelennek meg, de a lényeg, mint a newtoni alaptételekben, néhány képletben, mondatban megfogalmazható. Ez a csoda. Egy egész világképet lehet néhány betűbe foglalni, és többet ér, mint a sok locsogás.

– *Azt hiszem, amióta világ a világ a művészetek, a művészek örök témája a nő. Amit Ön ebben a témában alkotott, az maga a költészet. Szocfilex blokkja 1989-ben Aziagóban a 19. Nemzetközi Művészeti Nagydíjat nyerte el a világ bélyegkibocsátó országainak leghíresebb bélyegei között. Az Ön művészetében milyen jelentések hordozója a nő?*

– Egész létünket a nők irányítják. A női nem abszolút módon, száz százalékgig determinálja a férfisorsot. Ha a képzőművészetre koncentrálok, a willendorfi Vénusztól kezdve Jézus mellett Mária figurájáig mindig a nő testén keresztül manifesztálódott a szépség az esztétikum. Anya és gyermek témája olyan ritmus és olyan vonulat, amelynek a művé-

szetek valamennyi ágában millió tükröződése van. Sok olyan dolgot lehet elmondani a nő ábrázolásán keresztül, amit más esetben nehéz lenne egységbe foglalni. A kiállításban is szerepel Kaffka Margit bélyegem. Elég Kaffka Margit sorsát ismerni, a műveit ismerni, a költői létét és a fiatal tragikus halálát ismerni, és az embernek összeszorul a torka. Ugyanakkor sok minden mást is magában hordoz. Benne van a XIX. és a XX. század, benne van egy önmagát vállaló ember, aki túlnőtte a szerepét, hiszen feleség, anya és női mivolta mellett mint alkotó ember valósult meg és mondott valamit az utókor számára. A Szocfilex blokkba megpróbáltam belefoglalni minden gyümölcsöt, mindazt a szépséget, dúságot, gazdagságot, ami a nő.

– *Az anyaságon keresztül nő és gyermek természetes egységet alkot. Gyermek-bélyegei, bélyegtervei szakmai és művészi szempontból egyaránt telitalálatok. Mi a titka annak, hogy ilyen szinten és intenzitással képes a gyermekek gondolatvilágát ábrázolni, a gyermek nyelvén a gyermekhez, a gyermekről szólni?*

– Én is gyerek vagyok belül, legalábbis remélem, hogy megmaradtam annak. Az ember őrzi a gyermekkorát, a boldognak mondott gyermekkort, amit nem érintett meg semmi. Egyetlen kulcsszó van, az empátia. Ma sem a magam fejével gondolkodom, ha egy gyerekkel, például Marci unokámmal vagyok kapcsolatban, hanem az övével. Az ő játékos gondolatmenetéből építem fel a válaszaimat. Nem terhelem túl, de nem is gyerekként kezelem, hanem egyenértékű partnerként. A mérleg balansa az ő reakciójától függ, nem kényszerítem semmire. A nemzetközi gyermekév sorozatban tulajdonképpen meséket illusztráltam, megpróbáltam az ő szemükkel látni egy pillanatra. Éveken keresztül szerepeltem a szlovákok Nemzetközi Gyermekkönyv és Illusztrációs kiállításán, aminek nagy a nemzetközi reputációja. Díjakat is nyertem, és ott a nyertes rajzot bélyegre viszik át, ez a jutalom. Rájöttem, hogy nagyon nagy szükség van jól illusztrált gyermekkönyvekre is, mert az új generáció rendkívül elasztikus. Lehet tönkretenni, de lehet jót is nyújtani. Sokszor fölteszi az ember a kérdést, hogy nem önmagunkat csapjuk-e be azzal, hogy valamit maszatolunk a papírra. A visszajelzésekből azonban kiderül, hogy nem, mert eljut az üzenet és a mag termőföldbe hullik.

– *Témában és stílusban meglepően újszerű kezdeményezések reprezentánsai az 1988-as Számítógép-grafika, a Drog-bélyeg, a Vasarely Vega-sak, a Kassák bélyegek. Érdekelne, hogy a művész újító kedve kereste az új témákat, vagy a szándék és a téma szerencsés találkozásáról van-e szó, esetleg a téma maga követelte meg a stílus megújulását?*

– Mindhárom egyszerre. Annak nincs értelme, hogy gyártsuk lélektelenül sorban a bélyegeket, én legalábbis mindig kerestem az izgalmas lehetőségeket. Kassák és Vasarely esetében az egyént fusztráló ólomsúlyú társadalom mechanizmusából való kitörési kísérletről, lázadásról van szó. De a két bélyeg tükrében megfigyelhető az a folyamat, ahogy az egységes gondolat darabokra törik. Kassák koncentrált gondolatmenete megkövetelte a koncentrációt a bélyegtervezésnél is. Teljesen alárendelve a kassáki gondolatnak próbáltam egy olyan egységet létrehozni, ami méltóan reprezentálja a művészt. Vasarely Vega-sak bélyegén már azt látja, hogy az egész apró pontokra, raszterekre bomlik fel, azt látja, hogy a kassáki gondolat a XX. század második felében már hogy van Vasarely által elaprózva és összetörve. Számítógéppel tíz évvel ezelőtt Angliában kezdtem foglalkozni, akkor készült a Számítógép-grafika is. Végigcsináltam azt a kísérletet, de rájöttem, hogy a számítógép vár még egy Leonardóra. Amit produkálni tud, az fémes és élettelen, mert a

gép csak az agyműködést képezi le, de az agyműködés nem a lélek. Lehet gyorsan és még gyorsabban repülni, de hát minek, ha a vitorlázó repülővel lebegni tudok a térben. Ezek a kísérletek beletartoznak az ún. „Fej” programba, amivel húsz éve foglalkozom. Ezeket a komputer által modellezett fejformákat mindenféle megnyilvánulás, gesztus ábrázolására felhasználhatom. A cél az, hogy a személyiségét elveszítse, ily módon a lényeg közvetítésére alkalmassá váljon. Az alapsémában aztán a mondanivalótól függően beledolgozom amit akarok. Így használtam fel a sérült, összetört fejet a drog esetében.

– *Az Ön által készített kisplasztikák néhány darabja látható lesz a kiállításon is. Szándéka szerint kiegészítik-e ezek az alkotások a grafikus által elmondottakat, vagy önálló mondanivaló hordozói?*

– Saját mondanivaló hordozói is, mások mondanivalójának hordozói is, és együtt az egész egy föltérképezése, provokációja az elmúlt évtizedeknek. Olyanok, mint egy fehér papír, amire azt teszek rá, ami éppen foglalkoztat, vagy megkérek mást, hogy ebben a párbeszédben ne szóban, ne síkban, hanem három dimenzióban kommunikáljon velem. Végző soron pedig az egyedek egymás mellé kerülve egyetlen nagy egységgé válnak. A kiállításon látható kisplasztikáim másik csoportjának darabjai tulajdonképpen hangjegyek, ebben a formában szerettem volna megjeleníteni egy változtatható ritmusú zenei hangzást. Van egy Kurtág-partitúrá, amelyben mint a szeizmográf jelei katatonikus írásjelek sorakoznak egymás mögött, látszólag értelem nélkül, viszont a lélek üresjáratait is térképezi. Ez olyan, mint mikor a zongorista csak skálázik és gyakorol, és akkor egyszerre ezek a hangok, vonalak feltöltődnek tartalommal, jelentést kapnak amikor az alkotó közölni akar valamit. Egy ilyen rendszert próbáltam megvalósítani ezekkel az aranymetszés szabályai szerint készült kisplasztikákkal, amelyek bizonyos arányok esztétikumát hordozzák.

– *A zene egyébként is nagy szerepet játszik az Ön művészetében. 1981-es Bartók blokkja a Cantata profana ihletésére készült, de a grafika műfajában új életre keltette A kékszakkallú herceg vára c. zeneművét is.*

– Számomra ezek a grafikák túllépnek az illusztráció műfaján, általános emberi probléma hordozóivá válnak. Amit Balázs Béla illusztratívén csinált, azt Bartók pszichológusként majdnem freudi módon oldotta meg. A két nem különbözőségét, a férfi-nő párharcát, a Kékszakkallú magányát, Judit magányát, azt, hogy soha nincsenek és nem is lehetnek szinkronban, Bartók mesterien ábrázolja. A grafikákon a piros, a kék, a fekete, a fehér és az arany diszsonanciájából vagy éppen harmóniájából jön létre mindaz, amit Bartók a zenével mondott el.

– *A színház állandó témái közé tartozik. Shakespeare-drámák ihletésére készült teljes grafikai sorozatát a Stratfordi Királyi Shakespeare Társulat Múzeumában állítják ki, de néhány lapot látogatóink is megtekinthetnek belőle. Honnan ez a szikrázóan intenzív kapcsolat Kass János és Hamlet között?*

– Rólunk szól, rólam, a problémáinkról. A Hamlet mindannyiunknak saját drámája, hiszen a lenni vagy nem lenni kérdése mindenkié. Érdekel a téma, mert annyira „up to date”, annyira naprakészen aktuális Shakespeare minden műve. Egyéves munka eredménye volt a tíz lap. Nagy önfegyelmet követelt, de az ember hihetetlenül gazdagodott egy ilyen feladat megoldásánál.

– *Az ember tragédiája könyvillusztrációnak készült, így is jelent meg először 1964-ben, majd 1966-ban eredeti rézkarcokkal a Magyar Helikon kiadásában. Azóta napvilá-*

got látott a mű angol nyelvű változata is, amely szintén az Ön illusztrációit tartalmazza. Ezekkel a grafikákkal áttörte a hagyományos felfogás korlátait, a hangsúlyt az űr és a falanszter jelenetekre helyezve. Milyen megfontolásból?

– A lényeg állandóan változik idő és mozgás természetes dinamikájával. Én a saját koromról beszélek nyilván, a XX. század második felének pragmatikus világáról. A Tragédia nyersanyag, melyben minden kor minden emberének tragédiája visszatükröződhet. Ma olyan ismereteink vannak, amikről Madách még nem tudhatott annak idején. Szükség volt a relativitáselmélet korszakában az elektronika, a technikai és szellemi eredmények jegyeinek megfogalmazására, amiknek tudatlanságból fakadó gondatlan kezelése okozhatja a ma emberének életében a legnagyobb katasztrófákat.

– Ha a lényeg állandóan változik, akkor vannak-e, lehetnek-e olyan értékek, amiket soha nem kérdőjelezhet meg az idő?

– Ilyen például a Biblia. Olyan alaplum, amelynek a lényege más értelmezésben a buddhizmusban ugyanúgy felfedezhető, mint a venezuelai indiánok erkölcsi normáiban. Minden kor minden embere számára aktuális. Belső parancsok megfogalmazása, melyeket évmilliókon keresztül kódolt be a természet. Ezeknek a parancsoknak az önsúlya hozza össze nagy nyomás alatt azt a hatalmas erejű koncentrációt, ami aztán az évezredek tapasztalatait a valláson keresztül törvényekké változtatja át. Ezeknek a törvényeknek a meg nem tartása juttatta a világot oda ahol most van, hogy az emberiség elvesztette minden hitét és reményét.

– Ilyen helyzetben mi lehet a grafikus feladata?

– Nemcsak a grafikus, mindannyiunk feladata. A jó és a rossz kettőssége mindenütt jelen van. A gonoszt csak az alkotással lehet legyőzni. Egyetlen a munka, a produkció, amit pajzsként magam elé tarthatok, ami mögött emberi gyengeségeimet elrejtethetem, és ami igazolja a léteimet.

– Fontosnak tartja a többi ember, a közönség felé való megnyilvánulást?

– A munka olyan, mint a jéghegy, csak a csúcsa látszik, egy kiállítás, egy könyv, egy film csak a töredékét mutatja. Engem nem az elementáris közlési vágy mozgat, hanem az a tehetetlenségi erő, ami a DNS láncba beépült. Az alkotás olyan természetes ösztöne az embernek, mint a kutyának az ugatás. Belső kényszer, elrendelés, aminek csak vetülete a publikáció, vagy hogy ki kell állni egy megnyitón és szembesülni a közönséggel.

– Hol találkozhat jelenleg a múzeumlátogató közönség Kass János alkotásaival?

– Olyan szerencsés helyzetben vagyok, hogy 1985-ben önálló galériám nyílt Szegeden, ahol tudományosan dolgozzák fel a tevékenységemet, az egyes kiállításokkal kapcsolatban pedig Faludy György, Határ Győző, John Halas tartottak előadásokat. Cambridge-ben a Fitzwilliam Múzeumban – ahol külön kabinet van Dürernek, Rembrandtnak – nyolcvan lapomat állították ki külön teremben. Láthatók munkáim Stratfordban, Bathban, Svájcban, különböző magángyűjteményekben sokfelé. Most zárt egy kiállításom Bolognában. Szó van egy amerikai – kanadai lehetőségről Clevelandben, Dallasban és Washingtonban. Nem szólván a Bélyegmúzeumról, amit a világ legnagyobb és legrangosabb gyűjteményei közt tartanak számon. Megtisztelőnek érzem, hogy ott a több mint húsz éves bélyeggel kapcsolatos tevékenységemet bemutatják. Több ez, mint bélyeggrafikai kiállítás, hiszen relatíve kis felületen, mégis nagyon komplikáltan, metszetében tárja a közönség elé egész eddigi tevékenységemet. Ez engem nagyon inspirál és nagy örömmel tölt el.

Ember és természet

A Bélyegmúzeum 1994. november 18-án 16 órakor nyitotta meg időszakos kiállítását Szekeres Erzsébet textiltervező iparművész és Hagner Judit szobrászművész alkotásai-ból. Hogy a *bélyegkek szentélyébe* szőnyegek és szobrok kerültek csak addig tűnik meg-hökkentőnek, amíg fel nem fedezzük hogyan kelnek új életre Szekeres Erzsébet varrott faliképei, meseszőnyegei a bélyegképeken.

Szekeres Erzsébet 1969-ben megbízást kapott a Gödöllői járás területén élő népművé-szeti anyag begyűjtésére, abból kiállítás rendezésére. E munka során érintette meg és vonta bővíkörébe a népművészet. Első szőnyegét 1972-ben varrta. Alapként az egyszerű zsák- vagy lenvásznat használja, erre kerülnek a változatos öltéstechnikával (szál-, könny-csepp, kereszt-, buklé-, láncöltéssel stb.) felvitt gyapjú, selyem, pamut, műszál fonalak, melyeknek játékos kavargását néha porcelángyöngyökkel, applikációkkal gazdagítja.

Kedvelt témái a mesék és balladák, a család, a gyermekvilág. A Bélyegmúzeum kiállít-ásán meseszőnyegei varázsolták el először a terembe lépőt. Öt nagyméretű varrott faliképe díszítette az előtér falait, melyekről ismerősként tekint ránk Tündérszép Ilona és Árgyé-lus királyfi, a Kacor király, új meg új meglepetéseket, csodákat ígérve magaslik „Az égígérő fa” és „A mesefa”, játékos kedvünket ébreszti fel a gyermeklét felhőtlen pillana-it idéző „Cifra palota” című alkotás. A mesesarok szőnyegein a népművészet jellege-zes stílusjegyei ismerhetők fel a figurák bájosan naiv ábrázolásmódjától az élénk színek

Szekeres Erzsébet: *Cifra palota*

megválasztásán keresztül az ismert népi motívumok felhasználásáig. E szőnyegek közül három a Magyar Posta által kiadott bélyegeken is megjelent, kettő pedig borítékrajzon és az UNICEF képes levelezőlapján járta be a világot.

Szekeres Erzsébet másik kedvelt témaköre a természet ábrázolása, melynek színei – a zöld, a barna, a fehér és a kék – uralják művészetét. A visszafogott, finom pasztellszínekkel is nagyon kifejezően dolgozik, impresszionista motívumokkal ábrázolja a kibontakozó virágszirmokat, a napsütést, az őszi faleveleket és a jégkristályokat. Művészi alkotásának ez a csoportja már nem illusztratív jellegű. Élményanyagát egyéniségén átszűrve, mondanivalóját sűrítve, tömörítve fogalmazza meg, így válnak e szőnyegek önálló, eredetüktől – a látványtól – függetlenül alkotásokká. „Gyapjúfonálnak látja a tenger tajtékát, a fakéreg rajzolatát, a föld repedéseit. Ám az, amit ő utánarajzol természeti élményeinek – szövőszéken vagy varrottúvel – már elérkezett az absztrakció küszöbére.” Az idézet Ember Máriának a Magyar Nemzet 1990. július 12-én megjelent cikkéből való.

Hagner Judit: *Metéora*

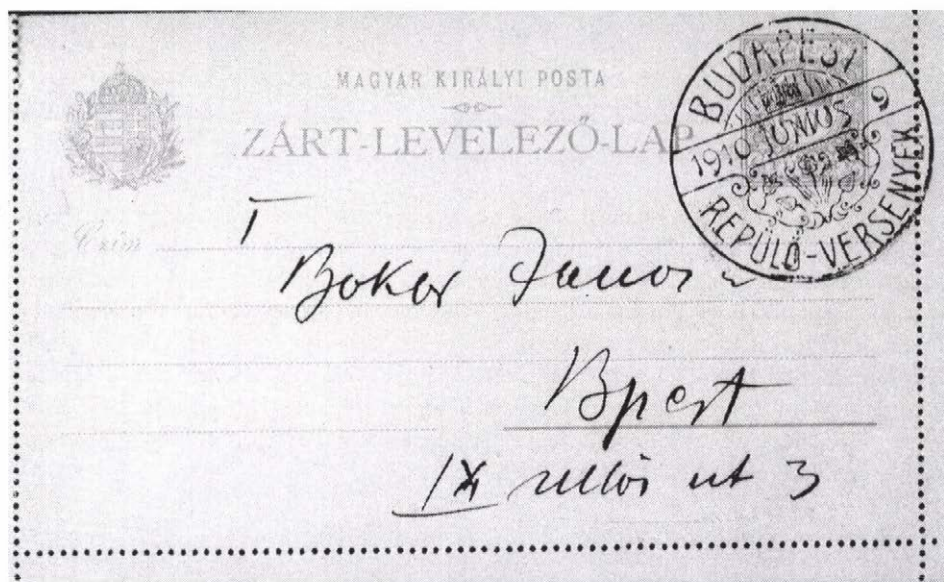
A kiállítás másik része Hagner Judit szobrait mutatta be, amelyek nem csupán matériájukat tekintve alkotnak erős kontrasztot Szekeres Erzsébet derűs, optimizmust sugárzó alkotásával. Hagner Judit plasztikái a testi-lelki terhek, fáradozások, az apró hétköznapi boldogságok emberi vonásait hordozzák és munkáiban költészetté nemesülnek. Szobrait nézve a szemlélő éppúgy találkozik összeroskadt bűnözővel, lompos tramplival, mint a széllel küzdő öreg párral, vagy a szívszorító kiszolgáltatottságot árasztó fiatal néger fiúval. Figuráinak ábrázolása mégsem visszataszító, hiszen valahol mélyen mindegyikük magában hordozza a lélek szépségét, másra, jobbra vágyását, mely legyen bármilyen mélyen, kibontakozásra vár. Alkotásain nincs semmi lezárt simaság. Szinte mozgásban lévő és maradó felületek kölcsönzik a plasztikák hallatlan dinamikáját. „Az agyag a második anyanyelvem” – hangzik a művésznő vallomása, akinek szavakba már nem foglalható érzései azok, melyeket a szó szoros értelmében agyagba gyúr.

E kiállítás nem titkolt célja volt ráirányítani a figyelmet azokra a művészeti alkotásokra, amelyek matériájukat, eredetük célját tekintve nem elsődlegesen *bélyegszerűek* ugyan, de egy tehetséges fotóművész közreműködésével alkalmassá válhatnak arra, hogy kultúránk közvetítőivé legyenek szerzte a világon, postai küldeményeken eljutva mindnyájunk otthonába.

Az első magyar „repülőposta” bélyeg

Történeti előzmények

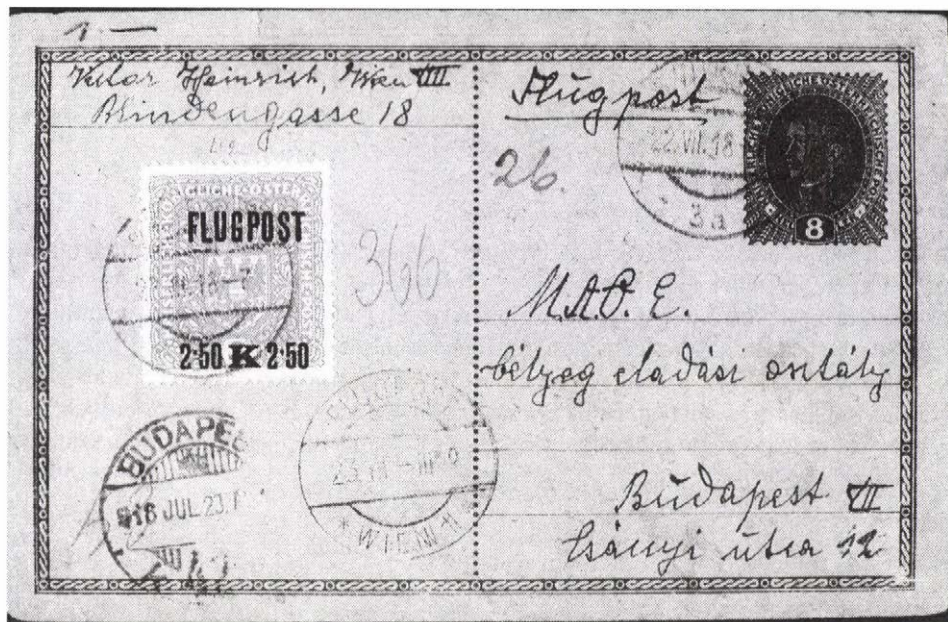
A hazai repülő élet szervezése már 1902-ben megkezdődött, az osztrákoktól való függetlenségért, a repülés feltételeiért nagy erőfeszítéseket kellett tenni. Első lépésként az osztrák–magyar közös hadügyminisztérium engedélyt adott arra, hogy a későbbi Rákosi repülőteret részlegesen – reggeli és esti órákban – a hazai repülés is használja, majd 1910-ben létrejött az önálló Aero Club és Ausztria mellett Magyarországot is felvették a Nemzetközi Repülőszövetség tagjai közé. Az első repülőversenyt 1910. június 5. és 20. között rendezték, ez alkalomra emlékbélyegző készült, de küldeményeket még nem szállítottak.

1910. évi első repülőverseny emlékbélyegzője

1914-ben a háború kitörését követően Európa és az Osztrák–Magyar Monarchia repülésében is jelentős változás történt. A katonai légiposta-szolgálat fejlődésnek indult, a polgári repülések száma csökkent. 1918. március 30-tól a Bécs–Krakkó–Lemberg (majd

Kiev) katonai járaton elvállalták légitávküldemények szállítását is, amelyek bérmentésére az osztrák postai igazgatás külön bélyeget adott ki.

1918. Bécs–Budapest útvonalon szállított levelezőlap

A breszt-litovszki béketárgyalások, majd az ezt követő történelmi események arra késztették az osztrák–magyar hadügyminisztert, hogy a „monarchia éléskamrájának” tartott Magyarországgal is légi összeköttetést létesítsen. Az osztrák–magyar katonai vezetés tudomására jutott, hogy Francia-, Svéd- és Olaszország nemzetközi légi forgalom megindítását tervezi. Felismerve azt a tényt, hogy Magyarország földrajzi fekvése miatt a légi forgalom központja lehet, tervbe vették hazánk bekapcsolását a nemzetközi légi forgalomba. Magyarország földrajzi fekvésénél fogva alkalmas volt arra, hogy Kelet és Nyugat forgalmának csomópontja legyen, Budapest környezeténél földrajzi adottságai pedig repülő kikötők létesítésért tették lehetővé.

Első magyar repülőposta

A légitávküldemények megvalósítása megegyezés alapján született. A repülőgépek, mint a háború eszközei a közös osztrák–magyar hadügyminiszter felügyelte és rendelkezése alá tartoztak, ez akadálya volt egy önálló magyar repülőposta létrehozásának. Az első magyar repülőposta megindításának feltételeit a közös hadügy és a magyar kereskedelemügyi miniszterek szerződésben rögzítették. A repülőposta járatok kezelését a M. kir. Posta személyzete látta el.

A magyar kereskedelmi minisztérium a repülőposta szolgálatra vonatkozó rendelkezéseket

zéseit „Repülő postajáratok berendezése” címen adta ki. Ez tartalmazta a küldemények kezelési rendjét, de közltek a repülő postajáratok menetrendjét is. A borítékok címol-
dalára „Repülőposta” felirat került, amelyet az első napon legtöbbször a postai alkalma-
zott pótol, ugyanakkor a levél bal sarkában a küldemény folyószámát is feljegyezte. A
magyar postaigazgatás a járaton szállítandó küldemények bérmentesítésére adta ki első
„Repülőposta” bélyegét, 1 Korona 50 és 4 Korona 50 névértékkel.

1918. évi „Repülőposta” bélyegek

A rendelet értelmében a bélyegeket csak a repülőpostán továbbítandó küldemények
bérmentesítésére lehetett felhasználni. Ezt úgy biztosították, hogy a repülőposta bélyege-
ket a posta alkalmazottak ragasztották a küldeményekre, így ha valaki szíveségből meg-
szerezte azokat (s ez sajnos előfordulhatott) ritka bélyegnek számított.

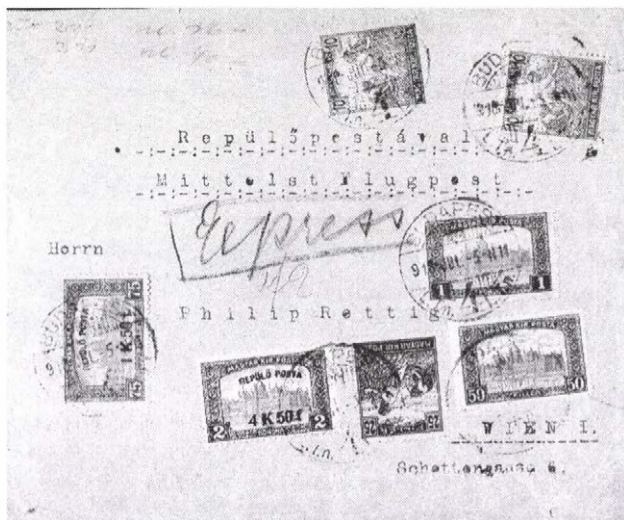
A postai alkalmazottak utasítást kaptak arra is, hogy a küldeményeket, csak a repülő-
postára vonatkozó díjszabás alapján portózzák, túlportózás tilos volt. Ez azt eredményez-
te, hogy a Repülőposta bélyeg 1 Korona 50 és 4 Korona 50 fillér címleltei csak akkor
fordulhattak elő egyazon bérmentesítésen, ha a levél 80 grammnál súlyosabb volt.

A levél díja több szolgáltatásból adódott, e szerint:

- a rendes levél,
- repülőjárat szállítási,
- közvetítési és
- express levél díjakat kellett fizetni.

Az express és ajánlott kikötés – az osztrák postával szemben – a magyar repülő-
posta külön szolgáltatása volt. Az express jelzést kék írónnal tüntették fel felvétel-
kor.

1918. július 5-én az első magyar repülőpostával Budapest–Bécs útvonalon szállított express kikötéssel kezelt küldemény

Viteldfj

	Bécsbe	Krakkóba	Lembergbe
Levelezőlap	K 3,20	K 4,70	K 6,20
Levél 20 g-ig	K 3,30	K 4,80	K 6,30
40 g-ig	K 4,80	K 6,30	K 7,80

Az légi posta küldeményeket csak a Budapest 4 sz. postahivatal vehette fel. A bélyegek érvénytelenítésére „Budapest LFe 4 LFe” jelzésű keletbélyegzőt alkalmaztak (1918. júl. 4. N. 9.), Bécsben Flugpost betűzővel érkeztek. Későbbi járatoknál „Repülőposta” feliratú ind. (indulás) illetve ér. (érkezés) rövidítéssel ellátott, alul Budapest helynevet feltüntető bélyegzőt vettek használatba. A kiegészítő bélyegekre csak Budapest 4 lebetűzés került.

Budapest 4. sz. postahivatal első kezelési, Bécs érkeztetési bélyegzője

A repülőposta küldemények feladói nagyrészt bélyeggyűjtők, kereskedők és spekulánsok voltak. A címzettek között voltak az osztrák kormány tagjai, a hadsereg-főparancsnokság, de a korabeli tudósítás szerint küldemény ment az osztrák postamúzeumnak is.

Július 3-án délután 5 órától fogadták el a repülőposta küldeményeket. Július 4-én reggel fél nyolckor nyitott a postahivatal, s a 9 óráig feladott küldemények még az első zárlatba bekerültek. Az első zárlatban összesen 520 levélpostai küldeményt továbbítottak, ezek között 365 levelet, 89 levelezőlapot, valamint 36 ajánlott levelet és 3 ajánlott levelezőlapot.

A repülőposta járat megnyitása

A repülőposta küldemények zárlatának megérkezéséről a korabeli szaksajtó így tudósított: „...A Magyar Általános Gépgyár mátyásföldi repülőterére július 4-én kilenc órakor ért ki az autó, melyen maga Földes pt. főfelügyelő harminc perc alatt hozta magával a főposta épületéből az egyszerű postazsákot, amelyen spárgával hozzákötött rózsaszín cédula függött ezzel a felírással: Mátyásföld, repülőposta. A zsákot Rafft-Marville Ágoston kapitány, a monarchia összes légi forgalmi járműinek parancsnoka és Vargha Emil főhadnagy többszörösen kitüntetett repülőtisztok vették át. (A repülőpostához még ötven katona és húsz postás van beosztva).”

Budapest–Bécs–Budapest útiránnyal létesített légi összeköttetés, légiposta járat megnyitása jelentős esemény volt. Ezt igazolja a résztvevők személye is. A júliusi megnyitón Dáni B. vezérőrnagy, a hadügyminiszter képviselőjében, majd Szerényi József kereskedelemügyi miniszter mondott beszédet. Hocheisel osztálytanácsos, bécsi postafőnök az osztrák kereskedelmi miniszter nevében üdvözölte a jelenlévőket méltatván az eseményt, a légi járatot, amely „*mint az életfolyam köti össze a monarchia két szívkamráját*”. Az első repülőpostát szállító gép egy Brandernurg típusú duplafedelű, 180 lóerős Ufágharcigép volt .

Az első magyar repülőposta járat indulás előtt

A gép két egymás mögötti ülése közül a második alatt egy szekrényt helyeztek el, amelyben két részben – jobbra és balra – legfeljebb nyolcvan kilogramm súlyú légipostának biztosítottak helyet. A történelem groteszk fintora volt, hogy az a gép, amely a IV. Károlynak és az osztrák kormánynak vitt üzenetet a Rákóczy induló hangjai mellett hagyta el a mátyásföldi repülőteret.

1918. július 4-én, 10 óra 20 perckor a Mátyásföldi repülőtérrel elindult első repülőpostával hazánk bekapcsolódott a közép-európai repülőposta hálózatba, hogy régi középkori feladatához méltóan: Nyugat és Kelet között a művelődés közvetítője legyen.

Sajnos szerencsétlenségek láncolata követte az első indulást és a repülőposta szolgálat mindössze húsz napig működhetett. Ez a rövid időszak és a küldemények csekély száma segítette elő, hogy az 1918. évi első magyar repülőpostával továbbított levelek és lapok napjainkban igen értékesek. A korabeli filatelisták a feladás napján másként vélekedtek.

Filatelisták véleménye

Filatelista szemével a tudósítás szerzője így ítélte meg a repülőposta helyzetét:

„... *Maga az a tény, hogy mindössze 520 levelet vitt magával az első repülőgép, eléggé megvilágítja a feladás ügyetlen szervezését a posta részéről. Egy kis várakozás, vagy tolakodás elszenvedése nem akadályozott volna meg leveleim feladásában, de egész napig várakozni nem volt módomban. Valami csodálatos, hogy a mi postánk mily leleményes akkor, ha egy új dolog bevezetéséről van szó és egészen bizonyos, hogy eltalálja a legügyetlenebb és legszerencsétlenebb megoldást, közismert dolog, hogy a posta nem nagyon szereti a bélyeggyűjtőket és büszke arra, hogy nálunk oly bélyegspekulációk, mint aminők pl. Boszniában, vagy más Balkán-államokban, vagy egyéb külföldön virágzanak, nem lehetségesek.*”

„... *Nem tekintve tehát azt, hogy ügyetlen szervezés miatt és a használatlan példányok eladási-tilalma miatt, a posta igen nagy jövedelmet dobott el magától, a repülőposta – az első napra értem – csődöt mondott, mert az, aki igen fontos és igen sürgős levelét a hivatalosan közzétett órában a főpostára vitte, semmi esetre sem juthatott hozzá, hogy levelét a repülőposta expedálja.*”

„...*A posta fejtelensége annál inkább elítélendőbb, mert a koronázási bélyegek kibocsátása alkalmával már láthatta volna, hogy mily nagy nálunk az érdeklődés és kereslet minden új bélyeg iránt és a kitűnő alkalom nem szolgált okulásra, holott mint a lapok írták, a repülőgép nyolcvan kiló levelet is elbírt volna.*”

A megállapított tarifát is kifogásolták. A repülőposta 20 grammonként 1 Korona 50 fillérrel emelkedő tarifáját magasnak ítélték, összevetve Olaszország 25 centesimi és az Amerikai Egyesült Államok 25 cents viteldíjával. Azt javasolták, hogy ez az összeg legyen az alapdíj és csak 50–50 fillérrel emelkedjék a súly növekedésével.

A korabeli filatelistáknak nem volt igaza. A küldemények kis száma a posta ügytelensége, valamint a balesetek miatti rövid történeti időszak eredményezte, hogy a repülőpostán szállított küldemények ma nagy ritkaságok.

A repülőposta szolgálat másik történeti érdekessége az 1 Korona 50 filléres „Repülőposta” bélyeg tévnyomatos íve, amely fordított felülnyomással került ki a nyomdából. Az ívet egy székesfehérvári gyűjtő vette meg, majd kijuttatta Bécsbe. Innen 50 pél-

1918. évi „Repülőposta”-sor 1 Korona 50 fillér címletének tévnyomatos ívéről négyes tömb

dányt visszahoztak és ezeket az Államnyomdában ívhelyre hitelesítették. A Bélyegmúzeum gyűjteményében lévő darabok az állandó kiállításon láthatók.

A Bélyegmúzeum légiposta gyűjteményében sokáig csak egy Bécs–Budapest viszonylatban továbbított levél és két db levelezőlap volt. Hiányzott egy, a Budapest–Bécs első repülőposta járattal továbbított küldemény.

Schaffling Otto (nemrég elhunyt Egyesült Államokban élt filatelista) ajándékát – egy Budapest–Bécs–Krakkó útvonalon szállított levelet – követően, ez évben sikerült gyarapítanunk gyűjteményünket egy másik ritka darabbal, egy Budapest–Bécs vonalon express kikötéssel szállított levéllel.

1918. Budapest–Bécs–Krakkó útvonalon továbbított küldemény

Forrásmunkák:

Filatélia 1918. júliusi száma.

Alföldi L/ S.Tallas: Die ungarische Lufpost Handbuch und Katalog.

A magyar repülés története.

Morse rendszerű távirógépek a magyar táviróhálózatban

Az elektromosság felfedezése és annak gyakorlati hasznosítása sok ember fantáziáját megmozgatta, ennek eredményeként feltalálták a gyakorlatilag is használható első távirógépet (Morse, Hughes). Ezáltal a hírközlés rohamos fejlődésnek indult minden országban, hiszen most már az idő és tér nem jelentett akadályt. Magyarországon 1847. december 26-án *Bécs–Pozsony* között kiépült az első táviróvonal, majd 1850. október 1-én megnyílt a *Bécs–Pest* között kiépített vonalon az első közhasználatú táviróállomás. Nagyon rövid időn belül az országot behálózták a táviróvonalak.

A *Bécs–Pozsony* közötti hálózaton 1847-től a *Bain Sándor* által készített tüvel mutató távirót, 1850-től a *Morse* rendszerű távirógép különböző típusait, valamint 1867-től a *Hughes* rendszerű betűnyomós gépeket használták. Az 1851. október 14-én életbeléptetett táviró pótegyezményben a Morse-féle gépet és *ábécét* fogadták el. Az 1867. május 17-én befejezett párizsi értekezlet legfontosabb újítása a szinkron rendszerű Hughes betűnyomó távirógép használatának engedélyezése volt. E két típus hosszú évtizedeken keresztül szolgálta kisebb változtatásokkal a magyar táviróforgalmat. Kezdetben a Hughes rendszer a nemzetközi forgalomban vett részt, majd fokozatosan a belföldi nagyobb forgalmú vezetéseken is kiváltotta a Morse rendszert.

A távirókészülékek két csoportra oszthatók:

- tús és mutatólapos távirók,
- maradó jeleket (Morse rendszer) illetve bárki által olvasható betűket nyomtató készülékek (Hughes rendszer).

Tús és mutatólapos távirók

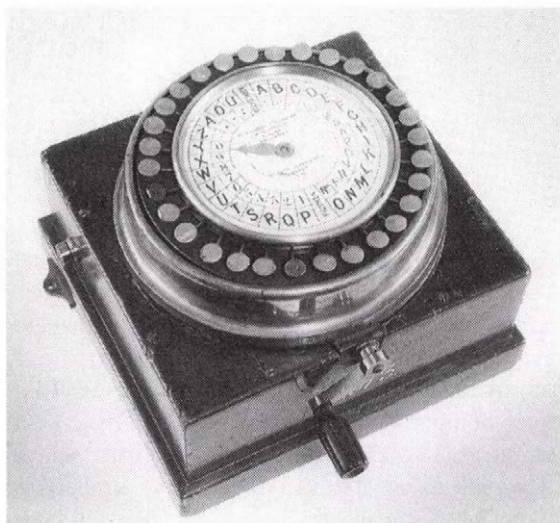
Mágnestüvel jelző készülék

1843-ban *Bain Sándor* szerkesztett mágnestüvel jelző készüléket, amit az osztrák táviróigazgatósága 1846-ban, *Eckling* bécsi műszerész módosítása után elfogadott. Az 1847-ben megnyílt első *Pécs–Pozsony* közötti táviróvonalon is ezt a gépet alkalmazták.

A berendezés két félkör alakú mágnesyűrű összefogása által alkotott kettős mágnesrúd, amelynél az egyik gyűrű északi sarka a másik gyűrű déli sarkával áll szemben. Ezen kettős sarkok mindegyike egy-egy tekercs belső üregébe nyúlik bele. Az adóállomásról induló áram irányától függően az átfolyó áram által létrehozott mágneses tér, a mágnesrudat a forgáspont körül jobbra vagy balra elforgatja. Az adókészülék kettős billentővel működött. A jobb illetve baloldali kitérések kombinációja egy-egy betűnek felelt meg.

A mutatólapos távjelző készülék

A készülék egy betűvel és számokkal ellátott kör alakú lapból áll. A kör középpontján átmenő tengelyre erősített mutató szinkron lépeget az adóberendezéssel. Miután az adott

Mutatólapos távjelző

betűn megállt, az adó kezelője nyugalmi állapotba léptette, majd következett az újabb betű vagy szám adása. Kezelése egyszerű, ugyanakkor lassú volt.

Ilyen készüléket *Wheatstone* szerkesztett az 1840-es években. Hasonló a *Krámer*-féle mutatólapos készülék, amely Magyarországon a budai vár és a gödöllői kastély között berendezett udvari távírdán működött.

A Postamúzeum gyűjteményében 1 db 82.1.0. leltári számú mutatólapos távíró található.

Maradandó jeleket nyomtató Morse rendszerű készülékek

A jelek továbbítására az elektromosság mágnesező hatását használja. A távíróállomások felszereléséhez különböző berendezések tartoznak.

1. Jeladó ((billentő);
2. Jelvevő (írógép);
3. Mellékberendezések:
 - vezetékvizsgáló,
 - keresztlemezes váltó,
 - villámhárító,
 - tájoló
 - jelfogó,
 - elektromos csengő,
 - kopogó (hallás utáni vételre).

1. Jeladók (billentők)

Egy kétkarú emelő, amivel az áramkört rövid vagy hosszabb időre nyitjuk illetve zárjuk, ezáltal létrehozzuk a hosszú és rövid jeleket. Ezt a szerepét, attól függően, hogy az áramkört a billentő lenyomásakor megszakítja „állandó áramú” az áramkört zárja „dolgozó áramú” rendszerben tölti be.

Az egyes és kettős billentők – telepváltók nélkül – állandó áramú berendezéseknél, telepváltókkal a dolgozó áramú berendezéseknél voltak használatban a magyar állami távírdáknál az alábbiak szerint:

- egyes billentő telepváltó nélkül,
- kettős billentő telepváltó nélkül,
- egyes billentő telepváltóval,
- kettős billentő telepváltóval,
- újszerkezetű kettős billentő,
- kis billentő.

1.1. Egyes billentő telepváltó nélkül

Faalapzatra helyezett kétkarú emelő, amely vízszintesen elhelyezett csapágyazott acél-tengelyen mozog. Az emelőfogantyú felőli oldala kétszer olyan hosszú, mint a másik fele. A rövidebb oldal függőlegesen be van hasítva és át van fúrva. A furat egy menetes szabályozó csavarral van ellátva, amivel a billentő függőleges játéka szabályozható. A csavar végén platina érintkező található. A fogantyú fából készült és egy csavarral van rögzítve. Alatta az emelő karján érintkező domborítás van. A faalapon a szabályozó csavar alatt és a fogantyú alatt egy-egy sárgarézből készült érintkező kúp található, szintén platina érintőkkel ellátva. Az emelő hosszabb oldala alatt van a telepkúp, a szabályozó csavar alatt az előkúp. A telepkúpot másként hátsókúpnak vagy beszélőkúpnak, az előkúpot nyugvókúpnak nevezik. A billentő összes fémrésze, a tengely és a rugó kivételével, sárgarézből készült.

1.2. Kettős billentő telepváltó nélkül

Felépítése, anyaga azonos az egyes billentő felépítésével, csak egy faalapon két különálló billentő van elhelyezve. Állandó áramú berendezéseknél használják, amikor helyszűke miatt két egyes billentő felállítására nincs lehetőség.

1.3. Egyes billentő telepváltóval

Az eltérés az előbbiektől az, hogy 1/4 keresztlemezes váltó van felszerelve a billentő elé, ami 1 db vízszintes és 4 db függőleges sárgarézből készült hasázból áll. A vízszintes hasáb a fatalp által el van szigetelve a függőleges hasábtól. A keresztpontokban minden hasáb furatokkal van ellátva, így egy rézből készült dugóval bármelyik keresztpont összekapcsolható. A függőleges hasábak közé telepcsoportokat kapcsolnak, így a vezetékre jutó feszültség szabályozható.

1.4. Kettős billentő telepváltóval

Két keresztlemezes váltót helyeztek a billentők elé. Alkalmazása az előzőekben ismertetett módon történik. Ennél a billentőnél két különálló vonalra kapcsolható ugyanaz a teleprendszer. Csupán egy esetben tért el a használata, amikor egyetlen vezeték részére

használtak kettős telepváltós billentőt, ez pedig az osztott folyamú középállomás volt. Ezt a kapcsolási módot 1895-ben megszüntették. Az egyes és kettős telepváltós billentőket 1897-től kezdve fokozatosan kivonták a forgalomból, illetve váltó nélküli billentőké alakították át.

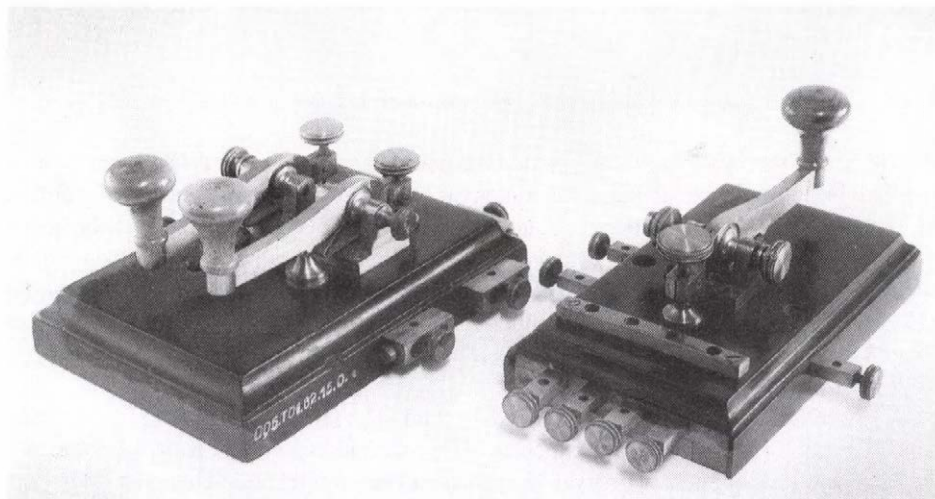
1.5. Újszerkezetű kettős billentő

Az 19332/1907. számú rendelet alapján ez a típusú billentő alkalmazandó a dolgozó áramú rendszerre kapcsolt vezetékek középállomásain, mivel így több ezer elem megtakarítása lehetséges. Két db kétkarú billentőből áll egymástól elszigetelve és egy nyomógomb segítségével üzemeltethető. Szerkezete a közönséges billentőkéhez hasonló, a kényesebb részei felül üveggel fedett henger alakú dobozzal van takarva. Meg kell jegyezni, amíg a közönséges kettős billentőnél egymástól függetlenül két vezeték van bekapcsolva, addig az újszerkezetű billentőre egy, a hivatalon átmenő dolgozóáramra bekapcsolt vezeték van rákötve. A közönséges kapcsolásnál 120 elemre van szükség, ennél a rendszernél 80 teleppel ellátható a vezeték.

1.6. Kis billentő

A szimultán táviró-berendezéseknél a rendes billentőknél kisebb alakú billentőket alkalmaztak, szerkezetük és működésük megegyezik a közönséges billentőkével.

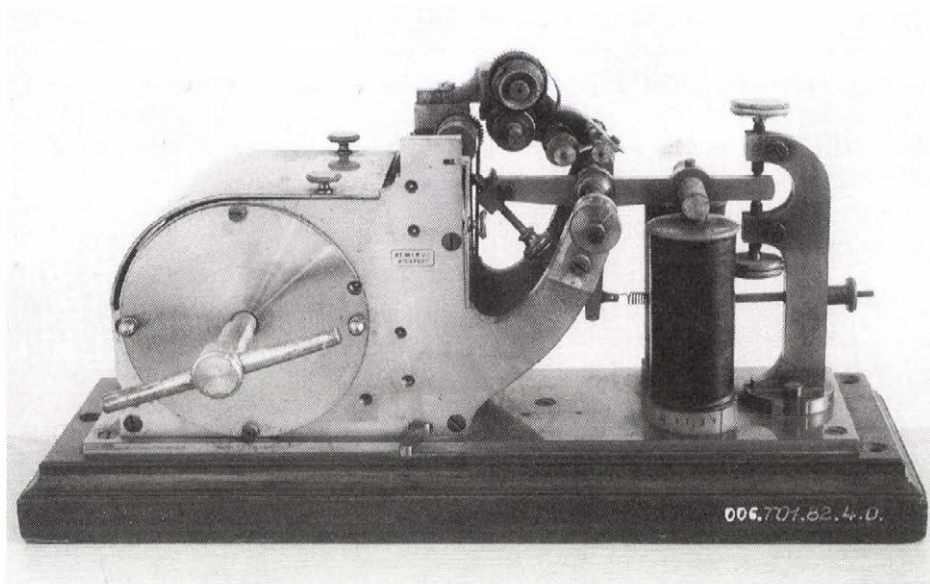
A Postamúzeum gyűjteményében összesen 23 db (egyes, kettős, telepváltóval ellátott és rádiós) billentő található az alábbi leltári számokon: 82.2.0., 82.15.0., 82.16.0., 82.29.1., 84.4.0., 84.5.0., 84.6.0., 87.7.0., 82.8.0., 84.3.0., D.6., D.12., D.22., D.23., D.24., D.25., D.26., D.27., D.28., D.158., D.179., D.193., D.223.

Kettős billentő és egyes billentő telepváltóval

2. Jellevők (távírógépek)

A fejlődés folyamán a Morse-féle írógépek számos módosításon mentek át. Kezdetben a *domborírógépek* voltak használatban. Az első ilyen gépek a fedetlen domborírók voltak (a papírmozgató szerkezet nincs védődobozzal ellátva). A későbbiek folyamán az óraművet védőlemezekkel fedték be, ezért kapta a *fedett domboríró* nevet. Ezeknél a gépeknél az írószerkezet egy tompa hegyű tüvel volt ellátva, ami a papírszalagba nyomódott. A jelek így a papír felső részén kidomborodva jelentek meg, aminek olvasása nehézkes volt és a szemet nagyon rontotta.

Fedett domboríró PB írószerkezettel

Az 1873. évi bécsi világiállításon bemutatásra került a Siemens által 1849-ben gyártott legrégebbi domboríró távírógép, ami a magyar hálózatban használt géptől csak némileg tér el. Ebből arra lehet következtetni, hogy az 1850. október 1-én Pesten üzembe helyezett távíróállomás ezzel a típusú (fedetlen domboríró távíró) géppel volt felszerelve. Az bizonyosan elmondható, hogy 1870 előtt ez a típus üzembe volt állítva, hiszen Nagyajtai Donáth Lajos által 1870-ben Debrecenben kiadott *Népszerű távírástan* című könyvében megtalálhatjuk a fedetlen domborírógép, billentő, keresztlemezes váltó stb. képét és működési leírását.

A Távíró Rendeletek Tára (a továbbiakban: TRT) Közlemények 1876. 21. sz. 18. oldalán a Nemzetközi statisztikai áttekintés 1874. évről című közlemény 6 db *Schneider-féle* távírógépről tesz említést a magyar távíróhálózatban. A TRT Közlemények 1875. 10., 11., 12. száma és a Magyar Távírda Naptár 1879. évi kiadás 35. oldalán a távíró teljes műszaki leírását és képét közli. A gép Schneider, bécsi központi távírdaműhely felügye-

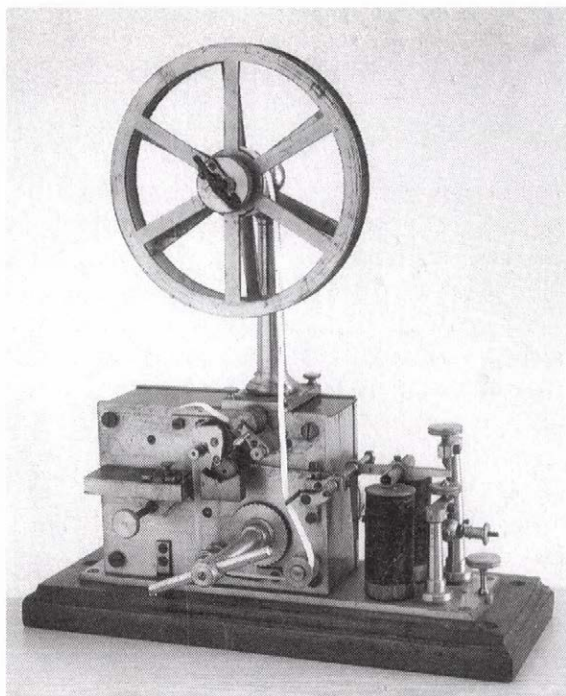
lőjétől kapta a nevét. Ez egy átalakított *külömbzéki villámdelejjel* (jelfogóval) működő kékíró távirógép.

A távírdaigazgatás ismerve a domborírás hátrányait, elhatározta a fokozatos lecserélésüket kékíró gépekre. A hálózatban kb. 1000 db ilyen gép üzemelt. A gépek viszonylag nagy száma nem tette lehetővé ezek egyszerre történő kicserélését, ezért próbálkozások történtek átalakításukra. E próbálkozások eredményeként Popovits posta- és távírdafelelős és Brausewetter szegedi órás létrehozta a gyakorlatban is használható kékíró szerkezetet, amivel ezek a gépek kevés költséggel átalakíthatóvá váltak. Ezt a szerkezetet 1885-ben szabványosították és *P.B. kékíró táviró* néven vált ismeretessé.

A domborírógépek mellet szórványosan használták a Siemens-féle kékíró távirógépet, valamint a magyar gyártmányú törtemelős kékírót.

Az 1885-ben még különálló táviró-főigazgatóság már ezt megelőzően más országok

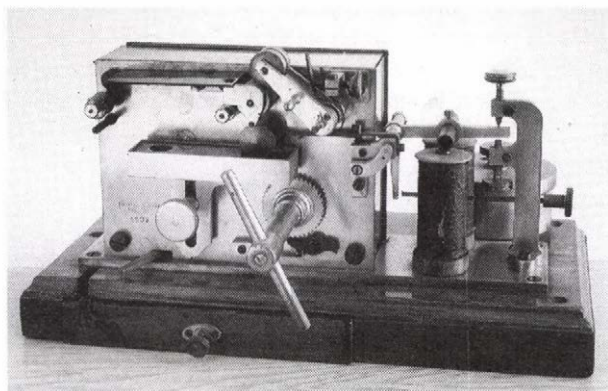
igazgatóságai által kipróbált gépeket hozatott Francia- és Németországból azzal a céllal, hogy a domborírógépeket lecserélje olcsó és a mi viszonyainknak megfelelő egyszerű kékíró gépekre. Ilyen gépek a francia Digney és Estienne-, valamint a Siemens-féle kékíró. Az Estienne-féle távirógépről annyit tudhatunk, hogy az adó része kettős billentő volt, egyikkel a hosszú, másikkal a rövid jeleket adták. A vevő nem a megszokott módon írta jeleit, hanem függőleges rövid és hosszú vonásokból állott. Nálunk a Siemens-féle kékírót szabványosították. A delejzár és tekercs közötti távolságot a mágnes-tekercs emelésével és süllyesztésével szabályozták.

Siemens-féle kékíró

Mivel a távirógép (Siemens) szabályozása, komplikáltsága és drágasága nem tette lehetővé elterjedését, az igazgatás kísérleteket folytatott egy olyan gép előállítására, ami a mi viszonyainknak megfelel. Ennek eredményeként létrehozták a *törtemelős kékírógépet*. 1885–1887 között ebből a gépből mindössze 75 db készült. Azonban ez a gép sem váltotta be a hozzáfűzött reményeket, mivel állandó szabályozást igényelt, ezért pár év használat után átalakították. A törtemelőt rendes íróemelővel és elektromágneseit kisebb ellenállású tekerccsekkel szerelték fel. A hivatalos elnevezése az *átalakított kékíró* lett (Posta és Táviró Rendeletek Tára – továbbiakban: PTRT – 1894. 17. sz. 58. p. Utasítás 10 364.).

A PTRT 1889. 68. sz. 329. oldalán megjelent 53 807. számú utasítás elrendeli a PB-féle kékíró szerkezettel felszerelt domborírógépek, valamint a Siemens-féle kékírók használatból való folyamatos kivonását.

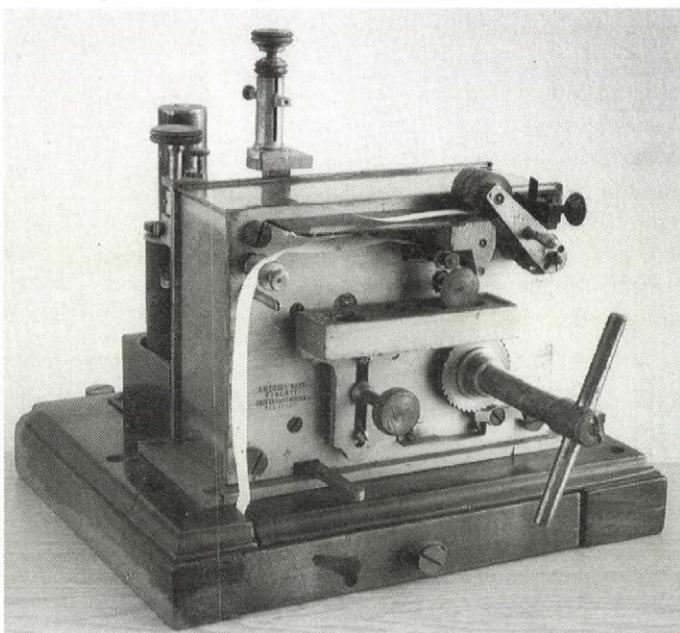

Kiss-féle kékíró

Említést érdemel még az általa színes írásra átalakított (*Kiss-féle átigazítható* írógép) domboríró távirógép, amelyet tábori távirádáknál árvízveszély esetén, hadgyakorlatok alkalmával használtak.

A gyakorlat azt mutatta, hogy közvetlen a vonalba bekapcsolt gépek gazdaságosabbak és egyszerűbbek. Ilyen gépet Hollós József műszaki tanácsos tervezett 1896 elején. A mágneskerce 2×500 Ohm, így ezzel a megoldással a kis vonali áramokra is elég

érzékeny gépet alakított ki. A berendezés a Kiss-féle kékíróhoz hasonlít, lényeges változás a mágneskerce és az íróemelő elhelyezésében van. A 21 737/1908. sz. rendelet értelmében a nagyobb posta- és távirádahivatalok fokozatosan Hollós-féle közvetlenül a vonalra kapcsolható távirógépekre cserélendőek. Ez a típus is forgalomba volt 1957-ig.

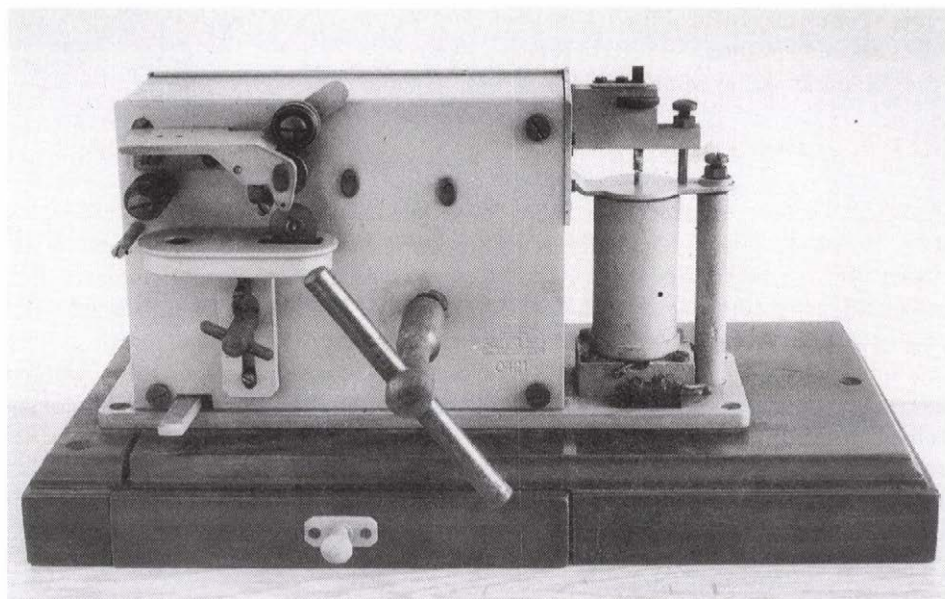
Hollós-féle kékíró

Ez az utasítás elrendeli egyben a *módosított szerkezetű* távirógép nyilvántartásba vételét, rendszeresítését a hálózatban, mely később *Kiss-féle* kékíró illetve jelfogóval működő gép néven vált ismertté. A gép Kiss József posta- és táviráda-főigazgató tervei alapján készült. Ezt a típust 1957-ig használták a táviróhálózatban.

A *Poláros kékíró* (sarkított) nemcsak szerkezetére, hanem munkaképesség tekintetében is különbözik az eddigi gépektől. Szerkezete hasonló a Siemens-féle kékíróéhoz, kivéve az elektromágneest és az írószerkezetet. A gép ellenállása 600–1000 Ohm között váltakozik. Ezek a gépek olyan vezetékbe kapcsolhatók, amelyeken két végállomásként dolgoznak jelfogó nélkül. Más Morse rendszerű géppel nem kapcsolható össze. A polarizált jelfogó rendkívüli érzékenységet biztosít, mivel ezek a jelfogók néhány mA áram hatására átváltak.

Az eddig használatban lévő gépeknél az áramkör megszakításánál a delejzárát egy rugó húzta vissza a helyére, illetve záráskor ezt a rugóerőt győzte le a viszonylag nagy áram (12 mA) mágneses hatása. Ezeknél a gépeknél (polarizált) erre nincs szükség, hiszen a jelfogó egy állandó mágneest tartalmaz, ami felépítésénél fogva biztosítja a nagy érzékenységet.

A Postamúzeum gyűjteményében 2 db – 82.3.0. és D.191. leltári számú – fedetlen domboríró; 2 db – 82.4.0. és D.249. leltári számú – fedett domboríró; 6 db – 82.29.6., D.16., D.178., D.589., D.10., D.594. leltári számú – Kiss-féle kékíró; 4 db – 82.11.0., D.17., D.20., D.189. leltári számú – Hollós-féle kékíró; 1 db – 82.13.0. leltári számú – Siemens-féle kékíró; 4 db – 82.12.0., D.14., D.18., D.19. leltári számú – Svéd és Társa-féle kékíró; 1 db – 82.14.0. leltári számú – Elliott-féle kékíró és 1 db – 84.37.0. leltári számú – gyorsmorze (kísérleti) található.

Svéd és társa-féle kékíró

3. Mellékberendezések

3.1. A vezetékvizsgáló készülék

Rendeltetése, hogy a vezetéken és a gépek összeköttetésein előforduló hibákat könnyen behatárolhassák. Ezt a típusú vizsgálót kisebb hivataloknál átmenő vezetékeknel használták. Ez egy 3 cm vastagságú, tölgyfaszínre vagy barnára festett négyszögletes keményfadeszkára erősített három db háromágú szorító. A huzalbevezetés alá a falra erősítik. Különböző vizsgálatokat lehet elvégezni: *a*-ág lezárás, *b*-ág lezárás, szigetelés, *a-b*-ág összekötés.

3.2. Váltók

A váltó elnevezés alatt azokat a berendezéseket értjük, amelyek segítségével

- távírókészülékek és vezetékek,
- telep és vezetékek,
- távírókészülékek egyes részei között különböző összeköttetéseket, bontásokat, áramirány változásokat hozhatunk létre.

Alkalmazásuk szerint a hálózatban használtak:

- vezetékváltó,
- vezetékváltó telep,
- helyi telep,
- áramirány váltó berendezéseket.

3.2.1. Keresztlemez váltó

A 26572/1895. sz. m. rendelet (Gy. VI. 1767) értelmében a 2/3, 4/5, 6/7, 8/9, 10/11, 15/16, 20/21, 25/26, 30/31, 35/36, 40/41, 50/51, 60/61, 80/81, 100/101 lemezszámmal készített keresztlemez váltókat fogadja el szabványosnak. A 2/2 keresztlemez váltót, amit eddig telepeltként használtak a 33000/1901. A. II. 2. c. Gy. IV. r. 77. rendelettel végleg kivonja a forgalomból, helyette 3 párhuzamos lemezű váltót rendszeresít. Felépítése egy faalapon megfelelő számú függőlegesen és vízszintesen egymásra merőlegesen és elszigetelve elhelyezett sárgarézből készült hasábok, amik a keresztpontban furatokkal rendelkeznek. Így egy fémdugó segítségével a függőleges és a vízszintes lemezek a keresztpontban összekapcsolhatók. Az alul elhelyezkedő lemezek a vízszintes, a felül elhelyezkedők a függőleges lemezek. Jelölésükre tört számokat használnak, ahol a számlálóban a vízszintes lemezek, a nevezőben a függőleges lemezek számát adják meg.

3.2.2. Párhuzamos lemezű váltók

Ezeket a váltókat helyi telepeltként használták. Faalapon három sárgarézből készült hasáb (lemez) van párhuzamosan elhelyezve. A hasábokat egymás melletti oldalainál félkör alakban átfúrták, ezáltal a lemezek egymással összekapcsolhatókká váltak.

3.2.3. Kör alakú lemezes váltók

A Hughes gépeknél használták, ezen keresztül kapcsolták a vezeték telepáramát a gép polarizált mágneskeresére a megfelelő irányba (áramirány váltó). Felépítése hasonló a párhuzamos lemezű váltóéhoz. A lemezek körcikkek és az egymás melletti oldaluknál az előzőekhez hasonlóan vannak félkör alakban átfúrva.

3.2.4. Karos váltók

Többféle típus is létezett, így egykarú, kétkarú stb. váltók. Egy illetve több sárgarézből készült érintkező és elforgatható kar, amivel egy vagy több áramkör zárható vagy bontható. Szintén a Hughes gépnél használták. A későbbiek folyamán a távbeszélőközpontoknál is ezek kerültek beépítésre (vonal és telepáltó).

Segédberendezésből a Postamúzeum gyűjteményében összesen 12 db található, melyből 7 db keresztlemezes váltó a 82.29.3., D.8., D.30., D.31., D.156., D.175., D.200. leltári számokon; 2 db telepáltó a 82.29.8. és a 84.48.0. leltári számokon; 1 db vonalváltó a 84.71.0. leltári számmal; 1 db kétállású kapcsoló a 84.73.0. leltári számmal és 1 db ellenállás ki-be kapcsoló a 84. 74.0. leltári számmal.

3.3. Villámhárító

Működése a nagyfeszültségű villamosság azon tulajdonságán alapszik, hogy az utjába eső vékony keresztmetszetű vezetékét megolvasztja, illetve a kisebb távolságot átugorva (szikraköz) a földbe vezeti. A feladata, hogy a légvezetékbe, kábelbe kapcsolt berendezéseket és az azokkal dolgozó embereket megvédje a légköri elektromosság (villám) illetve a vezetékert nagyfeszültségű behatásokkal szemben. A magyar távírda berendezéseinél kétféle villámhárító volt használatban.

3.3.1. Csúcspáros villámhárító

Faalapra szerelve négy darab henger alakú sárgarézből készült oszlopot és egy szintén rézből készült fekvő hasábot helyeztek el, amibe kettő darab szívócsúcsot csavartak be. Ez a fekvő hasáb a földszorítóhoz csatlakozik. A henger alakú oszloppárokat vékony spirálvezetékekkel kötötték össze (olvadó biztosíték) valamint állítható szívócsúcs párokkal látták el. Nagyobb távírdákon a vonalak számától függően több csúcspárral ellátott villámhárítókra volt szükség. Ezek a 2657218/1895. sz. rendeletben előírt szabvány szerint készültek (2, 4, 6, 8, 10, 15, 20, 35, 40 stb.). A csúcspáros villámhárítót üvegfedelű dobozzal borították. Olyan városokban, ahol nagyfeszültségű árammal dolgozó üzemek is működtek, üvegcsöbe helyezett kiolvadó biztosítót kellett bekapcsolni a spirálbiztosító helyett (21583/1897).

3.3.2. Vaslemezes villámhárító

Ezeket a villámhárítókat kábelbódékban és kábeltornyokban használták (légvezetékek kábelekkal való összekötésénél). Egy vaslemeze (amely földelve van) keresztbe ráfektetve annyi vaslemez van egymástól elszigetelve, ahány vonal kerül összekötésre.

3.3.3. Szénlemezes villámhárító

Szerkezeti felépítése hasonló a vaslemezesével. Ennél a vaslemez helyett szénlemezeket használtak (nem ég össze, nem oxidálódik). Ezt a típusú villámvédőt használták az 1890-es években Károlyváros–Fiume, Temesvár–Orsova vonalszakaszokon és a Vág hidjára fektetett kábelek bódéiban.

3.3.4. Újtípus villámhárító

Az új szabványú készülékbiztosítók használatbavételét a 46211/1903. és a 72016/1903. sz. miniszteri rendelet szabályozta.

- A tizes szénlemezes villámhárító egy ebonit alapzaton áll, amire 2×10 db szorítóval ellátott fémlap van szerelve. A hátsó oldalán található lapokhoz vannak rögzítve a hőtekercs orsók foglalatjai (0,2 Amp. tartósáramú biztosíték). Az első oldalon helyezkednek el üvegburában a csillámlapokkal elszigetelt szénlemezes villámvédők *bayonette*-záras foglalatokban.
- Készülékbiztosítók – két vezetékághoz – (kisfeszültségű) kör alakú porcelán alapzaton üvegcsőbe helyezett erősáramú (3 A) és gyengeáramú (0,2 A) olvadó biztosítékok foglalnak helyet.
- Készülékbiztosító – nagyfeszültségre – lényegében hasonló az előző biztosítóval. Az erősáramú biztosíték 13 cm hosszú üvegcsőbe zárt 0,05 mm-es platina vezeték és két darab üvegburás szénlemezes villámvédő. A gyengeáramú biztosíték mangán tekercsből készült (hőorsó).

Csúcs páros villámhárító a Postamúzeum gyűjteményében 3 db található a 82.29.4., 84.72.0. és a D.173. leltári számokkal.

3.4. Tájéoló

Minden táviróvezetékbe egy műszert kapcsolnak, ami tájékoztatást adott a vonal állapotról (levezetés, rövidzár, szakadás stb.). A műszer korabeli hivatalos elnevezése *szorzós delejtű*. A Morse rendszerű üzemnél az álló tájéolót, a kettős táviratozásnál a *duplex galvanométert* használták. Az elektromos áram azon hatása alapján működik, ha egy vezető keretre (tekercs) áramot kapcsolunk, az áram által létrehozott mágneses tér a közelébe helyezett mágnesűt nyugalmi állapotából az áramiránytól és erősségtől függően jobbra vagy balra kitéríti.

A tájéoló alkotórészei egy tekercsben elhelyezett vízszintes tengelyen felfüggesztett mágnesű. A mutató ugyanezen a tengelyen van elhelyezve, ami egy 2×180 fokbeosztású skála előtt mozog. Az egész berendezés fatalpra van szerelve és cink burában helyezkedik el. A tájéoló kiiktatása az alapedszkán elhelyezett kettő darab sárgarézből készült hasáb (huzalszorító) rézdugóval történő rövidzárásával lehetséges. A záródoboz felső részén található a nullázó csavar.

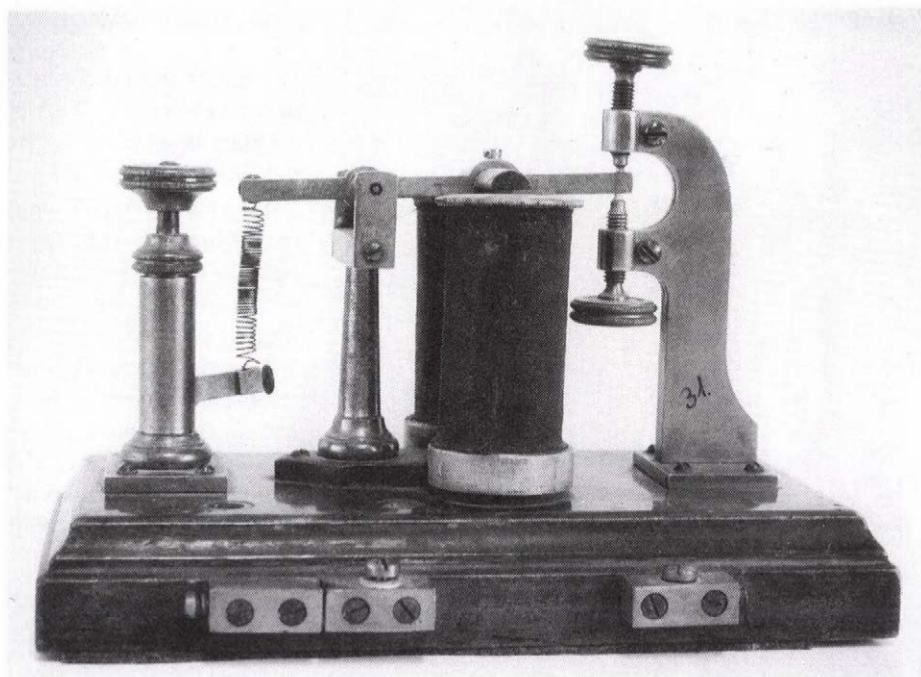
3.4.1. Duplex galvanométer

A galvanométer Deprez elven működő érzékeny műszer. Állandó mágneses mezőben egy vezető keret (tekercs) az elektromos áram által létrehozott mágneses mező és az állandó mágnes által keltett mágneses tér különbségeként áramiránytól függően jobbra vagy balra fog kitérni. A skála 0–60 fokok beosztással van ellátva, 1 fok kitérés 1 mA áramot mutat.

A Postamúzeum gyűjteményében 5 db tájoló a 82.29.0., D.7., D.29., D.174., D.192. leltári számokkal és 1 db Deprez műszer a 94.1.0. leltári számmal található.

3.5. Jelfogó

A Morse rendszerű gépek működéséhez viszonylag nagy áramra van szükség, mivel az általa létrehozott mágneses mező mozgatja a delejzárát a rászerezelt írószerkezettel. A hosszabb vezetékek nagy ellenállása, valamint a levezetések miatt a vonali áram lecsökken a küszöbszint alá, amire a gép mágnesstekercse már nem tudja meghúzni a delejzárát. Ez az áramcsökkenés a telepek számával (feszültségnövelés) vagy jelfogók beiktatásával befolyásolható (a gépet kiveszi az áramkörből, helyette jelfogót tesz, ami egy helyi telepről működteti a Morse-féle gépet). Megjegyzem, hogy a magyar távíróhálózatban a kezdetől fogva közvetett kapcsolásban működnek a gépek.

Jelfogó

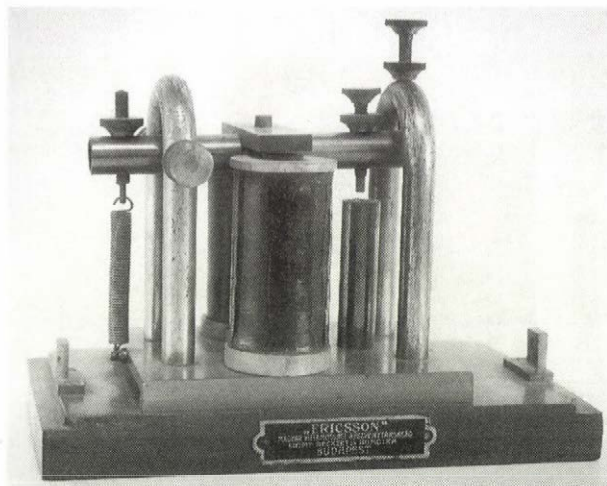
A jelfogó működése azonos a gépek működésével, felépítése ugyan olyan, írószerkezet nélküli. A delejzár két állítható U alakban kiképzett érintkező között mozog, ami a vonali jeleket megismétli a gép felé.

3.5.1. Polarizált jelfogó

Az előzőekben ismertetett jelfogó hátrányai (Az áram változásai által létrehozott mágneses mezőhöz elég sűrűn állítani kellett a delejzár feszítő rugót.) a polarizált jelfogó használatával kiküszöbölhető. A poláros jelfogót általában a duplex távírónál használták. Egy derékszögben meghajlított mágnes egyik végére vannak felszerelve a két tekercs vas-magjai villa alakban. Így a két vasmag ugyanazzal a pólussal bír. E két azonos pólusú nyúlvány között helyezkedik el a vízszintesen mozgó delejzár, aminek függesztése az állandó mágnes másik pólusán történik. Így a delejzár az azonos pólusú saruk között – ha középen áll – egyenlő vonzásnak van kitéve. Ha a tekercset áram járja át, akkor az eddig azonos mágneses tér megváltozik, ami a delejzárát átváltja nagyobb mágneses teret előidéző saru oldalára és ott is marad, amíg az áramirány meg nem változik. A berendezés egy henger alakú dobozban van elhelyezve.

A Postamúzeum gyűjteményében az alább felsorolt leltári számokkal összesen 14 db jelfogó – ebből 7 db polarizált – található: 82.29.5., 84.10.0., D.9., D.32., D.159., D.267., D.595., 84.14.0., 84.68.0., 84.9.0., D.321/1., D.321/2., D.199., 84.65.0.

3.6. Kopogó

Kopogó

A kopogót (sounder) hallás utáni vételre az 1880-as években kezdték használni. Felépítése és működése hasonló a jelfogó felépítésével és működésével. Az író és papírtovábbító szerkezet hiányzik. Az emelő és az állványok üreges csövekből készültek, hogy a rezonancia által létrejött hang minél erősebb legyen. A berendezés, hogy másokat ne zavarjon, elől nyitott hangfogó szekrényben helyezkedik el. A helyi áramkörbe egy karos váltóval kapcsolható be.

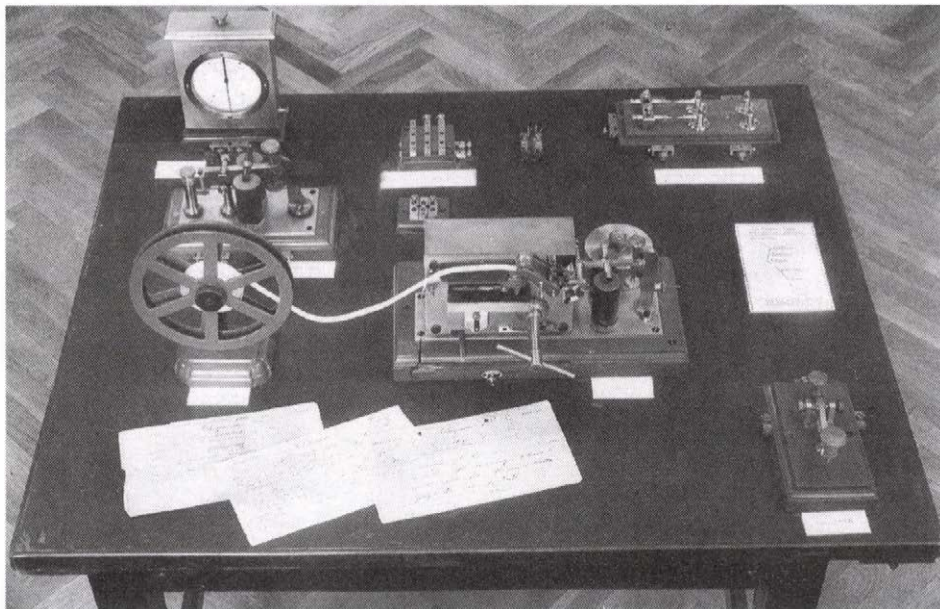
Az alábbi leltári számokkal a Postamúzeum gyűjteményében 10 db kopogó található: 82.10.0., 84.2.0., D.13., D.21., D.157., D.176., D.248., D.260., D.651. és D.652.

3.7. Elektromos csengő

Azoknál a távírdáknál, ahol a postai és távírdai szolgálatot egy személy látja el, vagy éjjeli szolgálat ellátása esetén a villamos csengőt riasztásra használják. A csengő használatát illetve bekapcsolását a postai és távírdaigazgatóság rendelheti el. A helyi áramkörbe egy karos váltó segítségével kapcsolható be. Áramköri kapcsolás szempontjából kétféle típust használnak:

- elektromos csengő automatikus megszakítással,
- elektromos csengő az elektromágnes automatikus kizárással (A berendezés egy laprugóra rögzített delejzárral ellátott mágnesstekercs, faalapra szerelve és csengőharanggal ellátva.).

A Morse rendszerű táviratozáshoz szükséges készülékek a 16152/1897. sz. rendeletben megállapított szabványok szerint készült kezelőasztalokon helyezkednek el. A szabványos asztalok kétféle nagyságban készültek, egy (1 m hosszú, 0,85 m széles, 0,81 m magas és 1 fiókos) és két (1,8 m hosszú és két fiókos, a többi méret egyezik az egy rendszerre készült asztal méreteivel) géprendszerhez. A szabványos asztalokat kizárólag a M. kir. Posta Központi Anyagraktára szerezte be.

Morse munkahely

A berendezéseknél (asztali szorító, telepállvány, vizsgáló berendezés, vezetékváltó) rövid megjelöléseket kell alkalmazni. E célra kártyapapírból vagy fehér fibrinből vágott cédulákat kellett használni. A vezetékeket a vezetékváltó függőleges lemezein jelölték meg a vezeték száma és a végpont nevével. Az asztali szorítósoron a vonal sorszáma, neve, föld, vezetéktelep, helyi telep rövidítései találhatók:

- VTR1 a vezeték rézsarka,

- VTZ a vezeték cink sarka,
- HTZ a helyi telep cink sarka,
- HR a helyi telep rézsarka.

A gépasztalokon rendszeresítve volt egy útbaigazító tábla is, amelyen a vezetékek száma, végpontjai, iránya, bekapcsolt hivatalok nevei, szolgálati jellege, hívójele, vezetéktelepek száma, polaritása, kapcsolási rendszere található. A megjegyzés rovatban jelzi a vizsgáló készülékek helyét és oszlopszámát. A táblát az asztalon lévő lámpatartóra vagy üvegezve a tájoló mellé kell felállítani.

A magyar távírdahálózatban az előzőekben ismertetett Morse rendszerű távírógépek és segédberendezések működtek 107 éven keresztül a végleges leszerelésig (1957). Közben 1867-ben a Hughes-rendszerű ritmikus betűnyomó távíró is rendszerbe állították, ami 80 évig működött (1947). Az 1930-as évek elején minőségében egy teljesen más rendszerű távírógép típus jelent meg az úgynevezett aritmikus aszinkron rendszerű távgépíró. Ezen az elven működő távgépírók a mai napig működnek a Telex TGX és Gentex hálózatban. A postai távíróhálózattól a MÁV távíróhálózat különállóan működött, amelyet vasútiüzleti célokra és biztosító-berendezések működtetésére használtak. A MÁV és a Magyar Posta azonos típusú Morse rendszerű távírógépeket (Kiss-, Hollós-, Kaudelka- és Svéd és Társasféle) használt. Az 1960 és 1964 közötti időszakban a MÁV fokozatosan áttért az ún. Telex gépek használatára. A Morse rendszerű távírógépek leszerelése 1964-ben befejeződött. 1964 és 1974 között csak a vasúti határátkelő forgalomban „engedélykérő” távíróként használták (pl. Somoskőújfalu–Fülek között). A fenti tanulmány célja, időrendi áttekintést adni a magyar távíróhálózatban működött Morse rendszerű távírógépekről.

Felhasznált irodalom

- Kiss József
A távíró és távbeszélő-gépek és készülékek (Gép és kapcsolástan), Budapest, 1897.
A villamos távírás kézikönyve, Budapest, 1887.
- Odor Imre Dr.
Távírda és távbeszélő, Budapest, 1910.
- Váter József
A távíró és távbeszélő ügy fejlődésének története, Budapest, 1898.
A telegráf és telefon története, Budapest, 1913.
- Távíró Rendeleték Tára, 1874. 4. sz.
Bécsi világkiállítás 1873-ban.
- Távíró Rendeleték Tára
Közlemények, 1876. 21. sz. 18. p.
Nemzetközi statisztikai áttekintés 1874. évről.
- Távíró Rendeleték Tára, 1875. 10., 11., 12. szám.
- Magyar Távírda Naptár, 1879. 35. p.
A Schneider gép működési leírása.
- Posta és Távíró Rendeleték Tára, 1889, 1894, 1895, 1897, 1901, 1903, 1907, 1908.
- Nagyajtai Donáth Lajos
Népszerű távírástan, Debrecen, 1870.

A Postamúzeum könyvtárának gyarapodása, a POTI könyvtár régi leltárkönyvének tanúságai

1888. május 27-én *A Magyar Királyi Posta és Távírda Rendeletek Tárában* megjelent Baross Gábor azon rendelete, mely létrehozta a postai szakkönyvtárakat. A kiadott szabályzat értelmében a „A posta- és távírdaigazgatóságoknál meglévő vagy beszerzendő könyvek mint szakkönyvtárak kezelendők. Ezen szakkönyvtárakat a posta- és távírdaközegek szakképzettségük fejlesztése céljából igénybe vehetik s azokból egyes műveket használat végett kikölcsönözhetnek.”¹

A létrejött könyvtárak sorsát, állományának gyarapodását is igyekezett a miniszter kézben tartani és felette felügyeletet gyakorolni, mert a szabályzat – többek között azt is tartalmazza, hogy „a posta- és távírdaigazgatóságok minden év végén a könyvtárak gyarapodásáról jegyzéket készítenek s azt január hó folyamán hozzám felterjesztik.” Baross Gábor közmunka- és közlekedésügyi miniszter – mint azt a rendelet is mutatja – meglátta a könyvtárakban rejlő tudás és az ott felhalmozásra kerülő ismeretanyagban lévő és a jövő számára kiaknázzható lehetőségeket, s elrendelte a postai szakkönyvtárak létrehozását az egyes postaigazgatóságoknál és hivataloknál.

Jelen tanulmányom szempontjából azért tartottam fontosnak Baross Gábor 1888-ban megjelent rendeletével indítani a Postamúzeum könyvtárának gyarapodásáról szóló beszámolómat, mert e rendelet nélkül nem valószínű, hogy a postán belül létrejöttek és megmaradtak volna mindazok a postai és a postát érintő könyvek, periodikák, melyek ma a Postamúzeum könyvtárának gyűjteményében megtalálhatók.

A Postamúzeum könyvtárával, annak állománygyarapodásával foglalkozó és nyomtatásban megjelent cikkekből tudjuk, hogy 1896-ban a Városligetben megrendezett ezredéves kiállításra a posta a tárgyi emlékek mellett könyveket is gyűjtött. Az 1894. augusztus 3-án megjelent rendeletben felhívták „... az összes posta- és távírdahivatalokat és a posta és távírda összes alkalmazottjait, hogy a kitűzött hazafiúi cél elérésében tőlük telhetőleg közreműködjenek. Nevezetesen az által, hogy oly történelmi jelentőségű tárgyakat, melyek a kiállításra érdemesek, ezen célra jelöljék meg. Ha ily tárgyak birtokukban vannak, ezeket jelentsék be, vagy pedig ha tudomásuk van arról, hogy ily tárgyak mások birtokában vannak, a birtokosok neveit közöljék.”² A felhívásra könyvek, kezelési utasítások, rendeletek stb. érkeztek be, melyek a Postamúzeum könyvtárában jelenleg is meg-

¹ Szabályzat a posta- és távírdaigazgatósági könyvtárak tárgyában. *A Magyar Királyi Posta és Távírda Rendeletek Tára*, 1888. 33. sz. 166. p.

² Az 1896-iki ezredéves országos kiállítás ügyében. *A Magyar Királyi Posta és Távírda Rendeletek Tára*, 1894. 47. sz. 141. p.

találhatók. Annak idején –1896-ban – „A kiállítást irányító kormánybizottság, sajnos ügy döntött, hogy a Postacsarnokot a kiállítás bezártával le kell bontani. Minthogy a Közlekedési Csarnok megmaradt, sőt Közlekedési Múzeum néven tovább fejlődött, kézenfekvő volt, hogy a postaanyag egy részét ebbe a méltóságteljes és reprezentatív épületbe helyezzék el.”³

Amikor 1954-ben a Postamúzeum önálló kiállítása a Postavezérgazgatóság épületében (Budapest XII., Krisztina krt. 6-8.) megnyílt, anyagát a Közlekedési Múzeumnál lévő postai könyvekből és az igazgatóságok könyvtárainál leselejtezett könyvekből – melyeket Csepel I. postahivatalban tároltak – állították össze. „1954-ben bizottság alakult, mely a Csepelen lévő könyveket jegyzékbe foglalta és beszállították a Postamúzeumba. A Csepelen tárolt könyvmennyiség képezte a múzeumi szakkönyvtár könyvállományának 80%-át. A megelőző, több évtizedes gyűjtőmunka eredményeként a régi postai szakirodalom legjelentősebb műveinek nagy részét magába foglalta. Olyan szakkönyveket, melyeket tervszerű és tudatos gyűjtőmunka keretében ma már nem lehetne megszerezni. Az 1954-ben létrejött Postamúzeumnak a postás dolgozók és a lakosság körében hamar elterjedt a híre. A Postamúzeumban látottak kedvező hatást váltottak ki: a látogatók meggyőződhetnek arról, hogy a Magyar Posta történeti emlékeinek összegyűjtése, feldolgozása, ápolása, felelős szakmai szeretettől áthatott jó kezekben van. Részben ezzel a kedvező visszhanggal magyarázható az a jelenség, hogy különböző rangú egykori postások valamint hozzátartozói birtokukban volt postai szakkiadványokat kezdtek rendszeresen a Postamúzeum szakkönyvtárának ajándékozni, hogy ezzel is biztosítsák számunkra oly becses könyvek, annyi meleg emberi emlékekkel összekapcsolt tárgyak megőrzését, utóéletét azt, hogy ezek a könyvek Csipkerózsika álmukból a kialakuló postatörténeti kutatás során újra életre keljenek. Nélkülük ma már nehéz lenne régi idők postai tevékenységét felidézni, feleleveníteni.”⁴ Itt szeretném megjegyezni, hogy ez az ajándékozási tevékenység napjainkban is tart, és valóban néha ritkaságszámba menő könyvekkel lepnek meg bennünket a kedves olvasók.

1972-ben, amikor a Postamúzeum a mai Andrássy út – volt Népköztársaság útja – 3. szám alá költözött, könyvtárát a múzeum előteréből megközelíthető félemeleten lévő, három helyigépből álló, volt magánlakásban helyezték el. „A korlátozott továbblépés útja jelenleg – 1982 – az állomány összetételének fokozott gondozása: a körültekintő, alapos mérlegelés után lebonyolított szerzések mellett a kevésbé szükséges, gyűjtőkörileg nem odatartozó könyveknek az állományból történő eltávolítása térmeyerés céljából. Ez egyben az anyag minőségi sűrítését is jelenti. Közel 500 kötettel csökkentették a könyvtár állományát. Ez azonban csak a tároló helyek zsúfoltságán enyhített, a helyhiányt nem oldotta meg, de a könyvtár profiljának tisztításához járult.”⁵

1981-ben a *profilisztitást* követően új leltárkönyv írását kezdték meg 1-es sorszám-

³ Dr. Vajda Endre: Adatok a magyar postamúzeum létesítésnek történetéhez. Posta és Bélyegmúzeumi Szemle. 1969. 1. sz. 13. p.

⁴ Sallay László: A Postamúzeum szakkönyvtára és a postatörténeti kutatás forrásirodalma. Postamúzeumi Évkönyv, 1985. 45–46. p.

⁵ Sallay László: A Postamúzeum szakkönyvtára és a postatörténeti kutatás forrásirodalma. Postamúzeumi Évkönyv, 1985. 48. p.

mal és ebbe folyamatosan írták be a régi, vagyis a korábban már beletárolt és az újonnan vásárolt könyveket.

1981–1986 között az éves állománygyarapodás nem egyezik a könyvtár adott évi új szerzeményeivel, mivel a korábbi leltározott állomány új leltári számmal került az újonnan megnyitott leltárkönyvbe. Így statisztikailag csak az bizonyítható, hogy az adott évben a leltárkönyvbe hány darab könyvet leltároztak be s nem az, hogy abban az évben a tényleges állománygyarapodás mennyi volt. 1986. év végéig 6947 nyilvántartási számmal ellátott könyve volt a könyvtárnak. A helyhiányt az 1988-ban betelepített tömbraktár oldotta meg, így 1994. december 31-én könyvtárunk nyilvántartott állománya 9157 db-ra szaporodott.

1994 decemberében került be múzeumunkba az 1995. január elsejével jogutód nélkül megszűnő POTI Távközlési Tervező Kft. (a Postai Tervező Intézet jogutódja) több ezer kötetes könyvtári anyaga. A könyvekkel együtt megörököltünk egy leselejtezett könyvtári leltárkönyvet is, melyet 1981-ben selejteztek le és 1957-ig szolgált a könyvtári gyarapodás nyilvántartására. Az 1954-től 1981-ig eltelt évek alatt a leltárkönyvbe bevételezett könyvek adatai mellett megjelent a „*Selejtezett*” pecsétlenyomat vagy a selejtezési jelzés.

Tanúságos a könyv pályafutása is. A Postai Tervező Intézet (POTI) felállításáról szóló rendelet 1950. május 31-én jelent meg a Postai Rendelet Tárának 33. számában 7904/A/4–3/2. C. szám alatt: „az 5 éves terv keretében megvalósítandó nagyarányú fejlesztési feladatok, a postafőosztálytól különválasztott, korszerű távközlési műszaki tervező szerv létrehozását teszik szükségessé.”⁶

Az új központi szervezetet Budapesten a VIII. kerületben a József Távbeszélő Hivatal, valamint a Budapesti Postaműszaki Igazgatóság épületében, a Horváth Mihály tér 17–19. szám alatt helyezték el. Feltehetően itt és ebben az időben kezdhetette meg működését a POTI szakkönyvtára is.

Az örökölt leltárkönyv szerint a könyvtár abban a szerencsés helyzetben volt, hogy átvette az épületben korábban működő Budapesti M. kir. Táviró és Távbeszélő Igazgatóság volt könyvtárának anyagát.

A POTI könyvtár régi leltárkönyveként szereplő bevételi napló, postai pályafutását 1942-ben, mint a Budapesti M. kir. Táviró és Távbeszélő Igazgatóság (Budapest VIII. Mária Terézia, ma Horváth Mihály tér 17–19.) személyzeti és fegyelmi ügyek osztályához tartozó könyvtári bevételi napló kezdete.

Az akkori könyvtári szabályzat szerint a következő adatokat kellett a könyvtárosnak rögzíteni:

1. Könyvtári és leltári napló tételszáma;
2. A gyarapodás kelte (hó és nap);
3. A vonatkozó rendelet ügyiratszám;
4. A gyarapodás jogcíme;

⁶ Postai Tervező Intézet felállítása. Postai Rendelet Tára, 1950. 33. sz. 279. p.

5. A könyv, folyóirat adatai:

- szerzőjének vagy kiadójának neve,
- címe, megjelenési helye és éve,
- leltári száma,
- könyvtári helye,
- példányszáma,
- egy példány hány könyvből, füzetből áll,
- köteteinek, füzeteinek összes száma,
- vonatkozó pénztári ill. ellátmányszámadás napló hava és tételszáma,
- kiutalványozott vételára, leltári értéke;

6. A könyv, folyóirat leltári helyesbítésénél (kiigazításánál) vagy fogyatkozásánál:

- a vonatkozó leltári és könyvtári napló (év, évnegyed, tétel száma),
- kötet, füzet példányszáma,
- kötet, füzet egy példány hány kötetből, füzetből áll,
- köteteinek és füzeteinek összes száma,
- kötet, füzet vételára vagy leltári értéke;

7. Megjegyzés és kapcsolatos leltári számok.

A Budapesti M. kir. Távíró és Távbeszélő Igazgatóság *könyvtári állományának gyarapodását* 1942–1945. december 31-ig Márfalvi Alice postakezelő vezette. Őt követte 1946. február 28-tól kolleganője, dr. Molnár Rózsa segédellenőr, aki 1937-ben kezdte postai pályafutását és a leltárkönyv beírásai szerint 1957-ben, amikor a *könyvtári bevételi napló* betelt, mint a Postai Tervező Iroda könyvtárosa, még postai alkalmazásban volt.

1942-ben – feltehetően a könyvtár alapításának évében – a könyvállomány 563 db könyvvel gyarapodott. Az első év könyvtermésének 90%-át az 1897 és 1938 közötti – tehát régebbi – kiadású könyvek alkották. A könyvanyag nyelvi hovatartozása is elgondolkodtató, mert a bevételezett műszaki könyveknek 70%-a idegen nyelvű. Szinte azonos arányban szerepel a francia, a német és az angol nyelvű távközlési, elektro- és rádiótechnikai kiadvány.

Könyvtári érdekesség, hogy még a háborús években is gyarapodott a könyvállomány: 1943-ban: 171, 1944-ben 18, 1945-ben 710 új szerzemény került bevételezésre. 1950-ben a Postai Tervező Intézet, majd ugyanazon év december 1-től Postai Tervező Irodának nevezett középfokú postaszerv – mint már említettem – ugyanabban az épületben kapott helyet, ahol dr. Molnár Rózsa mint a Budapesti Postaműszaki Igazgatóság segédellenőre dolgozott, és 1946-tól vezette a könyvtár leltárkönyvét.

1953-ban a POTI új helyre, Budapest VIII., Mikszáth Kálmán tér 5. szám alá költözött, hogy a könyvtár abban az időben együtt költözött-e az irodával, vagy a POTI dolgozói jártak át a nem messze lévő Horváth Mihály térre, arra vonatkozóan nem ad támpontot a leltárkönyv.

Arra sincs bizonyíték, hogy amikor 1955-ben ismét költözik a POTI új székhelyére, a Postavezérgazgatóság épületébe – Budapest XII., Krisztina krt. 6–8. – hol volt elhelyezve a könyvtár és annak sorsával szorosan összefüggő leltárkönyv.

Az „1955-ös Minisztertanácsi Határozat a hírközlési igények tervezését országos ha-

táskörrel a népgazdaság valamennyi területére kiterjedően, a Közlekedés- és Postaügyi Minisztériumra és ezen belül döntő módon a Postai Tervező Intézetre bízta.”⁷ Ebben az időben a könyvtárba bevételezett új szerzemények arra engednek következtetni, hogy a volt Budapesti Postaműszaki Igazgatóság leltárkönyve – és könyvtári anyaga – valamint könyvtárosa átkerült a Postai Tervező Iroda állományába. Nem valószínű, hogy a Horváth Mihály téren maradt Postai Távközlési Igazgatóságnak olyan könyvekre lett volna szüksége, melyek a tervezésnél használatosak, mintegy azok mellékletei.

1965-re elkészült Zuglóban az akkori Lumumba (ma: Róna) utca 122–128 alatt, Bandi Ferenc és Fröschl Károly tervei alapján a Zugló Távbeszélő Központ épülete, melynek utcai tömbjébe került a Postai Tervező Iroda is. Ebben az épületben már önálló könyvtár működött és könyvtárosa dr. Molnár Rózsa volt.

Feltételezésem szerint, jelen esetben az a nem mindennapi posta és könyvtártörténeti esemény következett be, hogy a könyvtár és annak leltárkönyve követte könyvtárosát. Elképzelhető, hogy egy nagyfontosságú új szervezeti egység megkapta egy megszűnt illetve átalakult másik postai szervezeti egység könyvtárát. A POTI esetében a tervező iroda vette át a régi könyvanyagot, mely a korábbi évek tapasztalatait, ismereteit gyűjtötte össze, s melyekre elengedhetetlen szüksége volt egy újonnan létesített postai tervező irodának.

Így maradhatott meg az utókor számára egy olyan leltárkönyv, mely akkor készült, mikor a szakkönyvtári hálózat országosan még szervezetten nem alakult ki, de a Magyar Királyi Posta ebben is, mint annyi másban, megelőzte korát.

⁷ Hargitai Antal: Visszatekintés a Postai Tervező Intézet múltjára, a jelen és a jövő feladatai. Posta, 1975. 8. sz. 238. p.

Feljegyzések egy kiállítás margójára

Ezekben az években különösen a centenáriumi emlékkiállítások – mint 1993-ban a *Haló! Itt Puskás Tivadar telefonja!* című kiállításunk volt – különlegesen gazdag történelmi kor bemutatására kényszerítik muzeológusainkat, az „ezredéves évtized” felidezésére. Így volt ez a Gervay Mihály születésének 175. évfordulójára tervezett kiállításunkkal is. Az első kötelező olvasmányok világossá tették előttünk, hogy Gervay Mihály és kora a postatörténelemben kivételes jelentőségű. A tervezett *Gervay Mihály emlékezete* kiállítás címe **A magyar posta aranykora és Gervay Mihály emlékezete** címűre változott.

Mindezt bemutatandó muzeológusaink az állandó kiállítás maguk rendezte termeit alakították át ennek a kornak a bemutatására. A kiállítás forrásanyagának átvizsgálása több múzeumi feladatra világított rá. Újra és újra bebizonyosodott a *Személyes emlékek* tárgyi gyűjtemény és a dokumentációs *Fond-gyűjtemény* jelentősége, hiszen ezek nélkül egy-egy kort és szereplőt emberközelbe hozni nagyon nehéz lenne. Újra és újra meggyőződünk róla, hogy a szakmai *köztörténetet* csak a szaksajtó őrzi, hiába teljeseek könyvtárunkban a rendletek tára évfolyamai, a valós élet, a postás társadalom megjelenítésére elégtelenek.

Részlet a kiállításból

Ez a kiállítás kényszerítette ki hiányzó szaksajtónk példányainak és évfolyamainak pontos számbavételét. A hiánylista már az Országos Széchényi Könyvtár jelzeteivel készült, hogy akár másolás, akár az esetleges duplumok átadásának kérésére alkalmas legyen.

A Postamúzeum könyvtárának hiányzó szaksajtó anyaga

A Posta (L:H 16 000)	1906, 1907, 1917, 1918, 1942, 1943, 1944
Magyar Posta (L:FM 3/830)	1857, 1858
Magyar Posta (L:7333)	1883, 1884
Magyar Posta (L:FM 3/3913)	1905, 1907
Magyar Posta (L:FM 3/6207)	1881
Magyar Posta és Közlekedés (L:FM 3/1467)	1907, 1908, 1909, 1910, 1911, 1912, 1913, 1914, 1915, 1916, 1917, 1918, 1931, 1932, 1933, 1934, 1935, 1936, 1937
Magyar Posta és Táviráda (L:FM 5416)	1901, 1902
Magyar Postakiadó (L:7492)	1874
Posta Érték Gyűjtők hirdetési lapja (L:80 514)	1898
Posta és Közlekedés (címváltozás Posta Szemle) (L:FM 3/4405)	1909, 1910, 1911, 1912, 1913, 1914, 1915, 1916, 1917
Posta és Távirókalauz (L:H 26 144)	1908, 1909, 1910, 1911, 1912, 1913, 1914, 1915, 1916, 1917, 1918, 1919, 1920, 1921, 1922, 1923, 1924, 1925
Posta és Táviráda Közlöny (L:FM 3/4647)	1874, 1875
Postagalamb (L:H 26 143)	1908, 1909, 1910, 1911, 1912, 1913, 1914, 1915, 1916, 1917, 1918, 1919
Postagalamb (L:8585)	1917, 1918
Postagalamb (L:17 184)	1932, 1935, 1936, 1937, 1938, 1939, 1940, 1941, 1942, 1943
Postagalamb (L:23 715)	1921, 1922, 1923, 1924, 1925, 1926, 1927, 1928, 1929, 1930,
Posta Híradó (L:FM 3/5940)	1911, 1912, 1913, 1914, 1915, 1916, 1917, 1918, 1919, 1920, 1921, 1922, 1924, 1925, 1926, 1927, 1928, 1929, 1930, 1943
Postajármű (L:18 254)	1936, 1937, 1938, 1939
Posta Közlöny (L:FM 3/6013)	1867, 1868, 1869, 1870, 1871, 1872, 1873, 1874, 1875, 1876, 1877, 1878, 1879, 1880, 1881, 1882, 1883, 1884, 1885, 1886, 1887, 1888, 1889, 1890, 1891, 1892, 1893, 1894, 1895, 1896, 1897, 1898, 1899, 1900, 1901, 1902, 1903, 1904, 1905, 1906, 1907, 1908, 1909, 1910, 1911, 1912, 1913, 1914, 1915, 1916, 1917, 1918, 1919, 1920, 1921, 1922, 1923, 1924, 1925, 1926, 1927, 1928, 1930, 1932, 1933, 1934, 1937, 1940, 1941, 1942, 1943

Postakürt (L:15 531)	1906, 1921, 1944
Postaügyi Ellenőr (L:7574)	1884
Postaügyi Közlöny (L:80 368)	1909, 1910
Posta, Vasút, Hajózás (L:17 059)	1930
Postai Értesítő (L:6089)	1881, 1882
Postai Hetilap (L:FM 3/4618)	1877
Postai Lapok (L:6586)	1878
Postai Tanácsadó (L:80 370)	1921, 1922, 1923, 1925, 1926, 1927, 1928, 1929, 1930
Postai Tarifa és Továbbfrankó Táblázat (L:80 382)	1904
Postai, Vasutas Gazdasági Lap (L:7840)	1929, 1930
Postások és Vasutasok Gazdasági Közlönye (L:8017)	1928
Postások Országos Egyesületének Hivatalos Lapja (L:15 924)	1925, 1926, 1927, 1928, 1929, 1930, 1931, 1932, 1933, 1934, 1935
Postás Út (L:18 135)	1936, 1937, 1938
Postás (L:18 626)	1937
Postás Jólét (L:80 198)	1925, 1926, 1928
Postás Közlöny (L:FM 3/550)	1945, 1946, 1947, 1948, 1949
Postás Szemle (L:7424)	1879

Összeállította: Rákóczi Margit
könyvtáros muzeológus

Lajstromunk közreadását szaksajtónk készítőinek figyelmébe ajánljuk, hogy azt esetleg széles körben publikálva a még fellelhető példányok, kötetek hazataláljanak könyvtárunkba.

Gervay Mihály alakját, életét aránylag könnyű volt megjeleníteni, elsősorban dr. Demény Károly vezérigazgató 1936-ban a Magyar Posta számára írott visszaemlékezése alapján. Már a bevezető sorai is múzeumtörténettel kapcsolódnak össze:

„Felkértek, hogy írjak cikket a ‚Magyar Posta‘ számára Gervay Mihályról, mert a postaszemélyzet fiatal nemzedéke már nem igen ismeri és ha a Benczur utcai postás-otthonban találkozok id. Vastagh György kitűnően sikerült, életnagyságú Gervay festményével, nem ritkán azzal a bántó kérdéssel fordulnak egymáshoz, vagy valamely idősebb kartárhoz, hogy ki is volt ez a daliás öreg úr, vagy jobbik esetben ki volt tulajdonképpen Gervay?” A Benczur utcai postás-otthonból valószínűleg a Postamúzeum vezérigazgatósági épületbe költözése és első önálló kiállítása idején (1954) került múzeumi megőrzésre. A Hadtörténeti Múzeum egyik munkatársának emlékei szerint ebben az időben járt a Postamúzeumban megtekinteni a festményeket, mert tárolási gondokra hivatkozva elődeink azok átadását kezdeményezték az ő gyűjteményükbe. Szemléljük során megállapították, hogy civilek lévén, nem fogadják be a vezérigazgatóink jórészt életnagyságú olajképeit.

Az első festmény Gervay Mihályról készült, melynek keletkezéséről Gervay Károly is említést tesz alábbi – menyéhez, Gervay Ödönnéhez 1878. június 1-én keltezett levelében: „Kedves Lányom Janka! Ödön mai táviratából örömmel azon tudósítást vettem, hogy reggel 7 órakor szerentsésen szültél egy friss, egészséges fiút, miáltal te anyává, Ödön apává, én meg első ízben nagyapává lettem. Adja Isten, hogy szülői örömötök életetek folytaíg tartson, ami csak úgy lehetséges, ha testi lelki erei egyaránt fejlődnek és ápoltnak. Miska öcsémtől (Gervay Mihály) Párisban, május 28-án kelt levelet kaptam, e szerint holnapután elutazik onnan és Brüsszel, a Rajna vidéken, Nirsbergen keresztül Bécsben, Posonyban pihenve Pünkösdi ünnepekre alkalmasint hazatér. A jövő Pósta Congressus Lissabonban, Portugál Ország fővárosában leszen, melyen alkalmasint megint részt fog venni. *Miután május 23-án 40-ik szolgálati évét elérte, a Pósta hivatali tisztikar már is ünnepelte ezen napot, de szándékuk hazajöttekor életnagyságú képét elkészíttetni, hogy örök emlékül a Pesti Posta Palota nagy termében az utókorral is ismertté tegye Magyar Ország első főposta igazgatóját.* Különös, hogy ő ez első Pósta Igazgató hazánkban, én meg voltam az utolsó M. K. Kintstári Levéltár Igazgató. E honap közepe táján megjártam Posonyt. Meglátogattam a Koronationalis templomban Szent Mihály remek üvegre festett képét, melyet öcsém Miska 1200 f-ér festetett, – meglátogattam atyám, anyám, testvérjeim sírját, környékét szülővárosomnak, hol 20 évig fiatalágomat töltöttem, és annyi emlék kötve van síromig. Teréz néni elkészült az átköltözéssel és a bútorok újra rendezésével a Havas utca 7. szám alatt új lakásán. Több kiadásaitok leszen mellékelek 5 helyett 10 ftot. Délután hirdetem majd a családban fiadnak világra jöttét. Szent Mihály védszentünk, kinek Protectiojával dicsekedhetünk talán, legjobb volna annak nevé a keresztelőben választani. János, Gyula semmiesetre sem, mert azon néven vannak már unokák testvérjeimnek. Ölel, csókok szerető atyátok!”

A Magyar kir. Posta a múlt századtól az 1940-es évekig hagyományosan megfestette vezetőit, minisztériumi előljáróit. Azt, hogy némelyek főrendiházi tagságuk, nemesi rangjuk miatt egy múzeumi kiállításban nem voltak kívánatos exponátumok az ötvenes években érthető. Az azonban már kevésbé, hogy miért kötöttek ki a vizes pinceraktárak mélyén, ahonnan 1988-ban egyenesen a Nemzeti Galéria restaurátor műhelyébe kerültek, ahol a ránk maradt 26 db festmény több éves munkával, jelentős költségekkel nyerte vissza egykori alakját.

Jó, hogy visszanyerték! Ma díszes, ökörszemes keretekben az egykori Saxlehner palota falait népesítik be, s mint kiderült nemcsak jeles festőik (Vastagh György, Karlovsky Bertalan), de ábrázolásmódjuk miatt is unikális értékűek. Erre az Iparművészeti Múzeumban hívták fel figyelmünket a viselettörténész kollegák. A díszmagyarban, kitüntetésekkel megörökített portrék teljesen élethűek és képesek még az öltözék és a kitüntetések viselésének aprólékos előírásait is illusztrálni. Civil emberekről ilyen jellegű portrék századunkban már nem készültek. Ki is vették tőlünk az ígéretet, hogy a kölcsönként díszmagyar ellenében mi is kölcsönadjuk Gervay Mihály festményét egyik jövő évi kiállításukhoz.

Mint fentebb említettem, kiállításunk tárgyait és dokumentumait a Demény Károly írta szövegek kísérték. Az életrajz egyik illusztrációja az 1851-ből származó személyzeti minősítési lap Gervay Mihályra vonatkozó szövege volt. A gótbetűvel németül írott minősítés az alábbi: „Gervay Mihály: postaigazgatósági adjunktus, nőtlen, gyermeكتelen, munkakörében a postahivatali fejlesztéseket, tervezeteket állítja össze és ellátja Pes-

ten és Budán az ügykezelés felügyeletét. Munkája kitűnő, kiemelkedő képességei, példátlan kötelességérzete, elkötelezettsége a szolgálat iránt, mintaszerű becsületessége kiválóan alkalmassá teszik postaigazgatói állás betöltésére.”

Demény Károly megjegyezte, hogy a 30-as években a Gervay családtól személyes iratok is kerültek a Postavezérgazgatóságra. Vélhetően ekkor kerültek be múzeumunk gyűjteményébe azok a táviratok és levelek, amelyeket postai pályafutásának 40. jubileumára kapott. Ezek közül érdemes közzétennünk a vezérgazgatói székben Gervayt Heim Péter után követő (1895) Szalay Péter gratuláló sorait, amelyet nászútjáról keltezett:

„Édes Miska bácsi – kegyes jóakaróm! Azt hiszem a Frankok földjéről senki sem üdvözli 40 éves államszolgálatát alkalmából, – mint én és jó kis feleségem. Sokan lesznek – kik ünnepélyesen és szívélyesen fognak a nagy nap alkalmából bekopogtatni – de melegebb és hálásabb érzellemmel – ki sem fog édes Miska bácsinak gratulálhatni. Tartsa meg nekünk nemes és érdemdús személyét a Gondviselés még egy negyed századig az intézetünk élén – és legyen tiszta öröme atyai működésében és bennünk hálás híveiben.

Életem legboldogabb napjaiban fejezem ki ez őszinte kívánságomat – midőn is legőszintébb érzélem lepi el bensőmet; igazán oly jól esik életem legnagyobb jóltevőjének ily alkalomból és körülmények között gratulálhatni. Mézes napjainkat pompás idő és kedv mellett remek helyeken töltöttük Velenczében, Bellagisban, Milánóban, Genuában és Marseille, Nizzában. Holnap pedig készülünk hajóval Bastián – a Corsok fővárosán át Livornóba utazni, hogy onnét Florenczen keresztül végre haza térjünk; utunk folyton rendkívül érdekes volt és egészségünk is folyton kedvezett. Fogadja szívesen jó kis feleségem üdvözléiteit, hiszen igazi őrangyalomra találtam. Engem pedig tartson meg édes Miska bácsi to-

A Havas utcai lakóház

vább is ritka atyai kegyében, kinek legfőbb törekvése leend, erre magát érdemessé tehetni. Hálás és legőszintébb kész szolgálja: Péter”

Nagy köszönettel tartozunk a Gervay család történetét és relikviáit hűségesen őrző Kosztolányiné Gervay Augusztának, aki tárgyakat, családi iratokat, fényképeket kölcsönzött kiállításunkba. Tőle kaptuk meg nagyapja, a Gervay Mihály fogadott fiaként nevelt Gervay Pál 1886-ból és 1892-ből származó hűségesen vezetett naplóját, amelyből érdekes adalékok gazdagították Gervay Mihály életrajzát.

1886-ban Gervay Mihály, hosszú hónapokig betegeskedő Teréz testvére ágyához, táviró berendezést készített. Hűségesen kísérte utolsó útjára a halottakat, mélyen megrendítette Ipolyi Arnold, Pauler Tivadar halála, de nem átalotta megjegyezni, hogy szegény igazságügyi miniszter egész életében olyan takarékos volt, hogy ezt holtában sem tudta megtagadni, április 30-án halálozván el, megspórolt egy havi fizetést a kincstárnak. Ebben az évben fejezi be a Kelenhegyi villa építését. Pontos feljegyzései alapján megállapítja, hogy az építkezés a vincellér-lakkal együtt 15 ezer forintba került (ebből a fürdőszoba és a closetek 950 forintba). Barátait mind vendégül látta a nyár folyamán, Szilágyi József, Szilágyi Dezső, Zichy József, Heim Péter, Szalay Péter fiatal feleségével gyakran vendégeskedtek nála. Novemberben érkezett meg a portugál király adományozta Krisztus-rend nagykeresztje kítüntetése, amelyet családi körben nem kis örömmel mutatott be, megjegyezve, hogy a „lisszaboni kongresszisták” közül egyedül ő kapta meg.

Az 1892. évi naplójegyzetekből már a nyugdíjas Gervay Mihály élete bontakozik ki. Baross Gábor, Heim Péter lánya, Terézke halála napokig foglalkoztatja a naplóírórt. Ebben az évben hal meg Gervay Teréz is, s Gervay Mihály mély szomorúságban gyászolja. Félni kezdi a páros éveket, amelyek elvitték testvéreit. Azzal foglalkozik, hogy 1894-ben ő kerül sorra. Közéleti aktivitása töretlen. Januárban a Mentőegylet, márciusban a Gellérthegyi Egyesület, majd októberben a Köztisztviselők Fogyasztási Szövetkezetének ügyében szorgoskodik. Rendszeresen jár a Magyar Földrajzi Társaság üléseire, a Katolikus Kör és Szabadelvű párt összejöveteleire. Gellérthegyi villájában szinte havonta hangversenyeket rendeznek, sokat utazik vidéki rokonaihoz, barátaihoz, Fákát ültet! 1892. őszén 75 facsemetét gellérthegyi kertjébe, amelyekből a környék lakói szerint tündérkeretet varázsolt.

A kiállításban megjelenített színes egyéniség, Gervay Mihály a Magyar kir. Posta pater familiasa volt. Ezt részletesen megismerhetjük Demény írásából. Itt adja közre azt a német nyelvű verset is, amelyet Fest Imre államtitkár 1883-ban megjelent verses kötetéből válogatott az abban Gervayhoz írott 23 vers közül. Először kiállításunkban jelent meg magyarul, jelen sorok írójának „műferdítésében”:

Generális úrnak szólítják körünkben,
Azt a férfiút ki itt van a termünkben.
Tábornoki rangját nem csatákban kapta,
Postamesterekből áll mezei hadja.
Seregei minden égtájon tanyáznak,
Városunk ad otthont parancsnokságának.
Minden postás vitézt innen reguláznak,
Generális úrnak vezénylő szavára.

Postakürtök fújják szerte az országban,
Dicső, nagy tetteit Gervay Mihálynak.
A zöld-piros kocsik parancsolatjára,
Széltébe, hosszába járnak a hazánkban.
Munkásságából mi mindnyájan részselünk,
Mikor a postástól levelet, pénzt veszünk.
Pedig nemcsak reánk, honfikra van gondja,
Külhoni postákét is gyakorta osztja.
Elutazik Bécsbe, Rómába vagy Bernbe,
Ahol összegyűl a Világ Posta Egylet.
Nagy terven dolgozik, új világot épít,
Európa postáinak reformára készül.
Olcsó tarifákon járhatja az eszét,
Küldhessen levelet az is aki szegény.
Buzgó szolgálata nem maradt bértelen,
Elnökségi taggá emelték fényesen.
Ott tündöklük most már hazánkknak képibe,
Kepes úr, Payer úr bizalmas köriben.
Miként Verne Gyula szülőházájának
Ő is dicsőséget hoz majd a honára.
Sokáig élvezze ezen állapotát,
Virágoztassa fel földünk minden sarkát.
Becsüljék meg érte, ha lehet pénzzel is,
Istenünk tartsa meg egészségében is.
Ha még lehetséges, hiszen sose késő,
Vegyen feleségül végre egy derék nőt!

A kiállítás megnyitója

A margóra kerülő feljegyzések a kiállítás megnyitásával általában véget érnek. Érhetnének is, hiszen meghívónkra több százan jelentek meg. 1994. december 15-én és Doros Béla elnök-vezérigazgató úr társaságában itt volt közöttünk Jean-Noel Rey úr, a svájci posta vezérigazgatója is kíséretével. Örömmel fedezték fel kiállításunkban az Union Postale Universale kongresszusairól készült tablóképeket valamint azt, hogy a Gervay korszak fejlődésének adatait éppen a svájci, mint kontinensünk akkor legfejlettebb postájának statisztikájával vetettük össze.

A margóra azonban néhány nap múltán három megjegyzés került, amelyeket zárómondatként ajánlok olvasóim szíves figyelmébe:

1. Miért nem veszi fel Gervay Mihály nevét az Irányi utcai Posta- és Bankforgalmi Szakközépiskola?
2. Nem kellene-e kezdeményezni valamelyik budapesti postahivatal utcájának, terének elnevezését Gervay Mihályról?
3. Bele kell-e törődnünk abba, hogy az egykori lakóhelyére, a Havas utcai házra az ottlakók nem engedtek emléktáblát állítani?

Védett posta-, távközlés-, rádió- és televízió-történeti emlékek gyűjtése, postahivatalokban őrzött védett tárgyak törzskönyve

A Postamúzeum irattárában található néhány feljegyzés azokról a gyűjtőutakról, amelyeket a múzeum munkatársai a 80-as évek elején szerveztek. Eredményként néhány dokumentummal és kisebb méretű tárgyakkal gazdagodtak gyűjteményeink.

1986-ban a Posta Oktatási és Kulturális Intézet, melynek szervezésében a múzeum működött, már szorgalmazni kezdte a muzeális emlékek céltudatosabb begyűjtését, hiszen a gyarapodás adatai elkészerítő számokat mutatnak. A gyarapodás 1984-ben 36, 1985-ben 24 db volt, bár a dokumentumok gyarapodását nem rögzítették. A POKI és az 1986-ban átszervezett Postamúzeum törekvése, a felügyeletet ellátó vezérigazgatóság (Tájékoztatási Osztály) nehézkes döntései miatt csak 1986. decemberében teljesedett ki, amikor a fenti osztályon – nyugdíjas szakértőként – dolgozó Sallai Antal értő segítségével megjelenhetett az 1129/1989. számú utasítás.

1129/1989. MPK központi utasítás

a Posta muzeális emlékeinek összegyűjtéséről és megőrzéséről

(Munkagazdasági szakosztály és a Tájékoztatási és marketing osztály)

A középfokú postaszervek részére

A Magyar Posta és a hazai kultúrtörténet elsőrendű érdeke, hogy a Posta valamennyi szolgáltatási ágának és azok irányítási tevékenységének muzeális emlékei minél teljesebb körű összegyűjtése, megőrzése, tudományos feldolgozása és a közönség részére történő bemutatása biztosítva legyen.

Ezért a posta muzeális emlékeinek összegyűjtését és a Postamúzeum (továbbiakban: múzeum) részére való átadását a következőkben szabályozom:

1. A Posta muzeális emlékei

A magyar Posta muzeális értékű emlékeinek tekintendők az alábbiakban felsorolt, használatból kivont – illetve egyes kivételes esetekben már beszerzéskor a múzeum részére félretett – eszközök:

a. Az egyes szolgáltatási ágak tárgyi emlékei:

- A postaforgalmi, a vezetékes távbeszélő, a távíró, a rádió szolgáltatásoknál használt
- üzemi és műszaki berendezések (pl. levélgyűjtőszekrények, postakezelési kisgé-

pek, bélyegző- és utalványértékesítő kisgépek, csőposták, telefonkészülékek, főnök-titkári és géptáviró berendezések, különböző típusú telefonközpontok, alközpontok, erősítők, kisméretű munkagépek, a föld feletti és föld alatti vezetékes távközlési vezetékek, kábelek, speciális műszerek, a rádió- és televízió műsorszórás tárgyi emlékei, szerszámok stb.;

- járművek;
- munkaeszközök (pl. keletbélyegzők, kézbesítőtáskák, postaszákók, szerszámok, villamos és egyéb mérőműszerek stb.);
- találmányok és újítási mintadarabok;
- modellek, makettek, szemléltető eszközök;
- munkavédelmi eszközök.

b. Irodai munkaeszközök (pl. író és számológépek, speciális postai íróeszközök stb.).

c. Postás egyenruhák és munkaruhák, védőruhák, szolgálati jelvények, rangjelzések, zászlók stb.

d. Egyes szolgáltatási ágak postatörténeti emlékei:

- az egyes szolgáltatási ágaknál használt nyomtatványok, feljegyzések, számadások, nyilvántartások és egyéb dokumentumok, ügyviteli és üzemviteli emlékek;
- műszaki rajzok és dokumentumok;
- kartográfiai ábrázolások, postatérképek, ügyiratok, utasítások, szabályzatok;
- a jelentősebb postai létesítmények és berendezések műszaki leírásai;
- alapítási okiratok, fontosabb, postát érintő hatósági rendeletek;
- tájékoztató és propaganda anyagok, a postai szakajtó kiadványai (újságok, folyóiratok stb.);
- a postai szakoktatás emlékei (pl. tankönyvek, tantervek, jegyzetek, tansegédletek a szakképesítést igazoló bizonyítványok, oklevelek stb.);
- a posta kulturális tevékenységével kapcsolatos dokumentumok és egyéb emlékek;
- a postás dolgozók szociális és anyagi helyzetére, valamint ezekkel kapcsolatos postai hivatalos tevékenységre (szociális juttatások, üdültetés, étkeztetés stb.) vonatkozó dokumentumok és egyéb emlékek;
- a postaszervezet igazgatási, társadalmi és nemzetközi kapcsolatainak dokumentumai, írásos emlékei, tervek és tervbeszámolók;
- műtárgyak;
- a kiemelkedő munkát (postaszolgálati, tudományos vagy társadalmi) végző személyiségek munkásságának és életének emlékei (fotók, hang- és filmfelvételek, közlemények, az általunk írt és a róluk szóló cikkek stb.);
- egyéb postatörténeti emlékek (iratok, okmányok, leírások, levelezések, hangemlékek, mozgófilmek stb.).

2. A postaszervek teendői

a. Bejelentési és átadási kötelezettség

A postaszervek az 1. pontban felsorolt muzeális emlékeket a birtokba kerülésüktől, illetőleg a tudomásukra jutásuktól, vagy a használatból való végleges kivonásuktól számított 30 napon belül kötelesek a múzeumnak írásban bejelenteni.

A múzeum a bejelentés beérkezésétől számított 15 napon belül írásban válaszol, hogy igényt tart-e a bejelentett muzeális emlék valamelyikére, vagy sem.

Igenlő válasz esetén – a 2. b. pont utolsó bekezdésében leírt szükségessettől eltekintve – a múzeumnak 30 napon belül el kell szállítania a saját raktárába a kiválasztott muzeális emléket.

Ha a múzeum a bejelentett muzeális emlékre nem tart igényt, akkor azokkal az érdekelt postaszerv szabadon rendelkezik.

Magánszemélyek birkában lévő postai muzeális emlékeket a postaszervek csak a jogos tulajdonos beleegyezésével jelenthetnek be a múzeumnak, megjelölve annak esetleges eladási, vagy ajándékozási készségét, illetőleg szándékát is.

b. Eljárás selejtezés esetén

A postaszervek minden olyan selejtezési eljárás esetén, amelynek nyomán az 1. pontban felsorolt postai muzeális emlék kerül megsemmisítésre, vagy hulladékként értékesítésre, kötelesek a selejtezésre kijelölt tárgyak (ideértve a leszerelt műszaki berendezéseket is) jegyzékének, vagy leírásának megküldésével, a múzeumot a selejtezés időpontjáról 30 nappal előbb értesíteni.

Nagyobb értékű és terjedelmű gépek selejtezésekor az érintett postaszervek a muzeális emlék (pl. személy- és tehergépkocsik, oszlop- és kábeldobszállító pótkocsik, kábelárokásó- és kábelfektető munkagépek stb.) legjobb állapotban lévő példányát kötelesek kiválasztani a múzeum részére, az igénybejelentés alapján.

Szükség esetén a postaszervek gondoskodnak az ilyen gépek saját területükön való szakszerű elhelyezéséről és állagmegóvásáról mindaddig, amíg a múzeum megfelelő elhelyezésüket a maga területén biztosítani nem tudja.

c. Térítésmentes átadás

A posta részére beszerzett egyenruhából, a szolgálati jelvényekből egy-egy példányt, valamint általában a postatörténeti emlékeket térítésmentesen kell a múzeumnak átadni (1. még 1/c. és d. pontot).

3. A Postamúzeum teendői

A Postamúzeum a Múzeumi Ügyrendi Szabályzatban előírtak szerint köteles gondoskodni a postaszervektől átvett postai muzeális emlékek nyilvántartásba vételéről, tudományos feldolgozásáról, biztonságos és szakszerű tárolásáról (őrzéséről) s a közönség részére való bemutatásáról.

4. Kiállítások szervezése

a. **A Postaszervek** – illetékességi területükön – a postai muzeális emlékekből kiállítást rendezhetnek, s ebben a Postamúzeum segítségét igénybe vehetik mind a kiállítás rendezéséhez szükséges szakmai útmutatás, mind a kiállításra kerülő muzeális emlékek esetleges kölcsönbe vétele tekintetében.

b. **A múzeum**, az illetékes postaszervek egyetértésével, azok területén kiállításokat rendezhet. Ezeket az illetékes postaszervek segítsék elő megfelelő helyiség rendelkezésre bocsátásával, a kiállítás biztonságának megteremtésével, esetleg a szállítás megkönnyítésével stb.

5. Fénykép-, film- és hangfelvételek készítése

A múzeum dolgozói (muzeológusok), névre szóló múzeumi engedéllyel, a postaszervek területén, azok építményeiről, berendezéseiről – amennyiben ez érvénybe lévő jogszabályba nem ütközik – fénykép-, film- és hangfelvételeket készíthetnek, az illetékes postaszerv vezetőjének előzetes hozzájárulásával.

Az így készített dokumentációs anyagot a múzeum csak hivatalos célra használhatja fel, s köteles az érdekelt postaszervnek is rendelkezésre bocsátani hivatalos igénybevételre.

6. Hatálybalépés

Ez az utasítás a közzététel napján lép hatályba.

Budapest, 1989. december 21.

A kiadvány hiteles:

dr. Oláh László s. k.
vezérigazgató-helyettes

*

Ennek szellemében kezdődtek el 1990-ben azok a szervezett gyűjtőutak, amelyek egyrészt számba vették a hivatalokban, üzemekben és állomásokon található, már leselejtezett, vagy arra kijelölt tárgyakat és dokumentumokat, másrészt a még használatban lévő, de muzeális értékű emlékeket. Ez utóbbiakat a technikatörténetben ritkán alkalmazott módon „in situ” helyszíni védettségben részesítették. A tárgyakról fényképfelvételt készítünk és kitöltjük törzslapját.

**Az 1129/1989. számú központi utasítás alapján
védetté nyilvánított posta-, távközlés- és rádiótörténeti
emlék törzslapja**

Törzsszám:

Fotónegatív-tár leltári száma:

A tárgy őrzési helye: hivatal/üzem

Körzeti hivatala:

Igazgatósága:

1. A tárgy vagy dokumentum megnevezése:
2. Eredeti rendeltetése:
3. Készítője, készítés éve:
4. A tárgyra vonatkozó gyártmány megjelölése:
5. Méretei, súlya:
6. Anyaga(i):
7. Eredeti és jelenlegi színe:
8. Állapota (hibái és hiányosságai):
9. Mióta van jelenlegi helyén:
10. A tárgyhoz vagy dokumentumhoz fűződő helyi történetek:

Dátum:

.....
postai/távközlési üzem

.....
igazgatóság képviselője

.....
Postamúzeum képviselője

A védett emlék megőrzésére vonatkozó előírások és karbantartási feljegyzések: A védett tárgyon mindennemű javítás csak az eredeti állapot megtartásával végezhető. A tárgy helyének, rendeltetésének megváltoztatását minden esetben fel kell jegyezni ezen törzslapra. Nagy javítások csak a múzeum szakértőinek bevonásával végezhetők.

Javasolt gondozás és restaurálás:

Megjegyzések:

*

A muzeális emlékeket ezután az alább látható kis bronztablával jelöljük meg. A törzslapok adatai bekerülnek a védett posta-, távközlés- és rádiótörténeti emlékek törzskönyvébe.

A védetté nyilvánított tárgyak megjelölésére használt emblémák

A postahivatalokban lévő védett muzeális emlékek 1994. év végén az alábbiak:

Törzsszám	Hivatal	Megnevezés	Változások
1/90	Zákányszék	Címtábla	
2/90	Kistelek	Tizedes mérleg	
3/90	Eperjes	CB telefonközpont	
4/90	Derekegyháza	Páncélszekrény	
5/90	Mártély	Levélmérleg	
6/90	Hódmezővásárhely	Levélmérleg	
7/90	Gyopárosfürdő	LB telefonközpont	
8/90	Tatársánc	Írópult	
9/90	Makó	Emlékfotó (1924)	
10/90	Tompa	Páncélszekrény	Ópusztaszer
11/90	Békés	Páncélszekrény, faszekrényen	
12/90	Békés	Zárt írópult, levélszekrénnyel	
13/90	Vésztő	Körlakú polc	
14/90	Szeghalom	Írópult	
15/90	Szeghalom	Értéktörző (kisalakú) láda	
16/90	Szeghalom	Nagy páncélszekrény	
17/90	Kőrösladány	Kisalakú vasláda	
18/90	Kőrösladány	Nagyalakú vasláda	
19/90	Békéscsaba 1	Zászló, rúd, kürt, csillag	
20/90	Békéscsaba 1	LB központ, 2db készülék	
21/91	Miskolc 2	Forgó beosztó szék	
22/91	Miskolc 2	Peronkocsi	
23/91	Mád	Levélmérleg	
24/91	Tállya	Kétajtós páncélszekrény	
25/91	Tállya	Fa fémpénzszámoló	
26/91	Bükkábrány	Tizedes csomagmérleg	
27/91	Bükkábrány	Levélmérleg	
28/91	Tard	Mosdótartó vasállvány	
29/91	Tard	Levélmérleg	
30/91	Bogács	LB induktoros telefon	
31/91	Eger 1	Csőposta fogadó	
32/91	Füzesabony 2	Zsákbontó asztal	
33/91	Füzesabony 1	Targonca	POMT.11.92.6.0.
34/91	Bodrogolaszi	Értéktörzőláda	
35/91	Bodroghalom	Karfás pad	
36/91	Sárospatak 1	Értékcikkárusító láda	
37/91	Sárospatak 1	Értéktörző lemezszekrény	

Törzsszám	Hivatal	Megnevezés	Változások
38/91	Szolnok 1	50 kg-os csomagmérleg	
39/91	Szolnok 1	Tányéros (főpénztári) mérleg	
40/91	Szolnok 1	MND Bérmentesítőgépj	
41/91	Mezőtúr	Kézi levélbélyeg automata	
42/91	Mezőtúr	Kétrészes írópult	
43/91	Kisújszállás	Rovatoló asztal	POMT.10.92.5.0
44/91	Kisújszállás	Íróasztal	POMT.10.92.7.0
45/91	Kisújszállás	Íróasztal	POMT.10.92.6.0
46/91	Kisújszállás	Beosztószekrény	POMT.10.92.4.0
47/91	Kisújszállás	Fafogas	POMT.10.92.8.0
48/91	Kisújszállás	Ülőpad	POMT.10.9156.0.
49/91	Kisvárdá	Távgépiró	
50/91	Kisvárdá	Ólomzárfogó	
51/91	Vásárosnamény	Főpénztári lemezszekrény	
52/91	Derecske	Bélyegzőasztal	
53/91	Derecske	Páncélszekrény (koronás)	
54/91	Berettyóújfalu	Plombanyomó	
55/91	Földes	Telefonfülke-ablak	
56/91	Püspökladány 2	Egyvonalas telefonközpont	
57/91	Püspökladány 2	Lámpedálos targonca	
67/92	Gönyű	Mosdóállvány, kanna	
68/92	Öttevény	Szemeteskosár	
69/92	Öttevény	Csomagmérleg	
70/92	Hegyeshalom	3 db. karosszék	
71/92	Hegyeshalom	2 db fém álló fogas	f
72/92	Hegyeshalom	Asztali lámpa	
73/92	Rajka	Falióra	
74/92	Rajka	Fémpénztartó doboz	
75/92	Jánossomorja	Álló fogas	
76/92	Jánossomorja	Karosszék	
77/92	Kőszeg	Íróasztal, 10 db szék	
78/92	Kőszeg	Álló fogas	
79/92	Zánka	Írópult	
80/92	Zánka	Levélmérleg	
81/92	Zánka	Pénztartó doboz, betéttel	
82/92	Aszófő	Tizedes mérleg	
83/92	Kislőd	LB VIII/40-es központ	
85/94	Pécs 9	Csomagmérleg	

Törzsszám	Hivatal	Megnevezés	Változások
86/94	Pécs 9	Csomagmérleg-asztal	
87/94	Pécs 9	Értékközlőláda	
88/94	Pécs 9	Távbeszélőfülke	
89/94	Berkesd	III/30 távbeszélőközpont	
90/94	Berkesd	Csomagmérleg	
91/94	Berkesd	Levélmérleg	
92/94	Berkesd	Értékközlőláda	
93/94	Hidas	III/40 távbeszélőközpont	
94/94	Hidas	Értékközlőláda	
95/94	Bonyhád	Páncélszekrény	
96/94	Bonyhád 1	Írógépasztal	
97/94	Grábóc	II/5 LB központ	
98/94	Grábóc	Fali távbeszélőkészülék	
99/94	Mőcsény	III/30 LB központ	
100/94	Mőcsény	Csomagmérleg	
101/94	Mőcsény	Mentődoboz fából	
102/94	Mórág	Kézbcsítőasztal	
103/94	Mórág	30/LB távbeszélőközpont	
104/94	Mórág	Csomagmérleg	
105/94	Hosszúhetény	Csomagmérleg	
106/94	Magyaregregy	Távbeszélőfülke	
107/94	Nagymányok	Fém csomagmérleg	
108/94	Nagymányok	Értékközlőláda	
109/94	Izmény	II/5 kurblis LB távbeszélőkp.	
110/94	Izmény	Csomagmérleg	
111/94	Lengyel	III/30 LB távbeszélőközpont	
112/94	Lengyel	5 fiókos hivatali szekrény	
113/94	Dombóvár 1	Főpénztári páncélszekrény	
114/94	Dombóvár 1	Főpénztári bankkorlát	
115/94	Dombóvár 1	Páncélszekrény	
116/94	Dombóvár 1	Írattartó szekrény	
117/94	Abaliget	Fiókbérlők beosztószekrénye	
118/94	Abaliget	Tizedes csomagmérleg	
119/94	Sásd	Salter 4 munkahellyel	
120/94	Baranyajenő	III/30-as LB központ	
121/94	Hetvehely	Kétkarú levélmérleg	
122/94	Csányosró	8/20 LB központ	
123/94	Vajszló	Értékközlőláda vasból	

Törzsszám	Hivatal	Megnevezés	Változások
124/94	Nagypeterd	Távbeszélőfülke	
125/94	Szentlászló	Páncélszekrény	
126/94	Andocs	III/30 távbeszélőközpont	
127/94	Sármellék	Állványos távbeszélőközpont	
128/94	Sármellék	Fali III/40 távbeszélőközpont	
129/94	Sármellék	Közönségasztal, 2 db hokedli	
130/94	Esztergályhorváti	Kétkarú levélmérleg	
131/94	Alsópáhok	Távbeszélőfülke	
132/94	Ságvár	Tizedes csomagmérleg	
133/94	Som	Tizedes csomagmérleg	
134/94	Kapoly	14 fiókos beosztószekrény	
135/94	Kapoly	Íróasztal	
136/94	Kapoly	Lavórállvány	
137/94	Pusztaszemes	Tizedes csomagmérleg	

Szeretnénk köszönetet mondani az igazgatóságoknak, azoknak a kedves kolleganőknek, kollega uraknak, akik a gyűjtőutakat megszervezték és kísérőink voltak.

A Szegedi Postaigazgatóságon 1990 októberében Tóth László forgalmi osztályvezető, Túri István osztályvezető-helyettes és Katona Sándor irányításával 17 kishivaltal kerestünk fel. A múzeumba 12 tárgyat hoztunk be, és törzskönyvünk első 10 tárgyát is erről az útról jegyezhetjük be. Pásztó István hivatalvezető (Békéscsaba) és Vas Albert kollega úr segítettek – 1990 novemberében – a hozzájuk tartozó 7 kishivatal meglátogatásánál. Ez alkalommal 9 dokumentummal gazdagodtunk és törzskönyvünk 11–20 törzsszámait alatt lévő tárgyakat nyilvánítottuk védetté.

1991 áprilisában a Debreceni Postaigazgatóság szervezett számunkra, Orbán Jenő kollega úr vezetésével, gyűjtőutat. A 17 hivatalban tett eredményes gyűjtőutunk legbecesebb darabjaira (38–57/91 törzsszámok alatt) a kisújszállási, átalakítás alatt lévő, postahivatalban találtunk. A feldolgozó szoba bútorzata a múlt század végéről származó első postai szabvány szerint készült. Ez volt az az esztendő, amikor megnyílt a Telefónia Múzeum és az Andrassy úti kiállítóhelyünk távközléstörténeti anyagát ide helyeztük át.

Soha nagyszerűbb „leltre” nem találhattunk volna, mint egy termünket kitöltő eredeti, közel százéves bútorzatra. Dr. Kovács József igazgató úr, aki személyében legfőbb pártfogónk a postaigazgatóságok között, intézkedett a bútorzat kiváltásáról és az a decemberben megnyíló *Karácsonyi Posta* című kiállításunk ékessége lett. A kisújszállási postások, akik sajnáltak megválni kedves, szinte családi bútorarabjaiktól, köztünk voltak a kiállítás megnyitóján.

A Soproni Postaigazgatóság területén 1992 márciusában Ceglédi Géza, Kiss Ildikó és Pintér László kollegáink szervezték meg gyűjtőutunkat a 24 hivatalban. Törzskönyvünk 67–83/92 számok alatt gyarapodott.

1993-ban a gyűjtőutak a rádió- és televízióállomásokra vezettek a diósi Rádió- és

Televíziómúzeum anyaggyűjtése érdekében. Sikereit az 1995. december 1-én megnyíló állandó kiállítás tárja majd a szakmai közönség elé.

Ebben az évben, folytatva a postaigazgatósági gyűjtéseket, két gyűjtőutat szerveztünk áprilisban és októberben a Pécsi Postaigazgatóság területére. Nemcsak tárgyakkal, de egy kedves fiatalasszony barátságával is gazdagobbak lettünk. Wenczel Csilla igazgatósági munkatársunk a két gyűjtőúton 64 hivatalba kalauzolt el, nem győzvéen hangsúlyozni, hogy mindez az igazgatóság összes hivatalainak (656) a 10%-át sem teszi ki. Mégis 91

db tárgyak, dokumentumot szállítottunk be a múzeumba és 52 db tárgyat nyilvánítottunk védetté.

1994. év végén 69 postahivatalban őriznek és gondoznak 128 védett postatörténeti tárgyat. Ennek a cikknek a közreadásával köszönjük meg a hivatalvezetőknek és munkatársaiknak, hogy gondozzák és védik postatörténeti emlékeinket.

Leletek a döbröközi posta padlásáról

Vezetékhálózati műszerarchívumunk gyarapodása

Távközlési vezetékhálózati műszerarchívumunk 1994. évben tizenhárom műszeregységgel gyarapodott. A műszerek a Magyar Posta különböző területi igazgatóságai, illetve a Helyközi Távbeszélő Igazgatóság hálózatépítő-, fenntartó szervezetei használatában voltak. Selejtezés végett a Matáv Rt. Üzemviteli Igazgatósága Mérésügyi Központjához kerültek, itt vásároltuk meg őket múzeumi archiválás céljából.

A műszerek jelentős része, szám szerint kilenc egység *kábeltechnikai minőségellenőrző mérésekre* szolgált, amiből öt műszert a kábeláramkörök villamos állapotának, átviteli tulajdonságainak mérésére, két műszert kábelköpeny folytonosság ellenőrzésre, két készüléket pedig gáz okozta balesetveszély jelzésére használtak. Egy műszer *kábelhibahely meghatározás* céljára szolgált. A további három műszerrel végezhetőek ugyan bizonyos kábeltechnikai mérések is, de alkalmazásukra jobban jellemző az *általános villamos mérések* területe.

A műszerek fontosabb jellemzőiről az alábbiakban adok rövid tájékoztatást. A hasonló típusú, több példányban beszerzett vagy az előző évi Évkönyvben már ismertetett típusú műszereknél csak a gyarapodás tényét említem.

A nem szakmabeli olvasók segítségét szolgálja a cikk végén található *Jelölések – rövidítések* jegyzéke.

a. Kábeltechnikai minőségellenőrző mérések műszerei

A kábelhálózatok építési, szerelési munkái számos olyan technológiai és egyéb műveletet tartalmaznak, amiknek megfelelő minőségű elvégzéséről ellenőrző mérések útján kell meggyőződni. A távkábelvonalak különösen érzékenyek az építési és kábelszerelési munkák különböző műveletei elvégzésének szakszerűségére.

A minőségellenőrző mérések legnagyobb részét a kábelszakaszok, illetve az ezen szakaszokból felépülő kábelvonalak villamos és átviteli paramétereinek mérése képezi. A mért értékekből állapítható meg, hogy a vonal megfelel-e a különböző paraméterekre vonatkozó előírásoknak.

A minőségellenőrző mérések között természetesen nem csak villamos mérések, hanem egyéb, kémiai reagensekkel működő, illetve mechanikai működésen alapuló mérések is vannak.

Munkabiztonság – beleset megelőzés

A SIEGER 1650 típusjelű folyamatos működésű hordozható gázérzékelő

A távközlési vezetékhalozatok építési, üzemviteli munkáinak több baleseti veszélyforrása nem magában a munkavégzésben, hanem a környezeti adottságokban rejlik. Ezek közé tartozik a kábelhalozatok alépítményi csőhalozatának csőszakasz-megszakító létesítményeiben (kábelaknák, betonszekrények) előforduló gázbehatolás miatti balesetveszély, amit főként a közelben lévő gázvezetékek hibái (csőrepedés, csőtörés, tömítetlenség) okoznak.

A balesetek megelőzésére a Postavezérigazgatóság¹ több központi utasítást adott ki. A *Gázvédelmi intézkedések alépítményben végzendő építési, szerelési és karbantartási munkáknál* című, 1977-ben kiadott utasítás a robbanásveszélyes gázokra (városi gáz, földgáz) és a szénmonoxidra, mint mérgező gázra hívta fel a figyelmet. A *Sieger 1650 modell folyamatos működésű gázérzékelő használatáról, akkumulátor egységének kezeléséről és karbantartásáról* című vezérigazgatói utasítás 1980. évben jelent meg.

Archívumunk gyarapodásának egyik egysége is ilyen készülék. A katalitikus elégetés és gázhővezető képesség érzékelés alapján működik. Katalizátoros érzékelője az ún. pellisztor palládium vagy tórium katalizátorral bevont gyöngy alakú alumínium-oxidba ágyazott platinaszál tekercs. A gáz elégetésekor a platinaszál hőmérséklete és villamos ellenállása megváltozik, jelezve a robbanásveszélyes gáz jelenlétét.

A készülék fő jellegetességei

Rendeltetés: A postai távközlési kábel-alépítményekben munkát végzők figyelmeztetése gázrobbanás veszélyére, a készüléknek a helyszínen való folyamatos működtetésével.

Alkalmazási terület: A metán tartalmú gázzal (földgáz) és a vegyes (földgáz és városi gáz) ellátással rendelkező helyiségek kábel-alépítményi hálózatában végzett munkák helyszíne (kábelistoly, kábelakna, betonszekrény).

Riasztási funkciók:

- Gázmentes légtérben 7,5 másodpercenként sípoló hang (400 Hz) és villanófény.
- Gáz jelenlétében riasztás: másodpercenként két sípoló hang (400 Hz) és villanófény.

Méréshatár: 0–100 térfogatszázalék, alsó robbanási határra vonatkoztatva.

Érzékelő: VQ2 pellisztorok.

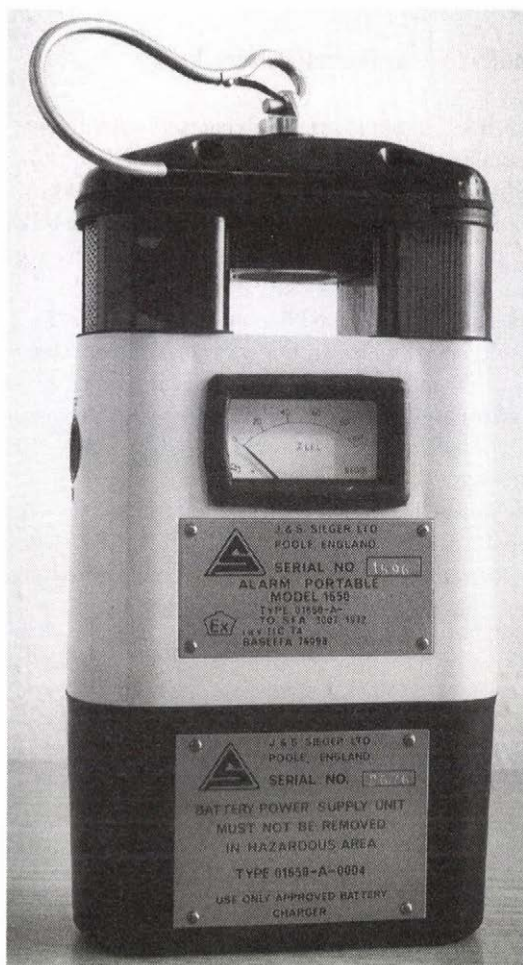
Pontosság: Hitelesítő gázzal szemben $\pm 5\%$.

Riasztás: Az alsó robbanási határ 40 térfogatszázalékánál adódik.

¹ Postavezérigazgatóság a Magyar Posta (korábban Magyar Királyi Posta, utóbb Magyar Posta Vállalat) központi irányítását ellátó felsőszintű postai szervezet. Irányítása alá tartozott mindhárom postai szolgáltatási ágazat: a hagyományos posta (levél, csomag, utalvány, hírlap), a vezetékes (távíró, távbeszélő) és a vezeték nélküli (rádió, televízió) távközlés.

Az ezen szolgáltatásokat ellátó egységes postai szervezet 1989. év végén megszűnt, s a tevékenységi körök szétválasztásával 1990. január 1-jén az alábbi három új szervezet jött létre:

- Magyar Posta Vállalat
- Magyar Távközlési Vállalat
- Magyar Műsorszóró Vállalat

Energiaellátás: 2,3–2,8 V egyenfeszültség, amit két sorba kötött 4 Ah-s Nikkel-Cadmium akkumulátorcella szolgáltat.

Energiafogyasztás: 750 mW átlag.

Üzemi hőmérséklet tartomány: (–10°C) – (+50°C).

Üzemidő: Minimum 10 óra.

Méretetek: 225×117×60 mm.

Súly: 1,30 kg.

A készülék nyomtatott áramkörös elektronikai és mérőegységekből áll, beállítható vezérlő áramkörrel. A vilanólámpa és a zümmögő hangjelzőegység az érzékelő házban van elhelyezve. Az akkumulátoregység gyorskioldó szorítóval csatlakozik a készülékhez.

Gyártó: J. & S. SIEGER LTD., Poole, England.

Fenti műszeren kívül a múlt évben archiváltuk még az Auer T2 6167-000 típusú hordozható gázérzékelőt is.

Gyártó: Auergesellschaft GmbH, Berlin.

(A teljesség kedvéért említem meg, hogy az 1987. évben „A kábel aléptítményekben munkát végzők gázveszély elleni védelméről” cím-

mel kiadott központi utasítás figyelembe veszi a széndioxidot (CO₂) is, mint fulladásveszélyes gázt.)

Gáznyomásos kábelellenőrzés **Hordozható gáznyomásmérők**

A távközlési kábelek „ösi ellensége” a víz. Szerkezeti felépítésükben, köpenyszerkezetük kialakításában mind a gyártók, mind a felhasználók nagy gondot fordítottak a vízbehatolással, az ún. kábelbeázással szembeni védelem megoldására. Ennek oka az, hogy a kábeleknek a köpeny alatti belső terébe jutó víz – még pára formájában is – nagymértékben, esetleg teljesen lerontja a kábel villamos tulajdonságait. Szigetelésromlást okoz, rontja a kábel dielektromos és átviteli paramétereit.

A kábelszerkezet sértetlenségének megóvása és folyamatos fenntartása szempontjából jelentős szerepe van – sokcsatornás nagy átviteli kapacitásuk miatt – a koaxiális kábelekre előírt túlnyomáspróbának. Ez a kábelköpeny vízzáró épsége ellenőrzését jelenti, amit minden, a kábel nagyobb mechanikai igénybevételével járó művelet (gyártás, szállítás, kábelépités és szerelés, hibaelhárítás stb.) után rendre el kell végezni.

A koaxiális kábel gyártási hosszakat (névleges érték 400–500 m) a gyár 1 kp/cm² levegő (esetleg nitrogén) túlnyomás alatt szállítja, amit a kábelnek a fektetési munkálatokat követő kábelszerelési munkák kezdetéig folyamatosan tartania kell. A túlnyomás ellenőrzését megfelelő pontosságú, legalább 0,05 kp/cm² skálaosztású gáznymásmérővel (manométer) végzik. Ilyen műszer a képen látható hordozható gáznymásmérő is.

Jellemző adatok

Skálaosztás: 0,02 kp/cm², illetve a 0,25 kp/cm² nyomásértéknél kisebb nyomás mérésére szolgáló műszeren 2 m bar.

Méréshatár:

1 atmoszféra.

Méretek:

285×225×190 mm.

Súly: 6,20 kg.

Típusjel: 2440-02.

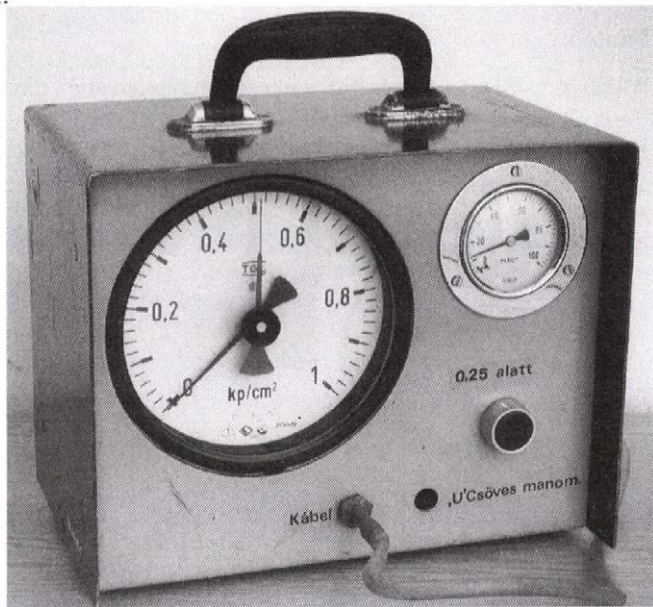
Gyártó:

Műszeripari Szövetkezet, Jászberény.

Fenti műszeren kívül múlt évben archiváltuk még a következő műszert is: Hordozható gáznymásmérő MSZ KGST 584 I/2-81.

Gyártó:

D. V. Petőfi MG.-Ip. Tsz.

Áthallási csillapításmérés

Fantomkapcsoló, Érnégyes lezáró

Vezetékhálózati archívumunk a fémvezetőjű, érszerkezetű távkábelek kiegyenlítésével kapcsolatos áthallási csillapításmérések két kiegészítő készülékével 1 db *fantomkapcsoló* és 1 db *érnégyes lezáró* készülékkel gyarapodott.

E mérések célja a kábeláramkörök közötti áthallásokat okozó induktív és kapacitív villamos csatolások kiegyenlítése hatásosságának ellenőrzése. Elvégzésükhöz a csillapításmérő műszeren kívül szükség van a két kiegészítő készülékre is. Egy Dieselhorst-Martin (DM)

sodrású hangfrekvenciás kábelben egy érnégyesen belül, valamint a szomszéd érnégyes felé 12 viszonylatban kell áthallási csillapítást mérni a törzsáramkörök között, a törzsáramkörök-fantomáramkörök között, továbbá a két érnégyes két fantomáramköre között (a fantomáramkör az érnégyes két törzsáramköréből képezett harmadik, mesterséges ún. nem fizikai áramkör). A mérések elvégzéséhez szükség van e mérési viszonylatok létrehozására, valamint a mérendő két érnégyes áramkörei két végének illesztett, az áramkörök hullámellenállásával azonos nagyságú ellenállással való lezárására.

A *fantomkapcsoló* a mérési viszonylatok könnyen kezelhető, megbízható érintkezéseket biztosító kapcsolására szolgáló készülék, s elvégzi egyben az áramkörök egyik végének illesztett lezárását is. A berendezés módszerkapcsolója segítségével a kívánt kapcsolási viszonylatban csatlakoztatja a két mérendő érnégyest a csillapításmérő műszerre.

A mérendő áramkörök ellenkező végén az *érnégyes lezáró* készülék biztosítja az illesztett lezárást.

A kiegészítő készülékek fontosabb adatai az alábbiak.

Fantomkapcsoló

Áthallási csillapítás mérés galvanikusan független áramkörök között

Frekvenciatartomány: 0,3–15 kHz,

Hullámellenállás: 600 Ohm,

Saját csillapítás: 115–130 dB,

Mérési tartomány: 0–115 dB.

Áthallási csillapítás mérés törzs áramkör és saját fantomáramköre között

Frekvenciatartomány: 0,3–15 kHz,

Hullámellenállás: 600 Ohm,

Saját csillapítás: 90–115 dB,

Mérési tartomány: 0–100 dB,

Mérési pontosság: Kisebb mint 0,5 dB.

Megengedett bemenő feszültség: max. 25 V effektív.

Üzemi klímataromány:

Hőmérséklet: (+5°C) – (+45°C),

Relatív légnedvesség max. 75%.

Csatlakozók: Siemens rendszerű árnyékolt hármas hüvelysávok.

Méret: 500×240×290 mm.

Súly: 14 kg.

Gyártó: TELMES Műszergyártó Ktsz. Budapest.

Érnégyes lezáró

Frekvenciatartomány:

0,6–6 kHz (600/300 ohmos lezárás esetén),

0,6–3,4 kHz (1200/600 ohmos lezárás esetén).

Saját áthallási csillapítás:

Törzsáramkörök között 130,2 dB,

Törzsáramkörök-fantomáramkörök között 104,2 dB.

Referencia klímataromány:

Hőmérséklet (+15C°) – (+35C°),

Relatív légnedvesség max. 75%.

Csatlakoztatás: 4 mm átmérőjű hüvelyekből álló hüvelysávokkal.

Dugaszolható ellenállás sorozat:

1200 ohmos 4 db,

600 ohmos 4 db,

300 ohmos 2 db.

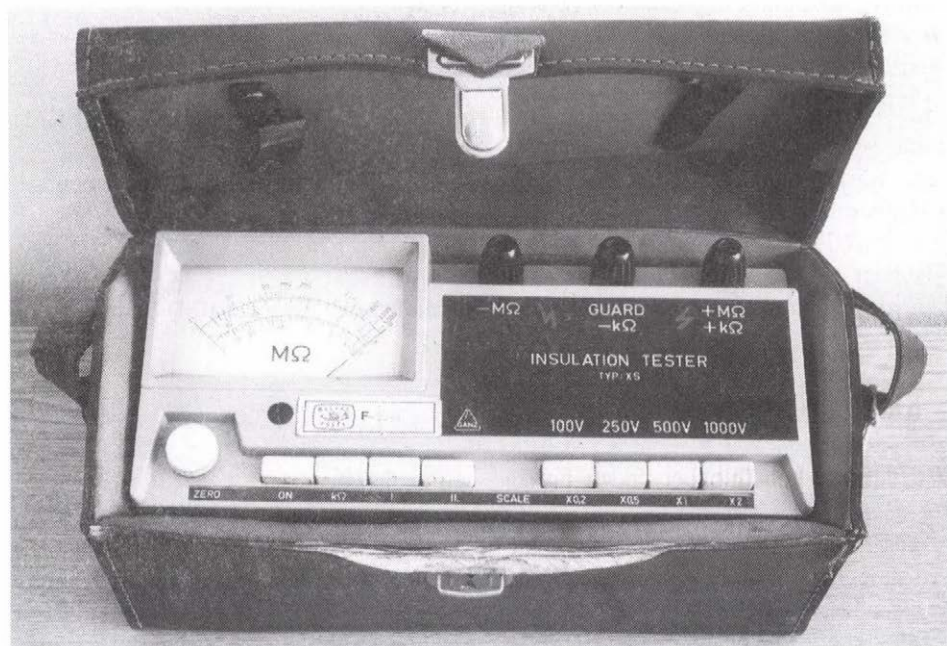
Méret: 525×170×280 mm.

Súly: 12 kg.

Gyártó: TELMES Műszergyártó Ktsz. Budapest.

Szigetelésmérők

XS-típusú telepes szigetelésmérő

A műszer közvetlen leolvasású ellenállásmérő, a mérést ismert feszültségnél történő árammérésre vezeti vissza. Villamos felépítésének két fő része a mérőfeszültséget előállító feszültségforrás és a mérőáramkör. Az áramellátást 7 db 1,5 V-os rúdelem biztosítja, a mérőfeszültséget tranzistoros stabilizált egyenáramú átalakító állítja elő. Az elektronikus átalakító, valamint a mérőáramkör nyomtatott huzalozású lemezre van szerelve. A

mérőmű feszítettszálás forgótekerceses műszer. A nyomógombos kapcsolókkal választható négyféle mérőfeszültség lehetővé teszi különféle névleges feszültségű berendezések vizsgálatát. A műszer védelmére és a hordozhatóság biztosítására szolgál a vállszíjjal ellátott hordtáska, amiben a mérőzsinórok is elhelyezhetők.

Alkalmazás: Új, valamint más meglévő üzemelő berendezések és hálózatok szigetelési ellenállásának ellenőrzése. Kisfeszültségű ohmmérőként is alkalmazható pl. áramkörök folytonosságvizsgálatára.

Műszaki adatok

Mérőfeszültségek névleges értéke: 100, 250, 500, 1000 V.

Folytonosság vizsgálóként 1,5 V.

Névleges tápfeszültség: 7,5–10 V.

Működési tápfeszültség tartomány: 7–10,5 V.

Felvett tápáram:

max. 1,5 A (villamos nullázásnál),

250 mA (terheletlen állapotban).

Névleges használati hőfoktartomány: (0°C) – (+40°C).

Méreték: 260×120×109 mm.

Súly: 2,5 kg telepekkel együtt.

Gyártó: GANZ Műszer Művek Elektromos Készülékek és Mérőműszerek Gyára (EKM) Budapest.

Fenti műszeren kívül még a következő két szigetelésmérőt archiváltuk a múlt évben:

– Megger

Gyártó: Evershed & Vignoles Ltd. Acton Lane Works Chiswick, London W. 4.

– Isoleka

Gyártó: Ganz Elektromos Készülékek és Mérőműszerek Gyára (EKM) Budapest.

b. Kábelhibahely-mérés

80 020 típusú kábelhibahely meghatározó

A műszer kiegészítő tartozékaival együtt különféle fémvezetőjű kábelek hibahelyének gyors meghatározására szolgál. Hibának minősül minden kábelszerkezeti inhomogenitás (érszakadás, érzárlat, érkeresztezés, köpenyzárlat, különféle kábelsérülések, vezetők és a vezetők közötti távolságtartó szigetelő összenyomódása, csavarodás és hurok képződés stb.). A hibahely meghatározás impulzus-visszaverődési futásiidő-mérés módszerével történik. A mérőhely és a hibahely közötti távolságot a mérőimpulzus terjedési sebessége felének a mért impulzus-visszaverődési futási idővel képezett szorzata határozza meg.

Alkalmazás: Pupinozott hangfrekvenciás kábel, vivőfrekvenciás kábel, továbbá koaxiális kábelhibahely meghatározására, a kábeltípusnak megfelelően kiválasztott kiegészítő használatával.

Műszaki adatok

Képernyő átmérő: 70 mm.

Mérési tartomány a kábel frekvencia-átviteli sávjának periódusidő végértéke szerint:

- vivőfrekvenciás és koaxiális kábelek 20 μ s,
- vivőfrekvenciás kábelek 200 μ s,
- rövid és igen könnyű terhelésű kábelek 1 000 μ s,
- könnyű terhelésű kábelek 3 000 μ s,
- középnehéz terhelésű kábelek 10 000 μ s.

A kábel terhelése fémvezetőjű érszerkezetű kábelek áramköreinek induktív terhelését, azaz pupincsevék áramkörbe iktatását jelenti.

Adóimpulzusok közepes időtartama (a periódusidő végérték 1–3%-a): 0,1–300 μ s.

Adóimpulzusok csúcsfeszültsége:

- 20 μ s és 200 μ s periódusidő végérték esetén 40 V,
- 1000 μ s, 3000 μ s és 10 000 μ s periódusidő végérték esetén 18 V.

Áramellátás:

- Váltóáramú hálózat
Hálózati frekvencia 47–63 Hz,
Hálózati feszültség 110 és 220 V,
Teljesítmény felvétel 32 VA;
- Egyenáramú külső áramforrás (11–16 V)
Áramfelvétel 1 A.

Klíma feltételek:

- Üzemi hőmérséklet tartomány (–25 °C) – (+55 °C),
- Relatív légnedvesség max. 90%, +31 °C-nál.

Méretetek:

- Alapműszer 375×365×145 mm,
- NR 81089 kiegészítő hossza 290 mm, átmérő 88 mm.

Súly:

- Alapműszer 9,0 kg,
- NR 81089 kiegészítő 1,0 kg.

Gyártó: RFT VEB Robotron – Messelktronik, „Otto Schön” Dresden.

c. Általános villamos mérések műszerei

EKM XT típusú induktoros földelésellenállásmérő

A műszer a Behrend-elv szerint dolgozik, tehát két segéd föld szükséges a méréshez. Mindkét segéd föld földelőnyárs útján biztosítható. A földelőnyársak egymástól és a mérendő földtől legalább 20 m távolságban mélyítendő a talajba. Mind a segéd földek, mind a mérendő föld vezetőkei a műszer egytetemes szorítóira csatlakoztathatók. A mérőáramot kézi hajtású induktor szolgáltatja. A műszer fedéllel lezárható műanyagháza épült, bőr-szíjjal hordozható. Az induktor forgatókarja kiemelhető és a fedélben helyezhető el. A

műszerhez 2 db földelőnyárs, kalapács és megfelelő hosszúságú vezetékek tartoznak, amik külön bőrtokban hordozhatók.

Alkalmazás: földelés-ellenállások, továbbá kisebb értékű ohmikus ellenállások mérésére. Külső áramforrástól függetlenül működtethető, ezért különösen alkalmas külső munkahelyeken, szereléseknél és ellenőrzéseknél végzendő mérésekre. Méréshatárai és pontossága miatt előnyösen használható villámhárítók és földelési rendszerek ellenőrzésére.

Méréshatár: 0,1–105 Ohm,
három fokozatban;

0,1–2,1 Ohm,
0,5–10,5 Ohm,
5,0–105 Ohm.

Alapműszer érzékenység:
2×15 μA (A műszer csak „nulla” érték indikálásra szolgál.).

Induktor feszültség: 150 V.

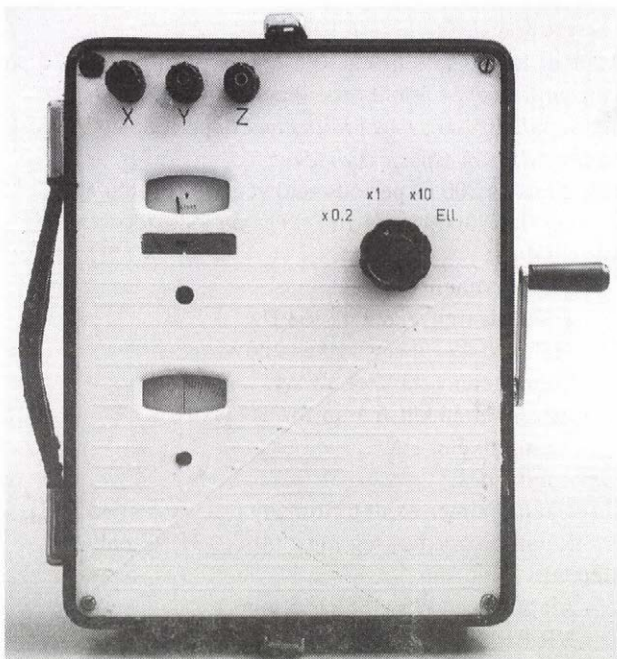
Mérce: A „nulla” műszerállítás beállítására szolgáló potenciométer tengelyére szerelt tárcsán 0,5–10,5-ig minden egész számnál beírt szám, közöttük félosztásvonal és tizedes osztásvonal bejelölés.

Pontosság: ±1%, a mércehosszra vonatkoztatva.

Méret: 260×200×135 mm.

Súly: 4,75 kg.

Gyártó: GANZ Elektromos Készülékek és Mérőműszerek Gyára (EKM) Budapest.

Univeka 147 Urav típusú egyetemes mérőműszer

Egyenáramú és váltóáramú mérésekre egyaránt alkalmas hordozható, nagy méréshatárú Volt, milliamper és ohmmérő érzékeny forgótekerceses (Deprez-Arsonval) alapműszerrel. Az áramhatárok beállítását soros shunt-rendszerrel, a feszültséghatárok beállítását pedig sorba kapcsolt előtét ellenállásokkal oldja meg.

A kisfeszültségű határok beállítására szolgáló ellenállások kapacitíve is kiegyenlítettek. A feszültségű határ kapcsolónak 50 μA vagy 50 mV állása érzékeny egyenáramú mérésekre szolgál. Az áramnem kapcsoló és a feszültségű határ kapcsoló megfelelő állásában csillapításmérés végezhető 800 Hz frekvencián, 600 ohmos áramkör lezárással.

Alkalmazás: Egyenáramú, ipari frekvenciás valamint hangfrekvenciás üzemi és laboratóriumi mérésekre.

Mérésfajták: Áram, feszültség, ellenállás és csillapítás mérés.

Méréstartomány:

Feszültség mérés egyen- és váltóáramon 1,0–5000 V,

Áram mérés egyen- és váltóáramon 0,00–10 A,

Egyenáram 50 mV, 50 μ A méréshatár is beállítható,

Ohmos ellenállás mérés 0–10 Megohmig.

Teleptáplálás (ellenállás méréshez): 4,5 V-os szárazelem.

Méreték: 280×210×140 mm.

Súly: 3,5 kg.

Gyártó: Mechanikai Mérőműszerek Gyára, Budapest.

Univo egyetemes mérőműszer

Egyen- és váltóáramú feszültség és áram mérésre, továbbá ohmmérő előtétell ellenállás-mérésre is alkalmas univerzális műszer. Alapműszere lengőtekercses rendszerű, nagy nyomatéka miatt mechanikai igénybevételre (rázkódás, ütődés) kevésbé érzékeny. A váltófeszültség mérését germánium egyenirányítóval oldja meg. Ellenállás méréshez 2 db 1,5 V-os rúdelem szükséges. Az elemek az ohmmérő előtét dobozban helyezhetők el. A méréshatárok hüvelyes csatlakozása csökkenti a bizonytalan érintkezésből adódó hibalehetőségeket. A mutatóállás pontos leolvasását tüköralátétes skála és késél kiképzésű mutató segíti. A bakelitházba épített műszer bőrtokba van helyezve.

Alkalmazás: Kis súlya és mérete miatt különösen a külső méréseknél használható előnyösen. Alkalmas továbbá szerelési munkahelyeken és laboratóriumokban végzendő mérésekre is. A germánium egyenirányító és a műszer kis áramfelvétele rádiótechnikai mérésekre is alkalmassá teszi.

Méréshatárok:

Feszültség mérés egyen- és váltóáramon: 3,0–600 V,

Áram mérés egyen- és váltóáramon: 0,0012–6 A,

Egyenáramon 60 μ A, 120 mV méréshatár is beállítható,

Ellenállás mérés: 0–1 Megohm.

Belső ellenállás: 1000 ohm/V.

Áramfelvétel: 1 mA (feszültség mérésnél).

Az alapműszer érzékenysége: 60 μ A, 1200 Ohm.

Frekvenciafüggőség: 100 kHz-ig $\pm 2,5\%$ (3V-os méréshatáron).

Méreték: Alapműszer 155×90×40 mm, Ohmmérő előtét 90×85×35 mm.

Súly: Alapműszer 0,65 kg, Ohmmérő előtét 0,20 kg.

Gyártó: Elektromos Készülékek és Mérőműszerek Gyára (EKM), Budapest.

Jelölések – rövidítések

- A = Amper. A villamos áramerősség mértékegysége.
mA = milliamper. Az Amper ezredrésze.
μA = mikroamper. Az Amper egymilliomod része.
- Ah = amperóra. Akkumulátor telep villamosenergia-tároló kapacitásának mértékegysége.
- °C = Celsius fok. Hőmérséklet mértékegység.
- db = darab. Mennyiségi, számossági egység.
- dB = decibel. A villamos áramkör csillapításának mértékegysége.
- GmbH = Gesellschaft mit beschränkter Haftung (korlátolt felelősségű társaság).
- Hz = Hertz. A váltakozó áram frekvenciájának (másodpercenkénti periodusszám) mértékegysége.
kHz = kilohertz. A Hertz ezerszerese.
- kg = kilogramm. A tömeg műszaki mértékegysége.
- KGST = Kölcsönös Gazdasági Segítés Tanácsa
- kp/cm² = kilopond per négyzetcentiméter. A nyomás egyik mértékegysége.
m bar = millibar. A nyomás egyik mértékegységének, a bar-nak ezredrésze.
- Ltd = limited company (korlátolt felelősségű társaság).
- m = méter. A térmennyiségek (hosszúság, szélesség, magasság, átmérő stb.) műszaki mértékegysége.
mm = milliméter. A méter ezredrésze.
- Mg.-Ip. Tsz. = Mezőgazdasági – Ipari Termelőszövetkezet
- MSZ = Magyar Szabvány
- mW = milliwatt. A Wattnak, a villamos teljesítmény mértékegységének ezredrésze.
- Ohm = A villamos ellenállás mértékegysége.
Megohm = egymillió Ohm.
- RFT = Radio- und Fernmeldetechnik (Rádió- és Távközléstechnika).
- V = Volt. A villamos feszültség mértékegysége.
mV = millivolt. A Volt ezredrésze.
- VA = voltamper. A látszólagos villamos teljesítmény mértékegysége.
- VEB = Volkseigener Betrieb (állami üzem/vállalat).
- μs = mikroszekundum. Időtartam mértékegység, a másodperc egymilliomod része.

Irodalom

- A postavezérigazgató 1001/1980. Vig. számú utasítása:
A Sieger 1650 modell folyamatos működésű gázérzékelő használatáról, akkumulátor egységének kezeléséről és karbantartásáról. Ügyintéző: Monostori László.
- Szerzői közösség:
Pattantyús – Gépész- és villamosmérnökök kézikönyve
11. Vezetékes híradástechnika
II. Gyakorlati ismeretek
Műszaki könyvkiadó, Budapest, 1971.

- Szerzői közösség:
Koaxiális kábelek mérése és szerelése
Közlekedési Dokumentációs Vállalat (KÖZDOK), Budapest, 1976.
- Dr. Bakos Éva:
Széndioxid gáz előfordulása, mérése kábelaknában
Posta Kísérleti Intézet Közleményei 36. kötet
Közlekedési Dokumentációs Vállalat (KÖZDOK), Budapest, 1988.
- Dr. Bakos Éva:
Kábelaknák légterének vizsgálata
Posta Kísérleti Intézet Közleményei 37. kötet
Közlekedési Dokumentációs Vállalat (KÖZDOK), Budapest, 1989.
- Borsos Károly:
Kábelépítés és szerelés II.
Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1955.
- Ghymes György:
Munkavédelmi útmutató a postai alépítmények gázveszély elleni védelmére
Közlekedési Dokumentációs Vállalat (KÖZDOK), Budapest, 1980.
- Halász László:
Kábeltechnikai mérések régen és ma
Posta
Postai és távközlési szaklap 36. évfolyam 4. szám, 1984. április.
- Hegyi István – Zakariás János:
A vezetékes híradástechnikában alkalmazott műszerek ismertetése és kezelése
Közlekedési Dokumentációs Vállalat (KÖZDOK), Budapest, 1965.
- RFT Bedienungsanleitung
Fehlerortungsgerät 80 020
VEB Robotron-Messelektronik „Otto Schön”, Dresden.
- Elektromos Készülékek és Mérőműszerek Gyára (EKM), Budapest
UNIVO
Műszerkezelési leírás.
- Mechanikai Mérőműszerek Gyára (MMG), Budapest
Műszerkönyv
UNIVEKA 147 URAV
Hordozható, több méréshatárú, forgótekerceses Volt, milliamper és Ohmmérő.
- GANZ Műszer Művek
Elektromos Készülékek és Mérőműszerek Gyára (EKM), Budapest
Használati utasítás XS típusú telepes szigetelésvizsgálóhoz.
- TELMES Műszergyártó Ktsz., Budapest
Műszerkönyv
Érnégyes lezáró „B”. Típuszám: TT-5103
Felelős kiadó: Belházi László.
- TELMES Műszeripari Szövetkezet, Budapest
Műszerkönyv
Fantomkapcsoló. Típuszám: TT-5104/A.

A Postamúzeum asztali napórájáról

A Postamúzeum egyik érdekes és különösnek tetsző kiállítási tárgya egy iránytűvel ellátott, hordozható (ún. asztali) napóra. Az első pillanatban úgy vélhetnénk, hogy ennek az árnyékkórának kevés köze lehet a postatörténethez. Bár a kiállításon bemutatott napóra valóban nem a hazai posta emlékei közül került a múzeumba, mégis egy olyan időmérő műszert képvisel, amely világszerte sok helyen hozzátartozott a postaszolgálat és a közlekedés mindennapi eszköztárához. Emellett ipartörténeti szempontból is az érdekes példányok közé tartozik – ismereteim szerint gyártmányát tekintve Magyarországon az egyetlen példány –, így mindenképpen érdemes kissé részletesebben bemutatni.

A nyilvános és közhasznú napórák

A napórák a legrégebbi csillagászati pontosságú időmérő eszközök. Ugyanakkor az első olyan tudományos igényű mérőműszerek voltak, amelyek a szélesebb nagyközönség igényeit is szolgálták. Az ókori görög városok színházainak, templomainak építményein és az antik Róma közterein egyaránt megtalálhatók voltak a nyilvános időjelző napórák. A kora-középkori Európában a templomok, kolostorok falába vésett vagy karcolt, nagyon leegyszerűsített napórák az imaidőket jelezték.

Az ókorban is használtak már kisméretű hordozható napórákat (többnyire táskában hordozható vagy függőként zsinóron nyakba akasztható típusokat). A hordozható apró *zsebnapórák*, vagy a valamivel nagyobb asztalra, ablakpárkányra állítható árnyékkórák számos változata és típusa azonban az európai reneszánsz idején, a 15. század második felétől terjedt el. Népszerűségüket növelte, hogy többségük a pontos betájékozás érdekében iránytűvel (kompasszal) volt ellátva, így az utazóknak tájolóként, egyes pontosabban megszerkesztett példányaik pedig földmérő műszerként is szolgáltak¹.

Meglepőnek tűnik, hogy a gondosan megszerkesztett, igen pontos napórák akkor terjedtek el széles körben, amikor a kerek órák – a toronyórák, asztali- és faliórák, majd a zseborák is – megjelentek. Ennek egyik oka a korai kerek órák tökéletlenségében kereshető: a toronyórák vagy a zseborák annyira pontatlanok és megbízhatatlanok voltak, hogy járásukat állandóan ellenőrizni kellett a mindenkor pontos, de csak derült időben és

¹ A máig fennmaradt legkorábbi „modern” hordozható, iránytűs napórákat Hans Dorn (kb. 1425–1509 k.) domonkosrendi szerzetes, csillagász és műszerész készítette Bécsben és Budán, ahol 1467–1490 között Mátyás király számára dolgozott. Eszközeit a krakkói Jagelló Egyetem, a londoni British Museum, az oxfordi Tudomány- és Technikatörténeti Múzeum és néhány más nagy gyűjtemény őrzi.

A 15–17. században a különféle szögmérő eszközök (mérnöki és csillagászati műszerek, iránytűk, napórák stb.) gyártóit összefoglalóan kompasszkészítőknak (körzőkészítőknak) nevezték, utóbb főleg a napórákésztéssel foglalkozó mesterek használták ezt a megnevezést.

csak nappal használható napórák segítségével. Néha az asztali vagy táskában hordható gépórába napórát is építettek, hogy a beállításhoz azonnal kéznél legyen. (Egy ilyen, 1576-ban Nagyszébenben készített rugós óra szép példányát őrzi az iparművészeti Múzeum.) A napórák széleskörű elterjedésének másik oka az volt, hogy a rugós óráknál jóval olcsóbbak voltak, így a kispénzű emberek, falusi tanítók, papok, vidéki hivatalnokok, mesteremberek is beszerezhették ezeket [1, 2].

A 16–18. században Nürnberg és Augsburg vált a napórákészítő ipar középpontjává. E városokban kompaszkészítő céh fogta össze az egyszerűbb vagy bonyolultabb szerkezetű árnyékórák készítőit. A 18. századtól azonban szinte minden európai és amerikai nagyvárosban működött napórákészítő műhely (többnyire finomműszerészek, órák és tantervezők foglalkoztak ezzel az iparral).

A napórák iránti igényt a 18. századtól a rendszeres postaszolgálat, majd a korabeli *tömegközlekedés* – a posta- illetve társaskocsi, utóbb a vasút – jelentősen növelte. A postai futárok, a nyilvános postakocsik indítása és beérkezése az egyes állomásokra egyre inkább pontos időhöz kötötté vált. A vasút megjelenése a 19. században (de a folyami hajózás is) még inkább megkövetelte a percponosságú indítást és a menetidők lehető legpontosabb betartását. Ezt azonban megnehezítette, hogy gyakran még a kisebb városokban sem volt kellően megbízható nyilvános időjelzés. (Pest-Budán például csak 1830-ban kezdődött a pontos, csillagászati úton ellenőrzött déljelzés, de ezzel számos nyugat-európai nagyvárost megelőztünk!) A kisebb falvakban pedig többnyire semmilyen helyesen beállított időmérő nem volt. A toronyórák éppen úgy megbízhatatlannak bizonyultak, mint a postamesterek – majd a vasúti alkalmazottak – zsebórái. A megbízhatatlan szolgálati órák szabályozására még a múlt század derekán is a legegyszerűbb, legkönnyebben kezelhető mérőműszernek a precízen kivitelezett napórák bizonyultak.

Sok helyen hivatalosan rendelték el a napórák használatát, mint a kerek órák ellenőrző eszközét. A 18. század végén a nagy forgalmú londoni főpostahivatal homlokzatán még ott volt a *hivatalos* napóra, alatta a „Be mind your business” (Mindent az ügyeid érdekében) jelmondat². Valószínűleg ennek mintájára terjesztette el *Benjamin Franklin* – még mint az észak-amerikai angol gyarmatok főpostamestere – az amerikai postai hálózatban a napórákat [3]. Ugyanekkor *II. Katalin* cárnő (uralkodott: 1762–1796) rendeletére az Orosz birodalom nagyobb városaiban, valamint a főútvonalak mentén olyan mérőföldköveket kellett felállítani, amelyeknek egyik oldalán a legközelebbi város távolsága, másik (déli) lapján egy napóra volt látható. Az egyik ilyen napórák mérőföld-oszlop még a II. világháború idején is állt Pétervár külvárosában az Orlovskij-kapunál „Szentpétervár 22 verszt” felirattal [4].

Valószínűleg a cárnő előtt németországi példák lebegtek. Az egykori Szászországban, Drezda közelében magam is láttam idő- és távolságmutató postai mérőföldkövet. A leghosszabb ideig alighanem Franciaországban használták a napórákat a rugós órák ellenőrzésére. A nagyobb francia vasútállomásokon még a múlt század végén is kötelező volt a

² *Franklin érdeklődését a napórák oly nagymértékben felkeltették, hogy az Amerikai Egyesült Köztársaságok függetlenségének kivívása után kibocsátott első egydolláros érmék és 1/6-od dolláros bankjegyek egyik oldalára ugyancsak egy vízszintes számlapú napóra képét rajzoltatta „Mind your Business” (Mindent az ügyeidért), valamint „Fugio” (már mint az idő) felirattal. Innen ered e korai USA-pénzek Fugio-dollár vagy Franklin-cent elnevezése.*

„percmérő napóra”, vagy másként a „mériidienne” felszerelése. Ez nem volt más, mint egy eléggé nagyméretű, pontos kivitelű napóra, amelyről percnyi pontossággal lehetett az időpontot leolvasni. A „mériidienne” (délvonal, déljelző) megnevezés arra utal, hogy kisebb állomásokon egy egyszerűbb de ugyancsak szinte másodpercre pontos műszert állítottak fel, amely azonban csak a dél idejét jelezte [5].

Magyarországon hivatalos rendelkezés (legalábbis tudomásunk szerint) nem írta elő a posta számára a napórák használatát. Nagyon valószínű azonban, hogy a 18. sz. végén, a 19. század elején több helyen is használták a kerti, fali vagy asztali napórákat a megbízhatatlan rugósórák és toronyórák ellenőrzésére. Nemcsak a hazai gyűjteményekben fellelhető zsebnapórák aránylag nagy számából következtethetünk erre, de egykori leírások is utalnak nyilvános napórákra. Kedves irodalmi emléke is van a hordozható napórák elterjedtségének: *Gvadányi József* „peleskei nótárius”-a 1788-ban még gyűrűs napórával – ahogyan ő nevezi, „karika réz compassus” méri az időt.

108. Egyszer felébredvén napra tekintetem,
jól lehanyatlott az, ...

.....

109. Kivettem karika réz Compassusomat,
Zöld galándon függött, feltartám karomat,

.....

110. Órámnak kis lyukán a napnak sugára
Átsütvén mutatott éppen hat órára, ...

(Gvadányi József: Egy peleskei nótárius budai utazása (1788), Budapest, 1894. Ötödik kiadás.)

Gvadányi jól ismerhette a hazai viszonyokat, így elhithetjük neki, hogy egy csekély jövedelmű falusi köztisztviselő (jegyző) még két évszázada is csak napórával mérhette az időt, legfeljebb otthonában lehetett falióra.

A napórát, mint a kerek órák ellenőrző eszközét, csak a 19. század második felében szorították ki a használatból a valóban nagyipari tömegtermeléssel gyártott rugós órák; a postai és vasúti szolgálatból pedig a távíróhálózat kiépülése.

A zsebnapórák szerkezete és működése

Megtekintve a Postamúzeum gyűjteményének napóráját feltűnik, hogy annak „szerkezete” eléggé összetett. Valóban, a pontosan működő, egyenletes órákat jelző napórák szerkesztése a matematikai földrajz és az elemi csillagászat ismereteit kívánja. A hordozható napórák egy részénél emellett arról is gondoskodni kell, hogy az időmérő eszközt pontosan észak-dél irányba tájolhassuk. Ezekkel a kérdésekkel a *gnomonika* (napóratan) foglalkozik (6).

Egy egyszerű függőleges oszlop, pálca vagy a függélyes falból kinyúló vízszintes rúd csak aránylag bonyolult skálabeosztás segítségével alkalmas az úgynevezett napórai idő mérésére. Ennek okairól könnyen meggyőződhetünk, ha megfigyeljük, hogy nyáron a Nap másutt kel fel és nyugszik le, illetve délben magasabban delel mint télen. Ezért az

egyszerű (vízszintes vagy függőleges) árnyékvető, a gnómon árnyéka a nap azonos órájában nyáron máshova esik mint télen.

Egyszerűbbé válik a napóra szerkesztése, ha az árnyékvetőt a Föld tengelyével párhuzamosan állítjuk be. A Föld tengelyforgása következtében az égitestek egy nap (24 óra) alatt látszólag egy kört írnak le az égbolt pólusai körül. (A képzeletbeli éggömb látszólagos égi pólusát északon nagyjából a Sarkcsillag jelzi.) Amennyiben az árnyékvető a napóra felállításának földrajzi helyén párhuzamos a Föld tengelyével, a Nap 24 óra alatt látszólag a tengely körül futja be pályáját.

Az égi pólusok helyzete a látóhatárhoz viszonyítva, a Föld minden egyes pontján az adott hely földrajzi szélességétől függ. Az északi vagy a déli sarkon az éggömb pólusa éppen a tetőpontban (a zenitben) van, 90 szög-fokkal a láthatár fölött. Az egyenlítőn a két égi pólus a láthatáron van 0 fok magasságában³. A sarkokon tehát a pólusra irányított árnyékvető – az úgynevezett *pólusz* – függőlegesen áll, az egyenlítőn vízszintesen fekszik. Budapest földrajzi szélessége 47,5 fok, az éggömb északi pólusa tehát ugyancsak 47,5 fokra van a láthatár felett. Ezért Budapesten az árnyékvetőt úgy kell beállítani, hogy a vízszintes síkhoz 47,5 fokos szöget zárjon be. A pólusznak a Föld minden pontján a vízszintes síkhoz a földrajzi szélességgel azonos szöget kell bezárnia.

Az egyszerű, pólusra irányított napóra szerkezete: középen a pólusra merőleges, az égi egyenlítő síkjában álló egyenlítői (ekvatoriális) számlap, jobbra a függőleges sík vertikális, alul a horizontális számlap. (J. Ferguson: *Mechanical Lecture on Dialling* c. 1766-ban kiadott művéből.)

³ A valóságban a levegő fénytörése miatt a látóhatár közelében tartózkodó égitestek látszólagos helyzete némileg magasabbnak tűnik, mint az a mértani helyzetből következne, így az egyenlítőn állva a két égi pólus kb. 0,5 fokkal a horizont fölött látszik. Ugyanez okból a felkelő napkorong kissé hamarabb emelkedik a látóhatár fölé, illetve a lenyugvó Nap valamivel (kb. 4 perccel) később bukik le, mint az a geometriai helyzetből adódna.

A pólusra irányított árnyékvetőt alkalmazva a legegyszerűbb számlap a pólusra merőleges ferde sík. Ha erre a síkra az árnyékvetőből kiindulva 24 egyenlő közű óravonalat rajzolunk – az egyes óravonalak $360:24=15$ fokos szöveget zárnak be egymással –, akkor készen is van az órabeosztás. A napóra számlapja természetesen ebben az esetben ugyancsak ferde a vízszintes síkhoz. Az ilyen rendszerű napórát nevezik ekvatoriálisnak (egyenlítőinek), mivel a számlap síkja az égi egyenlítő síkjában áll. (Az angolszász szakirodalomban ekvinoxciális napórának is nevezik, mert a Nap a tavaszi és őszi napéjegyenlőségkor halad át az égi egyenlítőn.)

Kissé bonyolultabb – de a középiskolai ismereteket nem haladja meg – a számlap szerkesztése, ha függőleges síkon vagy vízszintes lapon készítünk órabeosztást. A függőleges számlap esetében ha az rögzített, például egy ház falán van, azt is figyelembe kell venni, hogy a sík pontosan déli irányú-e vagy attól eltérő. Ezek a vertikális és horizontális napórák [5, 6].

A hordozható asztali és zsebnapórák esetében arról is gondoskodni kell, hogy az árnyékvetőt mindig az égbolt pólusa, vagyis a mi földtekénken az északi irány felé állíthassuk. A legegyszerűbb, ha a napórát iránytűvel szereljük fel. Mivel azonban a Föld mágneses pólusai nem esnek egybe a földrajzi sarkokkal, a mágneses északi irány némileg eltér a valóságos észak-déli iránytól. Ez a *mágneses deklináció*, amely időben is és helyenként is változó értékű. A napórák kompaszain többnyire feltüntették a deklináció szögét a gyártás helyére és évére.

A hordozható napórák készítői természetesen gondoltak arra, hogy időmérőiket különböző, a gyártás helyétől eltérő földrajzi szélességen alkalmazzák. Ezért eleve úgy készítették az igényesebb kivitelű napórákat, hogy azokon az árnyékvető hajlási szöge a mindenkori földrajzi szélesség szerint beállítható legyen. A napórák aljára gyakran bevészték a fontosabb nagyvárosok kikerekített fokokra megadott földrajzi szélességét; de gyakran még külön nyomtatott táblázatot is mellékeltek az árnyékorákhoz, így módon nagyobb számú helyiség földrajzi helyzetét is feltüntethették.

A Postamúzeum napórája és készítője

A hordozható – méretei alapján inkább asztali- mint zsebnapórának nevezhető – árnyékorára (leltári szám: 84.8.0.) jellegzetes ekvatoriális (ekvinoxciális) típus. Alapja nyolcszögletű ezüstözött rézlemez, széles barokkos indadíszítéssel. A vízszintes alaplemez közepén süllyesztett, dob alakú iránytű doboz. Az iránytű dobozának alján a négy főégtáj jele bevésve, továbbá a mágneses északi iránynak a földrajzi északtól való eltérését – a deklinációt jelző nyíl látható. Az iránytű által kijelölt északi oldalon csuklós pánt rögzíti a felcsapható, gyűrű alakú óraszámplapot. Az alaplemez déli oldalán („elől”) egy ugyancsak felcsapható kis függő, a napóra pontos vízszintes állításához. A lemez jobb oldalán felcsapható negyedkörív alakú lemezke, a külső oldalán bevésztett fokbeosztás található.

A nyolcszögletű alaplemez legnagyobb átmérője 71 milliméter, a kompasz dobozának átmérője 48 mm. Az óraszámplap gyűrűje 59 mm átmérőjű. A számlap beosztása hajnali III órától déli XII órán át este IX óráig terjed. A számlapon kis vonások jelölik a 1/2 órákat, beütött pontok a 1/4 órákat. Így a leolvasás legalább negyedóra pontosságú lehet, de némi gyakorlattal 3–5 percnnyire megállapítható a napórai idő.

A számlap-gyűrű középvonalában, az átmérő mentén egy vízszintes rudacska húzódik, középről nyúlik ki a 22 mm hosszú tűszerű árnyékvető (tű-pólosz). A rudacska forgatható, ily módon a napórát kinyitva az árnyékvető felfelé vagy lefelé billenthető és ezúton a számlap síkjára merőlegesen állítható. Télen, amikor a Nap az égi egyenlítőtől délre foglal helyet az éggömbön a tű-pólosz lefelé, nyáron az egyenlítőtől északra járó Nap időszakában felfelé billentendő.

Használatkor a napórát kinyitjuk: felhajtjuk a számlapot és felcsapjuk az oldalt lévő fokbeosztásos negyedkörívet. A negyedkörív mentén a számlap síkját addig döntjük, amíg annak szöge a vízszinteshez megegyezik helyzetünk földrajzi szélességével (pl. Budapest = 47,5 fok; tekintettel a fokközök kis távolságára elegendő kerekén 48 fokhoz állítani).

Ezután az iránytűvel betájoljuk a napórát oly módon, hogy a tű-pólosz – fel- vagy leforgatva – északra álljon. Az elől levő függővel pontosan vízszintezzük a napóra síkját. Napsütéses időben ekkor az árnyék a számlapra esik és így leolvasható a napórai idő.

A napóra alján az iránytű doboza 10 mm-el nyúlik ki. Ennek érdekében, hogy ne az iránytű dobozra támaszkodjon az asztalra, ablakpárkányra helyezett időmérő, az alaplemeznek három kis lábacska van. Az iránytű dobozának aljába bevésve néhány európai város földrajzi szélessége olvasható le, továbbá itt található a készítő neve (hely és év jelölése nélkül). A bevésett szöveg: „Elev Pol. Augsburg, Paris 48; Cracau, Prag 50; Leipzig, Cölln 51; Braunsch, London 52; Hamburg 54. Lon. Graßl”.

A kis összeállítás már közel helyes földrajzi szélességeket tüntet fel, csupán Lipcse helyzete téves: valójában 52 fok (és nem 51). A hiba bizonyára elírásból ered, mivel a 18. században a jelentősebb európai nagyvárosok földrajzi helyzetét már eléggé pontosan ismerték.

A napóra formája, kivitele és díszítése a 18. századbeli *augsburgi* gyártmányokhoz hasonlít; a készítő neve Lor. Graßl = *Lorenz Grassl* valóban Augsburgra utal. A mágnesű dobozának aljára vésett deklinációjelző vonal 22 fokkal tér el nyugati irányba a földrajzi (csillagászati) északtól. A régi iránytűk, térképek, majd céltudatos mérések alapján megszerkeszthető a 16. századig visszamenően, hogy Európa egyes pontjain miként változott a mágneses észak iránya a földrajzi délvonalhoz viszonyítva [7]. Ha a Föld egyes pontjain, különböző időpontokban végzett mágneses deklinációméréseket grafikonon ábrázol-

juk, megkapjuk az iránytű elhajlásának hullámzását. Az így nyert görbén megkereshető az ismert helyen, de ismeretlen időpontban bejelölt deklinációérték éve. Természetesen nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a kompaszkészítő mesterek a 17–18. században már nem minden évben mérték meg az iránytű elhajlásának szögét, hanem gyakran hosszú időn át ugyanazt a régebbi adatot jelölték be műszereiken.

Augsburgra meglehetősen sok adatunk van [8]. *H. G. Körber* összeállításából megállapítható, hogy a mágnestű 22 fokos nyugati irányú eltérése a földrajzi északtól az 1760 és 1780 közötti időszaknak felel meg, vagyis napóránkat nagyjából ezekben az évtizedekben, tehát a 18. század utolsó harmadában készítették.

Ez a „mágneses kormeghatározás” jó összhangban van a napóra készítőjének életrajzi adataival. *Lorenz Grassl*, akinek családnevét néha „Grässl” vagy „Graessel”-ként is írták, a 18. század első felében született Ingolstadtban. Augsburgban sörfőző inasnak szegődött, de egy balesetét követően – amelynek következtében az egyik ujját összezúzta – a mesterségnek hátat fordított. Egyik rokonának közbenjárására 1767-ben engedélyt kért és kapott is az augsburgi városi magisztrátustól, hogy árpaőrlo mesterséget folytasson és közben napórákat állíthasson elő [9].

Augsburg ekkoriban már átvette a vezetést Nürnbergtől a finomműszer-ipar terén [10]. Az iránytűk, napórák, mérnöki és tűzérési irányzóeszközöket már aránylag nagy sorozatokban állították elő az augsburgi kompaszkészítő manufaktúrák. A 17–18. század fordulóján *Nikolaus Rugendas*, *Johann Martin* és *Johann Willebrand*, a 18. század derekán *Ludwig Theodatus Müller*, majd *Andreas* és *Johann Georg Vogler*, a század végén *Johann Nepomuk Schrettegger* gyártmányai Európa-szerte kelendők voltak. Megjegyzendő, hogy a felsorolt mesterek napóráinak kivitele, formája sőt díszítése annyira hasonló, hogy nem is különböztethetők meg egymástól.

Grassl 1767-től nagyszámú napórát készített, ezek formájukban és kidolgozásukban teljesen azonosak a Müller és a Vogler-féle készítményekkel. Az a benyomásunk, hogy Grassl megvásárolta a fenti műhelyekben készült napóra alkatrészeket, amelyeket azután ő már csak összeszerelt és saját nevével látott el. Ezt a lehetőséget valószínűsíti az is, hogy egyik-másik napóra alján, amelyet Grassl árusított, még „Vogler” név olvasható. Lehetséges, hogy Lorenz Grassl az 1765-ben elhunyt Johann Georg Vogler műhelyének félkész raktárkészletét vásárolta meg [10]. Bár az ilyen eljárás a céhszabályzat tiltotta, sőt a városi előjáróság Grasslnak csak a városon kívül engedélyezte a napóra készítést, a vállalkozó kedvű napórákészítő tevékenységét ez nem gátolta.

Bár a világ nagy gyűjteményei több Grassl feliratú napórát is őriznek (elsősorban a Cambridgei Wipple Múzeum) hazánkban eddig a Postamúzeum példánya az egyetlen ilyen darab. Nemcsak műszertörténeti szempontból, hanem ipartörténeti vonatkozásban is érdekes, Magyarország egyedülálló példány.

A napórát eredetileg is dobozban őrizték, jelenlegi doboza azonban későbbi, nem ehhez a példányhoz készült. A szép árnyékórát 1989-ben restaurálták és kitisztították. 1994. tavaszán a múzeumban kipróbáltuk és megállapítottuk, hogy valóban mintegy három perc pontossággal lehet rajta az időt leolvasni. A 18. század végén, sőt még a 19. század elején is ez a pontosság az akkori közlekedés és posta kívánalmainak eleget tett.

Forrásmunkák:

- [1] Az időmérés története. **Karlovičs K.**: Bevezetés; valamint a 141. tétel. Országos Műszaki Múzeum – Iparművészeti Múzeum kiállítási katalógusa, Budapest, 1984.
- [2] **Bartha L.**: Napóra kultúra és napóra kutatás Magyarországon – Csillagászati Értesítő, 1986/1–2. sz. p. 141-160. (A TIT Csillagászati és Űrkutatási szakosztály kiadványa, 1986.)
- [3] **Earle, A. M.**: Sundials and Roses of Yesterday. New York, 1902. p. 21–22.
- [4] **Iljin, M.**: Az óra története. Budapest, 1950. p. 17–18.
- [5] **Rohr, R. J. R.**: Die Sonnenuhren. München, 1988. p. 30.
- [6] A napórák elméletéről és szerkesztéséről a legrészletesebb magyar nyelvű irodalom: **Ponori Th. A.**: Napórák készítése. In: Kulin – Róka: A távcső világa, 2. kiad. Budapest, 1980., továbbá **Ponori**: Napórákról. Meteor Csillagászati Évkönyv 1992. Budapest, 1991.
- [7] **Bartha L.**: A mágneses deklináció korai adatai ... Technikatörténeti Szemle, XVI. 1986–87. Budapest, 1988. p. 91–102.
- [8] **Körber, H.-G.**: Über die Kenntnisse der magnetischen Deklination bei den Instrumentmachern... Jahrbuch 1964. des A. – Schmidt – Observatorium Niemeck. Herausg. von Geomagnetischen Inst. Potsdam. Berlin, 1968. p. 113.
- [9] **Bobinger, M.**: Alt-Augsburger Kompasmachern. Abhandlungen zur Stadtgeschichte der Stadt Augsburg, 16. Augsburg, 1966.
- [10] **Zinner, E.**: Deutsche und niederländische astronomische Instrumente... II. Aufl. Nachdruck. München, 1972.

Kegyelettel ajánlom fel e megemlékezést volt kollegám, Cégényi Lajos emlékére is, aki 1925-ben munkavégzés közben véletlenül megérintette a 10 000 V-os anódfeszültséget és hősi halált halt.

A Csepeli Rádióállomás **80-20 = 60**

E kis számtani művelet az első csepeli magyar rádióállomás jubileumi éveit mutatja, az 1914. november 1-jei üzemeltetési kezdésétől, 20 évi működés után az 1934. december 20-ai megszűnéséig, amelynek ma van 1994. december 20-án 60 éve, hogy ledöntötték a 120 m magas adótornyát.

Endrődi Benedek

A 20 éves működéséről elevenítsük fel egészen röviden azt, hogy milyen feladatokat oldott meg az akkor még kezdeti, majd az egyre fejlődő rádiótechnika révén. Adásait az 1914-es első világháború kitörése után alig három hónapra, 1914. november 1-én kezdte meg egy Telefunken 7,5 kW-os kioltó szikrasoros adóval. Ezért egész fennállása alatt, mint Csepeli szikratávíró-állomásként ismerték. Háborús célra épült, a rejtjeles táviratait hosszú éveken át sugározta morzejelekkel a velünk szövetséges központi hatalmaknak. Tevékeny szerepe volt az Oroszországgal kö-

tendő esetleges különbéke, majd a háború befejezése után a győztes nagyhatalmakkal folyó tárgyalásokban is. A háború után kizárólag a nemzetközi polgári távíróforgalomban tevékenykedett. Sok európai országgal – német, angol, francia, olasz stb. – felvettük a nemzetközi rádiótávíró összeköttetéseket, amelyeknek az adóállomásai már jobb, fejlettebb adótechnikával dolgoztak.

Így sor került nálunk is az 1921. november 15-től üzemelő Telefunken rendszerű 5 kW-os katódlámpa-adó vásárlására és felállítására. Hatótávolsága 3000–4000 km volt. A forgalom rohamos növekedése miatt üzemeltetése csak a nagyobb távolságú adókkal volt gazdaságos.

A közeli állomásokkal való összeköttetésre egy szintén Telefunken rendszerű 1 kW-os katódlámpa-adót vásároltak s helyeztek üzembe, amely már alkalmas volt rádiótelefon adásra is. A külföldi rádiótelefon adások üzemeltetése indokoltá tette, hogy a MTI vidéki kirendeltségei híryanagait is rádiótelefon adókkal juttassák el.

A berlini Huth cégtől 2 db 250 W-os adót vásároltunk. Az egyiket Csepelen állították fel és ez 1923. március 2-án megkezdte a vidéki kirendeltségeknek szóló adást. Az adás minden híryanag leadása előtt szigorú figyelmeztetéssel adta tudtára az illetéktelen hallgatóknak azt, hogy tilos az anyag felhasználása, s a törvény bizonyos paragrafusai és szakasza alapján szigorúan büntetendő.

1931 és 1932-ben még én is sugároztam ezeket az adásokat, de már erősebb energiával, az időközben felszabadult 2 kW-os adóval. A rádiótelefon-adók működése megnövelte az emberek igényét szórakoztató műsorok, hangversenyek, színházi előadások stb. közvetítésére. A Huth adó 1924 márciusában zeneszámokat sugárzott, majd júniusában nyilvános bemutatót adott az Állatkertből. Csodálattal élveztem Ney Dávidnak a híres basszusénekesünknek a 250 W-os adón sugárzott detektoros vevőkészüléken vett énekét.

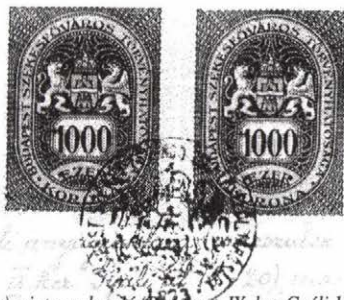
Ezekben az időkből nagy fejlődés indult meg a rádióadó és vevő technikában valamint az amatőr rádiózás terén. A nagy gyáraink, mint a Standard, Philips, Orion stb. abban versenyeztek egymással, hogy minél jobb minőségű adó és vevő alkatrészeket és készülékeket állítsanak elő a rohamosan növekedő érdeklődés kielégítésére.

A 250 W-os adó tére rejének a gyengesége miatt szükségessé vált egy nagyobb tére rejű adó üzembe helyezése. 1924-ben a korábban megrendelt 2 kW-os adó üzembe helyezésével megkezdődhettek a kísérleti adások minden héten kedden, csütörtökön és szombaton. Az új 2 kW-os adó 20 órától 265 m hullámhosszon sugárzott műsort. A mindennapos rendszeres adás 1925. december 1-én indult meg az 546 m hullámhosszon.

Én a hivatalos műsoradás megkezdése előtt három hónappal, 1925. december 5-én kerültem a Gyáli úti Posta Kísérleti Állomás közös udvarában lévő Posta tanonc-iskolájába. Javában folytak az utolsó kísérleti adások, a az udvaron álló stúdiónak berendezett bútorszállító kocsinál megismerkedtem Marcal Jánossal. Ekkor még nem is gondoltam arra, hogy a tanulmányaim befejezése után, 1931. február 1-től kezdve vele és Zsolnai Józseffel együtt dolgozunk majd a csepeli adóknál.

Tanonc-szerződés

egyrészről a m. kir. posta központi anyagraktára (és készülékjavító-műhelye) mint munkaadó (Budapest, IX. ker. Gyáli 15-20), másrésztől **Endrődi József** posta altiszt mint szülő (lakik: Kispeszt, Wekerletelep Vajk utca 16. sz. a.) a budapesti IX. ker. elöljárósága, mivel I. fokú iparhatóság előbb a következőleg kötöttek meg:

1. A m. kir. posta központi anyagraktára (és készülékjavító-műhelye) magához veszi tanoncúl **Endrődi Józsefnek Benedek** nevű fiát (született 1911. évi január hó 13-án Per községben) és őt az alább megjelölt idő alatt és feltételek mellett a műszerész mesterségre tanítja.

2. **Endrődi József** szülő a fent megnevezett fiát az alább megjelölt időre és feltételek mellett a M. kir. posta központi anyagraktára (és készülékjavító-műhelye) munkaadóhoz tanoncúl adja. A tanonc iskola 4 polgári iskola. A Budapestben 1925. évi július hó 7-én kelt szám nélküli hatósági orvosi bizonyítványa és az intézeti orvos kijelentése szerint a műszerész mesterségre alkalmas.

3. A tanviszony megállapított tartama három év, kezdete 1925. évi szeptember hó 5-én, vége 1928. évi szeptember hó 4-én. Próbaidőül egy év állapítatik meg, mely ha a tanonc azt sikeresen tölti el a tanidőbe beszámíttatik. Ezen éven belül a meg nem felelő tanonc bármikor elbocsátható.

4. A tanonc ellátása, mindennemű szükségletének fedezése – kivéve a betegség esetén való orvosi kezelést és az esetleg szükséges kórházi ápolást, amelyről a munkaadó gondoskodik – az alulírott szülői terheli és a tanonc rendelkezésére adott felszerelési tárgyak és eszközök használatáért évi 24 arany koronát fizet előleges negyedévi (szeptember, december, március, június 1-én) részletekben.

5. A tanonc szülői háznál köteles lakni. Ha a tanonc kivételesen – méltánylást érdemlő esetben – engedélyt nyerne a szülői házon kívül való lakásra és a munkaadó a szülői házon kívül lakó tanonc ellátását, lakását, a tanonccal együtt lakók környezetét, erkölcsi jellemfejlődési, vagy egészségügyi szempontból aggályosnak találja, köteles az alulírott szülő a tanoncot – a munkaadó felszólítására – máshová ellátásba adni. Amennyiben a tanonc szülői ily felszólításnak nem tennének eleget, a munkaadó a tanoncszerződést egyoldalúan azonnal felbonthatja.

6. A tanonc kötelessége a javítóműhely "Műhelyrend"-jének, a "M. kir. posta műszerész tanoncciskolája szabályzatának" és a "Házirendtartás"-nak utasításait mindenben pontosan megtartani előljáróinak és ezek helyetteseinek feltétlen engedelmességet, velük szemben illedelmesen, tisztelettudóan viselkedni, az iskolában és műhelyben szorgalmasan tanulni, a reája bízott munkát legjobb tudása szerint elvégezni.

7. Alulírott szülő kötelezi magát, hogy teljes szülői hatalmával támogatja a munkaadót arra törekvésében, hogy a tanoncból derék, értelmes iparos, tisztességes polgár legyen és különös gondot fordít arra, hogy a tanonc a javítóműhelyen, illetve a tanoncotthonon kívül is rendszeren, illendően, erkölcsi szempontból is kifogástalanul viselkedjék. Tudomásul veszi, hogy a tanoncnak kocsmába, kávéházba járni, vagy más efajta nyilvános helyeket látogatni, továbbá politikai tüntetéseken, utcai zavargásokban, vagy csődületekben részt venni nem szabad és e tilalom megtartása felett őrködik.

8. Alulírott szülő kijelenti, hogy a tanonc jelenleg semmiféle egyesületnek nem tagja és tudomásul veszi, hogy a tanonc a tanidő tartama alatt bármiféle egyesületbe belépne ez a tanoncszerződésnek 15 napi felmondással való felbontással vonná maga után.

9. Fizetésre a tanonc nem tarthat igényt, sem díjmentességben, vagy díjkedvezményben nem részesülhet.

10. A m. kir. posta fenntartja magának a jogot, hogy az évi 24 arany korona díjat a viszonyok változásával emelhesse, vagy csökkenthesse.

Kelt Budapestben, 1925. évi szeptember hó 5-én.

Ferenczy Zsigmond

P. H.

Endrődi József

mint szerződő felek

A 2 kW-os adó 1927. február közepéig sugározta a rendszeres napi műsorait, majd ezt követően a műsorok adását 1928 áprilisáig a közben megépített modernebb, tisztább hangminőségű 3 kW-os adó vette át. Az országunk területét – elfogadható módon – mindkét adó csak kb. 70%-ban tudta besugározni. Szükségessé vált az adásenergia további növelése. Így került sor Csepel sziget egyik távolabbi helyén, Lakihegyen az első nagy adóállomáson, egy Telefunken rendszerű 20 kW-os adó megépítésére és üzembe helyezésére. A 2 db 150 m magas tornyain kifeszített antennájával 1928. április 29-én a déli harangszóval vette át a Budapest I. műsoradását, a régi csepeli adóállomás 3 kW-os adójától.

Tanulmányaim befejezése után – 19 évesen – 1930. november 1-én ehhez az adóhoz kerültem ötödik beosztott technikusként. Az akkori 1928-as csoport tagjai Fata Lajos állomásvezető, Mérei Gyula, Emödi (Ehman) József, Sasi Szabó Lajos, Szabó Károly beosztott technikusok, Kénoszt Rudolf gépkocsivezető és antennamester, Zöldi Márton és felesége házmester és takarítók voltak. Engem minden hétfőn délelőtt 10 órakor a csepeli piacterről az ún. piaci járat vitt a lakihegyi adóállomásra és minden szombat délután az ún. színházi járat hozott ugyanoda vissza, ahonnan 5 km gyaloglás után a kispesti lakóhelyemhez, az özvegy anyámhoz és két húgomhoz értem. Abban az időben a külső kerületek között még nem volt átmenő forgalmi közlekedési járat.

Az egyik alkalommal úgy látszott, hogy túl pontosan értem a csepeli piactéri indulási helyhez. A hétfői 10 órás induláshoz 2–3 méterrel az orrom előtt fordult ki a busz és hiába integettem Kénoszt gépkocsivezetőnek. Nem vett észre. Így gyalog mentem a 8 km-re lévő adóállomásra. Egyébként is túl korai volt az odahelyezésem. Ezt később belátták és módosították is. Az állomáson akkor még csak egy hatlakásos épület volt, így hétfőtől szombatig az állomás vendégszobájában aludtam, s tél lévén, 6 napon keresztül inkább az üzemi helyiségekben segítettem és tanultam.

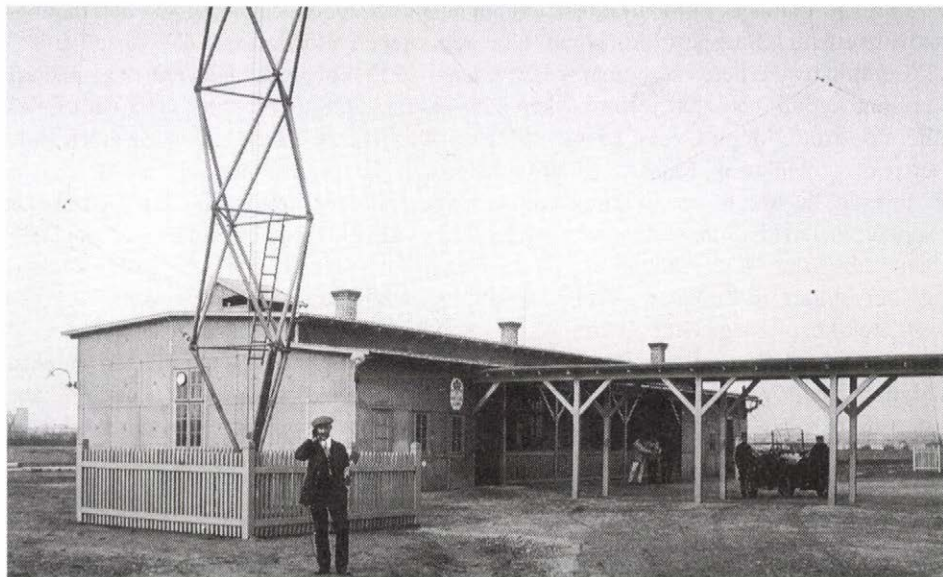
Sajnos a világgazdasági válság éveinek – 1929, 1930, 1931 – nagy takarékosági intézkedései miatt a Budapest határain kívüli munkavégzésért megígért rádiópótlékot sem folyósíthatták, s nem volt kilátás további fejlesztésre, lakásépítésre sem. Diplomás emberek örültek annak, ha egy villamos-kalauzi álláshoz juthattak. Így kerültem a fenti okokból én is 1931. február 1-én a Budapest határain belül lévő csepeli Szikratávíró adóállomásra.

Szórakoztató műsoradás akkor nem volt az állomáson. A Budapest I-es műsor egykori 3 kW-os adója várta a Budapest II-es műsoradás idejét. Üzemelt az 5 kW-os katódlámpaadó, amely az összeköttetésünkben lévő európai országokkal folyó rádiótávíró forgalmat bonyolította le. A 2 kW-os adó az MTI vidéki kirendeltségeit látta el friss napi és gazdasági hírekkel, naponta több periódusban, az utolsó híryanagadás éjfélkor volt. Az 1 kW-os adó pedig morzejeles adásaival a Bécs—Pancsova közti légi járatokat irányította ha Mátyásföld repülőterének a légtérébe kerültek.

A rádióelőfizetők azonban egyre jobban igényelték egy második műsoradás bevezetését. Így került sor az évek óta pihenő 3 kW-os adó áthangolására és üzembe helyezésére. Munkálatainál nekem is jutott egy csekély szerep, Magyar Endre postamérnök utasítására, néhány alkatrész kicserélése. A 3 kW-os adó 210 m-es hullámhosszon 1932. február 14-től megkezdte a próbaadásait. Eleinte kéthetenként sugárzott 2–3 órás zenei műsort, majd 1932. március 13-tól naponta rendszeresen a Budapest II. párhuzamos műsorát.

Már az első lakihegyi nagyadó 1928. április 29-ei megindulása után, november 16-án

a Pannónia Szálló éttermében megjelent legjobb rádiós szakembereink megbeszélése alapján elhatározás született a Budapest I. műsorát adó 20 kW-os adó mellett egy még nagyobb térerűjű adó felépítésére. A feladat tervezésére és megoldására Magyarai Endre postamérnök kapott megbízást. Tervei alapján Lakihegyen felépült – megrendelése és leszállítása után – a 120 kW-os, 314 m magas szivar alakú antennatornyú nagyadó. Ez 1933. december 2-án vette át Budapest I. műsorának a sugárzását.

A Csepeli Rádióállomás épülete

A felszabadult 20 kW-os adó pedig a régi csepeli adóállomáson lévő 3 kW-os adótól vette át 1934. december 14-én Budapest II. műsoradását, s már új hullámhosszon, 834 m-en sugározza a műsort. A Lakihegyen épült két modern nagyteljesítményű adó üzembe helyezése után várható volt, hogy az 1914. november 1-én üzembe helyezett régi ún. csepeli Szikratávíró adóállomás befejezte a pályafutását. Ehhez hozzájárult a közeli dunai Szabadkikötő állomás területbővítése is. Az állomás leszerelése után, 1934. december 20-án a 120 m magas adótorony ledöntésével megszűnt az első rádióállomás jelképe is.

Befejezésül emlékezzünk meg az utolsó csoport tagjairól, nehogy a nevük a feledés homályába merüljön: Gerlei (Gasparik) László állomásvezető, Schöner Károly, Stepán Ferenc, Dobos József, Csaba Nándor, Móri Miklós, Pusztai (Purker) Nándor, Marcall János, Zsolnai József, Endrődi Benedek, Harkai Dezső, Jósa Tibor beosztott technikusok, Zsarnai Mihály villanyszerelő és akkumulátorkezelő, Megyes Mihály, felesége és leánya takarító és fűtőszemélyzet.

Búcsúzóul csak annyit, ne feledjük el azt, hogy abban a három kis faházban lévő még szerény, korszerűtlen, gyenge teljesítményű adókon indult meg mindkét szórakoztató műsorunk kísérleti és rendszeres adása.

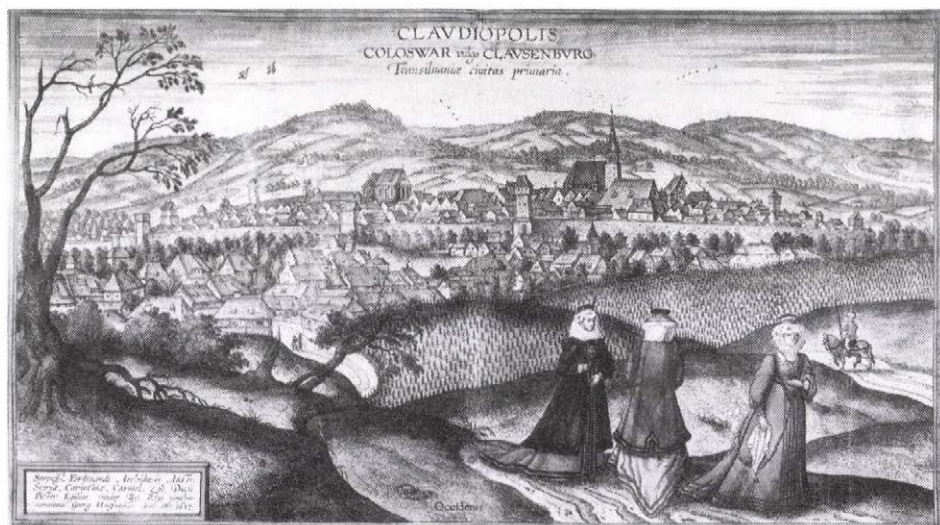
Engedjék meg azt, hogy visszaemlékezésemmel – utolsó élőként az ott dolgozottak közül – így búcsúzhassak: Isten véled Csepeli Szikratávíró Adóállomás!

Kolozsvári posták a XVI. század végén

A XVI. század utolsó évtizede jelentős változásokat hozott az erdélyi fejedelemség életében. Magyarországon több évtizedes béke után újból kirobbant a török háború. Báthori Zsigmond erdélyi fejedelem előtt megcsillant a remény: részese lehet a törökök kiűzésének, a fél évszázados magyar remény valóra váltásának. Erdély csatlakozott a *Szent-Ligához*, de a tizenöt éves háború a törökök kiűzése helyett a keresztény tábor vereségét, a fejedelemség számára a Bástya-Vitéz Mihály időszak pusztításait hozta.

Ezekben a vészterhes esztendőkből az erdélyi fejedelemség területén tovább működött az ősi futárintézmény. A fejedelmi udvar, a városok és várak postái pontosan teljesítették kötelességüket. A korabeli postákról sok értékes adatot őriztek meg az erdélyi levéltárak, amelyek közül az alábbiakban Kolozsvár postatörténeti forrásaiból adunk ízelítőt.

A XVI. század második felében Kolozsvár gyors fejlődésnek indult. A városon keresztül vezetett Várad és Kassa felől az a két fő útvonal, amelyen a fejedelemség nyugati kereskedelme zajlott. 1558-ban Izabella királyné megadta a városnak az árumegállítási jogát és ezzel a kolozsvári polgárok teljesen ellenőrzésük alá vonták a nyugati áruforgalmat. A város ekkor kapta a „kincses-Kolozsvár” elnevezést és lett „civitas primaria Transilvaniae”. Kolozsvár rangját az is emelte, hogy a fejedelmi udvar gyakran tartózkodott a városban vagy a közeli Kolozsmonostoron illetve Gyaluban.

Kolozsvár a fejedelmek korában

A város gazdasági fellendülése, politikai szerepének növekedése fokozta a kolozsvári posták jelentőségét is. A postaszolgálat – a posták ellátása élelemmel, lóval, szekérrel, szánnal, abrakkal, szénával – köztehernek számított, a város kötelessége volt.

A kolozsváriak a fejedelmi udvar és az erdélyi városok postáit – a régi szokásnak megfelelően – a közeli településekig szállították. A postálkodás gyakran okozott ellentétet a kolozsváriak és a szomszédos települések lakói között. Ezekről a nézeteltérésekről a források gyakran beszámolnak. A bánffyhungyadiak például vonakodtak a fejedelem postáit, szekereit városukból tovább szállítani, emiatt a kolozsváriak kénytelenek voltak Váradig menni. 1567. február 8-án II. János király parancslevelében szigorúan meghagyta, hogy „midőn maga és az ország közdolgaiban postáinak útlevelét adja, azok olvasására – a bánffyhungyadiak – késelem nélkül a szükséges lovakat és szekereket állítsák ki, különben meg fogja fenyíteni őket.”¹ 1575. szeptember 21-én Báthori István fejedelem több erdélyi városnak megparancsolta, hogy „midőn a kolozsváriak a fejedelem postáit és követeit ökreikkel és szekereikkel városukig elszállították, azok rögtön váltsák fel őket”.²

1576. április 28-án a fejedelem parancslevelet intézett Torda, Bánffyhungyad, Zilah mezővárosok és Egeres falu bíráihoz, amelyben újra meghagyta nekik, hogy „ha a kolozsváriak a fejedelem levelét – salvus conductusát – előmutatják rögtön eléálljanak s postáit tovább szállítsák, különben szigorúan meg fognak büntetni”.³

1583. június 12-én a fejedelem Torda városához újabb parancslevelet intézett. A kolozsváriak ugyanis azt panaszolták, hogy a tordaiak „nyakassága miatt” a fejedelem postáit s más szükséges dolgokat gyakran Gyulafehérvárig kell szállítsák. A fejedelem megparancsolta, hogy „miután a ko-

Kolozsvár belvárosa a XVI. században

¹ Jakab Elek: *Kolozsvár története, II.* Budapest. 1888. 124.

² *Im.* 209.

³ *Im.* 252.

lozsváriak postái, szekerei érkeznek s bírójok levelét elémutatják, azonnal más szekereket és lovakat rendeljenek”.⁴

1614. március 14-én Bethlen Gábor kiváltságlevelében a „régí szokás szerint” rendezte a kolozsvári posták dolgát. Elrendelte, hogy a kincses város postái: „*Bánffyhunyadiig és Egeresig* (Kolozs vm.), *Zilahig* (Közép-Szolnok vm.), *Désig* (Belső-Szolnok vm.), *Tordáig* (Torda vm.) és *Marosvásárhelyig* (Marosszék) kötelesek postákat, követeket, kincstári terheket szállítani, de tovább nem”.⁵

Kolozsváron a postalegények alkalmazása, a futárok ellátása, a váltólovak biztosítása a bíró kötelessége volt, az ő parancsára a sáfárpolgár fizette a szükséges költségeket. A városi bíró székhelye a tanácsház volt, mely – forrásaink szerint – már 1537-ben a Főter déli oldalán állt. Ide érkeztek és innen indultak a posták, a lovas hírvivők itt váltottak lovat, kaptak ellátást.

Kik vehették igénybe a postát, a futárszolgálatot a XVI. század utolsó évtizedeiben? Természetesen elsősorban az erdélyi fejedelem, a fejedelemasszony, az udvar tisztségviselői, a városi bírák, a várak kapitányai, de külföldi hatalmak a német császár követei, a havasalföldi vajda postái, a törökök futárai is használhatták azt. A sáfárpolgár számadáskönyvei pontos képet nyújtanak a posták működéséről, tudósítanak a futárok érkezésének dátumáról, a megbízó személyéről, a küldeményről illetve a szállítmányról, közli a váltólovak biztosító személy nevét és a számára fizetett összeget, a postát továbbvivő nevét stb.

A fenti források adatai alapján idézzük fel a kolozsvári posták tevékenységét a XVI. század végén.

1597. február 21-én a kolozsvári sáfárpolgár feljegyezte, hogy: „Urunk Ő felsége (a fejedelem) leveleit vitte Kantaly Márton az lovas legény Újvárba Ravaszdy uramnak, Péter deáknak Désre, az kamaraispánnak Bányai harmincadosnak postán ... fizettem denár 50-et”.⁶ 1597. június 3-án a feljegyzés a fejedelem postáját név szerint megnevezi: „Kidei Tamás Urunk Ő felsége postáját vitte másodmagával Varga Jakabné két lován postán Tordára (d. 50)”.⁷ Rövidebb az 1597. október 4-én kelt tudósítás: „Urunk Ő felsége leveleit küldte Bíró uram Ő kegyelme Makray Jánostól postán Désre (d. 50)”.⁸

A fejedelmi posta a leveleken kívül pénzt, személyeket, különböző küldeményeket is szállított. 1597. április 5-én „Urunk Ő felsége ezüst palackját vitte István a barnasib postán Tordára (d. 25)”⁹ szól a tudósítás, 1599. április 27-i bejegyzés szerint „Isak Gergelyt Urunk postáját viszi Járay Pál 3 lován szekéren Tordára, pénz vittek Kakas Istvántól (d. 75)”.¹⁰ A fejedelmi udvar tisztségviselői, a kancellária tagjai is postán utaztak: 1597. április 2-én „Urunk Ő felsége lovász mesterit Szilágyi Lőrinczet vitte Kerekes Márton 2 lován postán Tordára (d. 50)”.¹¹ 1597. április 24-én az ítélmester megbízásából küldték a kolozsvári postát Fejérd községbe: „Borsolo uram, az ítéző mester találta meg Bíró

⁴ *Im.* 306.

⁵ *Im.* 556.

⁶ *Számadáskönyvek (Szk.)* 7. XIV. 91. Kolozsvár város levéltára (Kv lvt) a Kolozsvári Állami Levéltárban. A váltólovakért fizetett összeget a továbbiakban rövidítve zárójelbe téve közlöm.

⁷ *Szk.* 7. XIV. 94. Kv lvt.

⁸ *Szk.* 7. XIV. 98. Kv lvt.

⁹ *Szk.* 7. XIV. 92. Kv lvt. A barnasibok lovas postások voltak.

¹⁰ *Szk.* 8. XIII. 51. Kv lvt.

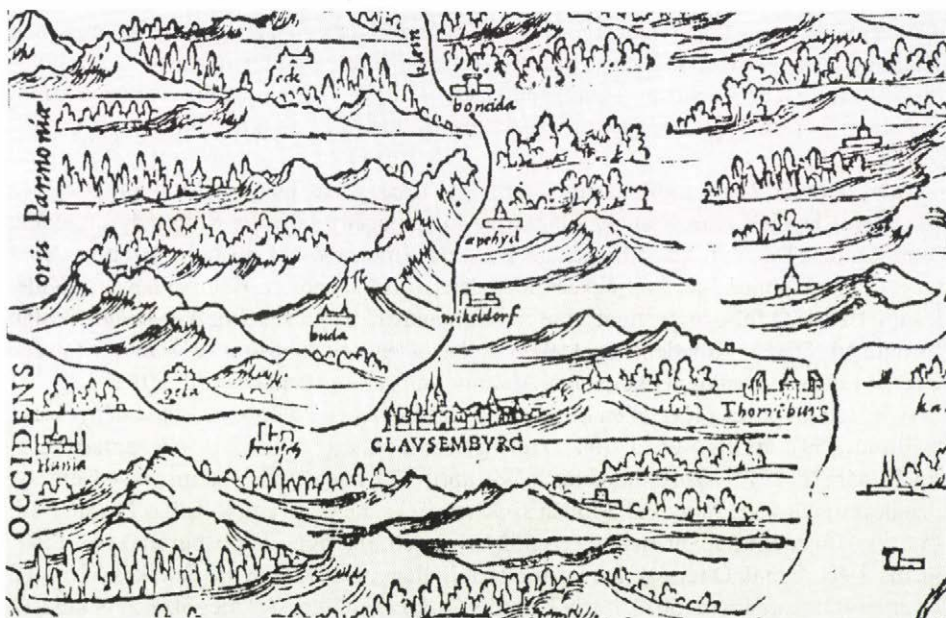
¹¹ *Szk.* 7. XIII. 92. Kv lvt.

uramat ő kegyelmét, hogy eresztene egy embert Fejérde az kinek az bíróját behivatná, küldte ő kegyelme István deákot az lovas legényt postán (d. 12 1/2)".¹² 1599. július 6-án „Mihály deákot az Cancellárián valót, vitte Lónay Menyhárt 2 lovon postán Cegében (forint 1)".¹³

A *fejedelemasszonyt és udvartartását* külön futárok látták el, akik szintén postán utaztak. 1597. június 9-én kelt bejegyzés szerint „Asszonyunk Ő felsége postája Fogarasy István jött Fogarasból vitte Kajántay Istvánt Hunyadra postán két lován (fl. 1.)”.¹⁴ A további bejegyzések is hasonló tudósításokat tartalmaznak. 1597. augusztus 30-án „Asszonyunk Ő felsége *pohárnokát* Rác Iztvánt vitte Kádass Bálint két lován postán Vármezőre (fl. 1.)”¹⁵, 1599. december 9-én „Asszonyunk Ő felsége *secretariusa és tolmácsa* vittnek vissza Gyaluból, vitte őket Korcolisa István három lován Désre (fl. 1 d. 50)”¹⁶

A posta a fejedelemasszony számára a szükséges szállításokat is elvégezte, 1597. október 25-én például: „Asszonyunk Ő felségének vitt Szigeti János 25 sing posztót, egy szabados volt vele, vitte két lova hátán Deésre postán (fl. 1.)”.¹⁷

Erdély XVI. századvégének történetében jelentős szerepet játszott *Vitéz Mihály havas-*

Kolozsvár Honerus 1532-ben megjelent Erdély térképén

¹² Szk. 7. XIV. 93. Kv lvt.

¹³ Szk. 8. XIII. 73. Kv lvt.

¹⁴ Szk. 7. XIV. 95. Kv lvt.

¹⁵ Szk. 7. XIV. 97. Kv lvt.

¹⁶ Szk. 7. XIV. 100. Kv lvt.

¹⁷ Szk. 7. XIV. 99. Kv lvt.

alföldi vajda. Miután 1599. október 29-én Mihály – a székelyek segítségével – Sellenberknél legyőzte Báthory Andrást, bevonult Gyulafehérvárra, ahol az erdélyi országyűlés hódolattal fogadta az új fejedelmet.

1599 és 1600 között az erdélyi fejedelemség igazgatásában fontos szerepet játszottak a havasalföldi bojárok: *Mihalcea bán*, aki Mihály helyettese volt, *Teodosie logofăt*, havasalföldi kancellár, *Stoica bojár* az udvarnagy stb. A havasalföldi posták és a tisztségviselő bojárok postái gyakran szerepelnek a sáfárpolgár feljegyzéseiben. 1599. június 26-án „Eormen János havasalföldi posta ment Becze Miklós 4 lován Tordára (fl. 1.)”¹⁸, 1600. június 4-én „Bobo Birtalan vitte Mihály postáját 3 lovon Gialuba (d. 25.)”¹⁹, 1600. június 22-én „Bán Mihalczia küldi Vince deákat Mindszenti Benedekhez levéllel Lekenczére postán (d. 84.)”²⁰ szólnak a tudósítások. 1600. augusztus 9-én a feljegyzés szerint „Magát nagy Logofet Todort viszi Szefner György 6 lován Zilahra (fl. 3./75.)”²¹. A posták gyakran hírszerző feladatokat is elláttak. Miután Mihály vajda elvesztette a miriszlói csatát, de osztrák császári segítséggel a fejedelemség visszafoglalására készült, a kolozsvári bíró egyik postáját Tordára küldte a várható események megtudakolására: „Vince deákat küldi Bíró uram Tordára – 1600. október 30-án, hogy tudakozzék az Mihály vajda jövedele felől (d. 28.)” írta a sáfárpolgár.²²

A futárszolgálatot más országos tisztséget betöltő személyek is használták. 1597. április 13-án a *várad kapitányról* tudósítanak: „Király Georg várad kapitány leveleit bíró uram Őkegyelme küldte István deáktól az lovas legénytől Ebeni Gábor uramnak Keczelbe három mélyföldre (d. 37. 1/2.)”²³

A számadáskönyvekben gyakran szerepelnek a korszak ismert erdélyi főurai, személyiségei: 1599. június 5-én „*Sennyey (Pongrácz)* szolgálja egy lovon, magyarországi Jakab vajda, postán Urunk levelét viszi urának Kamarásra (d. 25.)”²⁴, 1599. június 19-én „*Cornis Gáspár* szolgálja ment postán Kis Bálint 1 lován Radnótra (d. 75)”²⁵, 1599. április 30-én „*Imrefi uram* postáját Kis Jánost viszi Rab Gergely postán Zilahra 2 lovon fl. 1 1/2.”²⁶

A törökökkel folytatott levelezés, kapcsolattartás is a futárszolgálaton keresztül történt. 1599. június 19-én „Mihály deák ment az *Csausz* eleibe, ment postán egy lovon Czigán Jánosén Tordára (d. 25.)”²⁷, 1600. június 10-én pedig „Bíró uram az *Agához* küldte Vince deákat levéllel Újvárra (d. 42.)”²⁸

A XVI. század utolsó harmadában a kolozsvári városi tanács a postaszolgálat ellátására úgynevezett *barnasibokat* és lovas legényeket alkalmazott. A barnasibok lovas postások, hírvivők voltak, akik a postálkodás mellett a városban őrző-védő feladatokat is ellát-

¹⁸ Szk. 8. XIII. 59. Kv lvt.

¹⁹ Szk. 9. I. 127. Kv lvt.

²⁰ Szk. 9. I. 129. Kv lvt.

²¹ Szk. 9. I. 133. Kv lvt.

²² Szk. 9. I. 142. Kv lvt.

²³ Szk. 7. XIV. 92. Kv lvt.

²⁴ Szk. 8. XIII. 72. Kv lvt.

²⁵ Szk. 8. XIII. 76. Kv lvt.

²⁶ Szk. 8. XIII. 71. Kv lvt.

²⁷ Szk. 8. XIII. 76. Kv lvt.

²⁸ Szk. 9. I. 128. Kv lvt.

tak. Kolozsvár városa 4–6 barnasibot és 2 lovas legényt alkalmazott, akiknek a sáfárpolgár évente a következő összeget fizette a bejegyzés szerint: 1585. január 21-én „Fizettem négy barnasibnak ezenképpen, Pereczenyi Györgynek esztendőre fizettem forint 6, dénár 25, Rab Jakabnak, Hajdú Jánosnak, Almássy Balásnak ugyancsak forint 6, dénár 25”.²⁹

A négy barnasib kevésnek bizonyult a szolgálat ellátására és a város idénylegesen újabb két lovas alkalmazott: „A város végzése szerint fogattunk 2 barna Sybot (így!) fél időre, egyik Mátyus Benedek, fél esztendőre adtam forint 3, második barna Syb lovas István neki is fizettem fél esztendőre forint 3.”³⁰ A két lovas legény fizetése *kántoronként* (negyedévenként) 7–7 forint volt.

1589-ben a négy barnasib – Molnár Antal, Pereczenyi György, Magyar Péter és Zékel (Székely) Márton éves fizetése összesen 25 forint. A barnasibok kötelezettségüknek megfelelően üzeneteket, híreket, leveleket, csomagokat továbbítottak, utazó személyeket kísértek.

1592-ben „Georgi Barnasib vitt Urunknak 10 sing dupla Bársonyt”, 1597. április 16-án a feljegyzések szerint „Bíró uram Ő kegyelme küldött leveleket Tordára, vitte Magyary Tamás az barnasib postán (d. 25.)”³¹, 1597. április 24-én pedig „Bocskay uram Ő nagysága leveleit küldte bíró uram Ő kegyelme az tisztartójának, Hajdú Jánostól az barnasibtól Egeresre postán két Mélyföldre (d. 25.)”³²

Kolozsvár város kötelezettsége közé tartozott az átutazó posták ellátása, élelmezése. A városi tanács önállóan gazdálkodott, ebből biztosította a posták ellátását, a hiányzó élelmiszereket a sáfárpolgár megvásárolta, a kiadásokat a számadáskönyvbe pontosan feljegyezte. (A feljegyzésekből a korabeli élelmiszerezésről is képet alkothatunk!)

1599. október 6-án Szilágyi Mihály a fejedelem postája „valami némettel” érkezett Kolozsvárra, a sáfárpolgár a következő élelemmel látta el őket:

„Attam 1 sál peczieniét 14 1/2 fontosat	dénár	29
2 Tikfiát (tyukfiát!) városét		
Szalonnát városét		
Borsot városét		
Vereshagymát, fokhagymát	dénár	5
Kenieret, mert cipót nem találtam	dénár	20
1 veder bort	dénár	64
Giortyát attam	dénár	2
Sajtot, baraczkot	dénár	5 ³³

1600. április 13-án „az Német császár postája” egymaga érkezett, az ellátása az előbbinél sokkal szerényebb volt:

„Disznó hús pecsenye	denár	6
4 cipó	denár	4
Másfél ejtel bor	denár	6 ³⁴

²⁹ Szabó T. Attila: *Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár. I. Bukarest, 1975. 591–592.*

³⁰ *Uo.*

³¹ *Szk. 7. XIV. 93. Kv lvt.*

³² *Uo.*

³³ *Szk. 8. XIII. 35. Kv lvt.*

³⁴ *Szk. 9. I. 40. Kv lvt.*

1600. augusztus 17-én a sáfárpolgár feljegyezte, hogy: „Urunk postája Postelnik Miklós az Tanácsy háznál szálla, attam ennivalót:

Sós halat városét

Viza ikrát városét

Retket	dénár	1
Veres hagymát	dénár	2
Cipót	dénár	6
2 ejtel bor	dénár	8” ³⁵

A posta és futárszolgálat pontos és gyors működésének egyik alapvető feltétele a kellő számú *postáló* biztosítása, állandó készenlétben tarása volt. A postalovakat a város polgárai bocsátották a tanács rendelkezésére, a bíró döntött igénybevételükről, amelyért a megtett távolságtól függően fizetség járt.

A hagyománynak megfelelően a postalovak a legközelebbi állomásig szállították a postát, onnan pedig visszaküldték őket Kolozsvárra. Sok vita származott abból, hogy a lovakat a posták gyakran tovább vitték és hetek, hónapok után betegen küldték vissza. A számadáskönyvek az ilyen eseteket mindig pontosan feljegyezték.

1597. február 22-én „Wentai Tóbiás váradi postát Hunyadra vitte Nebi Antal – szól a tudósítás – Hunyadon (más) lovat akartak alája adni, de nem akarta elvenni, hanem ugyan az Nebi Antal lován ment Feketetőig. Bíró Uram Ő kegyelme megizené, hogy arra is megfizessék neki 2 1/2 mélyföldre Feketetőig két lovat postán (d. 62 1/2.)”.³⁶

A hosszú utakon megbetegedett lovak gyógyíttatása a tanács kötelessége volt. 1599. június 30-án „Nagy Birtalannak 1 lovát vitték el posta alá, több ideig volt 1 hónapnál oda az ló. Bíró uram adatott az szegény embernek forint 2”.³⁷ 1599. augusztus 10-én pedig „Máté Deákné asszonyinak külön az 1 lóra fizettem Cassáig mivel megtúrósították volt ..., hogy meggyógyítsa forint 5/75”.³⁸

A városi bíró gyakran külön futárt menesztett a vissza nem érkezett lovak után. 1599. június 23-án írják: „Bíró uram küldte Szanati Balást és Veres Istvánt postalovakért Tordára és Radnótra, ismét Enyedre és Fejérvárra, adatott Bíró uram forint 2”.³⁹ Később a bíró külön személyt fizetett azért, hogy Tordáról a lovakat vissza küldje: „Szani Balásnak adatot Bíró uram, hogy Tordán legyen, hogy ott lakjék, hogy midőn Colosvári lovat visznek tovább ne bocsássa, hanem haza küljék”.⁴⁰

A posta a nagyobb küldeményeket, több személyt 2–6 lovas szekéren, télen szánon szállította. 1599. június 3-án a sáfárpolgár feljegyezte, hogy „Kalmár Gáspár vitte Dési István deákat 4 lovon posta szekéren 3 magával Désre”, amelyért fizetett 2 forintot.⁴¹

1600. február 7-én „Beli András vitte a német császár pénzét 6 lovon szekéren Fejérvárra (fl. 5/25.)”.⁴² 1600. február 22-én „Kis Tamás vitte Urunk postáját 2 lovon szánon Som-

³⁵ Szk. 9. I. 89. Kv lvt.

³⁶ Szk. 7. XIV. 91. Kv lvt.

³⁷ Szk. 8. XIII. 78. Kv lvt.

³⁸ Szk. 8. XIII. 79. Kv lvt.

³⁹ Szk. 8. XIII. 76. Kv lvt.

⁴⁰ Szk. 8. XIII. 22. Kv lvt.

⁴¹ Szk. 8. XIII. 58. Kv lvt.

⁴² Szk. 9. I. 118. Kv lvt.

borra”, amelyért 50 dénárt fizettek.⁴³ 1600. április 13-én „Az német császár postáját Gergely deákot és Mihál deákot Szilvási István 4 lován szekéren viszi Zilahra” ennek költsége 2 forint 25 dénár.⁴⁴ 1600. február 6-án „Sárdi János viszi német császár postáját 3 lovon szánon Tordára (d. 75.)”.⁴⁵

A fent idézett források bizonyítják, hogy a XVI. század második felében Erdélyben futárszolgálatot, postákat nemcsak a fejedelmi udvar működtetett, hanem a nagyobb városok is. Az erdélyi posták felügyeletére és irányítására az udvar 1600-ban főpostamesteri tisztséget létesített, a léczfalvi országgyűlés pedig a posták ügyköréről rendelkezett.⁴⁶

Erdély postahálózata sokkal kiterjedtebb és szervezettebb volt, mint ahogy azt az eddigi kutatások feltételezték.

Kolozsvár által a postalovakért fizetett összegek (forint, dénárban)

A település neve	A postalovak száma				
	1	2	3	4	6
Bánffyhunyad	50 d	1 fl			
Cege		1 fl			
Dés	50 d	1 fl		2 fl	3 fl
Egeres (2 mélyföld)	24 d	50 d	75 d		
Gyalu		25 d	25 d		
Gyulafehérvár	1 fl				5 fl 25 d
Kamarás	42 d				
Katona (4 mélyföld)		1 fl			
Kolozs	25 d	50 d			
Köblös (3 mélyföld)	37 1/2 d				
Segesvár	1 fl 50 d				
Szék	37 1/2 d				
Székelyudvarhely (8 mélyföld)	1 fl	2 fl			
Szilágycseh		2 fl			
Szilágysomlyó	1 fl				
Szucsák	12 1/2 d				
Torda	25 d	50 d	75 d	1 fl	
Váralmás	37 1/2 d	75 d	1 fl 12 d		
Zilah	70 d	1 fl 25 d	1 fl 62 d	2 fl 75 d	3 fl 75 d
Zsibó	75 d	1 fl 50 d	2 fl 25 d	3 fl	
Zsombor	37 1/2 d	50 d			

⁴³ Szk. 9. I. 122. Kv lvt.

⁴⁴ Szk. 9. I. 125. Kv lvt.

⁴⁵ Szk. 9. I. 117. Kv lvt.

⁴⁶ Dr. Szádeczky Lajos: *Az első magyar postaszervezet és az erdélyi posták a fejedelmek korában.* Budapest, 1890. 41.

Erdélyi posták Kolozsváron a XVI. század végén

A fejedelem postája

		1592	György barnasib
		1597	Hajdú János
1597	Hajósi Pál		István barnasib
	Kidei Tamás		Magyari Tamás

Rácz János

Szilvási István

1599 Bornemissza István

Bíró Balázs

Dendelegi Mihály

Egervári János

Ferenczi deák

Hosszú János

Isack Gergely

Jenei Ferenc

Lugosi Kátai Ferenc

Óvári János

Rápolti István deák

Szilágyi Mihály

Szilvási István

Vas Miklós

1600 András deák

Bornemissza István

Hadadi István

István deák

Postelnik (!) Miklós

Szilágyi Mihály

Kolozsvári lovas legények

1597 István deák

Kantaly Márton

Makray János

Székely Márton

1600 Vince deák

Városi posták

1597 **Várad**

Egri János

Kerekes András

Marhassi Lukács

Nagy János

Szabó Péter

Wentay Tóbiás

1597 **Jenő**

Egri János

Lugos

Rácz Márton

Kővár

Bécsi Bálint

Huszt

Farkas Ferenczi

Török Miklós

A fejedelemasszony postája

1597 Fogarasi István

Kolozsvári barnasibok

1585 Almássy Balázs

Hajdú János

Lovas István

Mátyus Benedek

Perecsenyi György

Rab János

1589 Magyarai Péter

Molnár Antal

Perecsenyi György

Székely Márton

Német császár postája

1600 Alvinczi János

Gáspár Maly (?)

Gergely és Mihály deák

Rákóczi Márton

Havasalföldi posta

1599 Eörmén János

A Magyar Királyi Posta pavilonja a millenniumi kiállításon

Az 1892: II. t-cz. rendelkezése szerint „Az 1895. évben Budapesten általános nemzeti kiállítás tartatik. A kiállítást az illetékes ministerek és egyéb szakkörök közreműködésével a kereskedelemügyi miniszter rendezzi.”

A következő évben egy újabb törvénnyel a kiállítás költségeinek fedezésére biztosítási alap létesítését rendeli el az Országgyűlés, és egyben a kiállítás időpontját 1896-ra módosítja. Dániel Ernő báró kereskedelemügyi miniszter 1895 májusában felkéri Matlekovits Sándort¹ „az 1896. ezredéves kiállításról a kiállítás részleteit és ennek kapcsán hazánk kulturális és közgazdasági viszonyait ismertető nagyobb szabású jelentés” elkészítésére. A nagyobb munka, amely szakértők bevonásával készült, eredetileg a kiállítás megnyitására jelent volna meg Matlekovits neve alatt és felelősségére.

Azonban a politikai életben bekövetkezett változások (a Wekerle-minisztérium megindítása és visszavonulása) több hónapon át hátráltatták a munkát, amely az összes minisztérium bevonásával folyt. Mire stabilizálódott a helyzet, már kevés idő maradt a kiállítás megnyitásáig a nagyterjedelmű munka megjelentetésére. A nagy mű végül is 1897–98-ban jelent meg a Pesti Könyvmda-Részvény-Társaságnál Budapesten, tíz kötetben s több ezer oldalon a következő címmel: „Magyarország közgazdasági és közművelődési állapota ezeréves fennállásakor és az 1896. évi ezredéves kiállítás eredménye”.

Matlekovits fő módszere az összehasonlító statisztika. Az adatokból csak logikusan következő megállapításokat tesz a szerző. Az ország közgazdasági és közművelődési állapotáról, valamint fejlődéséről csak a munka befejező szakaszában fejt ki saját egyéni nézeteit, meghagyva ezzel a mű objektivitását.

A kiállítást díszes album-sorozat örökítette meg. Megírására minden területről a legnevesebb szakértőket kérte fel a szerkesztő, például: Hermann Ottót – az ornitológiai központ főnökét – a *Pásztorélet és egyéb ősfoglalkozás*, Dr. Kresz Gézát – kir. tanácsos, a budapesti önkéntes mentő-egyesület igazgatóját – az *Életmentés*, Czizler Győzöt – műépítész, műegyetemi tanárt az *Építés*, Dr. Henyei (Hager) Vilmost – m. kir. posta- és

¹ *Matlekovits Sándor* (Pest, 1842. okt. 12. – Bp., 1925. nov. 30.): közgazdasági író, az MTA tagja. Jogot végzett. 1865-ben a bp.-i egyetemen a nemzetgazdaságtan és pénzügytan magántanára. 1867-ben az akkor szervezett földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi minisztérium fogalmazója, a vámügyek előadója. 1878-ban miniszteri tanácsos, 1889-ben államtitkár. 1881-től 1889-ig és 1894-től 1902-ig szabadelvű párti országgyűlési képviselő. Nagy része volt az iparfelügyelői intézmény, a gyakorlati ipari szakoktatás, a kultúr-mérnökség, a selyemtenyésztés és a Kereskedelmi Múzeum megszervezésében. Nevéhez fűződik az ipar-, vízjogi- és bányatörvény megalkotása is. Az Országos Iparegyesület, a Magyar Közgazdasági Társaság elnöke.

távírdatanácsost – a *Posta és Váter József m. kir. műszaki tanácsost* a *Távírda és távbeszélő* című fejezetek megírására.

A kiállítás két fő részből állt: történelmi kiállítás és jelenkori kiállítás. Míg az előbbit a városligeti Vajdahunyad-várban rendezték, az utóbbi a Városliget területén szétszórtan épített csarnokokban és pavilonokban volt látható. A posta – elkülönítve a többi közlekedési ágtól, de közösen a vele egyesített távírda- és távbeszélő intézménnyel – a 131. sz. külön pavilonban volt elhelyezve.

Az itt berendezett posta- és távírdahivatal 1896. január 15-én kezdte meg működését, és április 1-ig a hivatali teendőket egy tisztviselő és egy szolga látta el. Április 1-től kezdve a hivatal személyzetének létszáma fokozatosan emelkedett, míg május 2-án, a kiállítás megnyitásakor a kiállítás területén felállított két fiókhivatal megnyitásával a személyzet létszáma Mayer Lajos posta- és távírda segédtitkár vezetése alatt 22 tisztviselőre és 12 szolgálóra bővült. Ebben benne van a kiállítás területén létesített telefon központi szolgálatának ellátására május 2-től állandóan beosztott 6–7 tisztviselő is. A posta pavilonjába a Hughes távírógépek gyakorlati bemutatására a központi távírdahivatalból naponta 2–2 tisztviselőt rendeltek ki.

Klősz György (?): A Magyar kir. Posta és Távírda pavilonjában működő postahivatal, 1896 (részlet)

A kiállítás bezárásával a személyzet létszáma a forgalom csökkenésével arányosan apadt. November 2-án a postapavilonban és a sajtócsarnokban működő fiókhivatalok működését megszüntették, és csak az igazgatóság épületében elhelyezett posta- és távírdahivatal működött tovább 1897. január 31-én történt bezárásáig, két fő személyzettel.

A május 2. és november 2. között eltelt hat hónap alatt 600 000 db volt a feladott levél, levelezőlap, áruminta, nyomtatvány; 81 400 db az ajánlott levél; 7126 db a csomag. A kiállítás területén 110 előfizetői telefonállomás és 12 nyilvános állomás volt, amelyeken a kiállítás ideje alatt 300 000 beszélgetést folytattak.

Matlekovits Sándor nagyszabású művének nyolcadik kötetében található az egyesített posta pavilonját bemutató tanulmányok. A pavilon építészeti bemutatása, valamint a kiállított postai vonatkozású tárgyak leírása dr. Henyei Vilmos munkája, míg a távíróval és a távbeszélővel kapcsolatos kiállítási darabokat Váter József ismerteti.

Az alábbiakban a két szakíró által készített tanulmányból közlünk szemelvényeket, korabeli helyesírással.

A posta az ezredéves kiállításon

(...) A francia modorban épült és hossz tengelyével merőlegesen a körútra állított csarnok kiegészítő részével – a postakocsi elhelyezésére használt fából készült fészkerrel – együtt 800 négyszögméternyi területet foglalt el és felépítése 40.000 forintba került.

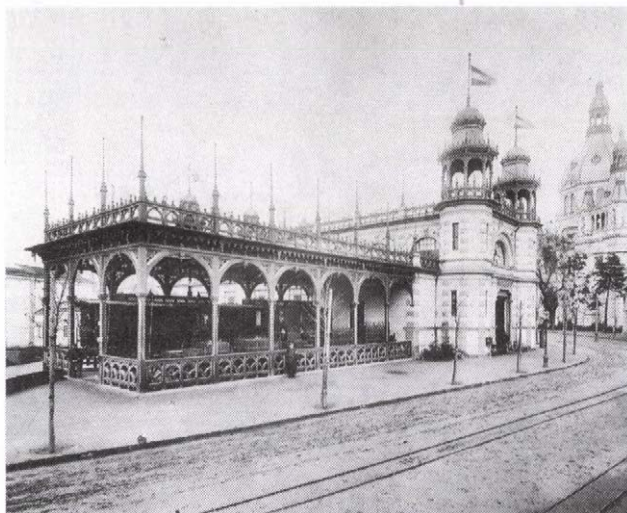
*Klöss György (?): A Magyar kir. Posta és Távírda pavilonja a millenniumi kiállításon, 1896
Nyugati homlokzat a bejárattal,
390×485 mm*

(...) A főbejárók a homlokoldalokra jutottak; a keleti a körutra nézett, a széles lépcsővel ékített nyugoti bejáró a nagy korzó felé.

(...) Az épület kiemelkedő középső részét belül két oszlopsor tartotta, melyek a csarnoknak belsejét, a külsőnek megfelelőleg szintén három hosszrészre osztották. A két oldalrész fülkékre oszlott, melyek bejárata többnyire két-két oszlop között volt és vörös függönyök és drapériákkal volt díszítve. A középső rész kiemelkedő falait az ablakok alatt szalagként képsorozat díszítette. E képek, melyek keret nélkül a falhoz simulva, fali festményeknek látszottak, egyes államok postaszállító eszközeit ábrázolták. Itt láttuk az egyiptomi postát szállító teve-karavánt, a spanyol-postát egymás elé fogott öszvérek által húzott kétkerekű faszekéren; az angol postát vivő nagy tengeri hajót, téli tájképen a szánkán szállított orosz postát, északifény mellett a norvég iramszarvas-postát stb.

(...) A kiállítás céljaira a magyar nemzeti muzeum, az orsz. levéltár egyes érdekesebb postai okmányokat engedett át. Ezek, valamint a posta-távirda-igazgatóságoktól, postamesterektől s magánosoktól begyűlt történelmi értékkel bíró tárgyak külön fülkében voltak elhelyezve.

(...) Látni ezekből, hogy a postai régiségek kiállítása sem rendszer, sem teljesség tekintében nem ütötte meg a mértéket. E téren ugyanis a millennium alkalmával történt az első lépés, ily tárgyakat hivatalosan ez alkalommal gyűjtöttek először. Az a terv, hogy a most így összegyűjtött tárgyakat lehetőleg együtt tartják, hogy egy magyar postamuzeumnak megvessék az alapját. Ily muzeumok a nyugoti államok postáinál már régebben fennállanak. A régiségek további kutatása, gyűjtése és rendezése a felállítandó muzeumnak lesz feladata.

*Klöz György (?): A Magyar kir. Posta és Távírda pavilonja a millenniumi kiállításon, 1896
Keleti homlokzat a kocsiszínnel,
390×485 mm*

(...) A kiállítási csarnokban működő postahivatalt üvegfal választotta el a közönség közlekedésére szolgáló tértől s így a közönség nemcsak a hivatal berendezését, de az alkalmazottak kezelését is megfigyelhette.

(...) A hivatal reggeli 9-től esti 6-ig a közönség rendelkezésére állott és régi, forgalmon kívül helyezett levéljegyeket, postai értékczikket, valamint millenáris levelezőlapokat árusított.

(...) A hivatalokkal kapcsolatban említendő, hogy a levélcímzésre, a csomagolásra stb. a közönség oktató-

sára, mint szabályos és ezekkel szemben állítva a hiány megjelölésével szabálytalan minták voltak üvegszekrényben kiállítva.

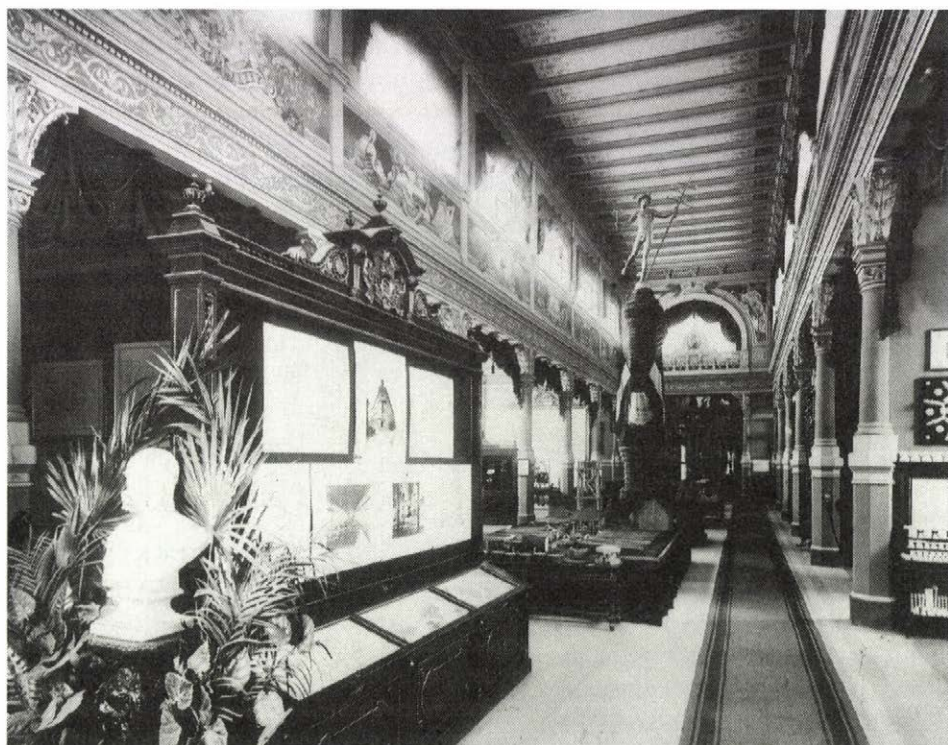
(...) A postai járóművek kiállítása a csarnokhoz csatolt izlésesen épült fafészerben volt elhelyezve. E kiállítás fénypontja a Ganz és társa czégnél készült nagy mozgó-postakocsi, a mely egymással közlekedő két kocsiból állott.

(...) A postai kiállítás legteljesebb és legsikerültebb része a térképek és grafikonok sorozata volt. Nemcsak e tárgyak kifogástalan technikai kivitele, de az egészek tiszta, áttekinthető és teljes csoportosítása is dicséretre méltó.

A kiállított térképeken és grafikonokon Oberhäuszer Lajos posta- és távírdatanácsos vezetése mellett 8 hivatalnok dolgozott másfél évig, s ez idő alatt valóban hasznos és tanulságos munkát végeztek.

A távírda és a távbeszélő a kiállításon

(...) A kiállítás két főrésze osztható és pedig az állam és a magán czégek kiállítására. Az állam kiállítása a távírda és távbeszélőnek mint országos intézménynek fejlődését és jelen állását tüntette fel, míg a magánczégek kiállítása a távírda és távbeszélőre vonatkozó hazai ipar állását mutatta be.

*Klősz György (?): A Magyar kir. Posta és Távírda pavilonja a millenniumi kiállításon, 1896
Belső tér a közlekedővel, 405×510 mm*

(...) A távirdai gépek közül be voltak mutatva a jelenleg alkalmazásban álló összes Morse-rendszerű gépek és mellék-készülékek, valamint a Hughes-féle készülékek is. Ez utóbbiak oly módon, hogy két készülék egymással tényleg összekötöttet és hivatalnokok időközönként táviratokat váltottak.

A bemutatás ezen módja a látogató közönséget kiválóan érdekelte és csakis sajnálatos, hogy ez pl. Morse-készülékeknél, bár a csarnokban elhelyezett minta posta- és távirdahivatalban ily géprendszerű asztal fel volt állítva – meg nem történt.

(...) Az állami kiállításon kívül a csarnoknak igen jelentékeny részét foglalták el a távirda és távbeszélő-iparral foglalkozó gyárak és czégek kiállításai. Mindjárt a csarnok közepén feltűnt a rimamurány-salgótarjáni vasmű-részvénytársaságnak, a tetején Merkurius szobrával ékesített nagy piramisa, mely a gyár által szállított drótok egyes kötegeiből volt összállítva.

(...) Technikai szempontból igen érdekes volt a távirdai drótok megvizsgálására szolgáló drótszakító és a csavarási gép. E két gép, melyek Kolossváry Endre műszaki tanácsos tervei szerint készültek, arra szolgálnak, hogy a különböző czégek által szállított távirdai drót abszolút és csavarási szilárdság tekintetében megvizsgáltsásk.

A pavilont bemutató fényképekről

A kiállítás látogatására vonatkozó szabályzat 6. §-a értelmében a kiállítási tárgyak lerajzolása vagy fényképezése csak a kiállító beleegyezése és az igazgatóság engedélye alapján történhetett.

A fényképészeti szakmába vágó munkák elvégzésére az országos bizottság elnöke, a kiállítás XV. csoportjának javaslatára, nyolc fővárosai fényképésznek a kiállítás egész tartamára kizárólagossági jogot adott. Ezen jogért a nyolc szövetkezetbe tömörült fényképész egyenként 1500–1500 Ft-ot fizetett a XV. csoport – amely csoport a papír- és a sokszorosító ipart (benne a fényképészeket) foglalta magába – külön csarnokának építési költségeihez hozzájárulva.

A Fényképészek Szövetkezete létrehozói a következő fényképészek voltak: ifj. Divald Károly, Goszleth István, Klösz György, Koller tanár utódai (Forché Román és Gálfy István), Lovag Mertens, Mai Manó, Strelisky Sándor, Weinwurm Antal. Az ő általuk készített, a kiállítás csarnokait és a kiállított tárgyakat bemutató fényképeket a kiállítás egész területén árusították. A kiállítás igazgatósága megengedte a szövetkezet tagjainak, hogy pavilonjukban műtermet, a kiállítás területén pedig „gyorsfényképek eszközlésére csinos sátrakat állíthasson fel”.

A jelen cikkben szereplő felvételek – amelyek a Postamúzeum Kép- és ábrázolásgyűjteményében találhatóak – a leírta kból következően, a Fényképészek Szövetkezete valamelyik tagjának tulajdonítható. A nyolc fényképész között van négy olyan, akitől egyáltalán nem található semmilyen felvétel az említett gyűjteményben, és van egy, nevezetesen Klösz György, akitől lényegesen több fénykép maradt ránk, mint a fennmaradó három fényképésztől (Goszleth, Koller, Srelisky) együttvéve. Az ő személyét valószínűsíti az a tény is, hogy már a kiállítás előtt is dolgozott a Magyar kir. Postának, és az utána következő időszakban pedig – 1913-ban bekövetkezett haláláig – a legtöbbet foglalkoztatott fényképész volt.

A Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány 1995. évi munkaterve

Gyűjteményi feladatok

Az alapítványi múzeumokban az elmúlt években olyan nagymérvű gyűjteménygyarapodásról adhatunk számot, amely a teljes múzeumi gyűjteményi darabszámnak a Postamúzeumban, egyes gyűjteményekben, közel 20%-át teszik ki. A múzeumok raktározási helyzetén alapvető változtatásokat kell végezni. A Bélyegmúzeumban a távbeszélőközpont 1996 körül felszabaduló területéből kell előkészíteni a raktárbővítést, a Postamúzeumban az igazgatósági raktárak és gyűjtemények felállításával, esetleg raktárbérlettel szükséges megfelelő tárolóhelyeket biztosítani. Addig is javítani szükséges a raktározási lehetőségeken, szállításra is alkalmas konténernek, és a jobb helykihasználást segítő tároló berendezések beszerzésével.

A gyűjteménygyarapítás munkájában továbbra is elsődlegesek a szervezett igazgatósági – vidéki – gyűjtőutak, de az ajándékozást elősegítő szakmai körökben kifejtendő propagandának hatékonyabb módozatait kell megtalálni. A magánszemélyektől és kereskedésekből vásárolt archiváliák – bár nagyobb utánajárást igényelnek – olcsóbbak mint az aukciós vásárlások, s így azokat nem helyettesíthetik. Közöttük ideális az 50 – 30 – 20%-os megosztás lenne, különös tekintettel arra, hogy a magánszemélyek jórészt idős kollegák vagy hátramaradt hozzátartozóik.

A hivatalokban és az üzemekben védetté nyilvánított posta-, távközlés- és műsorszórástörténeti tárgyak őrzése és állapotuk szűrőpróbaszerűen felülvizsgálandó. Teljes listájukat az 1994. évi évkönyvünkben közre kell adni.

Restaurálás, rekonstrukciók, szemléltető eszközök

A restaurálási munkákat 1995-ben a diósi és a debreceni kiállításokba kerülő tárgyak, dokumentumok körére kell korlátozni. A működő berendezések felújítási munkáira a szakmai műhelyekkel szerződést kell kötni. A diósi kiállításban modern szemléltető eszközöket is el kívánunk helyezni. Tervezésükhöz az informatikai szakembereket megfelelő feldolgozható anyagokkal kell ellátni.

Kiállítások

Kiemelkedő a diósi Rádió- és Televíziómúzeum megnyitása 1995. december 1-én, a magyar rádiózás megindulásának 70. évfordulójára, egyben a rádió 100 éves születésnapjára.

Hasonlóan jelentős az 1995-ben megnyitandó debreceni hírközlési múzeum kiállításának elkészítése, amely a debreceni hírközlés, majd a postaigazgatóság történetét mutatja be a kezdetektől napjainkig és Soó Rezső filatéliai hagyatékát valamint műgyűjtői tevékenységét.

Az évfordulós kiállítások sorában a képes levelezőlapokról kívánunk megemlékezni, lehetőleg erősítve a levelezési kedv felkeltésére indítandó postai célkitűzéseket.

A Bélyegmúzeum a magyar postaigazgatás nevében elkészíti a külföldi kiállítások anyagát (Finlandia, Singapur '95), folytatja a bélyegtervező művészek (Zombori Éva) bemutatását és készül az 1996. évi bélyeg-világkiállításra.

A Tihanyi Bencés Apátság Múzeuma állandó, de 5 évenként megújítandó kiállításra felajánlott egy szobát alapítványunknak. Itt az „Egyháztörténet és művészet a postai emlékeken” című kiállítást (bélyegtervek, bélyegek és képeslapok) kívánjuk elhelyezni.

Mindezek mellett rendszeres éves felújítást kell végeznünk mind a hat vidéki kiállítóhelyünkön. Elő kell készíteni 1996-ra a keszthelyi kiállítást, valamint az ópusztaszeri múzeum átalakítási és felújítási munkáit, megkezdeni a millecentenárium rendezvények körébe tartozó bélyeg-világkiállítás magyar anyagának a rendezését.

Tudományos tevékenység

A kiállítások forgatókönyvéhez magyarányú anyaggyűjtésre, könyvtári kutatásokra van szükség, amelyekben minden muzeológus munkatársnak részt kell venni.

Összeállítandók illetve felülvizsgálatra szorulnak a kiállításvezetők, amelyeket a postamúzeumi rendszerhez hasonlóan magyar, német, angol, francia, spanyol és orosz nyelveken kell kihelyezni kiállításainkba.

Az 1994. évi évkönyv dolgozatainak elkészítése. A nemzeti kronológia 1867–1900 közötti adatainak feldolgozása valamint 1901–1918 közötti korszak adatgyűjtésének befejezése. Az adattár bővítés és a könyvtári gyarapodás folyamatos feldolgozása mellett meg kell kezdeni a dokumentációs gyűjtemények kartonálását és a fondgyűjtemények bővítését.

Közművelődés, szakmai kulturális tevékenység, közönségkapcsolatok

A világnapi rendezvények színesítése múzeumi programokkal (a Távközlési Világnapon Rádióspark avatása Diósdon, a Postai Világnapon Mail Art kiállítás rendezése Kaposvárott), az alapítók szakmai rendezvényeinek segítése, részvétel minden múzeumi kutatást igénylő feladataikban (kiadványok, épület-felújítások, belsőépítészeti díszítmények stb.). A hazai diákság körében olyan pályázat kiírása, amely a rádió évében a rádió napjához (május 17.), valamint a Rádió- és Televíziómúzeum megnyitásához kapcsolódik. Kulturális össze-jövetelek (koncertek, előadástestek) rendezése a múzeumokban általános és speciális érdeklődési körű szakmai csoportoknak.

Nemzetközi kapcsolataink

A cserekapcsolatok rendszerének bővítése valamint rádiós és televíziós anyagok kérése és összegyűjtése a nemzeti adóktól, illetve társmúzeumoktól. Részvétel a MUT és az IATM 1995. évi közgyűlésein. Az elmaradt nürnbergi és berlini tanulmányút megszervezése. Külföldi társmúzeumokból érkező kollegák fogadása, illetve meghívásuk (5 fő) a diósdai múzeumnyitásra.

Igazgatás és ügyvitel

Az Alapító Okirat módosítása az alapítvány fennállásának öt esztendeje alatt végbement változások rögzítésére. Elnök-vezérigazgatói utasítástervezetek kiadásának szorgalmazása a szakmai szervezetek kötelező archiválási feladatairól. Múzeumi Tanács életre hívása. Az új Múzeumi Törvény életbelépése esetén a múzeumok működésére, gyűjteménykezelésére vonatkozó új rendszabályok kiadása múzeumaink számára.

Gazdálkodás és pénzügyek

Az 1994. november 15-én alapítóinkhoz eljuttatott terv szerint.

Budapest, 1994. december 29.

Postatörténeti kronológia 1867–1900-ig

Összeállította

Kisfaludi Júlia

Budapest, 1995

Bevezető gondolatok

Magyarország történeti kronológiája Benda Kálmán főszerkesztésében 1981-ben, négy kötetben jelent meg a kezdetektől 1970-ig. A történeti kronológia „az év folyamán” címszó alatt minden esztendőben közreadja azokat a napi dátumhoz pontosan nem köthető gazdasági és művelődéstörténeti adatokat, amelyekhez a mezőgazdaság-, nyomdászat-, bányászat-, malom-, papíripar-, vízügy-, orvostörténet kutatói adtak anyagot. A posta- és távközléstörténet ebben a kronológiában csak a legjelentősebb eseményekkel (postatörvények) képviselteti magát. Okát alighanem abban kereshetjük, hogy dr. Henyey Vilmos (1926) és Hencz Lajos (1931) összefoglaló postatörténeti munkái a kötetek végén nélkülözték az időrendi áttekintést, de abban is, hogy a hírközlés XX. századi összefoglaló történetének megírására eddig nem került sor. Korunkban nehezen elképzelhető, hogy egyetlen szerző vállalkozzék megírására. A történeti kutatások forrásanyagai között a jogszabályok és a rendelkezések megkülönböztetett fontosságúak.

A Postamúzeum könyvtárában az elmúlt évtizedekben sok kutató dolgozott. Munkásságuk a posta és távközlés történetét számos értékes tanulmánnyal gazdagította, de a posta intézményének történetéhez csak mozaikokat szolgáltatott a kutatott korok behatároltsága vagy a tematikai megkööttség okán.

A Postamúzeum, amely elsősorban intézménytörténetet gondoz, a Magyar Posta, majd 1990-től a szakági vállalatok történeti kutatásai elsődleges forrásul az intézményi rendeleteket tekinti.

Könyvtárunkban 1867-től őrizzük a már magyar nyelven megjelent Postai Rendeletek Tára teljes sorát. Postatörténeti kronológiánk első része az 1867–1900 között feldolgozott rendeletek alapján kíván eligazodást nyújtani a posta fejlődését szolgáló eseményekről. Évenként hónapokra, napokra bontva adja közre a rendeletek tárgyát vagy bővebb felsorolást az abban foglaltakról. Csak a jelentős vagy a történeti kutatás szempontjából érdemes rendelkezéseket rögzíti. A helyneveket ábécébe sorolja korabeli megnevezésükkel és írásmódjukkal, mellőzve mind a postaigazgatósági, mind a közigazgatási besorolásukat, hiszen azt a kutatók a helységnevtárak, térképek segédanyagaival együtt hasznosíthatják. A hivatalok nyitvatartását illetően elhagytuk az időszakosan, évről-évre szezonálisan működő posták évenkénti felsorolását. A személyzeti híryanagokból csak

az állami kitüntetéseket emeltük ki. A kinevezések és a felmentések híreiből csak a felsőbb postai vezetőkre vonatkozókat jegyeztük. Érdemesnek tartottuk a magyar nyelvű szakirodalom évenkénti felsorolását, amellyel esetleg becses könyvritkaságokat is felfedezhetnek a kutatók.

A sok ezer karton alapján a feldolgozást és összeállítást Kisfaludi Júlia postatörténész muzeológusunk készítette. Jól tudjuk mindnyájan, hogy a kronológia összeállítását nagymértékben segítették számítógépeink, a munka azonban, amit Kisfaludi kolleganőnk végzett úttörő múzeumunk életében. Kezde a tudományos műhellyé válásnak. A rendeletek adattári kartonjait Beszédes Ernő, Dérszegi Miklós, Grünwald Éva, Kisfaludi Júlia, Kiss János, Lőrincz Miklósné, Nagy László, dr. Sebestyén Kálmán, Somoskéry Ákos, Szalay Gyuláné, Tátrai Sándorné és dr. Tóthné Farkas Anna készítették.

A kronológiát 1990-ig kívánjuk jelen formában folytatni és évkönyveinkben közreadni. Azt a kérdést, hogy a teljes anyagot külön kötetben, részletes tárgy- és névmutatókkal kiadhatjuk-e, legalább öt év múlva tehetjük fel. Addig is dolgozunk tovább. A „fejezetet” azzal a kéréssel nyújtjuk át Olvasóinknak, hogy megjegyzéseiket, helyesbítéseiket, kiegészítéseiket bátran tudassák velünk.

Kovács Gergelyné

Május 1. Megjelenik a *Rendelvények a magyar posta-hivatalok számára* (később Postai Rendeletek Tára) című szakközlöny első száma, benne Gorove István földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszter felhívása a posta- és távírdahivatalokhoz a magyarországi és erdélyi posták és távírdák igazgatásának átvételéről.

Május 4. *Gervay Mihály* nagyváradai postaigazgatót kinevezték *országos fő-postaigazgatóvá*.

Június 1. Új bélyegeket és bélyeggel ellátott levélborítékokat hoznak forgalomba 2, 3, 5, 10, 15 újkrajcáros címletekben.

Szeptember 1. A *helyi óralevelek* megszüntetése. A levélcsomagok és kocsiposta szállítványok átvétele-átadása csak az *átadási jegyzékkel* történik.

Szeptember 1. A *levonati (portó) levelekre* vonatkozóan új kezelési eljárást vezetnek be.

Szeptember 1. A már használatban lévők mellé 25 és 50 krajcáros értékű *levéljegyek* jelennek meg.

Október 1. A bérmentesítetlen, vagy elégtelenül bérmentesített helyi levelek pótviteldíja 5-ről 3 krajcárra mérséklődik.

Megnyílt postahivatalok: Ajnácskő, Apcz, Bakasdia, Barcs, Bátorkesz, Bőöd, Bribir, Budakesz, Buzinka, Bük, Bürkös, Cseszte, Csizér, Csík-Szent-Márton, Dombrád, Dubravicza, Előpatak, Gattaja, Herkules-fürdő, Héthárs, Hidegkut, Illye, Izsép, Katymár, Kenese, Kiskér, Kiskomárom, Kisterenye, Kocsola, Kunágota, Mezőpetend, Nagy-Bocskó, Nagyköveres, Nádújfalu, Neuzina, Ó-Béba, Palocsa, Papfalva, Pencz, Péczel, Pruszkó, Rakasdia, Répczelak, Román-Bogsán, Stefanföld, Stooz, Sülelmed, Szanád, Szecsan, Szentlélek, Szentgrót, Szent-Job, Szilasbalhás, Szilágy-Szentkirály, Szöreg, Temes-Szent-András, Tiboltdarócz, Tiszaföldvár, Törtel, Tusnád, Udvari, Valkány, Vaskut, Váncsod, Verpelét, Villány, Wagendrüssel, Zalaapáti, Zánka, Zniováralja.

Megnyílt távírdahivatalok: Alsó-Kubin, Balassa-Gyarmat, Cservenka, Harkány, Kalocsa, Krapinske-Toplice, Nagy-Bajom, Petrinja, Péptervárad, Sátoralja-Újhely, Siklós, Suhopolje, Szécsény, Szomolnok, Temesvár-Gyárváros, Torda, Tornalja, Török-Becse, Trencsén-Teplicz, Új-Verbász.

Megszűnt postahivatalok: Apahida, Szekás lóváltó állomás.

Szakirodalom:

Bécsi cs. k. Postajárati Iroda: *Austriai birodalom posta-abrosza*

- Január 1.** *Postautalványozási üzlet* kiterjesztése minden cs. és m. kir. hivatalra 50 (oszt-rák értékű) forint összeghatárig. A fölött, 1000 forintig csak kijelölt (PRT-ben föl-sorolt) postahivatalok vehetnek föl postautalványt.
- Január 1.** Az újságok és hírlapok belföldi szállítási illetékét 100 darabonként 1 forintra mérséklék (1 forint 5 krajcárról).
- Január 1.** Postaforgalomra vonatkozó statisztikai adatokat negyedévenként helyett csak minden félévben kell összeállítani.
- Február 29.** Ajánlva feladott belföldi levelek kezelésének módosítása: feladó nevének és címének felírása a borítékra nem kötelező; a feladó a levelet tetszés szerinti módon ragaszthatja le.
- Április 1.** A postaügy vezetését és főigazgatását Horvát- és Tótországnak a polgári kormányzat alá tartozó részeiben a M. Kir. Kereskedelmi Minisztérium, a határőrvidéken pedig a Cs. Kir. Hadügyi Minisztérium veszi át. A zágrábi Cs. Kir. Postaigazgatóság és kerületéhez tartozó postahivatalok a Cs. Kir. Kereskedelmi Minisztérium hatásköréből kiválnak. Jegyzék a zágrábi postaigazgatóság közvetlen igazgatása alatt maradt postahivatalokról, mely a M. Kir. Kereskedelmi minisztérium vezetése alá kerül (A). Másik jegyzék a határőrvidéken lévő hivatalokról, melyek a Zimonyban felállított – a Cs. Kir. Hadügyi Minisztérium vezetése alá helyezett – posta-felügyelőséghez tartoznak (B).
- Május 1.** Megszűnik az express levelek kényszerajánlata; a kézbesítési illetéket 30-ról 15 krajcárra szállítják le és eltörlik a küldönc díjának pótilletékét.
- Május 20.** Belföldi forgalomban a postai utalványra befizetett összeg kifizetésére a rendeltetési hely postahivatala táviratilag is utasítható, ha a közvetlen távirda-összekötés létezik, s ha az összeg az 500 (osztrák értékű) forintot nem haladja meg.
- Június 1.** Azok a hivatalok, melyek legalább harminc hivattal közvetlenül rovatolnak, az óralevelek eddigi jegyzőkönyve helyett a levélcso-magok kézi könyvét fogják használni.
- Június 2.** Ezentúl nemcsak a fogatváltó postaállomások, hanem a szállítással foglalkozó összes postahivatal 200 forintig állami pénzelőleget vehet föl, húsz havi részletre.
- Június 24.** *Postai panaszkönyvek* rendszeresítése minden kir. postahivatalban.
- Július 1.** Újra szabályzat jelenik meg a postaszállítmányok fegyveres kíséretének igény-bevételére és költségelszámolására.
- Augusztus 1.** Új szabályzat lép életbe a vámegyleti területre, vagy azon át postai úton szállított küldemények vámhivatali kezelésére vonatkozóan.
- December 5.** A térti leveleket a felvevő hivatal ezentúl csak a feladás, illetve az azt követő hónapban őrzi. Bizottsági fölnyitásuk az igazgatóságokon évenként kétszer történik.
- December 18.** Megengedik, hogy távirásokat ideiglenesen alkalmazzanak a postai szakma megtanulása céljából egyes kincstári postahivataloknál.
- Megnyílt postahivatalok:** Acsádszilvágy, Algyő, Alsószopor, Apátfalva, Arad-Szent-

Márton, Ákosfalva, Bajsa, Bellus, Berzevicze, Bessenyő, Bilke, Bodrogkeresztur, Bojt, Branyicska, Bustyaháza, Butka, Buzita, Cadjavica, Csaroda, Csávós, Csikvár-Szabadbatján, Csökmő, Czibakháza, Cziffer, Denta, Derony, Déda, Dédes, Diósgyőr, Disznájó, Dobrona, Dombegyháza, Ecsed, Ezeres, Érd, Felsőbajom, Felsőbátka, Felsőszvidnik, Földes, Gaad, Gesztely, Gnezda, Göncz, Gránicz, Győrvár, Gyulavarsánd, Hajós, Haraszi, Harkány, Helpa, Henczida, Héviz, Hibbe, Homok, Hosszúmező, Isaszeg, Jablonitz, Jankovác, Jasztrabje, Jákóhalma, Jászó, Kadarkut, Kemece, Kis-ősz, Klopodia, Kolta, Konyár, Köröstarcsa, Kővárremete, Krasic, Krompach, Kurima, Lality, Leibitz, Lelesz, Less, Lipik, Mád, Megyaszó, Menhard, Mezőlaborcz, Monok, Moslavina, Mosóc, Murány, Nagymás, Nagyfalva, Nagygyaj, Nagygyéc, Nagykalna, Nagykereki, Nagylévárd, Nagy-Lomnicz, Nagymagyar, Nagymajtény, Nagy-Ősz, Nagysalló, Nagysurány, Nagyszalánc, Nagyzorlencz, Nádasd, Nákófalva, Németi, Németség, Nyáradtő, Nyék (Sopron), Nyék (Fehér), Nyíracz, Obrovác, Ohaj, Ó-Moravicza, Oroszvár, Osgyán, Otlaka, Parád, Pázmánd, Petrova, Piliscsaba, Pisarovina, Polgárdi, Polomka, Poltár, Pusztapoó, Radosóc, Rajec, Remete, Ribnik, Rigyicza, Rimaszécs, Robogány, Sajtény, Sásd, Sellye, Seprős, Severin, Sipet, Sükösd, Svedlér, Szaján, Szaplancza, Szentmihálytelke, Szilvás, Szin, Szinna, Szucsán, Tardoskedd, Tass, Tápióbicske, Tárnok, Terény, Tinye, Tiszadada, Tiszaeszlár, Tiszahegyes, Tizanána, Tiszaroff, Tiszavárkony, Tolcsva, Tót-Lipce, Tótmegyer, Trsztena, Tura, Újkígyós, Vadász, Vadkert, Vadna, Vaja, Vajszka, Varadia, Varsolcz, Vári, Vásárut, Velkapola, Veprovác, Vereskő, Vernár, Vinica, Visegrád, Visk, Vivodina, Zajzon, Zalaszentiván, Zboro, Zsidóvár.

Megnyílt távirtdahivatalok: Dalja, Eszék-Alsóváros, Glina, Gyöngyös, Kézdi-Vásárhely, Krapina, Kutina, Nagy-Somkút, Nagy-Surány, Nagy-Tapolcsány, Nasice, Nyitra-Zsámbokrét, Samac, Samobor, Sárospatak, Topusko.

Szakirodalom:

Cs. kir. postajárat iroda: *Postajárat könyv.*

1869

Január 1. Életbe lép a kir. postakalauzok egyenruha -szabályzata.

Január 1. Érvénybe lép az osztrák–magyar postaigazgatás és a Duna-fejedelemségek postaigazgatása között kötött *postaszerződés*.

Január 4. A postai *Rendelvények* egy-egy példányát, valamint mellékleteit minden postahivatalnak hivatalos úton megkapja.

Április 10. Bevezetik a kocsipostai tartályok (zacskó, bőrszak, zárkosár) tartalmának részletes nyilvántartását.

Július 1. Érvénybe lép az 1868. december 14-én Pesten megkötött *Postaszerződés* Ausztria–Magyarország és a Szerb Fejedelemség között.

Szeptember 1. Kivonják a forgalomból az 1863. évi kiadású, dombornyomatú, cs. kir.

sasos jelvénnel ellátott levél- és újságjegyeket és borítékokat, melyek eddig a cs. kir. és a határőrvidéki postaterületen érvényben voltak.

Október 1. Magyar és német szövegű, jegybélyeges *postai levelezési lapok* kiadása és forgalomba hozatala (2 krajcáros díjért).

Megnyílt postahivatalok: Acsa, Akasztó, Alkenyér, Almás, Alsószolca, Barácska, Batina, Bánok-Szent-György, Bikity, Bocsár, Bogáros, Borkut, Borsa, Bölcske, Böös, Brezova, Bukin, Csap, Csépa, Csokonya, Csonoplya, Curgó, Dantova, Darány, Dettva, Duna-Szent-György, Feketehegy, Feketeváros, Feled, Felsőlövvő, Fericanci, Fólya, Fülöpszállás, Gát, Gyöng, Hámor, Hédervár, Hímesháza, Hosszúpereszteg, Jász-Alsó-Szent-György, Jászfényszaru, Kápolnás, Keczel, Kenderes, Keresztur, Kernaja, Kécsa, Kisoroszi, Kisunom, Kokova, Konop, Kölesd, Kömlöd, Köröstarján, Lajta-Szentmiklós, Lakocsa, Lenti, Libetbánya, Luki, Madaras, Magyarcserna, Magyar-Ittebe, Martinskaves, Martonos, Mácsa, Mező-Nagy-Csán, Moha, Monostorszeg, Monyorókerék, Mosony-Szent-János, Nagyberki, Nagyborosnyó, Nagyjécsa, Nagykapornak, Nagyrippény, Nagysáros, Németpróna, Novosello, Nyarlókékes, Ostfiasszonyfa, Pacsér, Pápateszér, Pinczehely, Plavna, Ratkó, Ráczalmás, Ráczmilitics, Reczkó, Remetemező, Retteg, Romhány, Rovne, Rum, Saravolla, Sándorháza, Szalonak, Szantova, Szerb-Bóka, Szerbszentpéter, Székesút, Szépfalu, Tápiógyörgye, Tárnok, Tepla, Tevel, Tisza-Szent-Miklós, Torda, Turia, Uzon, Vadkert, Verbó, Verbócz, Vittencz, Zámoly, Zvecevo, Zsigard.

Megnyílt távírdahivatalok: Alcsúth, Beregszász, Dobsina, Dubica, Gálszécs, Gyula, Hajdú-Böszörmény, Ipolyság, Klenak, Korytnicza, Lipik, Morovic, Munkács, Nagy-Mihály, Námesztó, Szilágy-Somlyó, Szob, Szobráncz, Tasnád, Torna, Turdossin, Túrócz-Szent-Márton, Ungvár, Zilah, Zólyom-Brezó, Zupanja.

Megszűnt postahivatalok: Cséhtelek, Zánka.

Kinevezések: *Marinovich Virgil* temesvári, *Zobel Lipót* nagyváradi, *dr. Biringery Gyula* soproni és *Baudler Vilmos* kassai postaigazgatóvá való kinevezése (március).

1870

Január 1. Megszűnik a hivatalos (állami) távsürgönyök díjmentessége.

Január 15. Megjelenik a *Tiszti utasítás a postafelügyelők számára*.

Január 24. Megjelenik a *Távírászati Rendeletek Tára* szakközlöny és melléklapjának a *Távírászati Közlemények* első száma.

Február 1. Hatályba lépnek az osztrák–magyar postaigazgatások, s Nagy-Britannia és Írország egyesült királyság főpostahatósága közt létrejött pótegyezmény (1871. január 16.) határozatai.

Március 15. Közléteszik az 1870. évi I. tc. (január 17.) az Észak-német szövetséggel, Bajorországgal, Würtemberggel, Badennel és Hollandiával 1868. október 25-én kötött *távírda- egyezményt*.

Március 15. *Távíratózási Rendszabály* jelenik meg a nemzetközi távírdaegyesület vonalain való sürgönyzés szabályozására.

Április 1. Távírat sürgönydíjak a monarchia határain belül mérséklődnek, vonatkozik a távírat pénztalványok sürgönydíjaira is.

Május 1. *Pénztalványozási* üzletág összeghatára belföldön 100 forintra emelkedik. Távírat úton csak 500 forintig lehet utalványozni.

Május 1. Változások a belföldi kocsipostai küldemények felvételében, csomagolásában és kezelésében. Lehetőség van nyílt magán-pénzküldemények felvételére, amennyiben csak papírpénz és bankjegy 100 forint felüli összegben, s ha a súlyportón kívül az értékportó másfélszeresét is feladáskor fizetik ki.

Május 24. Megengedik a nők alkalmazását távírda-mellékállomás vezetői minőségben.

Május 25. Megjelenik a *Vonal- és üzletrend az osztrák és magyar távírdahálózat számára*, mellékleteként a távírdavonalak részletes lajstromával.

Július 1. Új távírási díjszabás lép életbe.

Augusztus 9. Az 1868. áprilisában a m. kir. és cs. kir. állami távírdaigazgatások és a monarchia területén már megvolt vasútigazgatások között a magán- és államsürgönyöknek a vaspályatávírdák által való szállításának szabályozására kötött *Egyezmény* közzététele és hatályba lépése.

Augusztus 10. Rendelet jelenik meg arról, hogy csekélyebb forgalmú, nem kincstári hivataloknál a postamester családjához tartozó, s kellően képzett nők alkalmazhatók a postaszolgálathoz, s kiadói vizsgát is tehetnek.

Augusztus 10. Távírdai mellék-állomásvezetők kiképzésére Brassóban, Debrecenben, Eszéken, Kassán, Kolozsvárott, Nagy-Kanizsán, Pesten, Temesvárott, Zágrábban és Zomboron külön távírászati tanfolyam indul.

Augusztus 31. Az 1848. és 1849. évi hat pengő krajcáros ezüst váltópénzeket végleg kivonják a forgalomból.

Szeptember 9. A *Levelezési lapok* behozatala a német államokkal és Luxemburggal való forgalomban.

November 30. Rendelet jelenik meg arról, hogy *meteorológiai sürgönyöket* díjmentesen felvesznek és továbbítanak az alábbi távírdaállomások: Alsó-Kubin, Besztercze, Besztercebánya, Csáktornya, Debrecen, Eszék, Fiume, Munkács, Nagy-Szeben, Sopron, Szeged, Trencsén, Zágráb.

Megnyílt postahivatalok: Algyest, Apostag, Bednja, Bogda, Bokszeg, Borsod-Mezőkeresztes, Borsodnyék, Bőny, Budinscina, Cavle, Csököly, Csucs, Csucsá, Dombó, Draganic, Duleo, Emőd, Erdőbénye, Füzesabony, Gyügy, Herlány, Kapolcs, Karácsond, Keszthely pu., Köveskállya, Kövesliget, Kupuszina, Légrad, Maksa, Mali-Bukovec, Málcza, Melsicz, Merkopolj, Molnári, Morva-Lieszko, Nagypalád, Nagyteremia, Nagyvárad pu., Nyero-Dugoszelo, Offenbánya, Ozalj, Perbete, Podgorac, Podsused, Rákoskeresztur, Rév, Sotin, Starifarkasic, Sveta Jana pod Turnom, Szurdok, Temes-Bresztovác, Tovarisoa, Tóti, Turzovka (Thurzófalva), Udvard, Vámosgyörk, Vársárhely (Zemplén), Velika.

Megnyílt távírdahivatalok: Béla, Csepin, Göllnitz-bánya, Izsák, Kiskőrös, Körmöczbánya, Krompach, Kun-Szent-Miklós, Magyar-Óvár, Moslawina, Nagy-Bittse, Nagy-Maros, Nagy-Szalatna, Német-Bogsán, Palánka, Privigye, Püspök-Ladány, Szabadszállás, Szepes-Váralja, Szered, Szilágy-Somlyó, Tasnád, Tőke-Terebes, Verebély, Zenta, Zilah, Zólyom.

Megszűnt postahivatalok: Algyest, Dombegyháza, Ecsed (Fábiánházára áthelyezve), Feketető, Felsőterény (Gyügyre áthelyezve), Hosszúmező, Kerepes, Kisunyom, Monyorókerék, Nagykapus, Pitvaros, Tiboltdaróc.

Kinevezések: *Vrabély Károly* pozsonyi postaigazgatót nyugdíjazzák, helyébe *Brielmayer Máté*t nevezik ki.

Szakirodalom:

Szalay László m. kir. távírdai gondnok: *A magyar szent korona országainak postai, távírdai, vasúti és gőzhajózási térképe.*

Dworzak Lőrincz postatiszt: *Díjterületi jelző az osztrák-magyar birodalom számára.*

Cs. kir. postajárati iroda: *Postajárati könyv II. része* (cariol-, küldöncz szekér, gyalog- és omnibusféle postajáratok menetrendje, különposták és sürgönydíjak táblázata).

Központi postajárati iroda: *Postajárati abrosz.*

1871

Január 1. Változások állnak be a postaigazgatósági kerületek beosztásában. Több hivatal más igazgatósághoz kerül.

Január 1. A postaügy vezetését és főigazgatását a horvát-tótországi és a szerb-bánáti határőrvidéken a Földművelés-, Ipar- és Kereskedelemügyi M. Kir. Minisztérium veszi át. A zimonyi cs. kir. postafelügyelőség 1870. december 31-ével megszűnik.

Január 1. A határőrvidék távírdáinak igazgatása a közös hadügyminisztériumtól a M. Kir. Földművelés-, Ipar- és Kereskedelemügyi Minisztérium alá kerül.

Január 1. A távírdai pénztáraknál módosul a tárcanapló és forgalmi napló bevételi és kiadási oldalainak vezetése.

Február 14. *Szolgálati sürgönyként* kell kezelni, s díjmentesen továbbítani a vízállás-jelentést, árvíz- vagy jégveszélyről szóló táviratokat.

Február 15. Új levelezési és postai utalványlapok kerülnek forgalomba.

Május 1. Új, magyar jelvényű levél- és hírlapjegyek (2, 3, 5, 10, 15, 25 krajcár) és bélyeges levélborítékok (3, 5, 10, 15 krajcáros levéljeggyel) kerülnek forgalomba.

Június 20. Miniszteri rendelet módosítja a távírdai igazgatóságok eddigi hatáskörét.

Augusztus 1. Levelezési lapok forgalma megindulhat Belgiummal, Dániával, Angliával, Franciaországgal, Németalfölddel, Norvégiával, Portugáliával, Svájjal, Spanyolországgal, Svédországgal és az Észak-Amerikai Egyesült Államokkal.

Szeptember 1. Új távírdai igazgatóság felállítása Nagykanizsán.

Szeptember 1. Életbe lép a Szerbiával 1871. augusztus 16-án kötött *távírdaegyezmény*.

Október 5. *Távírdaegyezmény* születik a Német Birodalommal.

November 24. A Pest városba szóló közönséges leveleket elkülönítve „Pest helyi” megjelöléssel ellátott kötegekben, de a többivel („Pest tovább”) ugyanazon zárlatban kell továbbítani.

December 15. Postai utánvételek maximális összegét 200, illetve kincstári hivataloknál 500 forintra emelik. Bélyeggel ellátott *postai utánvételi jegyek* kerülnek forgalomba.

December 15. Postai utalványok – a feladó kívánságára – express által is kézbesíthetők.

Megnyílt postahivatalok: Alhó, Alsó-Ábrány, Anina, Antalfalva, Bácsbresztovác, Beregsurány, Berezna, Bobota, Bors, Brátka, Cepin, Csernye, Csécse, Cséffa, Darvas, Dinnyés, Egeres, Fábiánháza, Filipova, Franzdorf, Garadna, Gálos, Gáva, Gyepűfüzes, Gyömöre, Gyöngyösmellék, Héviz, Homrogd, Horbok-Radvány, Hreljin, Kaál, Kabold, Kanak, Kapi, Kisharta, Kisnyíres, Kisutzaújhely, Köröshegy, Ludas, Magyarbóly, Magyaránás, Maklár, Marczalháza, Marczaltó, Maslok, Merczifalva, Mernye, Mezőlak, Mosonyszolnok, Nagyperkáta, Nagyszredistye, Osztapár, Ozora, Őrmező, Palics, Palotailva, Petrozsény, Pészak, Pinka-Mindszent, Piski, Pomáz, Premislje, Pusztaszent-Mihály, Ráczpetre, Rákócz, Reszege-Szaniszló, Rónaszék, Rus, Rusevo, Ruzspolyana, Sarkad-Keresztur, Sáromberke, Somos-Újfalva, Sóvár, Söjtör, Sv.Kriz, Szászvár, Szemere, Szentmargit, Szerp, Székudvar, Szilsárkány, Szolád, Szomotor, Tahi-Tótfalu, Tápió-Bicske, Tápió-Szent-Márton, Téglás, Tisza-Szajol, Toroczkó, Újlak (Nyitra), Újszeged, Vaszar, Vép, Zemplénladomér.

Megnyílt távirdahivatalok: Ada, Bánát-Komlós, Bánffy-Hunyad, Béga-Szent-György, Bicske, Borszék (fürdő), Breznóbánya, Carlopag, Csetnek, Daruvár, Gyergyó-Szent-Miklós, Gyertyámos, India, Jolsva, Károlyfalva, Kis-Zombor, Makó, Mokrin, Módos, Nagy-Rőcze, Nagy-Szent-Miklós, Ó-Kanizsa, Párdány, Perjámos, Sid, Sluin, Sümeg, Szent-Hubert, Szent-Tamás, Szerb-Ittebe, Székely-Keresztúr, Tata, Técső, Újpecs, Új-Szivác.

Megszűnt postahivatalok: Csaroda (Beregsurányba áthelyezve), Csebinye (Horbok-Radványba áthelyezve), Csertész, Dob, Harsány, Nagyernye (Sáromberkére áthelyezve), Szemes (Szoládra áthelyezve).

Kinevezések: *Rácz József* királyi tanácsosnak a Pesti Postaigazgatóság vezetőjévé való kinevezése.

Kitüntetések: *Skliwa Leo* brassói postahivatali gondnoknak, a bukaresti cs. kir. postahivatal volt vezetőjének szolgálata elismeréséül a koronás arany érdemkereszt adományozása (január 6.).

Szakirodalom:

Mihók Sándor: A Földművelés-, Ipar- és Kereskedelemügyi M. Kir. Minisztérium ügykörébe tartozó hatóságok és közegek 1871. évi *Tiszti Névtára*.

Intódi Adolf m. kir. távírász: *Minta rajza a pesti távírdai főállomásnak*.

Nagyajtai Donáth Lajos budai m. kir. távírdafőnök: *Népszerű távírástán, különösen*

- Január 10.** Rendelet a m. kir. távírda-állomások létszámának rendszeresítése tárgyában. A rendelet melléklete közli 373 állomás nevét, jellegét, személyzetének létszámát.
- Január 31.** A kereskedelmi miniszter rendelete szerint a kocsipostai küldemények feladásánál a szállítólevelek mellett zárt kísérőlevelek is feladhatók, ha azok tartósan hozzá vannak erősítve a szállítólevelekhez.
- Február 1.** A magyar malleposta meneteknél az utasilletéket egy személyre mérföldenként (40–46 krajcárról) 52–56 krajcárra emelik.
- Február 3.** A földművelés-, ipar- és kereskedelmi miniszter rendeletben szabályozza a nők alkalmazását a m. kir. távírdaállomásokon.
- Február 3.** Takáts János országos fő-távírdai igazgató aláírja a Báltaszék-Dombóvár–Zákányi (Duna–Drávai) vasút társulattal a vasút mentén felállításra kerülő távírdai vonalakra kötött szerződést.
- Március 31.** Szlávy József miniszter a sürgönykézbesítési szolgálat szabályozására vonatkozó rendeletet ad ki. Bevezetii a kézbesítési átalányokat a debreceni, kanizsai, kolozsvári, pesti, temesvári, zágrábi kerületben.
- Július 1.** Életbe lép a *Nemzetközi Távírárszati Egyezmény*, amelyet Rómában, 1872. január 14-én kötöttek. Az öt fejezetből és 65 cikkelyből álló egyezményt 29 ország megbízottja írta alá, Magyarország részéről Ary Ödön miniszteri tanácsos. A melléklete részletes nemzetközi díjtáblázatot valamint a Morze és Hughes készülékek jegyeit közli.
- Szeptember 3.** A kereskedelmi miniszter rendelete szerint a hadsereghez behívott postai tisztviselők és fizetési gyakornokok tényleges katonai szolgálatuk ideje alatt megmaradnak a posta hivatali létszámában.
- Október 12.** Rendelet szerint a jövőben a Cs. Kir. Első Dunagőzhajózási Társulat sürgőnyeit hitelre továbbítják.
- November 5.** A kereskedelmi miniszter elrendeli a nem kincstári postahivatalok számára is a *sommás bevételi és kiadási naplók* kötelező bevezetését.
- Megnyílt postahivatalok:** Algyógy, Andocs, Ágfalva, Báán, Baranya-Vörösmart, Bánréve, Beleg, Bereg-Som, Beremend, Berhida, Birda, Bogojevo, Bolkács, Brezova-Ronicz, Csaba pu. (Békés), Csákány, Csobád, Csütörtök, Csütörtökhely, Czinfalva, Derecske, Dollova, Etéd, Erdőtelek, Ér-Kávás, Fadd, Farnad, Felka, Felső-Pulya, Felső-Segesd, Felső-Vadász, Fönlak, Füzítő, Gálos-Petri, Gencs, Glogon, Gomba, Grabác, Gyanafalva, Gyülvész, Hagymádfalva, Hajmáskér, Handlova, Harkács, Hegyfalva, Homolicz, Ikervár, Ivanska, Iván, Ivánda, Józsefháza, Kálló-Semjén, Káposztafalva, Királyháza, Kis-Unyom, Klasnic, Kömlő, Középfalva, Kumbaja, Levél, Lovász-Patona, Lucski, Makfalva, Margitfalva, Maria-Bistrica, Markusfalva, Mikola, Monostor, Mosócz, Mócsa, Nagy-Jóka, Nádasd-Ladány, Nustar, Nyír-Lugos, Oppova, Osredék, Ócsa, Pápóc, Peccsészeg, Pokupsko, Püspöki, Rékás, Rozsály, Rutka, Sokolovec, Somogyvár, Soponya, Szaderlak, Szeghegy, Szelistye, Szepes-Szombat, Szihalom, Szill, Szilnicz,

Tarna-Méra, Tátrafüred, Tisza-Beő, Tunyog, Turcsek, Túskevár, Ugra, Uljanik, Velika-Ternovitica, Verseg, Vizvár, Vulka-Pordány, Zaránd-Kristyor, Zernest.

Megnyílt távírdahivatalok: Cerevic, Ercsi, Felsőbánya, Ferdinand-Hegy, Félegyháza, Füzitő, Gönyő, Hátszeg, Homonna, Hódmezővásárhely, Ivanics-vár, Melencze, Nagybocksó, Nagy-Kőrös, Naszód, Ó-Kér, Pelsőcz, Poprád, Putnok, Salgótarján, Soroksár, Szent-Iván, Szerencs, Zavalje.

Megszűnt postahivatalok: Kencse, Lality, Plavna, Sörnye, Vulka-Pordány.

Megszűnt távírdahivatal: Bustyaháza.

Kitüntetés: *Pescha Svetozár* verseczi postamesternek a közügyek terén szerzett érdemei elismeréséül a Ferenc József-rend lovagkeresztjét adományozták (május 7.).

Szakirodalom:

Központi Postajárati Iroda: *Postajárati abrosz*.

A bécsi cs. kir. Postajárati Iroda: *Új Postajárati könyv*.

Központi Postajárati Iroda: *Belföldi mér földmutató* (magyar nyelvű).

1873

Január 23. A PRT 4. számának mellékleteként megjelenik az Osztrák–Magyar Monarchia állami távírdáinak jegyzéke.

Március 2. Az 1872. május 7-én az Osztrák–Magyar Monarchia és Németország között kötött *Postaszerződés* közzététele.

Március 15. A magyar korona országainak egész területén lévő távírdaállomásokon bevezetik az *egységes budapesti időt*.

Július 1. A monarchia belső forgalmában bevezetik a *kétfokú* levéldíj alkalmazását. Ennek értelmében a közönséges levélért (15 gr-ig) 5 krajcárt, ennél nagyobbért (250 gr-ig) 10 krajcárt kell fizetni.

Július 7. Az 1871. május 25-én Magyarország és Montenegro között Zárában kötött *Postaszerződés* közzététele.

Július 24. Rendelet jelenik meg a távírdaintézet szervezetéről, a személyzet rangsorolásáról és fizetési osztályokba sorolásáról (távírdaigazgatók, igazgatósági titkárok, főtiszték, tiszték, felesketett évdíjas gyakornokok, fel nem esketett gyakornokok, távírda kezelők, mellékállomás vezetők, vonalőrök, hivatalsszolgák, kiegészítő vonalőrök).

Augusztus 5. Megejelenik a *Magyar kir. postaintézet szolgálati szervezetének átalakítására és fizetési rendszere megváltoztatására* vonatkozó rendelet végrehajtás-utasítása. A fizetésemelések július 1-től léptek érvénybe.

Szeptember 18. A kocsipostai küldemények adminisztrálásának egyszerűsítése. A rovatlapokon csak a szoros értelemben vett küldemények kapnak számot, a tértivevények és utánvételi lapok iktatása folyószám nélkül történik.

Október 1. Életbe lép az Ausztria–Magyarország és Olaszország közti távírdaigazgatási *különegyezmény*.

November 6. Megjelenik az 1873. évi II. tc. (A kiszolgált altisztek a hadseregnél letöltött legalább 8 évi szolgálat után közszolgálatban – pl. postán – vagy az állam által segélyezett vállalatoknál alkalmazhatók) foganatósításáról szóló utasítás.

Megnyílt postahivatalok: Ajka, Alsó-Alap, Alsó-Alpár, Alsó-Rákos, Apahida, Ákos, Balaton-Ederics, Baranya-Nagy-Harsány, Bálincz, Báté, Bátony, Bátyu, Bereg-Szent-Miklós, Beregszó, Berg, Bély, Bihar-Püspöki, Boba, Bogád, Boldogasszonyfa, Bodzás-Megyes, Büsü, Cemernica, Cerna, Csabrendek, Csáki-Gorbo, Csömör, Demecser, Dérnje, Dévény, Dömötöri, Dragomérfalva, Ér-Tarcsa, Fajszy, Felső-Káld, Felső-Lendva, Fényes-Litke, Fóth, Franzfeld, Ghymes (Nyitra), Gora, Görcsöny, Gyapju, Herczegfalva, Herend, Hetes, Heves-Monostor, Héjjásfalva, Hidegkut, Irholcz, Jabuka, Jánosföld, Kács, Kis-Korpád, Kis-Pereg, Kovilj, Kóka, Kövesd, Kraljevecz, Kralován, Krasznahorka-Váralja, Krnjak, Kutjevo, Lábod, Legenye-Mihályi, Lepoglava, Lónya-Bánya, Magyar-Bánhegyes, Magyarós, Magyar-Szölgvény, Marmaros-Hosszumező, Maros-Újvár, Mikesásza, Miklósfalva, Mojszin, Nagy-Iván, Nagy-Oroszi, Nedelicz, Német-Czernya, Német-Lipcse, Novigrad, Ogradina, Oros, Pátroha-Thass, Perbenyik, Péterfalva, Pilis-Marót, Porcsalma, Pörgölin, Pribócz, Rogasócsz, Sajósözged, Sajjovámos, Ságvár, Sárd, Sárosd, Sércz, Somogy-Szobb, Susak, Süttő, Szalk-Szent-Márton, Szarvkő, Szent-György-Völgye, Szent-Mihály-Zichyfalva, Szilas, Szinevér, Szolyva, Sztrabicsó, Tallos, Taraczköz, Tamó, Tiszaderzs, Tiszzaigar, Tuzsér, Új-Bessenyő, Váczhartyán, Velesevec, Veliki-Zdenci, Vilova, Vojtek, Zay-Ugróc, Zdenac, Zsarolyán.

Megnyílt távírdahivatalok: Bajmok, Boglár, Dunapentele, Ireg, Kis-Várda, Kraszna, Orosháza.

Megszűnt postahivatalok: Adasevce, Bács-Bresztovac, Bednja, Bodzás-Megyes, Draganic, Héviz, Horka, Jelenje, Korond, Musna, Novosello, Nyárlókékes, Nyerodugosello, Ozalj, Ó-Sztapár, Palota-Ilva, Pokupsko, Popovec, Rusevo, Severin, Starifarkasic, Szemere, Szent-Mihálytelke, Velika.

Megszűnt távírdahivatalok: Csepin, Füzítő, Rác-Álmás, Soroksár.

Szakirodalom:

Országos M. Kir. Statisztikai Hivatal: *Helynévtár.*

1874

Január 25. A kereskedelmi miniszter rendelete a postai alkalmazottak fizetésnövekedéséről.

Január 25. A fővárosi postahivatalok új, a Budapest után a városrészt is feltüntető névvel való megjelölése.

Február 20. A Magyar Királyi Posta- és Távírdaintézet alkalmazottai szolgálati ruházatának szabályozása. Az egyes ruhák pontos leírása, a PRT-ben rajzolt melléklet. A TRT-ben ábra és árlista.

- Március 15.** Egyezmény a Földművelés-, Ipar- és Kereskedelemügyi valamint a Köz- munka- és Közlekedésügyi Minisztérium között az államvasutak mentén épített vagy a jövőben építendő üzleti távírdavezetékek használatáról.
- Március 15.** Az Osztrák–Magyar Monarchia és Románia között kölcsönösen levelezőlapokat hoznak forgalomba 4 krajcár illetve 10 bani előzetesen fizetett díj mellett.
- Április 1.** A postahivatalok és postai értékjegyárúsítók külön pénzes levélboríték árusítását kezdik meg (darabonként 1 osztrák értékű krajcárért).
- Május 3.** Ferenc József jóváhagyja (szentesíti) az 1874. évi XIII. törvénycikket, az 1873. május 21-én aláírt Oroszországgal kötött *Postaszerződést*.
- Május 10.** Rendelet jelenik meg, mely szerint a jövőben a Budapest-várban és Gödöllőn *kir. udvari távírdaállomások* fognak működni.
- Június 19.** Magyarországról Törökországba kocsipostai küldemények bérmentesítve küldhetők. (A csomagok maximális súlya 20 font lehet.)
- Július 15.** Rendelet jelenik meg, mely szerint lehetővé válik, hogy távírdaállomásokat és vonalakat községek és magánosok is létesíthetnek ill. üzemeltethetnek.
- Július 16.** Az Osztrák–Magyar Monarchia belforgalmában kocsipostai küldeményeket – a feladó külön kívánságára – express jelzéssel külön küldönc által is kézbesítenek.
- Október 1.** Új postai díjjegyek, díjjegyes borítékok, levelezőlapok és postautalványok kerülnek forgalomba.
- November 6.** Rendelet jelenik meg a pénzhamisítványok fölfedezése alkalmával kövendő eljárásról.
- Megnyílt postahivatalok:** Aranyos, Ádánd, Bars-Szent-Benedek, Bács-Petrovosello, Bosnjaki, Botfalu, Csejthe, Czegléd pu., Czéke, Dobra, Drávafok, Driethoma, Erkedt, Féltorony, Hégen, Kéthely, Kulpin, Lapujtő, Macskócz, Mura-Szerdahely, Nagycsömöte, Nagy-Iklód, Nagy-Tány, Nagy-Tószeg, Ostaria, Plavisevicza, Puszta-Kalán, Ré-cse, Szvinicza, Tisza-Inoka, Ujsove, Várgede, Vilke, Zabar, Zala-Szántó, Zólyom-Polhora.
- Megnyílt távírdahivatalok:** Bereck, Csepin, Gyoma, Hatvan, Holics, Ivanec, Jászberény, Kis-Kostély, Lepsény, Mehádia, Oszlány, Szakolcza, Szent-György, Tornócz.
- Megszűnt postahivatalok:** Bátony, Biharzsadány, Czege, Derony, Éradony, Fábiánháza, Füzitő, Kács, Klasnic, Konyar, Kuzmin, Makfalva, Megyaszó, Nagyberki, Nagyköveres, Ogradina, Pilismaróth, Rozsálj, Szalk-Szent-Márton, Vaszár, Veljun, Veresmart, Vilova, Zámoly.
- Megszűnt távírdahivatalok:** Pelsőcz, Técső.
- Kitüntetés:** *Neckermann Károly* postavezetőnek a szolgálatban eltöltött buzgalma és hűsége elismeréséül a koronás ezüst érdemkereszt adományozása (január 15.).

- Január 1.** A Földművelés-, Ipar- és Kereskedelmi M. Kir. Minisztérium távírdaosztálya a IX. osztály elnevezést kapja.
- Január 30.** Rendelet a m. kir. távírdák anyagnaplóinak és hivatali leltárainak vezetéséről. A rendelet tételesen 454 gépnek, tárgynak, anyagnak, eszköznek stb. nevét sorolja föl, melyeket a távírdák használnak.
- Február 1.** Életbe lép az osztrák és magyar Postaigazgatóságok valamint a Német Birodalmi, Bajor és Württembergi postaigazgatóságok közti *egyezmény* a postautalványozás és az utánvételi csereforgalomról.
- Február 1.** Postai pénzutalvány-forgalom szabályozása a Németországgal és Svájjal való forgalomban. (Maximális összeg 75 osztrák értékű forint).
- Február 26.** Rendelet jelenik meg a távírdatisztviselők szolgálati biztosítékainak beszedéséről, kezeléséről, nyilvántartásáról és visszafizetéséről.
- Április 25.** Távírdai nyomtatványok új beosztása és számozása jelenik meg.
- Május 1.** A postalegények számára 1874. július 24-én elrendelt új ruházat viselésének kezdete.
- Július 1.** Életbe lép az 1874. október 9-én Bernben kötött *Általános Postaegyleti Szerződés*. Fogatosítására 29 cikkelyből álló szabályzatot állítottak össze. A PRT 1875. évi VIII. törvénycikként közli.
- Szeptember 1.** Mozdópostákon használt szerek és anyagok kezelésére és nyilvántartására vonatkozó szabályzat életbe lépése.
- December 31.** A magyar képviselőházban kihirdetik az 1875. július 22-én Szent-Péterváron kötött *Nemzetközi Távírda Egyezményt*. A TRT közli az egyezményt kiegészítő, július 19-én aláírt *Szabályzatot* a távírda-szolgálat számára (17 pontban és 84 cikkelyben).
- Megnyílt postahivatalok:** Abos, Arad-Gáj, Barcstelep, Bácsfa, Beled, Desinic, Dreznik, Dusnok, Egyházas-Rádocz, Fábiánháza, Gradec, Jarak, Kozma, Kraljevcani, Német-Gencs, Oláhlápos, Peér, Pest-Szentlőrincz, Pilismarót, Plesce, Pócsmegyer-Leányfalva, Rescica, Rudna, Salánk, Sesevete, Szakácsi, Szalkszentmárton, Szarvas, Tiszaszentimre, Topolovec.
- Megnyílt távírdahivatalok:** Budapest viziváros, Dombóvár, Körmend, Mátészalka, Ó-Gyalla, Petroszeny, Sósmező, Tátrafüred (fürdő).
- Megszűnt postahivatalok:** Akasztó, Alsóalpár, Balatonederics, Bojt, Bukova, Farnad, Gálospetri, Józsefháza, Kömlő, Leibitz, Macskócz, Nyírlugos, Pápócz, Pecsétszeg, Ribnik, Tápiószentmárton, Tótvárad, Vulkány.
- Megszűnt távírdahivatal:** Drávatorok, Velejte.
- Kitüntetés:** *Burger Istvánnak*, az országos postafőpénztár vezetőjének negyven évi sikeres szolgálata elismeréséül a koronás arany érdemkereszt adományozása (június 20.).
- Szakirodalom:**
 Székely István, m. kir. távírdatiszt, Kolozsvár: *Távírdai gép- és kapcsolástan*.
 Postajáratok Iroda: *Irányítási segédkönyv – Magyarország posta- és vasúti térképével*.

1876

Január 1. A postakiadókról törzskönyvet kell kiállítani és vezetni.

Január 1. Hatályba lépnek az Ausztria–Magyarország Távírdaigazgatása és Németország (1875. július 14-én), Svájc (1875. július 11-én), Oroszország (1875. július 17-én), Olaszország (1875. július 18-án) és Montenegro fejedelemség Távírda-igazgatásai között (1876. január 8-án) megkötött *különegyezmények*.

Január 12. A mozgópostákat megbízzák a *kocsipostai átrovatolás* szolgálatával.

Január 22. Az 1873. évi XXVII. tc. feloszlatta illetve polgárosította a bánági határőrvidéket és a titeli zászlóaljat. Közigazgatási tekintetben részint az újonnan alakított Szörény megye, részint Temes, Torontál, Krassó és Bács-Bodrog megyék törvényhatóságaihoz osztattak be. Ennek következtében a postahivatalok is új politikai beosztást nyernek, táblázatukat a PRT közli.

Április 1. Életbe lép az Osztrák és Magyar Postaigazgatások és a Kelet-Indiai Postaigazgatás között Londonban kötött *egyezmény* a csomagforgalom kölcsönös megindulásáról.

Április 28. Megjelenik a vámkezelés alá eső postaküldeményekre vonatkozó eljárás-utasítás.

Május 1. Rendelet jelenik meg a távírdaállomások főnöki beosztásához szükséges vizsgákról, részletesen a tantárgyakról és azok tartalmi követelményeiről.

Május 15. Megjelennek a húszkrajcáros *levéljegyek*.

Augusztus 31. *Egyezmény* jön létre Olaszországgal postautalványok közvetítéséről.

Október 8. Az 1876. évi VI. – a törvényhatóságokon belül szervezett közigazgatási bizottságokról szóló – törvénycikk közzététele. Ezek hatásköre a posta és távírdaügyekre is kiterjed.

December 30. Rendelet jelenik meg arról, hogy az 1874. évi október 9-i berni Nemzetközi Postaegyezmény értelmében az általános Postaegylet területére szóló levelekbe ékszert, pénzt és értékes vámkezelés alá eső tárgyat elhelyezni tilos, az ilyet tartalmazó küldeményeket a postai szállításból ki kell zárni.

Megnyílt postahivatalok: Árpád, Bakócza, Baranya-Sellye, Bánócz, Érkörtvélyes, Garamberzence, Gávozsdiá, Gerlahó, Grubisnopolje, Ilosva, Kisszállás, Máriapócs, Nyusta, Párkány, Pinnye, Szentmihálytelke, Turiaremete.

Megnyílt távírdahivatalok: Dvor, Edelény, Gracac, Káposztás-Megyer (udvari), Kisjenő, Marczali, Oroszvár.

Megszűnt postahivatalok: Alsó-Alap, Ákosfalva, Baranya, Bihar-Kristyór, Bucs, Csúcs, Duleo, Felső-Lendva, Gyapju, Ilosva, Kanak, Kállósemjén, Morva-Lieszkó, Nagy-Csömöte, Nádasd, Neuzina, Novigrád, Nyirbogdán, Oros, Pápateszér, Paulis, Somogy-Sellye, Szantova, Szelistye, Tarno, Tunyog, Tüskevár, Váncsod, Vásárhely (Zemplén), Vetés.

Megszűnt távírdahivatalok: Halmi, Krompach, Ó-Kér.

Kitüntetés: *Nádasi József* ruszpolyánai postamesternek egy embernek a hullámokból történt megmentéséért az arany érdemkereszt adományozása (április 7.).

Szakirodalom:

Miavecz László m. kir. távírdatiszt: *Távírászati rendeletek gyűjteménye* (1870–1876)

- Január 1.** Megszűnik a régi jelvényű postai értékjegyek használata, helyettük újak kerülnek forgalomba.
- Február 1.** Helyreáll a Németországgal, Luxemburggal, Helgolanddal, Svájjal való utalvány- és utánvételi forgalom, az 1876. július 17-én kelt 14504. sz. rendelet hatályon kívül helyezésével.
- Február 14.** Rendelet jelenik meg a Budapesten tartandó távírda-építészeti tanfolyam megnyitásáról, mely március 20-án indul.
- Május 1.** Az értéknylvánítás nélküli küldemények (bel- és külforgalomban egyaránt) pecsételés nélkül is feladhatók.
- Május 29.** Megkezdődött a postai pénztalvány-forgalom az Amerikai Egyesült Államokkal. (Maximális összeg 75 Ft, bankjegyben.)
- Július 1.** Postaösszeköttetés létesül Budapesttől Triesten át Konstantinápolyba a Lloyd-gőzösökkel, hetente egyszer.
- Augusztus 7.** Rendelet jelenik meg a kisebb posta- és távíróhivatalok kezelésének és vezetésének egyesítéséről.
- Augusztus 7.** Új postai pénzeslevél borítékok forgalomba hozatala.
- Augusztus 29.** A 25 forintnál többet kitevő táviratdíjakat készpénzzel (és nem díjjegyekkel) kell kifizetni.
- Szeptember 4.** Töltények kitiltása a postai szállításból (súrlódás vagy ütődés következtében való veszélyességük miatt).
- Október 26.** Rendelet jelenik meg a postakiadóknak a távírdakezelésre való képesítéséről, és háromtagú bizottság előtt való vizsgáztatásáról.
- November 15.** *Egyezmények* jönnek létre a M. Kir. Távírdaigazgatás és a M. Kir. Vasútigazgatás között.
- December 18.** Távirati összeköttetés nyílt Nyugat-Ausztráliával (Perth, Albany).
- Megnyílt postahivatalok:** Alsó-Kéked, Cernik, Csikszereda, Felső-Balog, Felső-Nyárad, Harina, India, Jarkovác, Jákó, Kamenic, Királymező, Kis-Jécsa, Komárom-Szent Péter, Kumán, Kupinec, Lipótvár, Mocsonok, Nagy-Bresztován, Nagy-Géres, Nyitra-Ivánka, Ótelek, Plemenitas, Ragály, Sós-kút, Ternova, Vihnye, Zala-Kiskanizsa, Zimándújfalu.
- Megnyílt távírdahivatalok:** Békés, Felsőeör, Mezőberény, Nagy-Abony, Német-Szent-Mihály, Pinkafő, Szempcz, Szentés, Tisza-Dob, Török-Szent-Miklós, Verestorony.
- Megszűnt postahivatalok:** Újbessenyő, Újpanát.
- Megszűnt távírdahivatalok:** Nagy-Szalatna, Ujpécs.
- Kitüntetések:** *Hager Mihály* pozsonyi levélhordónak negyvenhét évet meghaladó, hű és buzgó szolgálata elismeréséül az ezüst érdemkereszt adományozása (március 23.). *Pesut Jakab* nyugalmazott távírdai vonalőrnek 31 évi hű szolgálataért és két ember életének megmentéséért ezüst érdemkereszt adományozása (május 27.).

Lippai Ferencz távírdai hivatalozgának nyugdíjazása alkalmából 42 évi szolgálatáért ezüst érdemkereszt adományozása (május 28.).

Szakirodalom:

Böszörményi Kálmán postatiszt, Debrecen: *A világ minden államának postaügye, Postai portómentességi táblázat, Bel- és külföldi általános postadijszabási táblázat, Irodai s üzleti posta- és távírdai falinaptár 1878. évre.*

Antoine Walter: *Beszélgetek és levélirály kézikönyve*, Szabadka, 1877.

Székely István m. kir. távírdatiszt: *Magyar Távírdanaptár 1878-ra*, Kolozsvár, 1877.

1878

Március 7. Postavezető által kísért vasúti meneteknél a küldemények, zárlatok nyilván tartására *úti naplót* kell vezetni.

Március 15. Kijavított vonal- és üzletrend jelenik meg az osztrák–magyar távírdahálózat számára.

Március 23. *Postautalvány-táviratokat* nem állami távírdahivatalok is el kell fogadjanak és postán, ajánlott levélként kell továbbítani.

Április 17. Kariolkocsik raktárajtáját függő lakattal is el kell látni.

Július 22. Hírlapok számára kedvezményes díjszabás mellett feladott *távirati közlemények* feladása és kezelése (ún. *hírlaptávirat*).

Július 24. A cs. és kir. csapatok Boszniába és Hercegoviánba való bevonulásának időpontjától a csapatok részére tábori postaszolgálatot rendeznek be, és tábori postaigazgatóságot állítanak fel.

Szeptember 1. 1878. május 25-én kötött egyezmény értelmében 150 Ft-ig illetve 375 frankig terjedő postautalványok küldhetők Franciaország (Algéria) és Ausztria–Magyarország között.

Szeptember 9. Magánfelekhez intézett hivatalos levelek *kényszerkézbesítése*.

November 1. Belföldi és Németországgal közös forgalomban a kocsiposta tarifák megváltoznak.

November 1. Belföldi forgalomban váltott postautalványok tarifájának megváltozása.

November 1. Bármely kocsiposta küldemény feladója köteles a küldeményt –ha az bármilyen oknál fogva nem volt kézbesíthető – a visszaérkezéstől számított 14 napon belül visszavenni.

December 31. A nagykanizsai távírdaigazgatóságot a budapesti távírdaigazgatóság kerületéhez csatolják.

Megnyílt postahivatalok: Alistál, Alsóillmicz, Alsósajó, Apagy, Apatele, Békés-Sámson, Bobda, Brunócz, Budapest Kerepesi út, Csepel, Csép, Csoma, Diósad, Écska, Farkasd, Felsőmotesicz, Fugyivásárhely, Gajár, Gömörpanyit, Gulács, Gyüre, Halászi, Hosszúaszó, Jassenova, Kajdác, Karavukova, Kereszténysziget, Kékes, Királytelek, Kondoros, Lengyel, Marczfalva, Medve, Meja, Nagybossány, Nagykajd,

Nagykosztolány, Nagy-Topolovec, Nagyvárad-Váralja, Nova, Ó-Beszterce, Ózd, Piricse, Pomogy, Szabad-Szent-Tornya, Széleskút, Szénás, Szilágy-Nagyfalu, Szombatság, Szovát, Toplecz, Torontál- Petrovoszelo, Tököl, Türje, Valla.

Megnyílt távírdahivatalok: Alsó-Lapac, Csongrád, Futak, Hőgyész, Körösmező, Lengyel, Rakovica, Szepsi, Török-Kanizsa, Újpecs, Zomba. Boszniában tábori távírdák: Bihac, Bjelina, Brcka, Gradacac, Han-Oravica, Han- Pirkovac, Han Sibosica, Jablanica, Janja, Kljuc, Krupa, Novi, Petrovac, Podromanja Prjedor, Tarcin, Török-Samac, Tuzla, Visegrad, Vlasenica, Vranduk, Zwornik, Hercegovinában tábori távírdák: Bilek.

Megszűnt postahivatalok: Bolkács, Érkörtvélyes, Helpa, Jánosföld, Kővárremete, Újszeged.

Kinevezés: Brielmayer Máté kir. tanácsos pozsonyi postaigazgató halála után *Danielik József* miniszteri osztálytanácsosnak pozsonyi postaigazgatóvá való kinevezése (október).

Kitüntetések: *Valerián Károly* világosi postamesternek 33 évi szolgálatáért az arany érdemkereszt adományozása (január 30.).

Hönig József kaposvári postamesternek 30 évi szolgálatáért az arany érdemkereszt adományozása (május 25.).

Pokomándy Sándor szarvasi postamesternek sokévi szolgálatáért az arany érdemkereszt adományozása (május 26.).

Gervay Mihály országos fő-postaigazgatónak negyvenévi szolgálatáért, valamint a magyar postaintézet fejlesztéséért a Szent István-rend kiskeresztségének adományozása (június 26.).

Brosch Károly távírdatisztnak koronás arany érdemkereszt, *Krucic György*, *Holub András*, *Nyuly György*, *Hoffmann Sándor*, *Halm Ignác* és *Segec István* távírdatiszteknek arany érdemkereszt adományozása a Boszniában és Hercegovinában 1878. szeptember 5-től való megszállási műveletekben teljesített szolgálataikért (december 9.).

Szakirodalom:

Rutter Emil postatiszt, Kassa: *Számadási könyv*.

Paulay J. Zs. bátyui postamester: *Postaiügyi rendtartás*.

Irányítási segédkönyv Magyarország posta- és vasúti térképével.

Távirda Naptár 1879. évre.

1879

Február 1. Boszniában és Hercegovinában működő tábori postahivatalokból az Osztrák–Magyar Monarchia területére távirati pénzutasványok feladhatók.

Február 2. Kocsiposta-egyezmény az Osztrák–Magyar Monarchia és Svájc között.

Február 2. Egyezmény az osztrák és a magyar távírdai igazgatás, valamint a német birodalmi cs. és a bajor kir. és a württembergi kir. távírdai igazgatás között.

Február 5. Új, levéljegy nélküli *postautalvány-úrlapok* kerülnek forgalomba, melyeken levéljegy-felragasztással kell a postailletéket leróni.

Február 17. Új alakú *utánvételes szállítólevelek* jelennek meg.

Február 25. Szalmapapírból készült, nyomtatott címzésű levélborítékok jelennek meg postahivatalok hivatalos levelezésére.

Március 1. Beszüntetik a távírdai díjjegyek és díjjegyes nyomtatványok használatát és a távírási díjak ismét *készpénzzel fizetendők*.

Március 20. Kocsiposta-forgalom megindulása Boszniával és Hercegovinával.

Április 1. Életbe lépnek az *Egyetemes Postaegyesület* határozatai.

Április 1. Egyezmény a Monarchia valamint Németország, Belgium, Dánia, Egyiptom, Franciaország, Olaszország, Luxemburg, Norvégia, Németalföld, Portugália, Románia, Svédország és Svájc között postautalványok, és értéknyilvántartással ellátott levelek váltásáról (az 1878. június 1-én kötött egyezmény alapján).

Április 1. *Egyezmény* a m. kir. távírdaigazgatás valamint az ország területén fekvő vasútigazgatások között, az általuk kezelt állami és magántávíratok után a vasúttársulatoknak járó díjazásról.

Április 1. A Monarchia belforgalmában és Németországgal való forgalomban a távíratok díja alapidjából és a szódfj összegéből fog állni.

Április 1. Nem kincstári hivataloknál a postautalvány és távírat postautalvány összegét 150-ről 200 forintra emelik.

Április 1. Több európai és észak-amerikai állammal a nemzetközi postautalvány-forgalomban 200 forintra emelkedik az utalványozható összeg.

Április 1. Több európai állammal és Egyiptommal *értéknyilvántartással ellátott levelek* válthatók.

Május 1. Postai nyomtatványok megrendelésének és kezelésének megváltozása.

Május 5. Megszületik az 1879. évi XIV. törvénycikk a Párizsban, 1878. június 1-én kötött általános postegyesületi szerződés becikkelyezéséről.

Június 1. Bosznia-Hercegovinában lévő távírdaállomások felé is – csakúgy mint az egész Monarchia belforgalmában – a *szó szerinti díjazás* lép életbe.

Augusztus 4. Kísérletképpen kikalakú *kocsipostai zacskókat* rendszeresítenek belföldi forgalomban.

Augusztus 19. Nagy forgalmú postahivatalok és mozgóposták használatára *szállítmányozási zsákokat* alkalmaznak.

Augusztus 29. Újfajta (jobb sarokba nyomott, 2 krajcáros violaszínű levéljegy) *címszalag* kiadása a nyomtatványküldemények bérmentesítésére.

Október 25. Szőlővesszők – a phyloxera járvány miatt – csak községen belül szállíthatók engedély nélkül, egyébként törvényhatósági illetve minisztériumi engedéllyel.

November 16. Bosznia-Hercegovinában működő tábori postaintézetek állandó cs. és kir. *katonai postaintézetté* alakulnak át.

Megnyílt postahivatalok: Alsószombatfa, Árvanagyfalu, Belényesújlak, Béreg, Boleráz, Csáb, Dános, Démányháza, Dobronak, Dojcs, Drégelypalánk, Egbell, Füss, Gacsály, Garamújfaló, Gyarmat, Gyöngyöspata, Györsziget, Herczeglak, Hidasd, Hirip, Hochstett, Jánosi, Kálóz, Kerekegyháza, Keresztur (Pozsony), Kémer, Kiskapus, Kis-

pest, Kisvelence, Kolluth, Lajosmizse, Lesce, Letkés, Maglód, Magyarizsép, Maiss, Mezősas, Mnisek, Murakeresztur, Nagydobrony, Nagylég, Nógrádberczel, Peceszentmárton, Peceszlős, Pohorella vasgyár, Pozsonyszéleskút, Prencsfalu, Pruzsina, Resinár, Riény, Savski Marof, Severin, Somlyóvásárhely, Sopornya, Sopronrákos, Szabolcs, Szalánta, Szenográd, Szentantal, Szentmártonkáta, Szepestótfalu, Székelykocsárd, Tasnádszántó, Tataháza, Tatárszentgyörgy, Toponár, Tótpelsőcz, Törökkoppány, Újhartyán, Ujslankamen, Uri, Vedrőd, Veresegyháza, Viszoka.

Megnyílt távírdahivatalok: Antalfalva, Duna-Szerdahely, Egyház-Gelle, Malaczka, Morva-Szent-János, Nagy-Appony, Nagy-Bossány, Nagy-Légh, Nagy-Lévárd, Orahovicza (tábori), Rohonc, Somorja, Stomfa, Ürmény.

Megszűnt postahivatalok: Békéssámson, Brunóc, Nagyfalva, Szabadszenttorna.

Megszűnt távírdahivatalok: Moslavina, Rakovica, Vraduk (tábori).

Kitüntetések: *Depoli Jakab* zimonyi postahivatali főnökek sokévi hű szolgálatáért a koronás arany érdemkereszt adományozása (január 27.).

Vukovic Adolf zágrábi kerületi távírdaigazgatónak, a boszniai események körül tett szolgálataiért, *Ostermann József* zimonyi távírdaállomási főnöknek, a keleti bonyodalmak tartama alatt tett szolgálataiért a Ferencz József-rend lovagkeresztjének adományozása (március 5.).

Persa Márton zimonyi nyugalmazott távírdai hivataloszolganak 44 évi szolgálatáért az ezüst érdemkereszt adományozása (február 17.).

A Bosznia-Hercegovina megszállása alkalmából a tábori távírdai ügyben tett kiváló szolgálatokért *Intódy Adolf és Saint-Firmin Oszkár* távírdatiszteknek a Ferencz József-rend lovagkeresztjének; *Pany Adalbert és Zarric Péter* távírdatiszteknek a koronás arany érdemkereszt; *Escherich Károly, Biscontini Péter és Pezerovic István* távírdatiszteknek az arany érdemkereszt; *Kossanovic Dániel és Dobay László* vonalőröknek a koronás ezüst érdemkereszt; *Ferkovic Pál és Kangyár Károly* vonalőröknek az ezüst érdemkereszt adományozása (április 25.).

A tábori postaügyben tett kiváló szolgálatokért *Nádor Vince* postaigazgatósági titkárnak a Ferencz József-rend lovagkeresztjének; *Jáhl Nándor és Novomy Gyula* postatiszteknek a koronás arany érdemkereszt; *Fischer Sándor, Frank Ede, Dittrich Károly és Lipsz Illés* postatiszteknek az arany érdemkereszt; *Mayer Samu, Jaklin József, Michalek István, Trenkusz János és Brugoviczky Péter* postaaltiszteknek a koronás ezüst érdemkereszt; *Fichl József* postaaltisztnak, *Nagy Ferenc, Laczházy József* levélhordónak és *Nagy Sándor* hivatali szolgának az ezüst érdemkereszt adományozása (április 25.).

A Bosznia-Hercegovina megszállása alkalmából a távírdai érdemek elismeréséért *Lang Gyula* zágrábi távírdaigazgatósági titkárnak, *Cernovsek Nándor* zágrábi, *Hofmeister Nándor* ugradiskai, *Gradisnig Ferenc* eszéki és *Lesic Mihály* broodi távírdaállomás főnökének a koronás arany érdemkereszt; *Katicic Mátyás* sziszeki távírdaállomás főnökének az arany érdemkereszt; *Borota János* ógradiskai távírdaállomás kezelőjének a koronás ezüst érdemkereszt adományozása (május 9.).

Gervay Mihály országos fő-postaigazgató számára a Porosz Koronarend csillagos közpokeresztjének elfogadásának és viselésének engedélyezése (július 19.).

Kain József postaaltisztnak sokévi hű szolgálatáért a koronás ezüst érdemkereszt adományozása (augusztus 9.).

*Borsitzky Antal Ignác*z selmeczbányai postamesternek, sokévi hű szolgálatáért az arany érdemkereszt adományozása (augusztus).

A szegedi árvíz idején szerzett érdemek elismeréséért *Scherz Adolf* távírdaigazgatósági titkárnak a Ferencz József-rend lovagkeresztjének; *Pelikán Ede* szegedi távírdafejőnöknek a koronás arany érdemkereszt adományozása (szeptember 21.).

Szakirodalom:

Irányítási segédkönyv (és a postaszállításra használt magyar és osztrák vasutak menetrendi ábrája).

Kasztóvszky János: *Az állam-számviteltan kézikönyve.*

Földessy Károly, Nyíregyháza: *A Postai Rendeletek Tára Tárgymutatója.*

1880

Január 1. *A poste-restante* küldemények megőrzési idejét 3 hónapról 2 hónapra csökkentik.

Február 1. 10 kg-ra emelik fel és kiterjesztik a *feladó saját veszélyére* megkötéssel a megszállt területekre irányuló kocsiposta küldemények súlyhatárát.

Február 6. Az országos Takarékpénztár megkezdí önálló működését, kiválván a Budapesti Postaigazgatóság kerületi pénztárából.

Február 10. A *Mérföldmutató* helyébe új díjazási segédkönyv jelenik meg a *Távolságműtató*, amely a távolságokat nem mérföldekben, hanem díjfokokozatokban határozza meg. A m. kir. postahivatalok egy részét egyidejűleg új díjterületbe sorolják át.

Február 14. Rendelet jelenik meg a távírdai szakszámvevőtség személyzetének az általános tiszti létszámba való besorolásáról.

Március 3. Megszüntetik az ajánlott és express levelek külön feladóvevényeit, az ajánlott vevényre jegyzik fel az *express* jelzést.

Március 20. A filoxera terjedésének meggátlására kitiltják a postai szállításból a szőlőtőkét és szőlővessző küldeményeket.

Április 1. Közvéteszik és életbe lép az 1875. évi *Nemzetközi Távírda Egyezmény* londoni kongresszuson 1879-ben elfogadott módosítása. Legfontosabb ezek közül: mind a hazai, mind a nemzetközi táviratforgalomban bevezetik a *szavankénti díjazást*, ami belföldi táviratoknál 12 krajcár alapdíjra szavanként 1 krajcáros szódíjat jelent.

Április 1. Életbe lép a Svájc, Orosz, Román, Szerb, Montenegro távírdaigazgatásával kötött *különeyezmény* a nemzetközi táviratforgalom szabályozásáról.

Április 13. Rendelet jelenik meg arról, hogy a kromográf, hektográf, velocigraf és poligraf levonatok szállítása a közönséges levelekével azonos, míg a könyvnyomtatványok, rézmetszettek változatlanul nyomtatványként szállíthatók.

Június 1. Szabályozzák a postával tovább küldendő *táviratkezelést*: az állami táviratok ajánlott, a magán táviratok közönséges levélként továbbítandók, ez utóbbiak különdíj befizetése ellenében express levélként is szállíthatók.

Június 1. Bevezetik a válaszdíj utalvánnyal feladott ún. *fizetett válaszos táviratokat*.

Július 3. Módosítják a postaintézet személyzetének szervezeti és fizetési rendszerét, a postatisztek három fizetési osztályának felállításával, az előléptetés és fizetésemelés időpontjának 2 évről 3 évre emelésével.

Augusztus 1. Fizetett, 2 krajcáros levéljegyes válaszlappal ellátott *levelezőlapokat* hoznak forgalomba.

Augusztus 1. Az osztrák–magyar kocsiposta forgalomban bevezetik a *havi rovatlapokat*.

Augusztus 1. A *postai utasszállításban* maximálják a díjtalanul szállítható csomagokat, utasonként 10 kg súlyban és 100 forint értékben.

Augusztus 1. A budapesti és bécsi tőzsdék zárlatairól kiadott táviratok kiállítási és kézbesítési díját éves előfizetési rendszerben 40 forintban határozzák meg.

Október 1. A *válaszos levelezőlapokat* kiterjesztik a nemzetközi forgalomra.

Október 1. A sürgős magántáviratok elfogadását korlátlanná teszik háromszoros díjtétellel.

November 11. A táviratok kézbesíthetlenségét tudató szolgálati értesítések megküldési idejét az indító állomásra az új rendelet 3 órában maximálja.

Megnyílt postahivatalok: Abaújbakta, Alsóbagod, Aszaló, Bátta, Bodzaforduló, Boleso, Bossác, Böhönye, Bősárkány, Brassó pu., Búcsuszentlászló, Budapest-Tabán, Budapest Viziváros 1. sz., Budapest Viziváros 2. sz., Bugyi, Búrszentmiklós, Császártöltés, Csernakeresztúr, Csesznek, Csíkrákos, Csoór, Csorba pu., Czabaj, Debeljácsa, Dernő, Dluha, Domanizs, Dunaegyháza, Encs pu., Etéd, Felsőeörs, Felsőoszkó, Hermanecz, Hidaskürt, Hodrusbánya, Istvándi, Ivankovo, Jászkarajenő, Jósafő, Kaláz, Kapela, Kerepes, Kislipnik, Kistapolcsány, Korond, Kóny, Kövesd, Krajna, Kudsir, Kutti, Lajtapordány, Lekér, Lemes, Lókcza, Lubochna pu., Magyarorbó, Markófalva, Málnás, Miskolcz pu., Mozsgó, Mramorak, Nagyág, Nagy-Appony, Nagybohróc, Nagyczétény, Nagylapás, Nagytarna, Nagyugrócz, Naszvad, Noszlop, Novák, Novi-grad, Nyulas, Orle, Pacsa, Palotailva, Pápateszér, Pécsbányatelep, Piros, Plavnicza, Podbjel, Pókafalva, Prezid, Pusztafödémés, Radafalva, Rasinja, Rétfalu, Rimabánya, Rozgony, Rudnó, Sókút, Somogyjád, Szacsúr, Szakállasfalva, Szigetszentmiklós, Szinnye, Szkacsán, Szulok, Tata-Tóváros, Taucz, Tisasüly, Turna, Uszód, Üzbégh, Vajka, Vingárd, Vulkapordány, Zsitvaufalu.

Megnyílt távírdahivatalok: Apostag, Bánátújfalu, Csap, Dicső-Szent-Márton, Dunapataj, Fehérgyarmat, Kapuvár, Mezőtúr, Nagyugrócz, Savski-Marof, Solt, Tass.

Megszűnt postahivatalok: Belényesujlak, Bucsa, Budapest Viziváros fiókpostája, Cemer-nica, Fugyivásárhely, Gyülvész, India, Kovily, Kővárremete, Lagerdorf, Mezősas, Mojszin, Rónaszék, Szalacs, Szépfalu, Újszeged, Üzbégh, Velesevec.

Megszűnt távírdahivatal: Új-Pécs.

Kitüntetés: *Busche Alfonz báró* orsovai postamesternek a szerb fejedelmi III. osztályú Takova-rend elfogadásának és viselésének engedélyezése (november 21.).

1881

- Január 23.** A *Távírdaintézet* kiválik a Földművelés-, Ipar- és Kereskedelmi M. Kir. Minisztériumból és a *Közmunka- és Közlekedési M. Kir. Minisztériumba* kerül.
- Február 26.** Szöveg nélküli táviratok bizonyos országokba elfogadhatók.
- Május 11.** Nemzetközi Egyezmény *értéknyilvánítás nélküli csomagok* váltására.
- Július 14.** Levelezőlapok, melyek hátlapjára képek vannak nyomva (de nem fölragasztva) fölvehetők, ha e képek nem illetlenek vagy sértők.
- Július 31.** Rendelet jelenik meg a hazai törvényhatóságokhoz, a közhasználatra szánt telefonösszeköttetések létesítésének és üzletbevitelének engedélyezéséről.
- Augusztus 1.** Új utánvételes szállítólevelek kiadása.
- Augusztus 25.** A Budapest központi időjelző állomás naponkénti időjósatai a vidéki nagyobb városokkal táviratilag fél áron közölhetők.
- Október 1.** A kisebb, értéknyilvánítás nélküli csomagok szállítására kötött *nemzetközi postaegyezmény* életbelépése.
- November 5.** Rendelet jelenik meg a *Távírárszati Rendeletek Tára* és a *Távírárszati Közlemények* című lapok egybeolvasztásáról.
- November 18.** Rendelet jelenik meg a Kolozsvári távírdaigazgatóság megszüntetéséről, s területének a debreceni és temesvári igazgatósági kerülethez csatolásáról.
- Megnyílt postahivatalok:** Abauj-Szemere, Abauj-Szina, Alsóbocza, Alsódombó, Alsónyáregyháza, Bakonybél, Baltavár, Baranya-Baksa, Benyus, Bereg-Kövesd, Bettlér pu., Bezedek, Borhid, Borsod-Ivánka, Brod-Moravicza, Budapest Lipótmező, Bükösd, Csajta, Csákberény, Császárkőbánya, Csongrád-Mágocs, Csongrád-Sándorfalva, Dolnji-Stenjevec, Dudar, Egyházashollós, Enyiczke, Etyek, Faluszemes, Fehérvár-Acsa, Felsőpaty, Felsőribnyicze, Felsőszeli, Felsőszölnök, Felsőtömös, Galambok, Gércze, Glogovác, Grizane, Győr-Szentiván, Győrtelek, Hontvarsány, Hudibitek, Ilanca, Jászdózsa, Kajár, Karácsonyfalva pu., Kácsfalva, Kenese, Keszegfalva, Kissáró, Köttse, Középiszkász, Kővágóórs, Kricsova, Lemnek, Litér, Lőrinczi pu., Lubló-fürdő, Magyarfalva, Magyarmecke, Marillavölgy (fürdő), Maroscsúcs, Megyasszó, Mihálytelek, Monyorókerék, Muraszentmárton, Nagyalásony, Nagyberég, Nagydolincz, Nagykovácsi, Nagymánya, Nagynyl, Nagysenkvicz pu., Nágócs, Neczpál, Nemcsény, Nyögér, Ozalj, Palást, Parác, Páka, Pálóc, Pályin, Pápakovácsi, Pest-Hidegkút, Péczöl, Pél, Piliny, Pjerg, Prácsa pu., Prosznyákfa, Repszeg pu., Rinyaszentkirály, Rohrbach, Sáros-Szentimre, Senyeháza, Simonfa, Sissó, Somogy-Alsógyékényes, Somogy-Sámson, Surd, Szabadjaszentkirály, Szarvaskend, Szatymáz, Szenna, Szimő, Szomajom, Szomolány, Szomor, Szuha, Tapsony, Tarany, Tápé, Teés, Torony, Tótkeresztur, Tótvázsony, Trencsénbella, Ugod, Ujbessenyő, Ulmanka, Vas-Komját, Vas-Nádasd, Veszprém-Rátót, Vinár, Vulkán, Zámoly, Zsidovin,
- Megnyílt, postával egyesített távírdahivatalok:** Alsó-Lendva, Aranyos, Abauj-Szántó, Bács-Földvár, Belatincz, Berettyó-Ujfalu, Bős, Cepin, Cirkevenica, Csucs, Dorozsma, Ér-Mihályfalva, Füzesgyarmath, Gattaja, Gyöng, Hodságh, Irsa, Jánosháza, Karczag,

Kereszt, Kétegyháza, Kisbér, Kottori, Körös-Ladány, Körös-Tarcsa, Kun-Szent-Márton, Mező-Kövesd, Militics, Moholy, Moór, Mura-Szombath, Nagylak, Nagy-Megyer, Nagy-Szalonta, Német-Boly, Öcsöd, Sárvár, Soborsin, Szarvas, Szeghalom, Szent-Benedek, Szent-Zám, Tállya, Temerin, Usztye, Új-Bánya, Újkér, Vaál, Vadna, Varanó, Vasvörösvár, Várhely (Hunyad), Velika, Vljakovecz, Zsarnócsa.

Megnyílt távírdahivatalok: Abrudbánya, Alibunár, Barczika, Bártfa-Fürdő, Budapest-Vár, Dunavecse, Fegyvernek, Geszt, Kis-Czell, Tisza-Abád, Tisza-Beő, Tisza-Derzs, Tisza-Roff, Tolcsva, Tusnád-fürdő, Zalathna.

Megszűnt postahivatalok: Algyő (Csongrád-Sándorfalvára áthelyezve), Felsőtömös (Felsőtömös pu-ra áthelyezve), Hégen, Kisfalud (Beregkövesdre áthelyezve), Mácsa, Sós-dia, Szilvás, Zsidóvár.

Kinevezés: *Schmidt Károlynak* távírdai számvevősegi igazgatóvá való kinevezése (december 26.).

Kitüntetések: *Busche-Ippenburg Alfons* orsovai postamesternek a koronás arany érdemkereszt adományozása (május 15.).

Ohly Péter postaaltisztnek a koronás ezüst érdemkereszt adományozása (január 21.).

Brelich Péter nyugalmazott m. kir. postafelügyelőnek 40 évet meghaladó szolgálatáért a Ferencz József-rend lovagkeresztjének adományozása (október 21.).

Szakirodalom:

A közlekedési eszközök, a vasutak, posták, távírdák és a gőzhajózás története.

Távírdai mellékállomások kézikönyve.

Rutter Emil: *Számadási könyv.*

Rétay Sándor: *A postai közigazgatási és kezelési szabályok kézikönyve.*

Távolságmutató.

A magyar korona országainak Helységnévtára.

1882

Január 1. A kassai távírdaigazgatóságot *Debrecenbe* helyezik át, vezetője továbbra is Kolloshék Károly marad. A kolozsvári távírdaigazgatóságot végleg megszüntetik.

Január 19. Megindul a fizetett válasszal ellátott levelezőlapok forgalma Paraguay-al és Santo Domingoval.

Január 21. *Különegyezmény* jön létre Ausztria–Magyarország és Törökország távírdaigazgatása között, szolgálati viszonyaik rendezésére.

Március 15. Megindul a fizetett válasszal ellátott levelezőlapok forgalma Kolumbiával.

Április 1. A Közmunka- és Közlekedésügyi M. Kir. Minisztérium távírdaügyi osztályában, valamint a távírdaigazgatóságoknál három alosztályt (I. közigazgatási, II. üzleti, III. műszaki) állítanak föl.

Május 1. Konstantinápolyba, Salonikibe, Bejrutba, Smyrnába és Alexandriába postatalvány küldhető 200 forintig.

- Május 9.** Az újonnan rendszeresített állami állatorvosi állomások illetve az azokat vezető állatorvosok hivatalos táviratai *államtáviratként* kezelendők és díjazandók.
- Május 20.** Megindul a fizetett válasszal ellátott levelezőlapok forgalma Hondurassal.
- Június 1.** A Budapest-Főposta, Budapest-Vár, Budapest-Viziváros 1., Budapest-Lipótváros és a Budapest-Terézváros postahivatalokat megbízzák váltók felülbélyegzésével, melyre külön bélyegzőt kapnak.
- Június 30.** Kikerülnek a forgalomból az 1866-ban kibocsátott 5 forintos államjegyek.
- Július 1.** A távírdai leltári tárgyakat és üzleti anyagokat új rovatrendbe osztják és nyilvántartásukra, elszámolásukra, kiszolgáltatásukra új rendet, illetve új nyomtatványokat vezetnek be.
- Július 1.** Számos új távírdai nyomtatvány jelenik meg, fontos változások állnak be a táviratok kezelésében és elszámolásában.
- Július 31.** Kikerülnek a forgalomból az 1863-ban kibocsátott 100 forintos államjegyek.
- Augusztus 1.** Új *táviratlapokat* bocsátanak ki (egyszerű magán fehér, sürgős magán zöld, állami rózsaszín), melyek ára 1 krajcár, mit a feladónak kell fizetni.
- Augusztus 1.** A Hughes-gépen váltandó távirat-sorozatok darabszámának maximumát a belföldi, az osztrák–magyar és a Bosznia–Hercegovinával való forgalomban 10-ről 20 darabra emelik föl.
- Szeptember 1.** Változások a távírdák üzleti szolgálatának számvevőselégi ellenőrzésében.
- Október 1.** Az 1878. június 4-én Párizsban kötött egyezmény nyomán megváltozik az Olaszországgal való postautalvány-forgalom.
- November 1.** Az Osztrák–Magyar Monarchia belforgalmában 200 forintig terjedő pénzüsszegek szedhetők be *postai megbízás* által.
- November 1.** Változások állnak be a *fizetett választáviratok* feladásában és kezelésében.
- November 1.** Megindul az értéknilyvánításos *csomagforgalom* Portugáliával.
- November 15.** A távírda mellékállomások kezelésével megbízott postamesterek, magánvállalkozók, távírdakezelésre képesített postakiadók kinevezése ezentúl a kerületi távírdaigazgató saját hatásköre, s csak utólag kell jelenteni a minisztériumnak.
- November 15.** Értéknilyvánítás nélküli csomagok és értéklevelek küldhetők Új-Caledoniába.
- November 20.** Bevezetik – az Egyetemes Postaegyesület tagjai közt történt megállapodás nyomán – az ajánlott levelezések ezentúl *R (recommandé)* bélyegző-lenyomattal való ellátását. Egyöntetőség miatt a belföldi forgalomban is ezt az „R” bélyegzőt fogják használni.
- Megnyílt postahivatalok:** Abaliget, Abda, Akasztó, Alattyán, Alsó-Árpás, Alsó-Ipolynyék, Alsó-Némedi, Alsó-Páhok, Arad-vár, Assakürt, Atány, Babarcz, Badacsony-Tomaj, Badin, Bajcs, Bajmócz, Bak, Bakony-Magyar-Szombathely, Balaton-Ederics, Banovajaruga, Baranya-Felső-Mindszent, Baranya-Monostor, Bartos-Lehotka pu., Báhony, Bálványos-Váralja, Bándoly, Bánkeszi, Bátöny pu., Bellye, Belobreska, Bene pu., Bereg-Rákos, Berzék, Bezenye, Bicsérd, Bodókö-Váralja, Bodzás-Újlak, Bogács, Bogyoszló, Borsod-Harsány, Bozók, Bödöge-Markota, Bő, Brassó-Apácza pu., Brassó-

Földvár pu., Budapest V. József tér, Budapest V. Dorottya u., Budapest II. Országút, Budapest IX. Soroksári út, Budapest VI. Sugárút, Budapest-Rákosfalva, Buzsák, Büdöskút, Csataalja, Csári, Csernely, Csik-Karczfalva, Csongrád-Csány, Czegléd-Berczel, Czirák, Darázs, Darufalva pu., Dáka, Deáki, Detrekő-Szentmiklós, Dégh, Déménd, Dióskál, Domoszló, Dubnicz, Dugaresa pu., Dunamócs, Egerágh, Egervár, Ekecs, Erzsébetfalva, Farád pu., Farkaslaka, Felbaka, Felbár, Feldebrő, Felső-Józsa, Felső-micsinye, Felső-Szemeréd, Felső-Túr, Fél, Füles, Gamás, Gáta, Gombaszög pu., Göd, Gödiszód, Gölle, Gyömrő, Győr-Nádorváros, Győr-Pér, Győr-Szabadhegy, Győrvar, Hangács, Haszprunka, Háromfa, Hedrahely, Heves-Bakta, Heves-Bátor, Himód, Homonna-Olyka, Homonna-Rokító, Homoród-Szentmárton, Horpács, Hort, Hosszú-He-tény, Ibrány, Imely, Ipolykeszi, Ispánmező, Izsa, Jaák, Jánoshida, Kacza pu., Karancs-ság, Karmacs, Kassa pu., Káptalanfa, Keczer-Peklén, Kemencze, Kende, Kerecsend, Kereczke, Kéhida, Kiczléd, Királyrév, Kis-Bajcs, Kis-Báb, Kisbár-Apáti, Kis-Disz-nód (fürdő), Kis-Gyarmat, Klek, Klenócz, Koksó-Mindszent, Kolozs-Kara pu., Kolozs-vár pu., Komárom-Csicsó, Komárvaros, Konyha, Kópháza, Kömlő, Közép-Apsa, Kras-só-Batta, Kucsulát, Kukmér, Kurd, Kürt, Ladámos pu., Lajtafalu, Lajtaujfalu, Laksár-Újfalu, Láb, Látrány, Lednicz, Lestinye, Liptó-Szentiván, Litava, Lontó, Lozornó, Magyar-Gyermónostor, Magyar-Soók, Majdánka, Maros-Solymos, Matheócz, Mende pu., Ménfő, Mesztegnye, Miháld, Mike, Mísérdi, Morágy pu., Mosdós, Mosony-Szent-andrás, Mosony-Tarcsa, Mosony-Újfalu, Muzsna, Nagy-Écs, Nagy-Füged, Nagy-Ida, Nagy-Kér, Nagy-Komját, Nagy-Korpád, Nagy-Lengyel, Nagy-Lócsa, Nagy-Mácséd, Nagy-Ölbő, Nagy-Ölved, Nagy-Peterd, Nagy-Pél, Nagy-Récese, Nagy-Sitke, Nagy-Súr, Nagy-Szeben pu., Nagy-Torák, Nagyvarad-Újváros, Nádszeg, Negyed, Nemes-Magasi, Nemes-Ócsa, Német-Gurab, Nikla, Nógrád, Nyirád, Nyitra-Felső-Ludány, Nyitra-Udvarnok, Osztopán, Ó-Ogradina, Ó-Perint, Örvényes, Öskü, Öttevény, Pápócz, Pecsényéd, Pellérd, Perbál, Pest-Csanád, Pest-Taksony, Petőháza gyár, Péch-Újfalu, Péterfalu, Podturen, Podvilk, Pozsony V. kerület, Pozsony-Besztercze, Pozsonynyék, Pudmericz, Radosna, Rakacza, Rába-Szentmihály, Rác-Kozár, Rác-Mecske, Rá-kos-Csaba pu., Regöly, Réde, Répcze-Szemere, Réte, Rovnye, Sajó-Magyaros, Sándorf, Sármellék, Somogy-Endréd, Somogy-Szentbalázs, Somogy-Taszár, Sopron-Fehéregy-háza, Sopron-Kőhalom, Spácza, Stinác, Suúr, Szalatnak, Szárazvám pu., Szász-Fenes, Szent-Antalfa, Szentersébet, Szent-Gáloskér, Szentmihályfa, Szepetnek, Szeremle, Szilvás, Szklabonya, Szobránc (fürdő), Szolcsán, Tapolczafő, Tarna-Eörs, Táp, Tápíó-Süly, Tápíó-Szecső, Tápíó-Szent-Márton, Tetétlen, Tibold-Darócz, Tisza-Keszi, Ti-sza-Palkonya, Tisza-Szőllős, Tolna-Szakál, Torda-Szent-László, Tounj pu., Tó-Almás, Tószeg, Tót-Szentpál, Török-Bálint, Ung-Tarnócz, Unin, Urai-Újfalu, Ürmincz, Vacs, Valaszka-Bella, Valkó, Vas-Árokszállás, Vas-Körtvélyes, Vága, Vágvecse, Vásáros-Dombó, Velkapola, Veszprém-Jákó, Védeny, Végles pu., Véménd, Volinja pu., Zala-Merenye, Zalamihályfa, Zala-Szent-Balázs, Zala-Szent-László, Zohor, Zsámbok, Zsid, Zsigárd.

Megnyílt távírdahivatalok: Berzencze, Brezova, Büd-Szent-Mihály, Bükk, Csákvár, Csorna, Derecske, Devecser, Diószeg, Hajdu-Nánás, Herczeglak, Jablonicz, Jaska, Jezerána, Kis-Újszállás, Legenye-Mihályi, Lovasberény, Lubló (fürdőáll.), Maros-Ludas, Martonvásár, Miava, Nagy-Atád, Nezsider, Német-Újvár, Ózd, Pásztó, Perlasz, Petrovoselo, Sajó-Szent-Péter, Sasvár, Szenicz, Szent-Gotthard, Szucsán, Tarcsa, Tiszalök, Topánfalva, Új-Tátrafüred (téli idényre), Vásáros-Namény, Vichnye (fürdőáll.), Villány, Zákány, Zlatár.

Megnyílt katonai postahivatalok: Boszna-Gradiska, Cazin (Bosznia), Grab (Herczegovina), Kalinovik (Bosznia), Kladanj (Bosznia), Praca (Bosznia), Prnjavor (Bosznia), Srebrenica (Bosznia), Ulok (Herczegovina).

Megnyílt táborig távírdaállomások: Bjelani (Bilek mellett), Gotovusa (Cajnica és Plevlje között), Ribaric (Glavaticevotól északra).

Megnyílt katonai távírdaállomások: Cazin (Kutáptól észak-nyugatra), Cemerno (Gackotól észak-keletre).

Megszűnt katonai postahivatal: Blagaj 10 (Herczegovina).

Kitüntetések: *Depoli Jakab* zágrábi kerületi kir. postafelügyelő részére a III. osztályú Szerb Takova-rend elfogadásának és viselésének engedélyezése (január 17.).

Báró Busche Alfons orsovai postamester számára a Román Koronarend lovagkereszt elfogadásának és viselésének engedélyezése (május 21.).

Marinovich Virgil kir. tanácsos és temesvári postaigazgató számára a III. osztályú Szerb Takova-rend elfogadásának és viselésének engedélyezése (szeptember 13.).

Breinfolk Ferenc temesvári postaigazgatósági titkár számára a IV. osztályú Szerb Takova-rend elfogadásának és viselésének engedélyezése (szeptember 13.).

Pinkas Vilmos katonai távírdaigazgatónak a Dél-Dalmátiában, Bosnia–Herczegovinában folytatott hadműveletek alkalmával tanúsított működéséért a Ferenc József-rend lovagkeresztjének adományozása (május 10.).

Cseffalvay Dénes távírdai főtisztnek a Dél-Dalmátiában, Bosnia–Herczegovinában folytatott hadműveletek alkalmával tanúsított működéséért a koronás arany érdemkereszt adományozása (június 3.).

Szakirodalom:

Dr. Bochkor Károly egyetemi tanár: *Magyar Államszámviteltan.*

Postai zsebtarifa (kézbesítők és levélhordók számára).

1883

Január 1. Az egyszerű levelek súlya belforgalomban 15 gr-ról 20 gr-ra, a második súlyfokozat 250 gr-ra emelkedik.

Január 1. A távírdát fokozottabb mértékben igénybe vevő magánfeleknek megengedik, hogy távirataikat a távírási díjak utólagos leszámolása mellett adhassák fel.

Január 26. A szarajevói katonai Posta- és Távírdaigazgatóságok egyesítése.

- Március 16.** A postai utánvételek kezelésének és elszámolásának megváltoztatása és az *utánvételi jegyek megszüntetése.*
- Március 16.** Fizetett válasszal ellátott levelezőlapok bevezetése a Svédországgal való forgalomban.
- Május 8.** Jegyzőkönyvet kell felvenni a postai meneteknél hiányzó vagy sérülve érkező pénzeszacskókról, küldeményekről és levélcsoomagokról.
- Június 12.** Fizetett válasszal ellátott levelezőlapok bevezetése a Dániával, Uruguayal, Kubával, Portoricoval, Lagossal és Bahama szigetekkel való forgalomban.
- Június 15.** *Postai megbízások* behozatala a Németországgal való forgalomban.
- Június 15.** *Postautalvány*-forgalom megindulása Kanadával.
- Június 20.** Postai utánvételek behozatala Belgiummal, Dániával, Franciaországgal, Helgoladdal, Luxemburggal, Nagy-Britanniával, Írországgal, Németalfölddel, Norvégiával, Svédországgal és USA-val való forgalomban.
- Július 11.** Fizetett válasszal ellátott levelezőlapok forgalomba hozatala Görögországgal és Jamaicával.
- Július 15.** Engedélyezik a budapesti telefonhálózatnak a m. kir. központi távírdaállomással való összeköttetését és a telefon vállalat előfizetőinek távirataiknak telefonon való feladását vagy átvevését.
- Szeptember 12.** Értéknyilvántásos csomagforgalom megindulása San-Marino Köztársasággal.
- Szeptember 30.** Régi kiadású 1 forintos államjegyeknek forgalomból való kivonása.
- Október 1.** *Értéklevelek* válthatók Bulgáriával 4000 forint értékig.
- November 16.** Fizetett válasszal ellátott levelezőlapok bevezetése a Kanadával való forgalomban.
- December 23.** *Postai megbízások* címzetek után nem küldhetők, hanem azokat, ha a címzett tartózkodási helyéről eltávozott, azonnal a feladási helyre vissza kell küldeni.
- December 27.** Fizetett válasszal ellátott levelezőlapok válthatók a Haitival való forgalomban.
- December 28.** Fizetett válasszal ellátott levelezőlapok válthatók a San-Salvadorral való forgalomban.
- Megnyílt postahivatalok:** Adony-Szabolcs pu., Alsó-Bárczika, Alsó-Domboru, Alsó-Komána, Alsó-Mesteri, Alsó-Pulya, Alsó-Ramócz, Alsó-Szeli, Alsó-Sztregova, Alsó-Szúcs, Andrásfa, Aszófő, Ács-Teszér, Babót, Bakony-Magyar-Szent-László, Balaton-Füred, Balaton-Magyaród, Balf pu., Baranya-Bikal, Baranya-Lőcs, Baranya-Szabolcs, Barátfalu, Bábony, Bádonna, Bálványos, Bánd, Bánfalva, Bánhorvát, Bánk, Bársonyos, Becsehely, Berkesd, Bessenszög, Bezi, Bihar-Torda, Bilak, Bodoncz, Bodrog-Olaszi, Bogdánócz, Bokod, Borév, Borzavár, Budamér, Budapest VII. Erzsébetváros, Budapest IX. Üllői út, Crnilug, Csajág, Csapód, Csengőd pu., Csesztreg, Csoknya, Csonok, Csót, Csögle, Darázsfalva, Dályok, Debreczen „Péterfia”, Deésakna, Dejte, Dohnán, Drahócz, Dráva-Szabolcs, Dvornik, Ebed, Egyed, Farnad, Fejérvár-Aba, Fejérvár-Diósd, Felső-Atrak, Felső-Galla, Felső-Hahót, Felső-Szakony, Felső-Sze-

menye, Foktő, Frankóczi, Füge, Garé, Gartha pu., Gerovo, Gige, Girincs, Gömör-Rahó, Gurány, Gyepes, Gyergyó-Alfalu, Gyerk, Gyertyános, Gyöngyös-Halász, Győr-Sővényháza, Gyulakeszi, Gyuró, Harácsony, Harka, Havaj, Háshágy, Hegykő, Heő-Bába, Hetény, Hladovka, Homorod pu., Hont-Börzsöny, Hont-Füzes-Gyarmat, Hont-Ujfalu, Horvát-Szent-Miklós, Horvát-Zsidány, Hunfalu, Ibafa, Inke, Istvánhuta, Iszka, Iváncz, Ivánkafalu, Javorina, Jászfalu, Jász-Felső-Szent-György, Jenke, Jókeő, József-gőzfűrészt pu., Kajal, Kamocsa, Kapoly, Kálnok, Káposztás-Megyer, Kerceseliget, Kerka-Szent-Miklós, Kémes, Király-Lehota, Kis-Bajom, Kis-Hird, Kiszács, Klin-Zakamene, Kluknó, Kocsér, Kolozs-Borsa, Komárom-Füss, Komárom-Tarján, Kórod-Szent-Márton, Koros, Kozmadombja, Köpösd, Kőtelek, Kővágó-Szőllős, Kövi, Közép-Szlécs, Kustánszeg, Lapáncsa, Leibicz, Lelle, Lesencze-Tomaj, Lébény, Lisza, Liszkófalva, Lókut, Lubotin, Luka-Nénye, Magyar-Atád, Magyar-Kimle, Magyar-Ujfalu, Majtény, Makfalva, Maniga, Margonya, Marikova, Maros-Vásárhely pu., Mánfa, Mány, Mária-Nostra, Mező-Rücs, Mező-Szent-Mihálytelke, Mike-Pércs, Miske, Miszla, Mogyoród, Monostor-Apáti, Moson-Körtvélyes, Mosony-Tétény, Muszka-Magyarád pu., Nagy-állás pu., Nagy-Ar, Nagy-Barát, Nagy-Berény, Nagy-Czigánd, Nagy-Födemes, Nagy-Ganna, Nagy-Geresd, Nagy-Hantos, Nagy-Hárságy, Nagy-Herestény, Nagy-Kürű, Nagy-Lipnik, Nagy-Lózs, Nagy-Lucska, Nagy-Mányok, Nagy-Móriczhida, Nagy-Polena, Nagy-Rápolc, Nagy-Selmece, Nagy-Szalók, Nagy-Székely, Nagy-Szlabocs, Nedozer, Nemes-Csó, Nemes-Déd, Nemes-Pécsely, Német-Kér, Német-Márok, Német-Pereszteg, Német-Szent-Gfót, Német-Ürögh, Nógrád-Felső-Ludány, Nógrád-Varbó, Okka, Olaszfalva, Ompitál, Onga, Ordas, Orosztony, Osló, Ó-Szőny, Ördögkút, Öreg-Csertő pu., Ősi, Padrag, Pakod, Papradnó, Parnó, Páli, Párnicza, Peresznye, Pest-Fajszt, Pest-Jenő, Pest-Nádudvar, Pest-Szent-István, Petri-Keresztur, Pécs-Buda külváros, Pécs-Sziget-külváros, Pét pu. (V. 1.–IX. 30.), Péterd, Pila, Pocsaj, Pográny, Porrog, Pozsony IV. ker, Pozsony-Hidegkút, Pozsony-Ligetfalva, Pozsony-Taksony, Pusztá-Kelebia, Pusztá-Magyaród, Püski; Püspök-Szent-Erzsébet, Rajecz-Fürdő, Ravazd, Rába-Patona, Resznek, Rezi, Rigács, Rudóbánya, Ság, Sámfalva, Sáránd, Sárosfa, Sásó, Slatina Berzova, Solymár, Somberek, Somfalva, Somogy-Apáti, Sopron-Kéthely, Sopron-Szent-Márton, Sopron-Szill, Sopron-Tamási pu., Söpte, Strém, Styávník, Sveti-Petar-Orehovec, Szabadka pu., Szakcs, Szalakusz, Szász-Nádos, Szelecz, Szent-Adorján, Szent-Péterúr, Szepetk, Szeretfalva, Szete, Szécsi-Sziget, Szkáros, Szoláth, Szolnok-Tisza-Kürt, Szomorfalva, Szováta, Szücs, Tavarna, Tényő, Tihany, Tisza-Bura, Tisza-Szalka, Tolna-Hidegkút, Tolna-Kőny, Tolna-Szántó, Tormafalu, Tót-Szent-Márton, Tót-Szerdahely, Trencsén-Tepla, Turnischa, Tyerhova, Ugyics, Ulics, Üszög, Vas-Bozsok, Vas-Surány, Vas-Szent-Király, Vág-Királyfa, Várdomb, Vármező, Város-Hodász, Veszprém-Nagy-Szőllős, Veszprém-Nyárad, Viszák, Vitnyéd pu., Vizkelet, Zala-Csány, Zala-Haláp, Zalavár, Zágon, Zákány, Zázriva, Zemplén-Agárd, Zemplén-Harkány, Zlieho, Zólyom-Radvány.

Megnyílt távírdahivatalok: Alsó-Domború, Aszód, Árva-Váralja, Bábolna, Bátorkesz, Bocskó-Rahó, Budapest VIII. kerület Üllői út, Budapest V. kerület Sas utca, Budapest

VI. kerület Hajós utca, Bükszád, Duna-Szekcső, Jász-Kisér, Jász-Ladány, Kéthely, Lublóváros, Merény, Modor, Novska, Párkány, Szent-Endre, Szepes-Szombat, Teke, Tisza-Füred, Tisza-Süly, Zala-Szent-Grót.

Megszűnt postahivatalok: Bogád, Pecze-Szent-Márton.

Megszűnt távírdahivatal: Egyház-Gelle.

Kitüntetések: *Margó Szilárd* nyugalmazott postaaltisztnek sokévi szolgálata elismeréséül koronás ezüst érdemkereszt adományozása (május 14.).

Kostelic Ádám nyugalmazott zágrábi távírdai hivataloszolganak sokévi hű szolgálatáért ezüst érdemkereszt adományozása (május 14.).

Busche-Ippenburg Alfonz orsovai postamester számára a porosz IV. osztályú Vörös Sas-rend elfogadásának és viselésének engedélyezése (június 24.).

Rau József Budapest-Ferencvárosi volt postamesternek sokévi hű szolgálatáért arany érdemkereszt adományozása (július 22.).

Szalay László budapesti távírdaigazgatónak a Ferencz József-rend lovagkeresztjének adományozása (július 22.).

Kolloschek Károly debreceni távírdaigazgatónak a Ferencz József-rend lovagkeresztjének adományozása (július 23.).

Pelikán Ede szegedi távírdai főtiszt és állomásfőnöknek Szeged város rekonstrukciójában szerzett érdemeiért Ferencz József-rend lovagkeresztjének adományozása (október 16.).

Szakirodalom:

Távolságmutato.

Rétay Sándor: *A postai közigazgatási és kezelési szabályok kézikönyve.*

Dr. Bochkor Károly: *Magyar államszámvitel.*

Magyarország postai, vasúti és gőzhajózási térképe. Postajáratok Iroda (3. kiadás).

1884

Január 1. A *Postai Rendeletek Tára* csak az igazgatóságok és postahivatalok számára érkezik, a tisztviselőknek küldött hivatalos példány megszűnik.

Január 1. Az osztrák–magyar Lloyd-társulat az értéknylvánítással ellátott hivatalos kocsipostai küldeményekért tengeri biztosítási díjat szed.

Január 17. Ezentúl a 153. sz. („Értesítvény”) nyomtatványt nemcsak a kézbesítendő ajánlott és pénzeslevelek, kocsipostai küldemények címzettjeinek értesítésére, hanem a közönséges és távirati postautalványok, valamint a postai megbízások címzettjeinek értesítésére is lehet használni.

Január 23. Nagyobb forgalmú, egyszerű viszonylatokban dolgozó postahivatalok *kincstárilag kezelt másodosztályú* postahivatalokká alakíthatók át.

Január 31. Fizetett válasszal ellátott levelezőlapok bevezetése a Brazíliaival való forgalomban.

- Február 19.** A távírdahivatalok gépeket, gépalkatrészeket, gépkiegészítő részeket tartalmazó küldeményei ezentúl portómentességet élveznek.
- Február 27.** Fizetett válasszal ellátott levelezőlapok behozatala a Bulgáriával és Nicaraguával való forgalomban.
- Március 10.** Fizetett válasszal ellátott levelezőlapok behozatala a Peruvál való forgalomban.
- Április 5.** Postahivatalok vezetői fölhatalmaztatnak arra, hogy a kezelés szabályszerűsége, a rend és fegyelem fenntartása érdekében – egyszeri írásbeli megintés után – pénzbírságot alkalmazzanak. Erről indoklást, a pénzbírságokról pedig pontos jegyzéket kell készíteni.
- Május 1.** A hírlapok mellett szétküldött mindenfajta melléklet, hirdetés díja az egységes 40 krajcáról 100–100 darabonként súly szerint lesz meghatározva.
- Május 24.** Fizetett válasszal ellátott levelezőlapok küldhetők Japánba.
- Május 26.** A postakocsik lámpáiba világításra a helyi járatoknál ezentúl gyertya helyett kőolajat kell használni.
- Május 31.** Megszűnik az a kötelezettség, hogy a 14 nap alatt a címzett által föl nem vett postautalványokat a feladási postahivatalnak vissza kell jelenteni. A határidő lejártá után 1 hónapig a hivatalok saját hatáskörükben kifizethetik az utalványt. Azon túl már csak a címzettnek a postaigazgatósághoz intézett, illetékbélyeges kérvényére.
- Június 6.** Fizetett válasszal ellátott levelezőlapok küldhetők Ecuadorba.
- Július 16.** Kocsipostai forgalom beszüntetése Sardiniával, Siciliával.
- Július 24.** Rendelet jelenik meg a II. rendű (országos) távírdavezetékek csoportosításáról és számozásáról – igazgatósági kerületenként (51–100 budapesti, 101–130 debreceni, 131–170 temesvári, 171–200 zágrábi), III. rendű (vidéki) vezetékek: 201–300 budapesti, 301–350 debreceni, 351–400 temesvári, 401–450 zágrábi.
- Szeptember 1.** A tengeren túlra szóló táviratok postadíja egységesen 50 kr.
- Szeptember 4.** Fizetett válasszal ellátott levelezőlapok behozatala az Egyiptommal való forgalomban.
- Szeptember 5.** Ezentúl értéknilvánítással ellátott levelek válthatók Törökországgal.
- Szeptember 15.** Osztrák–magyar postaforgalomban *portómentes postautalványok* kerülnek bevezetésre.
- Szeptember 19.** Rendelet jelenik meg a magánhasználatú távbeszélő vezetékeknek a szomszéd város nyilvános távbeszélő-hálózatával való összeköthetésének engedélyezésére.
- Október 1.** *Portómentes levelezőlapok* behozatala az osztrák–magyar postaforgalomba.
- November 1.** Az 1867-ben kiadott osztrák postai értékjegyek (bélyegek, díjjegysek) érvényüket veszítik és a forgalomból kikerülnek.
- November 10.** Engedélyezik a Budapest és Újpest területén *nyilvános távbeszélő-állomások* felállítását. 10 percet meg nem haladó beszélgetés 10 krajcár. Távirat-feladásra is igénybe vehető (plusz 20 krajcár) reggel 5 és este 10 óra között.
- November 25.** Gazdasági tudósításokra használt levelezőlapok hivatalos kiadása. Négy-szerte nagyobbak a levelezőlapnál, kétszeri összehajtás után ugyanolyan méretűek,

címdoldalukon violaszínű benyomott levéljegy. Ilyen lapot bárki föladhathat, de címzettje csak közgazdasági előadó, vagy gazdasági egyesület lehet.

December 18. Magánfelek által előállított levelezőlapok használatának engedélyezése az osztrák–magyar és németországi postaforgalomban.

Megnyílt postahivatalok: Abelova, Algyő, Almamellék, Almás-Kamarás, Alsó-Draskócz, Alsó-Hrabócz, Alsó-Korompa, Alsó-Kőröskény, Alsó-Laps, Alsó-Lieszkó, Alsó-Lipnicza, Alsó-Mislye, Alsó-Palojta, Alsó-Pél, Alsó-Polyánka, Alsó-Récsény, Alsó-Vadász, Alsó-Vály, Al-Torja, Andrievci pu., Apar, Arad-Mácsa, Arany-Idka, Ábrahám, Bagh Bagonya, Bajka, Bakonya, Bakony-Nána, Balaton-Berény, Bana, Bar, Baranya-Jenő, Baranya-Magyar-Egregy, Baranya-Szent-Iván, Baranya-Vaszar, Barbacs, Bars-Baracska, Bars-Bessenyő, Bars-Cseke, Bart, Batajnica, Bazsi, Bábolna-pusztá, Bágyon, Bánhida, Bánkút, Bárcza, Bárdfalva, Bátya, Beleg, Belezna, Benedekfalva, Besse, Bécz, Bielipotob, Bikács, Bikfalva, Bisztricsény, Bodola, Bodony, Bogyá, Bogyiszló, Boldog, Bolhó, Bolmány, Borjád, Boroczko, Borsod-Nádasd, Bótos, Bozsok, Budapest-Kelenföld pu., Budatelkek, Buják, Busócz, Bükszád, Chinorán, Császár, Császlócz, Csertész, Csetény, Csénye, Csicsmán, Csiffár, Csíkvánd, Csolnok, Csopak, Csornoholova, Csötörtökhegy, Csuzsa, Dad, Demét, Dencsháza, Diós-Jenő, Diszel, Divék-Újfalu, Dlhepole, Doboka, Döröcske, Draganic u. Petakih, Dubrava, Dubrincis, Duna-Almás, Duna-Radvány, Duránd, Esztelnek, Ete, Ér-Körös, Facskó, Fancsika, Farkasfalva pu., Fehérpatak, Fejérvár-Csburgó, Felpécz, Felső-Diós, Felső-Elefánt, Felső-Hangony, Felső-Kocskócz, Felső-Kőröskény, Felső-Tiszovnyik, Felső-Vadicsó, Felső-Zsolcza, Fok-Szabadi, Fony, Fridmann, Fűzitő, Garam-Kövesd, Garam-Lök, Garam-Szőllős, Garbócz-Bogdány, Gáboltó, Gálosfa, Gánóczfürdő, Geletnek, Geszti, Gidófalva, Gola, Golubinci, Gomirje pu., Goricsán, Gödre-Szent-Márton, Göncz-Ruszka, Görgeteg, Göröginye, Görögál, Grabovci, Gutor, Gutorföld, Gyenesdiás, Gyergyó-Békás, Györköny, Győr-Pázmánd, Győr-Révfa, Gyulavári, Hamvasd, Hedri, Hertkovce, Homokmégy, Homoród-Hévíz, Horvát-Nádalla, Hricsó, Hrinovya, Iharos, Imecsfalva, Inczéd, Istvánfalva, Jakabfalva, Jernye, Jobbágyi, Kabola-Polyána, Kapos-Mérő, Kapos-Szekcső, Karancs, Kassa-Ferenczváros, Katlócz, Kálmánca, Kántor-Jánosi, Kánya, Kászon-Altiz, Kátyon, Kecskéd, Kelemér, Kemenes-Hőgyész, Kemenes-Mihályfa, Kemenes-Szent-Péter, Kenyeri, Kercza, Kerellő-Szent-Pál, Kerka-Németfalva, Kiliti, Király-Lubella, Kisasszonyfa, Kis-Dorog, Kisfalud, Kis-Görbő, Kis-Komlós, Kis-Köcsk, Kis-Olaszi, Kobát-Demeterfalva, Kocs, Kollarovicz, Komárom-Szemere, Konossó, Kopcsán, Koronczó, Kosinj gornji, Kossut, Kovasincz, Kovil, Kőhid-Gyarmat, Kőkeszi, Könyök, Köpecz, Kőporuba, Környe, Kövecses, Krasznó pu., Kukujevci, Külső-Vath, Ladjarak, Lajosfalva, Lancsuk, Langviz, Léh, Licze, Liptó-Szent-András, Liptó-Tarnócz, Liptó-Teplicska, Ljetava-Lucska, Loretom, Lubina, Lukó, Lyuta, Madar, Magyar-Bél, Magyar-Fráta, Majur pu., Maluzsina, Maros-Vécs, Mária-Kéménd, Medgyes-Bodzás pu., Meszlen, Mező-Komárom, Mikóháza, Mohora, Moson-Feketeerdő, Moticsko, Mőzs, Mucsi, Nagy-Bakónak, Nagy-Bárkány, Nagy-Bélicz, Nagy-Bucsány, Nagy-Emőke, Nagy-Endréd, Nagy-Fajkürt, Nagy-Lót,

Nagy-Málas, Nagy-Nyárad, Nagy-Paka, Nagy-Palugya, Nagy-Szelezsény, Nátafalva, Nemci, Nemes-Apáti, Nemes-Oroszi, Néma, Német-Hidegkút, Német-Járfalu, Német-Keresztes, Német-Palkonya, Nézsa, Nógrád-Megyer, Nógrád-Szena, Nőtincs, Nyír-Bogát, Nyitra-Darázs, Nyitra-Egerszeg, Nyitra-Kolos, Nyitra-Szerdahely, Ocsova, Oroszlány, Ocsadnicza, Otok, Óbér, Ó-Lehota, Ötvös-Kónyi, Órállás, Papkeszi, Pálfa, Pánd, Pernek, Pertócsa, Pest-Héviz, Petres, Petris, Pilis-Szántó, Podlavicz, Podola, Pojána, Pojnik, Pozsony fiók ph., Pozsony-Eperjes, Pozsony-Nagy-Abony, Prakfalva, Predajna, Püspök-Hatvan, Rabcsa, Rakova, Rasztochnó, Rába-Füzes, Rába-Szent-Márton, Rác-Töttös, Ráró, Rendek, Rédics, Réty, Rosindol, Rödön, Ruszkin, Salomvár, Sárfő, Sár-Szent-Lőrincz, Sáros-Szent-István, Sáros-Szent-Kereszt, Sáros-Szent-Mihály, Sela, Selyeb, Sempte, Sepsi-Kőröspatak, Somogy-Acsa, Somogy-Aszaló, Somogy-Dráva-Szent-Márton, Somogy-Kiliti, Somogy-Szakácsi, Somogy-Szent-Benedek, Somogy-Túr, Somogy-Udvarhely, Sormás, Stepanó, Sumony, Surduk, Szabás, Szárszó, Szász-Csor, Szedres, Szeged körút, Szeged III. ker., Szegi-malom pu., Szelindek, Szendrő-Lád, Szent, Szent-Békállá, Szent-Dienes, Szent-Gál, Szent-Péterfa, Szepes-Mindszent, Szepes-Sümeg, Szinye-Újfalu, Szoblahó, Szokolya, Szomod, Sztraczena, Szurdok-Püspöki, Szügy, Tajova, Talián-Dörög, Tar, Tápió-Ságh, Táth, Telgárt, Telkibánya, Tengelicz, Teplicska, Terény, Tergenye, Ternye, Teszér, Tomest, Torbágy, Torda-Túr, Trencsén-Visnyó, Turó-Tridvori, Turóluka, Turony, Ubrezs, Uj-Bars, Ujhegy, Uj-Lehota, Uj-Malomsok, Uj-Pazua, Uj-Tátra-Füred, Ujtelep, Vajta, Vanyarcz, Vas-Farkasfalva, Vas-Kethely, Vas-Simonyi, Vazsecz pu., Vác-Szent-László, Vágh, Vámos-Ladány, Veliki-Radinci, Veperd, Versend, Veszprém-Oszlop, Vinna-Banka, Viszló, Viszoka-Makó, Vokány, Vönöczk, Vörös-Berény, Vörs, Vrbanja, Zala-Gogánfa, Zala-Koppány, Zala-Szabar, Zamárdi, Zákopcse, Závod, Zebegény, Zimony pu., Zólyom-Balog, Zólyom-Miklósfalva, Zuberecz, Zubrohlava, Zselicz-Kisfalud.

Megnyílt távírdahivatalok: Arad-Szent-Márton, Baróth, Batonya, Beél, Boicza, Borosjenő, Borossebes, Brád, Budapest-Angyalföld, Budapest VII., Diófa u., Budapest-Központi személy-pályaudvar, Budapest-Soroksári u., Buttyin, Csege, Egyek, Élesd, Halas, Kakova, Kis-Szeben, Kölesd, Körösbánya, Kudricz, Margita, Marillavölgy (fürdő VI. 1.–IX. 15.), Mácsa, Mezőhegyes, Moslavina, Nagy-Halmágy, Nagy-Zerind, Okucane, Pankota, Parnó, Pécska, Pinczehely, Podolin, Polgár, Pozsony-marhavásár, Sárbogárd, Simánd, Simontornya, Szemlak, Székelyhid, Szomolány, Tenke, Topolya, Uj-Arad, Uj-Szőny, Váradia, Világos, Vinga.

Megszűnt postahivatal: Gerlaho, Marosvásárhely pu.

Megszűnt távírdahivatal: Jezerane.

Kitüntetések: *Baudler Vilmos* kir. tanácsos, soproni postaigazgatónak a III. osztályú vaskoronarend, *Lipcsei Ottó* gödöllői postamesternek arany érdemkereszt, *Werner János* nyug. postaaltisztnak ezüst érdemkereszt adományozása (május).

Schopf Kálmán temesvári postafelügyelő számára a IV. osztályú Szerb Takova-rend elfogadásának és viselésének engedélyezése (augusztus 15.).

Genger Ede temesvári távírda főtisztnek koronás arany érdemkereszt adományozása.

Scherz Adolf temesvári távírdaigazgató, *Ostermann József* m. kir. távírda főtiszt részére a IV. osztályú Szerb Takova-rend elfogadásának és viselésének engedélyezése.

Szakirodalom:

Ifj. Kiss József m. kir. távírdatiszt: *A villamos távírás kézikönyve.*

Böszörményi Kálmán m. kir. postatiszt: *Postakezelési kézikönyv.*

Deák Imre m. kir. postatiszt: *Segédkönyv.*

Rétay Sándor m. kir. postafelügyelő: *A postai közigazgatási és kezelési szabályok kézikönyve.*

Böszörményi Kálmán – Pál Imre: *Postai irálytan és mintatár, és Havi számadási könyv.*

Magyarországi vasutak menetrendje és a Magyarországi postajáratok c. segédkönyvek, Postajáratok Iroda.

Távolságmutató.

1885

Január 1. Rendelet a magánhasználatú távbeszélő-összeköttetések engedélyesei által fizetendő évi díj leszállításáról: az első megkezdett km vonalhossz után 10 forint, minden további egész vagy megkezdett km vonalhossz után 1 forint.

Március 19. Fizetett válasszal ellátott levelezőlapok bevezetése a Japánnal való forgalomban.

Március 28. A budapesti országos kiállítás területén és tartamára távbeszélő-állomásokat szerelnek föl, melyek átalánydíjjal lesznek elszámolva (magánosoknak 150, hivataloknak, intézményeknek 120 forint).

Április 17. A M. Kir. Belügyminisztérium 1885. február 5-én kelt rendeletével helybenhagyta a *Magyar Postaszemélyzet Segélyező és Nyugdíj Egyesületének* alapszabályait.

Május 11. Megjelenik az 1885. évi IX. törvénycikk a m. kir. *Postatakarékpénztárról.*

Május 13. Megjelenik az 1885. évi XI. törvénycikk az állami tisztviselők, altisztek és szolgák nyugdíjazásáról.

Május 18. A csomagok maximális súlyának 5 kg-ra való fölemelése a helyi forgalomban.

Július 1. A királyi stabil postahivatalok szolgálata vasárnapokon a hétköznapinak legfeljebb a felét teheti ki úgy, hogy a személyzet felváltva részesülhessen a *vasárnapi munkaszünetben.*

Július 15. Felragasztott közleménnyel ellátott levelezőlapok a forgalomból ki vannak zárva.

Július 30. A budapesti állami-, vasúti- és magántávírda állomások közelebbi megjelölésére rövidített jelzők kerülnek használatba.

Augusztus 1. Budapest egy részében a kocsipostai csomagokat *házhöz kézbesítik.*

Szeptember 22. Postautalványok, utánvételek és megbízások maximális összegének 200-ról 300 forintra való fölemelése.

Szeptember 23. Pénzes levelek csak 300 forintot meghaladó értékkel adhatók fel.

Október 1. Távirati pénzzutalványok maximális összege 200-ról 300 forintra emelkedik a nem kincstári hivataloknál.

Október 1. A postai megbízások beváltási határideje 14 napról belforgalomban 2 napra, Németországgal való forgalomban 7 napra csökken.

Október 23. Az összes kincstári postahivatal megbízása nemzetközi postautalványok átszámításával és irányításával.

November 17. Postautalvány-forgalom megszüntetése Bulgáriával.

December 24. Postautalvány-forgalom bevezetése Norvégiával.

Megnyílt postahivatalok: Abauj-Csány, Abauj-Komlos, Abauj-Széplak, Ajton, Akna-Szlatina, Al-Bár, Al-Debrő, Alpár, Alsó-Bodony, Alsó-Karaszó, Alsó-Maros-Váradja, Alsó-Nyárasd, Alsó-Rakoncza, Alsó-Szalók, Alsó-Szolcsva, Alsó-Szölnök, Alsó-Vidóvecz, Anarcs, Apa, Apa-Nagyfalu, Ágostonfalva pu., Ároktő, Baranya-Kassa, Barátos, Barkaszó, Bars-Rudnó, Batarcs, Batiszfalu, Batisz-Vasvári, Bácskafalu, Bednja, Bereg-Bene, Birskis, Bobró, Boczonád, Bodafalu (gyalogküldönc), Bodrog-Szerdahely, Bogdán-Luhi, Bogdása, Boldva, Bolkács, Borsod-Csaba, Bögöte, Bögöz, Bökény, Börönd, Brogyán, Budapest-Angyalföld pu., Budatin, Búcs, Chizsne, Csatta, Csábrák-Varbók, Csánk, Csáva, Csehi-Mindszent, Cserne, Csernova, Csécs, Csik-Szent-Király, Csik-Szent-Simon, Csikszereda, Csik-Várdotfalva, Csiliz-Radvány, Csiracs, Csöngye, Czinderi-Bogád, Cziróka-Hosszúmező, Csukár-Paka, Darnó, Dálnok, Decs, Dekanovecz, Desze, Dezsér, Divény, Dőr, Ecséd, Egres, Erdő-Horváti, Erk, Erneszt-háza, Fejérvár-Boglár, Feketehegy (fürdő), Fekete-Patak, Fel-Német, Felső-Dobsza, Felső-Gagy, Felső-Méra, Felső-Rajk, Felső-Szálláspatak, Felső-Zubricza, Fiume-Mlaka, Fő-Rév, Für, Füzesvár, Gány, Gelej, Gömör-Hrussó, Gyapju, Gyergyó-Szent-Miklós, Győr állami pu., Győr-Asszonyfa, Heréd, Herény, Hernád-Kéres; Heves-Csehi, Hidvég-Ardó, Hlinik, Hodosán, Hollóháza, Holló-Lomnicz, Homok-Szent-György, Hont-Bagonya, Hont-Hrussó, Hont-Nádas, Horka pu., Hortobágyfalva, Horvát-Kimle, Illésháza, Ilonca, Ipoly-Szakállos, Isztimér, Ivánca, Janó-Lehota, Jarrebina, Kajászó-Szent-Péter, Kalnik, Kám, Keresztényfalva, Kézdi-Szent-Lélek, Királyfa, Királyfalva, Kis-Esküllő, Kis-Köre, Kis-Ladna, Kis-Lévárd, Kis-Sármás, Klimpa, Kokasd, Kolozs-Monostor, Kosd, Koskócz, Kotterbach, Kubach, Kuzmin, Kükemező, Kvacsán, Ladormér, Lakfalva, Landok, Lándor, Lázi, Ljetava, Lozsád, Lövete, Lucsatin pu., Luzsna, Macsola, Magyar-Forró, Makád, Maros-Szent-Benedek, Martos, Mármaros-Sófalva, Mecsér, Mihálydi, Mura-Szent-Márton, Nagy-Bény, Nagy-Bozsza, Nagy-Csalomja, Nagy-Falu, Nagy-Falva, Nagy-Gyimót, Nagy-Kapus, Nagy-Kemencze, Nagy-Lohó, Nagy-Modró, Nagy-Muzsaly, Nagy-Nyujtód, Nagy-Nyulas, Nagy-Rákócz, Nagy-Rhéde, Nagy-Szlatina, Nagy-Szokoly, Nagy-Sztricze, Nagy-Szuha, Nagyvárad-Püspökfürdő, Nárai, Nedecz, Novoty, Nógrád-Kálló, Nyitra-Pár utca, Olasz, Olasztelek, Ondód, Osik, Oszró, Ozsdola, Ó-Bars, Ó-Fehértó, Ó-Kécske, Ölyvös, Ócsény, Patta, Pákoz, Pálháza, Pátka, Perény, Pitvaros, Ponyászka, Porosko, Pozsony III. kerület, Pozsony-Ivánka, Pölöske, Prasicz, Pribilina, Puczák,

Pusztá-Homok pu., Püspök-Bogád, Rába-Pordány, Réten, Rokusz, Roszina, Rónaszék, Rónya, Ruzsaticza, Sajó-Gömör, Sarud, Sáros-Bogdány, Sikarló, Simony, Sirok, Somogy-Som, Suránka, Szaár, Szacsal, Szada, Szamos, Szatmár-Udvari, Szász-Budak, Szász-Szent-György, Szend, Szepes-Görgő, Szepes-Hanusfalva, Szepes-Körtvélyes, Szepes-Teplicz, Szerb-Pozsezsena, Szépmező, Szinérszeg, Szkalite, Szkiczó, Szmrecsán, Szoboticza, Szomolnok-Hutta, Sztarcsova, Sztaskó, Sztrázsa, Sztrecsnó, Szuhány, Tabajd, Takácsi, Takta-Szada, Tardos, Tarna-Bod, Tavarnok, Tárkány, Tisza-Földvár pu., Tisza-Tarján, Tisza-Verseny, Tolna-Agárd, Tolna-Kömlőd, Topa-Szent-Király, Toporc, Tót-Aradác, Tót-Bánhegyes, Tőkés-Ujfalu, Turcz, Turócz-Szklenó, Túr-Terebes, Uglya, Uj-Besztercze, Uzdi-Szent-Péter, Varasd-Béla, Vavrisó, Vazsecz, Vár-Palánka, Vencsellő, Veresmart, Veszprém-Vámos, Vichnye (fürdő VI. 1.–IX. 15.), Vidombák, Villa-Ludrova, Vikartócz, Virágvölgy (fürdő VI. 1.–IX. 30.) Visznek, Volóc, Vucskómező, Zavar, Zedencina, Zemplén-Csanáros, Zsidve, Zsitva-Gyarmat.

Megnyílt távírdahivatalok: Alsóverecze, Babócsa, Baranyasellye, Baranya-Szent-Lőrincz, Bars-Szent-Benedek, Bács, Belisce, Berzova, Borgo-Prund, Bosnjaki, Brinj, Budapest V. ker. Akadémia u. Közmunka és Közl. Min. épülete, Czinfalva, Dárda, Enying, Écska, Fajsz, Felső-Szvidnik, Gödöllő, Gurahoncz, Hédervár, Jászapáti, Kovászna, Lengyeltóti, Maros-Újvár, Mándok, Mezőkovácsháza, Nagy-Ilonda, Nagysink, Öreglak, Piski, Piszke, Pohorella, Ponyászka, Süttő, Sveti-Juraj, Szántód, Szentágota, Szöllősgyörök, Tab, Tura, Új-Moldova, Új-Szent-Anna, Városhidvég, Vrbanje, Zay-Ugrócz, Zircz.

Megszűnt postahivatalok: Kupincze, Nagy-Paka (Csukár-Pakára áthelyezve).

Megszűnt távírdahivatal: Bars-Szent-Benedek.

Kitüntetés: *Jankó Pál* nyugalmazott távírdakezelőnek sokévi szolgálata elismerésül az ezüst érdemkereszt adományozása (október 19.).

Szakirodalom:

Az Osztrák–Magyar Monarchia Posta- és Vasúttérképe 17 lapban, Osztrák cs. kir. Keresk. Min. Postajáratl Iroda.

A magyar korona országainak Postai Helységnevtára, Összeállította a minisztérium Postajáratl Irodája.

Magyarország postai-, vasúti- és gőzhajózásl térképe, Összeállította a minisztérium Postajáratl Irodája.

1886

Január 15. *Postautalványok* válthatók az Egyiptommal való forgalomban.

Február 1. *Postautalványok* válthatók – a Nagy-Britanniai igazgatás közvetítésével – Japánnal, Cyprussal, Maltával, Gibraltárral, Kelet-Indiával, Ceylonnal, Honkonggal, Dél- és Nyugat Afrika angol gyarmataival.

Április 1. A belföldi, valamint bizonyos külföldi országok viszonylatában a közönséges

és ajánlott küldeményekről a feladó utólagosan írásban rendelkezhet, ha a kézbesítés még nem történt meg. Kérheti a cím megváltoztatását is és ennek megfelelő kézbesítését.

Az *utánvétel* maximális összegének 200 forintra emelése a Svájjal, Németországgal és rajtuk keresztül menő forgalomban.

Április 1. Változások a *postautalvány-forgalomban*: írásbeli közlemény írható a szelvényre, kérhető a sürgősség és a megérkezésről való távirati visszajelentés. *Postautalványok* küldhetők Dániába (400 márkáig), Japánba (500 frankig).

Április 1. Változások a *Leveleposta-tarifában* – a lisszaboni postakongresszus határozatai alapján: 1. A feladó a *levelezőlap* címlapjára saját nevét és címadatait is feltüntetheti; 2. Magánipar által előállított levelezőlapok is feladhatók, ha a szabványnak megfelelnek s magyar vagy horvát nyelven a *Levelező-lap* felirat szerepel; 3. Kellően bérmentesített válaszlap bármely országba küldhető; 4. *Nyomtatványok* keretszalag alatt kedvezményes díjazással feladhatók; 5. *Árumintákra* az áron kívül a mértékre és mennyiségre vonatkozó adatok is fölírhatók.

Április 1. A *kocsiposta-küldemények* megengedett legnagyobb súlya – kincstári hivatalok helyi forgalmában 50 kg, nem kincstáriak esetében 30 kg.

Április 1. Változások a *Kocsiposta-tarifában*: meghatározott országokba 3 kg-ról 5 kg-ra emelik a súlyhatárt, egyes országokba a *terjedelmes* kikötést is elfogadják. Bármely országba térítvevényvel is feladhatók.

Április 1. *Utánvételes értéknylvánítással ellátott kocsipostai küldemények* feladhatók Belgiumba, Dániába, Egyiptomba, Luxemburgba, Német-Alföldre, Norvégiába és Olaszországba.

Április 1. *Postautalványok* küldhetők – 200 forint illetve 500 frank összegig – Portugáliába, Madeirára és az Azori szigetekre.

Április 1. *Expressz levelek* küldhetők Argentínába, Belgiumba, Dániába, Helgolandra, Hawaiiira, Japánba, Luxemburgba, Montenegróba, Német-Alföldre, Németországba, Ruméniába, Siamba, Svájcba, Svédországba és Szerbiába.

Április 1. Módosítják a magyar kir. távírdaintézet szervezési alapszabályait.

Április 1. Azok a postahivatalok, ahol távírdahivatal is van, felhatalmaztatnak 200 Ft összegű külföldi postautalványok felvételére és kifizetésére.

Április 1. Életbe lépnek a lisszaboni kongresszuson megkötött *Pótegyezményben* megfogalmazott szabályok: az értéknylvánítással ellátott levelek közvetítésével kapcsolatban és a postautalványok váltása tárgyában.

Április 2. Mind a belföldi, mind a külföldi forgalomban a feladó valamely közönséges vagy ajánlott küldemény fölött a felvevő postahivatal útján táviratilag is rendelkezhet.

Április 28. Az 1886. évi XII. tc. szentesítése – a lisszaboni postakongresszuson elfogadott *Pótszerződés* becikkelyezése. A Pótszerződés április 1-én lépett életbe.

Április 28. Az 1886. évi XIII. tc. szentesítése a postai megbízások teljesítéséről a nemzetközi postaforgalomban. (Az 1886. április 30-án a lisszaboni kongresszuson kicserélt egyezmény becikkelyezése.)

Május 1. *Postai megbízások* közvetítése ezentúl belföldön és Németországon kívül kiterjed Belgiumra, Egyiptomra, Franciaországra, Luxemburgra, Olaszországra, Ruméniára és Svájcra.

Május 15. Új alakú *Tértivevény-nyomtatványok* megjelentetése: sárga az ajánlott levelekre és érték nélküli kocsipostai küldeményekre; szürke a pénzes levelekre és értéknyilvánításos kocsipostai küldeményekre való.

Június 4. Chilébe és Salvadorba *expressz levélpostai küldemények* vehetők fel.

Július 1. Életbe lépnek azok a *Távírda Különeyezmények*, melyeket Ausztria–Magyarország kötött Oroszország, Németország, Svájc, Románia, Montenegro, Szerbia, illetve Olaszország távírdaigazgatásaival 1885. szeptember 5. és 17. között, december 24-én, 1886. május 3-án, valamint július 15-én és 20-án.

Július 1. Különeyezmény alapján *értéknyilvánításos csomagforgalom* indul meg Nagy-Britanniával és Írországgal.

Július 1. Új nemzetközi *távírda-tarifa* lép életbe: a *távirati utalványok* alapdíja 30 krajcár.

Július 29. Ezentúl Japánba is felvehető *távirati utalvány* 200 forint és 500 frank összegig.

Október 6. „Megengedtetik” a postalegényeknek, hogy a jövőben mindennapos viseletre a pörge-kalap helyett borsapkát viseljenek.

Október 12. *Zárt levelezőlapokba* szabad papírlapokat elhelyezni, ha együttes súlyuk továbbra sem haladja meg az egyszerű levél súlyát.

November 26. Pozsony városban engedélyezik nyilvános távbeszélő-állomások felállítását.

Megnyílt postahivatalok: Abauj-Tihany, Adács, Agtelek, Alsó-Balázsfalva, Alsó-Elefánt, Alsó-Esztergály, Alsó-Répás, Alsó-Szlovinka, Alsó-Tátra-Füred, Arányos, Arló, Asszonyvásár, Árapatak, Bajtaji-Veliki, Bars-Kovácsi, Bábaszék, Bedegh, Belisce, Berzéte, Besztercze-Monor, Betlenfalu, Bikszád, Blatnicza, Blinskikut pu., Boboth, Bohunicz, Bosut, Bököny, Breza, Bruck-Újfalu, Bucsu, Budapest I. Krisztinaváros, Budapest IV. hazai takarékpénztár, Budapest-Zugliget, Bukovina, Cabuna, Camerál-Moravice pu., Chlebnice, Csácsó, Csicsó-Györgyfalva, Csik-Szent-György, Csimhova, Csorba, Czikó, Czikolla sziget, Czinkota, Dalbosecz, Dejtár, Derestye-Hétfalu, Dolmány, Domony, Dovalló, Dreznica, Duna-Újfalu, Ecseg, Eger-Szalók, Ekel, Elecske, Erdődka, Erdut pu., Értény, Farkastelke, Fejérvár-Zámoly, Felső-Botfalu, Felső-Csertés, Felső-Győröd, Felső-Olcsvár, Felső-Szúcs, Fenyő-Kosztolány, Félserfalu, Forgácsfalva, Franyova, Frigyesfalva, Frivald, Fugyi-Vásárhely, Gajdel, Garam-Kelecsény, Gebe, Gerend, Gertenyes, Gibárt, Gjulaves, Gömör-Simonyi, Guraszáda, Gyula-Jovánca, Hercegovac, Hernád-Németi, Hernád-Vécse, Hertnek, Hetvehely, Hluboka, Homoki-Terence, Homorúd-fürdő, Hont-Visk, Horbok-Csebinye, Höltövény, Hradist, Hrustin, Ipoly-Balog, Jakubján, Jánok, Jász-Szent-László, Kamjonka, Kaptol, Kassa-Fő utca, Kassza, Katalinfalva, Kengyel pu., Kézdi-Mártonfalva, Királyfia-Karcsa, Kis-Kereskény, Kis-Rozvány, Klanac, Klenovica, Kokava, Komárom-Csép, Komlós-Keresz-

tes, Koncanica, Kosarócz, Kovarcz, Kölnik, Krapje, Ksinna, Kucsuláta, Laáz, Lak, Lechnicz, Ledény, Legyes-Bénye, Lipót, Lökösháza pu., Madocsa, Madunicz, Magyar-Lapád, Magyarós, Maros-Bogát, Maros-Szlatina, Málnapataka, Mánya, Megyercs, Mező-Kapus, Mező-Méhes, Mező-Szent-György, Mező-Tárkány, Moderdorf, Modor-Királyfa, Mojtin, Moraván, Mucsony, Mutne, Nagy-Bacson, Nagy-Bégány, Nagy-Borsa, Nagy-Csausta, Nagy-Divina, Nagy-Kázmér, Nagy-Kövesd, Nagy-Pelleske, Nagy-Pritzsd, Nagy-Sáp, Nak, Négyes, Némedi, Neszlusa, Nizsna, Nyir-Csahoj, Nyír-Lugos, Nyír-Megyes, Ochodnicza, Orljavica, Oroszhegy, Pekelnik, Pelejte, Pelvás, Persány, Pécs-Porcelán, Péteri, Pobedim, Podluzsán, Pokupsó, Portelek, Pozsony-Almás, Pozsony-Csákány, Pozs-Vezekény, Pthrügy, Puszta-Kovácsi, Puszta-Somorja, Puszta-Szent-Király, Puszta-Tenyő pu., Rákóczy, Rédova, Richwald, Romosz, Rudolfsnad, Saár, Sámsonháza, Semse, Stiavnicka, Sveta Jana, Szapáryfalva, Szaplonca, Szathmár-Cseke, Szatmár-Hodász, Száldobos, Szászberek pu., Szász-Máté, Szebelléb, Szeged-Alsótanya, Szent-Mihályur, Szilád, Szilicze, Szilincs, Szolgaegyháza, Szolnok pu., Szombathely pu., Szomolánka, Sztankován, Sztranzske, Szuha-Kálló, Szurduk, Szvrascinovecz, Talaborfalu, Tard, Tarna-Szent-Miklós, Tács, Tátraháza (fürdő), Tázlár, Tengőd, Tereske, Tisza-Nagy-Rév, Tisza-Püspöki, Tisza-Sas, Tisza-Ugh, Tolna-Váralja, Tót-Soók, Tótvárad pu., Török-Szákos, Trencsén-Vöröskő, Trpinja, Tuzsina, Udvarhely-Szent-Király, Ung-Váralja, Upor, Új-Gyalla, Üregh, Ürményháza, Üröm, Vág-Podhragy, Vág-Szerdahely, Várfalva, Velsicz, Vereb, Verőcze-Pivnica, Veszzele, Vidrány, Vilicsele, Villy, Visonta-Halmaj, Vradist, Vriczkó, Vulka-Pordány, Zág-ráb felsőváros, Záhony, Zemplén-Boly, Zólyom-Bucs, Zsakarócz, Zsalobina, Zsebfalu, Zsemlye, Zsitva-Födemes.

Megnyílt posta- és távírdahivatal: Husiaty.

Megnyílt távírdahivatalok: Ádánd, Bazin, Bozovics, Budapest Központi pályaudvar, Csorbafürdő, Dévaványa, Dombegyháza, Erdevik, Félszerfalu cukorgyár, Filipova, Fiume-gyár, Galánta, Győr-Szentmárton, Hajdú-Szoboszló, Ikervár, Kálóz, Kamenica, Kisselmecz, Krassova, Letenye, Mád, Monor, Nagydisznód, Nagykáta, Nagymarton, Nagyszám, Ozokerit, Ozora, Óradna, Pregrada, Rajeczfürdő, Sajtorskál, Szalónak, Szelisnye, Szilágycseh, Szirák, Tamási, Tét, Túrkeve, Újegyháza, Várpalota, Velika-Gorica, Zsibo.

Megszűnt postahivatalok: Gartha pu., Gurány, Ipoly-Keszi, Katinci, Nagy-Bárkány, O-Perint, Rasztocsnó, Sáromberke.

Kitüntetések: *Sokop Márton* II. osztályú hivatali főnöknek nyugalmaztatása alkalmából koronás arany érdemkereszt adományozása (február 24.).

Gervay Mihály miniszteri tanácsos, országos fő-postaigazgató számára a portugál Krisztusrend nagy keresztjének elfogadásának és viselésének engedélyezése (december 30.).

Szakirodalom:

Távolságmutató

- Január 1.** Új, vízjeles, díjjeles boríték jelenik meg világosszürke papíron, tojásdad alakú, piros 5 krajcáros bélyegbenyomással.
- Február 5.** *Postautalvány*-forgalom megindulása Argentínával.
- Február 8.** *Értéknyilvánításos* csomagforgalom megindulása Malta szigetével.
- Február 10.** *Távírat* *postautalványok* válthatók Bulgáriával.
- Április 1.** *Távbeszélő előfizetési díj* – állami, megyei és városi hivatalok számára – 7 forint 50 krajcár.
- Május 22.** *Értéknyilvánításos* csomagforgalom megindulása Portugáliával.
- Május 29.** Térítvény ellenében másodlati utalvány és utánvételi lap kiállítását lehet kérni.
- Június 9.** A kocsiposta-forgalom megnyitása Portugáliával Franciaországon át.
- Június 14.** Az új szervezeti és fizetési rendszer alapján az alábbi posta- és távírdaigazgatásokat nevezik ki: *Follért Ferenc* zágrábi, *Petheő János* temesvári, *Jekelfalussy Sándor* soproni, *Bene Róbert* nagyszebeni, *Raschka János* budapesti, *Sztankovits Géza* kassai, *Vezzerle Gyula* pozsonyi, *Sztupka Antal* nagyvárad, *Opris Péter* pécsi posta és távírdaigazgatóságához.
- Június 16.** Rendelet jelenik meg a nyilvános távbeszélő-hálózatok felállításának és üzemeltetésének engedélyezésére vonatkozó alapfeltételek (az 1881. évi 36069. sz. rendelet V. és XV. cikkelyének) módosításáról.
- Június 18.** Hírlapok díjmentes kézbesítése kincstári postahivatalok székhelyén.
- Június 30.** Utasítás jelenik meg a m. kir. posta- és távírdaigazgatóságok hatáskörére (Budapest, Pozsony, Sopron, Kassa, Pécs, Nagyvárad, Temesvár, Nagyszeben, Zágráb).
- Július 13.** *Értéknyilvánításos* csomagforgalom megindulása Argentínával.
- Július 23.** Egyesítik a postai és távírdai központi számviteli pénztári és gazdasági szolgálatot.
- Augusztus 16.** Ezentúl a polgári és a katonai hatóságok, hivatalok által postára adott pénzes levelekről és kocsipostai küldeményekről feladási vevény állítandó ki.
- Szeptember 1.** A posta és távírda személyzetét egységes szervezeti és fizetési rendszerbe egyesítik.
- Szeptember 20.** Megtiltják a rokonsági vagy sógorsági viszonyban állók egy hivatalnál való alkalmazását.
- Október 18.** A budapesti m. kir. állami telefonhálózat előfizetési díjainak leszállítása.
- Október 31.** A megbízott távírda magánkezelők ezentúl *távírdakiadóknak* nevezendők és a postakiadókra nézve elrendelt módon tartandók nyilván.
- November 3.** Az értéknyilvánítással el nem látott hivatalos kocsipostai küldeményeket postafeladási könyvekkel vesznek fel.
- November 7.** *Postautalvány*-forgalom megindulása Argentínával.
- November 8.** A *postai megbízásoknál* elrendelik az el nem intézhetés okának feljegyzését.

November 19. A gyalogküldőnccel szállítandó kocsipostai portóköteles csomagok új súlyhatára 5 kg, a portómenteseké 10 kg.

Megnyílt postahivatalok: Albertfalva, Alsó-Bereczki, Alsó-Dabas, Alsó-Fernezely, Alsó-Ilosva, Bakony-Sárkány, Barabás, Baracs, Bács-Ujfalu, Bedekovcina pu., Belényes-Ujlak, Békás-Megyer, Békés-Csaba-Jamina, Brusane, Budapest-Rákos X. kerület, Budapest-Svábhegy (ideigl. V. 16.–X. 15.), Csávoj, Csobánka, Csomaköz, Czerove, Demsus, Diós-Berény, Drág-Cséke pu., Egerhát, Esztény, Felső-Lehota, Felső-Lipnicza, Garam-Kis-Salló, Gergelylaka, Gyöngyös-Tarján, Hugyag, Ipoly-Pásztó, Jaksic, Jádvolgy pu., Jánosföld, Jász-Szent-András, Kaczkó, Kalje, Kardó, Kéty, Koncina pu., Kökönyösd, Krivány, Krivány pu., Lak-Szakállós, Lődös, Lukac pu., Mikusócz, Mindszent, Nagy-Ekemező, Nyitra-Sztrázsa, Pazdics, Pálfalva, Pinka-Miske, Precsin, Puszta-Túr-Pásztó pu., Rabcsicze, Reck, Remecz, Rékás, Román-Szent-Mihály, Sajó-Kaza, Sándor, Scsavnyik, Spisic-Bukovina, Susek, Szalonna, Szász-Pelsőcz, Szelenvény, Szent-István, Szent-Iván, Sziget-Szent-Márton, Sziget-Újfalu, Szinó-Bánya, Szirma-Bessenyő, Szliács-fürdő (ideigl. V. 15.–IX. 30.), Tasádfő, Toronya, Tót-Györk, Trencsén-Zboró, Vajdácska, Vámos, Vehécz, Veliko Trgoviste pu., Vilmány, Zalaba, Zemplén-Sztára, Zemplén-Turány, Zetelaka, Zsadány.

Megnyílt távírdahivatalok: Csáki-Gorbó, Kápolnás, Korpona, Kutjevo, Léka, Magyarlapos, Mindszent, Nagyberezna, Perlak, Rácz-Álmás, Sajókaza, Szentelek, Szepes-Ófalu, Verespatak, Vinica.

Megnyílt posta- és távírdahivatalok: Csepreg, Sztopkó, Tótkomlós, Vasvár.

Megszűnt postahivatalok: Alsó-Draskócz, Alsó-Elefánt, Alsó-Palojta, Badin, Bogdanócz, Darászfalva, Divék-Ujfalu, Felső-Lipnicza, Lestinye, Loretom, Német-Palkonya, Obér, Ompitál, Pertócsa, Pozsony III. kerület, Sziget-Csép, Szent-Mihálytelke, Vásáros-Dombó.

Megszűnt távírdaállomás: Vadna.

Szakirodalom:

Kiss József m. kir. távírda-főtiszt: *A villamos távírás kézikönyve.*

1888

Január 1. Megszűnik s távírda mellékállomások viszonya a gyűjtőállomásokhoz és a mellékállomások *önálló posta- és távírdahivatalokká* alakulnak át.

Január 1. A távíratok továbbításáért és felvételéért *részilletékben* kizárólag csak a kincstári posta- és távírdahivataloknál alkalmazott személy részesül.

Január 1. Életbe lép a posta- és távírdai központi számviteli, pénztári és gazdasági szolgálat egységes kezelési rendszere.

Január 1. Felragasztott címirattal ellátott levelezőlapok elfogadhatók.

Január 25. A postával továbbított *távíratok* portómentesek és a postaszolgálati ügyekben feladott távíratok díjmentesek.

- Február 1.** *Postai megbízások* behozatala a Norvégiával való forgalomban.
- Február 19.** Az egyesített posta- és távírdafőnökök felelőssége mind a két szolgálati ág szakszerű ellátására kiterjed.
- Február 19.** Szabályozzák és módosítják a postamesteri álláshoz kötött minősültség a tisztai szerződés szövegét.
- Március 25.** Kocsipostai küldemények rovatolásának egyszerűsítése.
- Április 1.** Megszűntetik a telefon útján feladott táviratok kézbesi díját.
- Április 11.** Értéknyilvánításos csomagforgalom életbeléptetése Costa-Ricával és Columbiával.
- Április 14.** A mozgóposta-hivatalokat megbízzák kocsipostai átrovatolással.
- Május 1.** Új *levéljegyek*, nyitott és zárt levelezőlapok kiadása a keleti cs. és kir. postahivatalok számára. A levéljegy alsó szélén fekete nyomásban a török egyenérték (piaster vagy para) is föl van tüntetve.
- Május 1.** Új postai *díjszabás* lép életbe.
- Május 9.** A Budapest külterületén lévő nyaralókban a távbeszélő-állomások előfizetési díja az egész időnyre 90 forint.
- Június 1.** Kocsipostai küldeményeknek és táviratoknak frankojegyekkel való bérmentesítésének kezdete.
- Június 1.** Értéknyilvánításos csomagforgalom életbe léptetése a Romániával és Chilével való forgalomban.
- Június 7.** *Amerikai szákszárak* használatának bevezetése (kezelése, nyilvántartása) a mozgóposta-hivataloknál, 1000 forint értékig terjedő pénzeszsákok lezárására.
- Július 1.** Életbe lép az 1888. június 30-án aláírt *Egyezmény*, melyet a közmunka- és közlekedésügyi m. kir. miniszter és az osztrák cs. kir. kereskedelmi miniszter kötött a magyar korona országai és a birodalmi tanácsban képviselt királyságok és országok között a *posta- és távírdaiügynek a vám- és kereskedelmi szövetség alapján való rendezése* tárgyában.
- Július 1.** *Zárt táviratlapok* rendszeresítése főleg olyan helyekre, hol csak postahivatal van.
- Július 1.** Értéknyilvánításos csomagforgalom életbe léptetése a Salvadorral való forgalomban.
- Július 12.** Kézipénztárak pénzkészletének felemelése 100-ról 150, nagyobb forgalmú hivataloknál 250 forintra.
- Augusztus 1.** Mind a kincstári, mind a postamesteri hivatalok székhelyükön nemcsak a táviratokat, hanem a levélpostai küldeményeket is *ingyen kézbesítik*.
- Augusztus 1.** A postautalványok, postai megbízások és postautánvételek maximális összege 300-ról 500 forintra emelkedik. Az ún. „nagy” postautalványok megszűnnek.
- Augusztus 3.** *Postaegyezmény* a Lloyd Hajózási Társaság és a közmunka- és közlekedésügyi m. kir. miniszter, valamint az osztrák cs. kir. kereskedelemügyi miniszter között.
- Augusztus 14.** Az 1888. évi XXXI. törvénycikk közzététele a távírda, a távbeszélő és egyéb villamos berendezések államosításáról.

Szeptember 20. Egyesített rovatlapok használatának kiterjesztése a nem kincstári hivatalok és a mozgóposta-hivatalok közti forgalomban.

Október 3. *Hirdetményes levelezőlapok* forgalomba hozatala.

November 15. Az 1888. évi X., XI., XII. (a tenger alatti kábelek védelmében született) törvénycikkek, 1884-ben kötött *Nemzetközi Egyezmény* és az azt kiegészítő *Nyilatkozat* becikkelyezése.

November 19. A szállítási külön járulékok (*pót- vagy előfogati díj, istállósegély, postalegény jutaléka, ostor-kenőcspénz*) megszüntetése.

December 1. A távírdai és távbeszélő statisztikákra vonatkozó új rendelet életbe lépése.

December 13. Gyűjtőműveknek *hírlapjegyekkel* való bérmentesítése.

Megnyílt postahivatalok: Alsó-Várad, Balla (Szilágy), Balla pu. (Heves); Barlangliget, Berczel, Bökény, Diósgyőr gyártelep, Dipse, Dobsina jégbarlang, Kassa sátoztábor (csak hadgyakorlatok idején), Kocsord, Komletinci, Lality, Marinci Novoszelló, Pojána-Mörül, Prigor, Raic pu., Szakál, Zabok.

Megnyílt távírdahivatalok: Bánlak, Heves, Kassa I. Főutca, Kápolna (Heves), Kenderes, Klanjec, Kunhegyes, Ludbrég, Mezőcsát, Monok, Nagyvárad-Katonaváros, Nagyvárad-Olaszi, Német-Csanád, Rétság, Rudna, Szerdahely, Tavarna, Uzsok, Varasd-Toplice.

Megszűnt postahivatalok: Abda, Alsó-Balázsfalva, Alsó-Karaszló, Alsó-Mesteri, Alsó-Vály, Ács-Teszér, Bagh, Bagonya, Baranya-Kassa, Barátos, Barbacs, Bazsi, Bádofa, Bársonyos, Belezna, Bécz, Bodony, Bökény, Börönd, Budamér, Budapest Erzsébetváros Diófa u., Csapod, Csepel, Csénye, Durand, Ebed, Ekel, Ezeres, Fancsika, Farkaslaka, Gálosfa, Gány, Gerse, Gömör-Hrussó, Harácsony, Harina, Háshágy, Horvát-Zsidány, Iharos, Illésháza, Iloncza, Kaptol, Kisasszonyfa, Kis-Bajom, Kis-Lévárd, Kis-Nyires, Klimpa, Koksó-Mindszent, Koronczó, Kosarócz, Kucsuláta, Kustánszeg, Landok, Litér, Lozsád, Lókut, Mánya, Megyerics, Mogyoród, Nagy-Bakónak, Nagy-Ganna, Nagy-Lohó, Nagy-Móriczhida, Nagy-Pritrsad, Nagy-Rákócz, Nárai, Nemes-Pécsel, Német-Peresztég, Olasz, Olaszfalu, Oroslavje, Osredék, Ozsdola, Órállás, Pallós, Pekelnik, Pest-Jenő, Petri-Keresztur, Péterd, Péteri, Poroskó, Puczák, Puszta-Szent-Király, Püspök-Bogát, Ravazd, Rába-Patona, Rezi, Romosz, Sáros-Szent-Kereszt, Somogy-Aszaló, Somogy-Udvarhely, Söpte, Sumony, Surd, Szacsal, Szász-Budak, Szenna, Senta, Szent-Békálla, Szent-Dienes, Szent-Péterfa, Szüics, Szvrascinovecz, Tallián-Dörög, Táp, Tápé, Topa-Szent-Király, Tormafalu, Tót-Soók, Turony, Uglya, Uj-Bars, Uj-Borloven, Ujhegy, Új-Malomok, Ulics, Ung-Váralja, Üregh, Vas-Bozsok, Vas-Surány, Vazsecz pu., Veszprém-Nyárad, Vörös-Berény, Zsebfalu, Zselicz-Kisfalud.

Szakirodalom:

Magyar korona országainak helységnevtára, Magyar kir. Országos Statisztikai Hivatal.

Igaz Dániel: *A Posta és Távirászat, Gyakorlati kérdésekben és feleletekben. Belföldi Távolságmutató.*

- Január 7.** Baross Gábor miniszter átfogó rendelkezést ad ki a kocsipostai küldemények felvétele tárgyában.
- Február 13.** Megjelenik a „Kivándorlási hirdetemények feltartóztatása és felterjesztése” című rendelet. Ennek értelmében kitiltják a postai szállításból a kivándorlási hirdeteményeket, képes hajózási reklámokat, a kivándorlást elősegítő egyéb nyomtatványokat.
- Február 14.** A PTRT 12. száma közli a magyar *mozgóposta-hivatalok jegyzékét*. A jegyzék 111 járatot sorol fel, mind menetnél, mind jövetnél a pontos adatokkal.
- Április 23.** A miniszter pályázatot hirdet a „Főváros területén levélgyűjtéshez szükséges fuvarok előállítására”. A főváros területén a gyűjtés 14 kerületben (a bal parton 11, a jobb parton 3) kocsival történik.
- Május 26.** Megjelenik Baross Gábor miniszter rendelete „A posta és távírdafőmérnöki, mérnöki és segédmérnöki állások rendszeresítése tárgyában”.
- Május 27.** Baross Gábor miniszter jóváhagyja a posta- és távírdatanfolyamokon tartott képesítő vizsgák szabályzatát.
- Május 31.** Rendelet jelenik meg az amerikai záros zsákok használatának kiterjesztéséről.
- Július 19.** Baross Gábor miniszter engedélyezi Temesvár szabad kir. város területén nyilvános távbeszélő-állomások felállítását.
- Július 27.** A kereskedelemügyi m. kir. miniszter és az osztrák cs. kir. kereskedelmi miniszter aláírja a Budapest és Bécs között létesítendő távbeszélő tárgyában kötött *egyezményt*.
- Október 17.** A miniszter aláírja a posta- és távírdasegédtszti tanfolyamok tartásáról szóló rendeletet.
- November 6.** Utasítás jelenik meg a PÁB-féle domborító távírógépek fokozatos lecseréléseéről a *Kiss féle kékirógépekre*.
- November 23.** A miniszter megbízza a posta- és távírdahivatalokat a vasúti menetjegyek árusításával.
- December 13.** A PTRT közli Baross Gábor rendeletét „A magyar kir. Postatakarékpénztár ügykörének kiegészítéséről, illetőleg a cheque és clearing-forgalomról”.
- Megnyílt postahivatalok:** Alsó-Palojta, Alsó-Rákos, Bruck-Újfalu, Budapest Soroksári út 2. sz., Csorabafürdő, Fegyvernek pu., Jankovác, Kerlés pu., Kis-Sebes, Kocsóc, Lekencze pu., Lukac, Mező-Méhes pu., Mező-Szengyel, Mező-Szent-Mihálytelke pu., Mélykut, Nagy-Bakónak, Nagy-Galambfalva, Német-Bencsek, Orsova pu., Órállás, Petrovoseo, Rapp, Slakovci, Szász-Szent-György, Sziget-Monostor, Vaja (Maros-Torda).
- Megnyílt távírdahivatalok:** Alsó-Jára, Balászfalva, Belényes, Csermő, Felső-Ireg, Felső-Vissó, Fülek, Gyimes, Horváth-Csene, Kapnikbánya, Kékes, Kis-Terenne, Oláh-Lápos, Petrova, Pécsvárad, Steierlak, Szépviz, Szilágy-Nagyfalu, Taucz, Toplicza, Torozkó, Tölgyes, Vacs, Vedrőd, Verbó, Visegrád.

Megnyílt posta- és távírdahivatal: Barcstelep.

Megnyílt távbeszélő-hivatalok: Barlangliget, Kosócz, Kunmadaras, Majsza.

Megszűnt postahivatalok: Asó-Szölnök, Bars-Cseke, Bars-Kovácsi, Bereg-Bene, Bukovina, Csicsmán, Csorba pu., Csukár-Paka, Duna-Újfalu, Elecske, Gyertyános, Hamvasd, Hradist, Jász-Szent-László, Kiliti, Ksinna, Mánfa, Mikusócz, Modorfalva, Orljavica, Ó-Kécske, Ó-Lehota, Pernek, Pozsony V. ker., Pozsony-Nagyabony, Szilincs, Tarna-Bod, Trencsén-Visnyó, Tuzsina, Ürmincz, Vas-Árokszállás, Visonta-Halmaj.

Megszűnt távírdahivatalok: Arad-Szent-Márton, Pozsony-marhavásár.

1890

Január 23. Levélpostai *statisztika* adatgyűjtésének leegyszerűsítése: felvétel csak februárban és augusztusban 9–9 napon át, s csak az érkező levelezést kell számba venni.

Február 4. Az ajánlott küldeményeket ezentúl *ragjeggyel* kell ellátni, melyen a felvevő hivatal neve és az ajánlási folyószám van feltüntetve. A régi „R” bélyegző és a kézi felírás megszűnik.

Február 17. A portómentességet élvező hatóságok postára adott mintaküldeményei portókötelessé válnak.

Február 28. A postai csomagokról és pénzes küldeményekről szóló statisztikai adatgyűjtés egyszerűsítése.

Március 6. Rendelet jelenik meg a Pécs területén nyilvános távbeszélő-állomások felállítása tárgyában: minden egyes, öt perccel túl nem haladó beszélgetés díja 10 krajcár, mely előre fizetendő.

Március 12. A folyók mentén fekvő összes posta- és távírdahivatalok kötelesek díjmentesen fogadni és elsőbbséggel kezelni áradás esetén a vízállást és vészt jelző táviratokat.

Április 1. Frankojeggyel történő bérmentesítés bevezetése csomagoknál és pénzesleveleknél 20, táviratoknál 50 forintig. Készpénzben csak az e feletti érték fizethető.

Május 1. Kézbesített csomagokról a kincstári hivatalok is kötelesek *árnyilatkozatot* kiállítani.

Május 3. Új rendelet szabályozza az amerikai záras zsákok használatát és terjesztését.

Június 1. *Utánvételes nemzetközi* csomagok bevezetése a Ruméniával való forgalomban, 200 forint összegig.

Június 9. A használt posta- és távírdakezelési nyomtatványok megőrzése, selejtezése: kincstári hivatalnál 5 évig, nem kincstárinál 10 évig megőrzendők, a maradványt 3 évenként kell a felettes igazgatóságához küldeni.

Június 18. A magyar mozgóposta-hivatalok osztályozása *mozgó- és kalauzpostákra*.

Június 19. Távírdaszolgálati *külön-egyezmény* jön létre az Osztrák–Magyar Monarchia és Oroszország között.

Július 18. Rendelet jelenik meg *A távírda, a távbeszélő és egyéb villamos berendezésekről* szóló 1888. évi XXXI. tc. végrehajtásáról.

Augusztus 1. A nem kincstári hivatalok a kocsipostai küldeményekről vezetett egyenlegek helyett *egyesített rovatlapot* készítsenek: 1. pénzeslevél, zacskó, kézi darabok száma; 2. közönséges csomagok száma; 3. ajánlott levelek száma, portó összeg.

Augusztus 1. A nem kincstári hivatalok fölmentése az alól, hogy a postautalványokat a levélrovatlapban egyenként elrovatolják.

Augusztus 1. Külföldre menő, élő állatokat tartalmazó küldemények burkolatára és a szállítólevélre is rá kell írni, mi legyen, ha 24 óra alatt nem kézbesíthető. Rendelkezések kézbesíthetlenségre: *vissza, eladandó, távirati értesítés költségemre*.

Augusztus 22. Utasítás jelenik meg a városi távbeszélő-hálózatok leltárainak elkészítésére.

Megnyílt postahivatalok: Báld pu., Botfalu-cukorgyár, Budapest Központi személy pu., Budapest Lánchíd, Budaurásza, Csepel, Felső-Vály, Ilosva, Kapela-Batrina pu., Kis-Koszmály, Mogyoróska, Nagy-Rákócz, Osztróluka, Smiljan, Szent-László, Titu, Vidovec, Vrđnik pu.

Megnyílt távírdahivatalok: Alsó-Dabas, Alsó-Szolcsva, Árokszállás, Bát, Bodzafor-duló, Borsá, Botfalu-cukorgyár, Budapest Lánchíd, Csurgó, Csurog, Ditró, Doboz, Fertő-Szent-Miklós, Forró-Encs, Gornja-Rieka, Gyalu, Gyergyó-Békás, Hajós, Józseffelva, Katymár, Kis-Harta, Lajta-Újfalva, Lédecz, Maros-Illye, Nagy-Borosnyó, Nagy-Dorog, Nádudvar, Nyitra Pár utca, Orsova pu., Pétervásár, Pomáz, Pócs-Magyar-Leányfalva, Prázsmár, Susak, Vajda-Hunyad, Zabola, Zsáka.

Megszűnt postahivatalok: Almamellék, Alsó-Köröskény, Bajka, Baranya-Magyar-Egereg, Boldogasszonyfa, Csobánka, Feketepatak, Fenyő-Kosztolány, Hetvehely, Hont-Hrussó, Jókeő, Koncanica, Liptó-Szent-András, Ljetava, Madunicz, Majtény, Maniga, Martos, Mojtin, Nagy-Csausa, Nádújfalu, Pila, Sárfő, Severin, Szomód, Torontál-Vásárhely, Trencsén-Zboró, Ugyics, Uj-Gyalla, Veszprém-Vámos, Zala-Haláp, Zala-Merenye.

Megnyílt távbeszélő-állomások: Gyalu, Leibicz.

Kitüntetés: *Wachdeutsch János* I. osztályú posta- és távírdaszolgának nyugalmaztatása alkalmából ezüst érdemkereszt adományozása (január 28.).

Szakirodalom:

Belföldi Távolságmutató (1890. július 1-i állapotokkal).

1891

Január 1. Életbe lép az Ausztria–Magyarország és Bosznia–Hercegovina között megkötött Távírdaegyezmény.

Január 28. Baross Gábor utasítja a postahivatalokat a csomagok *sommás kezeléséről* szóló rendelet végrehajtására. A csomagokat 200 forint értékig nem rovatlapokba bejegyezve, hanem darabszám szerint adják tovább. A szállítóleveleket mint külön küldeményeket a levélpostával kezelik.

- Január 30.** Baross Gábor kereskedelemügyi miniszter elrendeli a *feladójegyzékek* használatát a kincstári és a nem kincstári hivataloknál feladott ajánlott levelek és csomagok esetében. A csomagokat 200, az ajánlott leveleket 500 forint értékig lehet feladni.
- Február 18.** Miniszteri utasítás rendelkezik a postaszállító vonatok késésének és kimaradásának közzétételéről a nagyobb posta- és távírdahivataloknál. A hivatalok kötelesek kifüggesztett táblán a közönség tudomására hozni a 30 percnél nagyobb késést vagy a vonat teljes elmaradását.
- Február 25.** Szent-Péterváron kicserélik az 1890. június 19-én Párizsban Oroszország és az Osztrák–Magyar Monarchia között kötött távírdaszolgálati *Különeyezmény* iratait.
- Március 1.** Megkezdji működését az *Országos Posta- és Távírdagazdászati Hivatal*. Baross Gábor rendelete szerint a hivatal három központi raktárból áll (távírdaszervevények, postaszervevények és nyomtatványok számára). Vezetésével *Sztupka Antal* posta- és távírdaigazgatót bízzák meg.
- Március 11.** A miniszter szabályozza a táviratváltás során követendő eljárást, mely szerint az egy és ugyanazon vezetékbe kapcsolt hivatalok az egyenrangú táviratokat – ha azok száma nem nagy – egyenként váltogatva továbbítják. Nagyobb számú táviratokat sorozatonként továbbítanak, de az egyfolytában továbbított sorozatok darabszáma Morze gépen 5-nél, Hughes gépen 20-nál nem lehet több.
- Március 31.** A miniszter elrendeli a posta- és távírdahivatalok szolgálati, személyzeti stb. állapotára vonatkozó *adatgyűjtést*. Az ország összes hivatala január 25-ig köteles igazgatóságához felterjeszteni a megelőző év adatait.
- Április 1.** Miniszteri rendelet alapján a postai *vámkiüldemények* is *sommás kezelésben* részesülnek.
- Május 15.** *Hírlaptáviratok* bevezetése. Azok a hírlapok, melyek 600 forintot fizetnek évente a kincstárnak, a reggeli és esti órákban a kincstári távírdahivataloknál kedvezményes díj mellett 200 szóig terjedő hírlaptáviratot adhatnak fel.
- Május 24.** Baross Gábor miniszter a nem kincstári posta- és távírdahivatalok számára elrendeli a betörésellenes *vasláda* használatát. A vasláda előírás szerint 4 mm vastag vaslemezből készül, hossza 80 cm, szélessége 40 cm, mélysége 45 cm és Wertheim féle zárral – ellenzárral – van ellátva. Belül zöld, kívül tölgyfaszínű, „M. kir. Posta” felirattal.
- Május 28.** Új *szolgálati ruhákról* szóló szabályzat lép életbe. A szabályzat a hivatalnokokra, női kezelőkre, postamesterekre, kiadókra, hivatali szolgálókra és a tábori posta alkalmazottaira vonatkozik.
- Június 18.** Baross Gábor aláírja a nem kincstári posta- és távírdahivatalok osztályozására, valamint a postamesterek és kiadók képzésére vonatkozó rendeletét. Az I. osztályba tartozó hivatalok évi 1000 ft vagy azon felüli, a II. 400–1000, a III. 400 forintnál aluli javadalmazást kapnak. A postamestereket és kiadókat az igazgatóságokon rendezett tanfolyamokon képezik ki.

Július 1. Életbe lép a szentpétervári nemzetközi távírda-egyezményhez (1875) tartozó és 1890. június 21-én Párizsban aláírt *Nemzetközi Szolgálati Szabályzat*. A szabályzatot 40 ország – Magyarország részéről *Koller Lajos* posta és távírda főigazgató – írta alá.

Július 1. Kivonják a forgalomból a benyomott levéljegyekkel ellátott bel- és külföldi postautalvány űrlapokat, a tojásdad alakú piros színű 5 krajcáros bélyeggel ellátott levélborítékokat, illetve a zöld, vörös és kék színű, négyszög alakú 3, 5 és 10 krajcáros levéljegyekkel ellátott borítékokat.

Október 1. A posta- és távírdaszolgáltatásban bevezetik a *vasúti egységes (zóna) időszámítást*.

Megnyílt postahivatalok: Besnyő pu., Brezovica, Darócz, Dezanovac, Ecseg pu., Felső-Hámor, Gerse, Golubovec pu., Gyurgyevó, Hamvasd, Hejczje, Inárcs-Kakucs pu., Kastélyos-Dombó, Kéty, Klostár, Koncanica, Koronczó, Lédecz, Maradik, Mező-Terem, Mező-Zombor, Mikló-Lázur, Mikosd, Miskolcz-Búzatér, Nagy-Halász, Nagy-Láng, Ó-Kécske, Petrijanec, Petrijevcí, Ribnik, Rohó, Sarengrad, Selce, Selyp pu., Somodi, Somogy, Surány, Szenna, Turja-Bisztra, Velika-Kopanica, Zsáka.

Megnyílt távírdahivatalok: Arad vár, Bakabánya, Balkány, Báránd, Bocsár, Boldogasszony, Budapest-Ferencváros, Budapest-Lipótmező, Budapest-Viziváros II., Csenger, Cibakháza, Féltorony, Gyömrő, Hosszúfalu, Igal, Karád, Keszthely-Hévíz, Korenica, Mikosd, Nagy-Lózs, Német-Keresztúr, Péczel, Petrovoselo-Licko, Pruszká, Szászabánya, Tisza-Földvár, Tisza-Szóllós, Tomasevác, Torda-Szent-László, Torzsa, Uzon, Újpecs, Vaiszló, Znio-Váralja, Zsitva-Újfalú.

Megnyílt távbeszélő-hivatalok: Alsó-Tátrafüred, Kolozs-Monostor, Nagy-Bajom, Nagy-Rábé, Ó-Tátrafüred, Poprád-Felka, Saáp, Szász-Fenes, Szerep, Torda, Udvari, Új-Tátrafüred.

Megszűnt postahivatalok: Albertfalva, Alsó-Szelistye, Aszaló, Borjád, Erdő-Bénye fürdő, Felső-Tárkány, Fony, Gencs, Hernád-Kércs, Hudibitek, Kosztoľna, Madar, Nagy-Láng, Somfalva, Szebelléb, Szete, Tasádfő, Vucskómező, Zemplén-Turány.

Megnyílt távbeszélő-hivatalok:

Kitüntetések: *Benke Antal* nyugalmazott posta- és távírdaigazgatósági pénztárnoknak a koronás arany érdemkereszt, *Kautny József* bazini postamesternek az arany érdemkereszt adományozása (szeptember 13.).

1892

Január 1. *Mérsékelt távirati díjszabás* lép életbe a magyar–német kölcsönös forgalomban. A megállapodást 1891. július 1-én írták alá (Baross Gábor és Koller Lajos).

Március 2. Az „Adria” M. Kir. Tengerhajózási Rt. a magyar szent korona területéről Máltába és Tunisba (valamint vissza) Fiumén át állandó csomagszállítást rendez be. (Az első hajó március 10-én indult.)

Március 27. Magyarország területén belül, továbbá a magyar–osztrák csereforgalomban *hírlaptáviratok* részére kedvezményes díjazást vezetnek be.

- Március 29.** A postamesterekről *személyi ívet* kell vezetni a személyi, szolgálati és vagyoni adatokkal.
- Március 31.** Megindul Japánnal és Koreával a nem terjedelmes, értéknyilvánítás nélküli nemzetközi postacsomagforgalom.
- Április 1.** Megindul az Észak-amerikai Egyesült Államokkal a közvetlen postautalványforgalom.
- Április 1.** *Utánvételi szolgálattal* bővül a Magyarország és Konstantinápoly illetve Szaloniki közötti forgalom.
- Április 1.** A II. és III. osztályú, nem kincstári hivatalok *egyesített érkezési- és indító-egyenleget* vezetnek a forgalom egyszerűsítése érdekében.
- Május 1.** Fölemelik az *áruminta-küldemények* maximális súlyát és térfogatmértét.
- Május 15.** *Hirdetményes levelezőlapok* jelennek meg a posta kiadásában.
- Június 1.** Magyarországi belforgalomban és az Ausztriával való forgalomban változások állnak be a nyitott levelezőlapok kiállítására, felszerelésére és díjazására vonatkozóan.
- Június 1.** A nemzetközi *postautalvány-forgalomban* a feladó ezentúl megváltoztathatja a címet.
- Június 4.** A kezelés könnyítésére és gyorsítására a táviratsomagokat *pecsétviasz helyett pecsétjegyekkel* lehet lezárni.
- Június 7.** „*Filoxéra Rendelet*” a szőlőtőkék, szőlőtő-részek, élő növények, gyümölcs szállításának tilalmáról a nemzetközi forgalomban.
- Június 30.** Szentesítést nyer az az 1891. július 4-én, Bécsben megkötött *Egyetemes Postaszerződés*, melyet 1892. évi XI. törvénycikként cikkelyeztek be.
- Július 1.** A tengerentúli területekkel való forgalomban a *levélpostai díjakat* az európai forgalom díjtételeire szállítják le. Az ajánlás és a tértivevény díja változatlan marad.
- Július 1.** A *levelezőlapok, nyomtatványok és áruminták* belföldi forgalmára érvényben lévő rendeletek az 1891. évi bécsi egyetemes postaszerződés alapján érvényessé válnak a nemzetközi forgalomban is.
- Július 1.** Az 1891. évi bécsi egyetemes postaszerződés alapján a nemzetközi forgalomban is helye van a postai küldeményeken – a feladó írásbeli vagy távirati megkeresése után – a *címváltoztatásnak és a visszavételnek*.
- Július 1.** A m. kir. posta bevonja üzletkörébe a *levélpostai utánvételi szolgálatot*, elsősorban a szent korona területén és Ausztriával való forgalomban.
- Július 1.** Az 1891-ben Bécsben kötött egyetemes postaszerződés alapján számos változás lép életbe a *nemzetközi csomagforgalomban* (biztosítási díj, térfogat, express-kézbesítés, stb.)
- Július 1.** Az 1891-ben Bécsben kötött egyetemes postaszerződés alapján a *tértivevényeket* nem a felvevő, hanem a kézbesítő postahivatal állítja ki. A *térti küldeményeken* a kézbesíthetlenség okát feltüntető (ismeretlen, elutazott, nem fogadja el, meghalt, nem kereste, cég megszűnt, elégtelen cím, szabályellenes) cédulát kell használni.
- Július 1.** Az 1891-ben Bécsben kötött egyetemes postaszerződés alapján *értékdoboz* névvel új küldeményfajta születik, mely ékszerek, drágaságok csomagolására szolgál.

- Július 1.** Leszállítják az utánvételi díjakat a bel- és külföldi csomagforgalomban.
- Július 1.** Az 1891-ben Bécsben megkötött egyetemes postaszerződés nyomán jelentősen megváltozik a *nemzetközi levélposta rovatolás*.
- Július 1.** Több postahivatalt illetve posta- és távírdahivatalt más igazgatósági kerületbe osztanak be.
- Július 2.** A Kereskedelemügyi Minisztérium vezetésével megbízott m. kir. pénzügyminiszter rendelete *A távírda, a távbeszélő és egyéb villamos berendezésekről szóló 1888. évi XXXI. tc végrehajtásáról*.
- Augusztus 1.** A vasútzleti távíróállomások a felhívandó hivatalt csakis annak hívójelével hívják föl, s ha az jelentkezett, saját hívójelének megadásával kezdje meg a táviratozást.
- Augusztus 1.** Meghatározott posta- és távírdahivatalokkal táviratilag *díjmentesen, közérdekű jelleggel* kell közölni az időjósító jelentéseket.
- Augusztus 1.** A nagyszombati Posta- és Távírdaigazgatóság székhelyét Kolozsvárra teszik át.
- Augusztus 26.** A kolerajárvány elkerülésének megakadályozására rongyok és ruhanevelő szállítására tilalmat vezetnek be. Amely az év során fokozatosan minden európai országra, majd tengerentúli területekre is kiterjed.
- Szeptember 2.** A megengedettnél súlyosabb vagy nagyobb terjedelmű leveleket ezentúl nem a feladási helyre kell visszaküldeni, hanem portóval, pótportóval terhelve csomagként, *Túlsúlya (terjedelme) miatt csomagként* feliratú pótszállítólevéllel kell kezelni.
- Szeptember 30.** A „Budapest Központi pályaudvari” postahivatal és mozgóposta-főnökség neve *Budapest Keleti pályaudvarra* változik meg.
- Október 17.** Kör alakú, fedéllel ellátott, abróncsos festékpárnák rendszeresítése. A kacsuk bélyegzőlap 30×20×0,6 cm méretben változatlanul használatban marad.
- November 1.** Áruminta-küldemények maximális súlyának 350 gr-ra való fölemelése az Egyesült Államokkal, és kisebb brit gyarmatokkal való forgalomban.
- November 1.** A magyar szent korona területén a mozgó- és kalauzpostáknál bevezetik az *ajánlott bel- és külföldi levelek sommás rovatolását*.
- November 5.** Engedélyezik az időjósító táviratoknak magánemberek számára naponként való házhoz kézbesítését, a község belterületén és havi előleges részletekben kifizetett kézbesítési díjért (2 forint 50 krajcár).
- November 13.** Bevezetik a nemzetközi értéknyilvántás nélküli csomagforgalmat Libériával (Hamburgon át, 5 kg súlyhatárig).
- November 15.** A király szentesíti a magyar posta- és távírdaszemélyzet személyzeti szervezetének és fizetési rendszerének módosítását: rendszeresíti a *posta- és távírda-állásokról*. Ennek következtében a szolgálati ruházatra vonatkozó szabályzatban is változás áll be.
- November 15.** Megindul a postautalvány-forgalom a német-alföldi Kelet-Indiával, 200 forint és 400 márka összeghatárig.
- November 16.** A kolerajárvány csökkenése miatt hatályon kívül helyezik a járvány miatt kiadott tiltó és korlátozó rendeleteket, kiviteli tilalmakat.

December 1. A postahivatalok az addigi egyenkénti csomag-rovatolásról áttérnek a *som-más rovatolásra* az Ausztria és Magyarország közötti forgalomban.

December 2. Nemzetközi értéknyilvánítás nélküli csomagforgalom bevezetése Queensland, ausztráliai brit gyarmattal (3 kg súlyhatárig).

December 10. Budapest fő- és székváros Központi Járványbizottsága a járványt a székváros területén megszüntnek jelenti, a szállítási tilalmak feloldódnak.

Megnyílt postahivatalok: Alsó-Petény, Alsó-Szeleste, Barátos pu., Budapest-Erzsébetváros, Budapest-Ferencz József laktanya, Budapest-Terézváros, Budapest-Tisztviselőtelep, Csapó-Radnűth pu., Dénesfa pu., Eger-Farmos, Felső-Derna, Fiume-Punto-Franco, Gabos, Garaboncz, Iltyó, Kaptol, Kenyérmező pu., Kesztölcz, Kis-Iratos, Kornyareva, Ladmocz, Lovinac, Macs, Martü pu., Nagyhát, Nagy-Jác, Nemti, Nyirsid pu., Porpác pu., Sata, Silingyia, Sólyom pu., Szabar, Szász-Csanád, Tápió-Sáp, Temesvár-Majorkülváros, Tisza-Örs, Tót-Keresztur pu., Vég-Szent-Mihály.

Megnyílt távírdahivatalok: Acsád, Balmaz-Újváros, Bálintz, Budapest-Józsefváros 1. sz. phiv., Budapest-Krisztinaváros phiv., Csantavér, Diós-Győr-gyártelep, Gáta, Hegyeshalom, Hosszú-Aszó, Kis-Hegyes, Kriz, Kuczura, Kulpin, Lakompak, Lövő, Miskolcz-Búzatér, Nagy-Czenk, Novi-Marof, Obrovác, Pitomaca, Pivnicza, Rajka, Seprős, Stubica, Svedlér, Szent-Antal, Szill, Talpas, Tótvárad, Törösvár, Turna-Remek, Vadász, Vas-Vörösvár, Vág-Sellye, Zágráb pu., Zajzon.

Megnyílt posta- és távírdahivatalok: Berethalom, Bruck-Ujfalú pu., Bustyaháza, Csanád-Palota, Eszterháza, Fűzitő, Grubisnopolje, Hosszú-Pályi, Kápolnás-Nyék, Maros-Vécs, Mező-Örményes, Mócs, Mramorák, Nagy-Léta, Nyír-Adony, Ó-Tura, Perbenyik, Petrovác, Sámson, Szendrő, Técső.

Megnyílt távbeszélő-hivatalok: Erzsébetfalva, Felka, Kis-Pest, Sárosd.

Megszűnt postahivatalok: Bábaszék, Farkastelke (Szász-Csanádra áthelyezve), Szelcse, Szomolánka, Tavarnok (Nagy-Jácra áthelyezve).

Kinevezés: *Schöpflin Ágoston* posta- és távírdatanácsost nagyváradai posta- és távírdai igazgatóvá nevezik ki.

Kitüntetések: *Opris Péter* pécsi posta- és távírdai igazgatónak a posta- és távírdai ügyterén szerzett érdemei elismeréséül a III. osztályú vaskorona-rend adományozása. *Künzl József* posta- és távírdatisztnak nyugdíjazása alkalmából az arany érdemkereszt adományozása. *Kettner István* nyugalmazott posta- és távírdaszolgának sokévi hű szolgálata elismeréséül az ezüst érdemkereszt adományozása.

1893

Január 1. *Postai megbízások* válthatók Svédországgal 400 forint és 730 svéd korona értékmaximumig.

Január 1. Életbe lép az 1891. július 4-én Bécsben kötött Egyetemes Postaegyezmény részét képező *Nemzetközi Hírlapelőfizetési Egyezmény*.

- Január 1.** Árumba küldemények maximális súlyának 350 gr-ra való fölemelése az ausztráliai brit gyarmatokkal, Kanadával és Brit Indiával való forgalomban.
- Január 3.** Ajánlott levelek *sommás kezelése*: érkezéskor a már az indításnál sommásan kezelt ajánlott leveleket B betűvel kell jelölni és az egyenként rovatolandóktól az egyenlegben is darabszám szerint kell külön föltüntetni.
- Január 9.** A nem kézbesíthető levelekre és egyéb küldeményekre – a belföldi és nemzetközi forgalomban is – a kézbesíthetlenség okát meghatározó szöveget kell ragasztani.
- Január 19.** Amerikai záras zsákok használatát kiterjesztik a közúti postajáratokra.
- Március 3.** Az állami kezelésben lévő közhasználatú városi és környékbeli távbeszélő-hálózatok előfizetési díjainak leszállítása.
- Március 4.** A levélhordóknak elbocsátás terhe mellett megtiltják a Rio de Janeiróból érkezett kivándorlási levelezőlapok terjesztését.
- Március 7.** Az állami kezelésben lévő közhasználatú városi és környékbeli távbeszélő-hálózatokra új előfizetők csak a belterületek határáig csatlakozhatnak, azon túl csak saját költségen kiépített és fenntartott magánhasználatú távbeszélő-vonalat létesíthetnek.
- Április 1.** Megkezdik a korona-értékre szóló bronz-érmék (két- és egyfilléresek) forgalomba hozatalát.
- Április 25.** Rendelet jelenik meg a koronaértékre szóló nikkelérmék, az egy koronás ezüst érmék forgalomba hozataláról s az osztrák húszkrajcáros ezüst váltópénz bevonásáról.
- Május 18.** Újfajta, vászonbélésű postai pénzeslevél-borítékok kerülnek forgalomba.
- Május 21.** Módosulnak a magánhasználatú távbeszélő-berendezések után járó évi díjak minden 5 km hosszig terjedő magánhasználatú távbeszélő-berendezés után 2 forint. Minden 5 km hosszig terjedő ily berendezés után 5 forint és az 5 km-nél hosszabb berendezések után minden megkezdett km-re évi plusz egy-egy forint.
- Május 22.** A Budapest városi távbeszélő-hálózat előfizetői és nyilvános állomásai használhatják a Budapest–Bécs közötti állami távbeszélő-berendezést.
- Június 1.** Az osztrák értékű két- és negyedforintos ezüst értékérméket kivonják a forgalomból.
- Június 17.** A postamester hivatalához csatlakozó távbeszélő előfizetők előfizetési díjának 10 illetve 30%-a, valamint a távbeszélő kezeléséért 180 forint járandóság illeti meg.
- Július 1.** Életbe lép az Ausztria és Bosznia egész területére kiterjedő *express kézbesítési* rend.
- Július 6.** Postautalvány-forgalom megindulása Maltával.
- Július 6.** Csomagok és pénzeslevelek értékportójának leszállítása a megszállott tartományokkal való forgalomban (50 forintig 3 krajcár, 150 forintig 6 krajcár).
- Július 11.** Szőreg és Tisza-Szent-Miklós között közhasználatú távbeszélő-berendezés létesül.

Július 21. Postautalvány-forgalom megindulása Dél-Ausztráliával, 200 forint összeghatárig.

Augusztus 23. Elrendelik a távbeszélő-szolgálat *külön címtáblával* való jelzését: távbeszélővel egyesített posta- és távírdahivataloknál a nagyobb tábla négyszögű 94 cm hosszú, 62 cm széles; a kisebb 50 cm×15 cm. A tábla felső szélének közepén, kimagasló félkörrel. A táblák alapszíne fehér, szegélyezése zöld-piros; a *Magyar kir. Távbeszélőhivatal* felirat piros-zöld.

Október 1. A Kanadából, USA-ból, Olaszországból, Németországból eredő postautalványok Ausztria–Magyarországból a megszállott tartományokba és ezekből vissza és utánküldhetők.

November 1. A mozgó- (kalauz-) postai indítójegyzék beszüntetése. A mozgó- (kalauz-) postához továbbítandó csomagoknak ragjelzése továbbra is érvényben marad.

November 10. Nemzetközi postai csomagforgalom behozatala Perzsiával és Brit-Közép-Afrikával.

November 25. Belgiumba, Dániába, Norvégiába és Svédországba a csomagok korlátlan értéknyilvántartással küldhetők.

December 3. Ünnepeles megnyitó keretében üzembe helyezik a Budapest–Pozsony, Budapest–Győr, Budapest–Szeged, Budapest–Temesvár, Budapest–Arad közötti *helyközi távbeszélő-összeköttetéseket*.

December 18. 500 forintot meg nem haladó kárpótlásokat, kártérítéseket belföldi illetve ausztriai forgalomban *portómentes utalványokkal egyenlítik ki*.

Megnyílt postahivatalok: Almádi, Alsó-Vist pu., Badijevina, Balavásár, Bicsiza, Bonczhida, Brassó-Bertalan pu., Bresztovác, Budapest-Rákóczy-tér, Erdő-Tarcsa, Farkasevac, Felső-Lapos, Ferdinandovac, Galsa, Igló-füred (V. 15.–IX. 30.), Kéthalom pu., Kis-Garam, Koncza, Loudontanya pu., Lócz, Ludina, Modrus, Nagy-Kalota, Nagy-Sáró, Nagy-Teremi, Nova-Bukovicza, Ó-Lécz, Palin, Parád-fürdő (V. 1.–IX. 30.), Pusztabene, Pusztahidegkút, Stoósz-fürdő, Sziget-Kamara, Szomód, Tokod, Tuhelj, Ukk, Veszvény pu., Zlatnó üvegyvár.

Megnyílt távírdahivatalok: Alsó-Tátrafüred, Bakócza, Balavásár, Békés-Szent-András, Bicicsza, Budapest-Ferencz József laktanya, Cziffer, Földes, Füzes-Abony, Gajár, Garesnica, Hadház, Hrtkovci, Jánk, Kaba, Kistelek, Kovil, Kraszna-Horka-Váralja, Kurtics, Lovrin, Mező-Telegd, Nagy-Ajta, Nagy-Barom, Nagy-Iklód, Nagy-Kapos, Nágocs, Nógrád-Verőcze, Nyárad-Szereda, O-Bessenyő, Petrovoszello, Pécs-porcelánygyártelep, Radnóth, Ragály, Rajecz, Rakócza, Ruszt, Somogyvár, Széplak, Szilas, Szőregh, Torontál-Vásárhely, Újfehértó, Ulma, Valkány, Vámos-Mikola, Virje, Vrbovec, Zsámbék.

Megnyílt posta- és távírdahivatalok: Felső-Pulya, Kaba, Koncza, Nagy-Láng, Parád-fürdő, Sziget-Kamara, Szomotor, Vojtek.

Megnyílt távbeszélő-hivatalok: Csóka, Feketehalom, Földes, Gyála, Igló-Füred (V. 15.–IX. 30.), Losonc-Gözmalmos, Oroszlámos, Óbéba, Soroksár, Szanád, Szőreg, Tétény, Tisza-Szent-Miklós, Török-Kanizsa.

Megszűnt postahivatalok: Adony-Szabolcs pu., Alsó-Lapos (Felső-Laposra áthelyezve), Alsó-Ucsa, Baranya-Szent-Iván, Bácskafalu, Bökény (Nagy-Kalotára áthelyezve), Demsus, Fenyőfalva, Garam-Kelecsény, Gömör-Pusztamező, Gyerk, Hluboka, Imely, Kis-Sáró (Nagy-Sáróra áthelyezve), Könyök, Ljetava-Lucska, Nagy-Bózsva, Susek, Száldobos, Szecsel.

Megszűnt távírdahivatalok: Káposztásmegyér udvari, Ozokert, Temesvár-Józsefvárosi rendező pu.

Kitüntetések: *Kopanitsch Ödön* posta- és távírdafejtisztnek nyugdíjazása alkalmából sok évi hű szolgálataért koronás arany érdemkereszt adományozása (június 27.).

Suvic Ferenc posta- és távírda-segéd tisztnek nyugalmaztatása alkalmából sok évi hű szolgálataért koronás ezüst érdemkereszt adományozása (január 24.).

Szakirodalom:

Távírdaiüzleti szabályok és távírdatarifák.

1894

Január 1. Rendelet jelenik meg a távírdaiüzleti számadás megszüntetéséről. A frankójegyekkel kiegyenlített távírási díjakról kimutatást készíteni nem kell.

Január 1. A postamesterek távírdakezelésért járó illetményét 10%-ról 20%-ra emelik.

Február 24. Új, kékes-szürke színű *vámnyilatkozatok* kiadása.

Március 3. *Értéklevél-forgalom* bevezetése Palestinával.

Március 6. Utasítás jelenik meg az átalakított törtemeltyűs távírdai írógép hivatalos elnevezésére – *Átalakított kétkíró* –, kezelésére és nyilvántartására.

Március 16. A kézbesíthetlenség okát jelző cédulákat a postautalványokra, távirati utalványokra és a fedezeti lapokra is fel kell ragasztani.

Április 29. Éjszakai órákban *csak az Éjjel is kézbesítendő* feliratú (feladó által kért) express levelek kézbesíthetők. Budapesten télen 21 és 5 óra, nyáron 22 és 5 óra között, vidéken télen-nyáron 21 és 6 óra között.

Május 2. Az amerikai záruk és kulcsok kezelésénél fakalapács és sodronykutasz használatát rendelik el.

Május 19. A vízjelző táviratokat a közhasználatú távbeszélőkön is díjmentesen és a közérdekű táviratokat megillető elsőbbséggel kell kezelni.

Július 1. A külterületi távbeszélő-hálózatok és a külterületi előfizetői állomások a városi távbeszélő-hálózatba kapcsolhatók, ha az előfizető a város belterületének határvonától az állomásig terjedő vonalrészletet vagy saját maga építi ki, vagy a költségeket megtéríti a postának.

Július 14. Rendelet születik a posta- és távírdakiadók *igazolvánnyal* való ellátásáról, amit szolgálatba lépéskor kell kitölteni. Ezzel egyidejűleg megszüntetik a törzslapok vezetését.

Július 21. Felhívás a posta- és távírdahivatalok és alkalmazottak felé a postai *tárgyi, írásos emlékek* összegyűjtésére – készülve az 1896. évi ezredéves országos kiállításra.

- Augusztus 1.** *Ajánlott levélpostai küldemények utánvétellel* küldhetők Konstantinápolyba, Beirutba, Szmirnára és Salonikibe 500 forintig illetve 1250 frankig. **Augusztus 1.** 500 forintig illetve 1250 frankig terjedő *utánvétellel* megterhelt *közönséges és nemzetközi csomagok, közönséges és távirati utalványok* küldhetők Szerbiába.
- Augusztus 1.** Svájcban és Franciaországon keresztül megnyitott új útvonalon *utánvételes kocsipostai* forgalom indul meg Spanyolországgal és Portugáliával.
- Szeptember 12.** Nemzetközi postacsomag forgalom behozatala Holland-Antillákkal és Guyanával, 5 kg súlyhatárig.
- Szeptember 30.** Megindul az *értéklevél- és értékdoboz-forgalom* Chilével.
- Október 5.** Megszűntetik a posta- és távirdaszemélyzet, valamint a postamesterek közötti állomáscseréket. Ezentúl áthelyezésüket csak pályázat útján kérelmezhetik.
- Október 1.** Kísérleti eredmények alapján a posta- és távirdahivatalok Bötsch Károly Budapesti vegyészeti cége által gyártott bélyegfestékekkel kezdenek el dolgozni.
- Október 10.** Megtiltják a kiadójelöltek oktatásáért díjak szedését, a képzés díjtalanná válik.
- Október 28.** Új, díjjegyes postai szállítóleveleket hoznak forgalomba. *Közönséges:* sárga papír, kék szöveg és bélyeglenyomat, *Utánvételes:* zöld papír, kék szöveg és bélyeglenyomat.
- November 1.** *Sürgős postai csomagok* továbbíthatók a belföldi, valamint az Ausztriával és Németországgal való forgalomban.
- November 17.** Kiterjesztik a behozatali tilalmat a kolerafészkeknek nyilvánított gácsországi és galíciai területekre.
- November 21.** Újfa jta 5 krajcáros, benyomott frankójeggyel ellátott *levélborítékok* forgalomba bocsátása.
- November 26.** Megindul a *postautalvány-forgalom* Kongóval.
- December 10.** Az állami távirdavezetékek fontosabb műszaki, üzemi adatainak nyilván tartására törzslapok rendszeresítése.
- December 20.** Felelemelik a postai csomagok maximális súlyát (3-ról 5 kg-ra) és új, egy séges súlyportót állapítanak meg a Nagy-Britanniával és Írországgal való forgalomban.
- Megnyílt postahivatalok:** Alsó-Homoród, Antunovac, Babina grada, Bárdibükk, Beocin, Budapest-kénsavgyár, Cakovci, Chocholna, Czered, Csiz, Deregyő, Drivenik, Eszeny, Fancsika, Felső-Sebes pu., Gyál pu., Gyulafalva, Hégen, Hisnyóvíz pu., Járek, Jaskovo, Jedd, Keszeg, Kuptore-Székul, Lábatlan pu., Lupény, Marusevec, Menyháza pu., Mező-Panit, Német-Sztamora, Ollár pu., Oroszka, Padlapaca, Plase pu., Sár-Szent-Miklós, Skare, Sopron fiókpostája 1., Spisic-Bukovica, Szabadfalu, Székely-Keve, Szintye, Tatra-Lomnicz, Temesvár kézbesítő, Tisza-Becs, Tisza-Kálmánfalva, Vajda-Récse, Vermes, Vrány, Zsdenyova.
- Megnyílt távirdahivatalok:** Ajka, Algyógy, Anina, Apcz, Arad pu., Bánocz, Beled, Beocsin, Beska, Budafok, Budapest-kénsavgyár, Budapest-országút, Budapest-Rákóczy tér, Chocholna, Czegléd pu., Debreczen pu., Delnice, Deregyő, Dolnji-Lapac, Du-

bincz, Dugoselo, Duna-Bogdány, Endrőd, Esztergom-Nána, Feled, Földvár, Fuzine, Girált, Gradec, Győr pu., Halmi, Hegyfalva, Horpács, Istvánvölgy, Kápolnok-Monostor, Kassa pu., Kemece, Király-Helmece, Korond, Kutas, Lednicz-Rovnye, Lelész, Lokve, Ludas, Lupény, Mágocs, Mező-Keresztes, Móriczföld, Nagy-Gáj, Nagyvárad pu., Nustar, Nyustya, Offenbánya, Oklánd, Oroszka, Ókér, Palota-Ilva, Parajd, Pelsőcz, Perecsény, Perusic, Péchujfalva, Pilis, Pozsony pu., Pozsony-Püspöki, Rakovica, Retteg, Ruttka pu., Stubnyafürdő, Sülelmed, Szolnok pu., Szováta, Tápió-Szele, Temes-Rékás, Tiszolcz, Tomaj, Torontál-Szécsány, Trencsén-Tepla, Udbina, Újszász, Vrbovszko, Zabok, Zágráb pu., Zutalokva, Zsebely.

Megnyílt távbeszélő-hivatalok: Békásmegyér, Bia, Budakesz, Buda-Örs, Budapest-Kőbánya, Budapest-Lipótmező, Gönyő, Győr, Hidegkút, Kecskemét, Kenese, Komárom, Palics, Pancsova, Pócsmegyer-Leányfalva, Rákospalota, Sopron, Szabadka, Székesfehérvár, Szombathely, Török-Bálint.

Megszűnt postahivatalok: Arányos, Felső-Győröd, Felső-Hámor, Garam-Szóllós, Gyöngyös-Tarján, Jerszeg, Kis-Disznód, Kokasd, Luka-Nénye, Mali-Halan, Réten, Udvarhely-Szent-Király, Varasd-Bela, Villy.

Megszűnt távírdahivatal: Lédecz.

Kitüntetések: *Novotny Gyula* m. kir. posta- és távírdafelügyelőnek nyugdíjaztatása alkalmából a Ferencz József-rend lovagkeresztjének adományozása. *Kafka Gyula* ó-kanizsai postamesternek szolgálatai elismeréséül az arany érdemkereszt adományozása. *Raschka János* kir. tanácsos, budapesti posta- és távírdai igazgatónak szolgálata elismeréséül a III. osztályú vaskorona-rend adományozása. *Brecht Frigyes* posta- és távírdatisztnak nyugdíjaztatásakor, 40 évi szolgálata elismeréséül az arany érdemkereszt adományozása. *Heim Péter* miniszteri tanácsosnak a posta-, távírda- és távbeszélő intézmény fejlesztése terén végzett szolgálatai elismeréséül a Lipót-rend lovagkeresztjének adományozása (március 27.).

Szakirodalom:

Vezetéklajstrom és az állami és vasúti távírdahivatalok névsora című segédlet.
A magyar korona országai távírdahálózata című térkép új kiadása.

1895

Január 1. Kivonják a forgalomból a 20 krajcáros ezüst- és 4 krajcáros réz váltópénzeket.

Január 21. Egerben átadják a városi közhasznú távbeszélő-hálózatot.

Február 23. Békés vármegyei törvényhatósági távbeszélő-hálózat átadása.

Március 15. Rendelet jelenik meg a távíró- és távbeszélő-hivatalok földvezetéseinek létesítési módjáról, annak követelményeiről.

Május 1. A felesleges – pl. szolgálati jelleg megváltozásáról, távírdaépítési munkáról, nemzet-közi távíratok utakról szóló – *szolgálati távíratok (távíratok körözüvények)* megszüntetése.

Május 8. A postakiadók szolgálati viszonyának szabályozása.

- Május 8.** Postaegyezmény megkötése Montenegróval.
- Június 6.** Postaegyezmény Szerbiával az utalványforgalom és az utánvételes küldemények behozataláról.
- Július 1.** Hatályba lép az áruforgalmi statisztikai adatszolgáltatást szabályozó 1895. évi XVII. tc-nek a postai forgalomban való végrehajtásáról szóló rendelet.
- Július 25.** Rendelet jelenik meg a *M. kir. Postatakarékpénztári Tanács* létrehozásáról, ügykörének és működésének szabályozásáról. A tanács a kereskedelemügyi miniszter által kinevezett elnökből, 6 tanácstagból álló, szótöbbség alapján döntéshozó testület.
- Május 8.** Rendelet jelenik meg a *M. kir. Postatakarékpénztár* ügykezelésére és belső szervezetére vonatkozóan.
- Május 8.** Rendelet jelenik meg a *M. kir. Postatakarékpénztár közvetítő hivatalainak* a takarékgazdálkodásból eredő teendőiről és ügyköréről (a postatakarékpénztár állása, ügyköre, teendői; a közvetítő hivatalok ügyköre felelőssége, pénztári kezelés, jutalékok; a betevőkről; a betétkönyvekről; a betétekről; a kamatoztatás; értékpapírok; betétek visszafizetése.)
- Május 8.** Rendelet jelenik meg a *M. kir. Postatakarékpénztárnak és közvetítő hivatalainak* a cheque- és clearing-forgalomból eredő teendőiről és ügyköréről: általános határozatok; a cheque- és clearing-forgalomban résztvevők; a betétek; visszafizetések; a közvetítőhivatalok elszámolása, jutaléka.
- Augusztus 1.** A Budapesten kézbesítendő *nemzetközi utánvételes leveleket* a budapesti kézbesítő postahivatal fogja kézbesíteni, az átmenőket a budapesti főpostahivatal közvetíti.
- Augusztus 21.** A szakképzettség, szorgalom, megbízhatóság tekintetében kiváló *posta- és távírda altisztek* 5 évi szolgálat után tanfolyam nélkül *posta- és távírda segédtszti szakvizsgát* tehetnek.
- Augusztus 23.** A Kereskedelemügyi M. Kir. Minisztérium V. (posta-, távírda- és távbeszélő) szakosztályának (szakosztályfőnök Szalay Péter miniszteri tanácsos) új ügybeosztása: 1. üo. Költségvetés, számadás, törvényhozás (vezető Follért Károly posta- és távírda-tanácsos); 2. üo. Személyzeti ügyek (vezető Vezzerle Gyula posta- és távírdaigazgató, kir. tanácsos), 3. üo. Nemzetközi ügyek (vezető Schrimpf Zsigmond posta- és távírdaigazgató); 4. üo. Postaüzlet- és kezelés (vezető Szabó Béla miniszteri osztálytanácsos); 5. üo. Távírdaüzlet- és kezelés (vezető Kiss József posta- és távírdaigazgató); 6. üo. Műszaki ügyek (vezető Kolossváry Endre műszaki tanácsos); 7. üo. Postajárat és gazdászat (vezető Nádor Vince posta- és távírdaigazgató).
- Szeptember 26.** Az országos vízjelző szolgálat megszervezésével összefüggésben néhány posta- és távírдахivatal is *Csapadék-észlelő állomásként* működik.
- Október 1.** A budapesti kézbesítő hivatalhoz rovatoló hivataloknak külön-külön rovatlapot kell kiállítani a levéltanyag és szállítólevelek, a pénzes anyag és a kézi darabok számára.
- Október 9.** A havonta több mint 500 darab utalványt kifizető postahivatalok számára *új utalvány-bélyegző* rendszeresítése.
- November 7.** Nagyszébenben városi közhasználatú távbeszélő-hálózat átadása.

November 12. Szabályozzák a vasutak mentén felállítandó távíró- és távbeszélővonalak támszerkezeteinek – mind a vasút, mind a posta részére – egységesen érvényes távolságokat: a vezetékoszlop és a sínoszlop között megengedett legkisebb távolság 1,75 méter, el nem kerülhető kivételes esetben 1,50 méter.

Megnyílt postahivatalok: Albertfalva, Alsó-Vásárd, Annavölgy-Sárisáp pu., Balaton-Keresztur pu., Csaba-Csüd pu., Cséhtelek, Delinyest, Dobrest pu., Drenkova, Egerbegy, Egres, Feketető, Felső-Tárkány, Gelencze, Gunja, Hrascina-Trgovice, Ivanovoselo, Kelcse, Kis-Vicsáp, Komlós-Sellő, Kót pu., Körpa pu., Lipcse, Ljeskovica pu., Magyar-Nemegyé, Máriahutta-Zakárfalu pu., Mező-Szabad, Mikefalva, Mocsolád pu., Nagy-Paczal, Ó-Tohán, Papolcz, Plitvica (V. 1.–IX. 30.), Puszt-Földvár, Retfala, Sámson, Severin, Szerb-Szent-Márton, Szerdahely, Szécsény pu., Sztarina, Sztána pu. (VI. 1.–IX. 30.), Táplánfa pu., Újvásár, Újvidék-Csene, Vas-Kethely, Vámos-Család pu., Váth, Zákopce.

Megnyílt távírdahivatalok: Bicske, Bikity, Borsod-Nyék, Bribir, Csanád-Apátfalva, Csiz, Deliblát, Glozsán, Gnézda, Grdjevaca, Gyéres, Kelcse, Liptó-Újvár, Mehadia, Muzsla, Nagy-Perkáta, Plaski, Pozsony-Szent-György, Ratosnya, Sugatag, Szikszó, Szonta, Szvnicza, Tápió-Sáp, Tövis, Trsztena, Váth, Varjas, Vocin, Vrpolje.

Megnyílt távbeszélő-hivatalok: Almádi, Alvincz, Bánfalva, Békés, Békés-Csaba, Békés-Szent-András, Bicske, Borév, Csorvás, Doboz, Eger, Endrőd, Feketehalom, Feketehegy, Felső-Csertés, Felvincz, Földvár, Füzes-Gyarmat, Gyoma, Gyula, Gyulavár, Hosszúfalva, Höltövény, Kanak, Kétegyháza, Kőrös-Ladány, Kőrös-Tarcsa, Magyar-Igen, Maros-Solymos, Mező-Berény, Nagy-Kondoros, Nagy-Kovácsi, Nagy-Szeben, Nagy-Szénás, Orosháza, Ó-Lécz, Őcsöd, Plitvica, Prázsmár, Puj, Puszt-Földvár, Rozsnyó, Sámson, Stoósz, Stoósz-fürdő, Szarvas, Szeghalom, Szeghegy, Szent-Király-Szabadja, Tót-Komlós, Ürményháza, Új-Kígyós, Vésztő.

Megszűnt postahivatalok: Batarcs, Budapest-Rákos, Imecsfalva, Lipót, Nagy-Kajd, Nyulas, Turcsek, Zakárfalu, Zákopce.

Kinevezések: *Raschka Jánosnak* a kolozsvári posta- és távírdaigazgatóság vezetőjévé, *Sohár Pálnak* a pozsonyi posta- és távírdaigazgatóság vezetőjévé, *Dürr Károlynak* a budapesti posta- és távírdaigazgatóság vezetőjévé való kinevezése.

Kitüntetések: *Leitschuk János* posta- és távírdaaltisztnak nyugdíjazása alkalmából sokévi szolgálatáért a koronás ezüst érdemkereszt adományozása (december 20.).

Petsner János somorjai volt postamesternek sokévi szolgálatáért az arany érdemkereszt adományozása (május 26.).

Alth József szepes-olaszi postamesternek sokévi szolgálatáért az arany érdemkereszt adományozása (május 28.).

Szakirodalom:

Munkácsi Mihály posta- és távírdatiszt, Budapest: *Posta- és távírda-díjtábla.*

Havlin Vilmos posta- és távírda segédtszt, Budapest: *Posta- és távírda falinaptár 1896. évre.*

Klébersberg Géza posta- és távírda segédtszt: *Postai tarifák 1896. évi 1. füzet.*

1896

- Január 1.** Megtiltják a húszkrajcáros ezüst és négykrajcáros réz váltópénzek elfogadását..
- Január 1.** Új utasítás jelenik meg a hírlap-statisztikai adatgyűjtésre.
- Január 1.** A helyközi (interurbán) távbeszélő-berendezéseket a Budapest-környéki távbeszélő-hálózatok előfizetői saját helyiségeikből, a nem előfizetők a nyilvános állomásokból (3 percenként 1 forintért) használhatják.
- Január 13.** Ércpénzt tartalmazó postai csomagok súlymaximumának 65 kg-ra való fölemelése.
- Április 1.** A M. kir. Államvasutak Igazgatósága – állami közegek részére – 50%-os menetjeggyel való utazásra arcképes igazolványokat állít ki. Hivatalos küldetéskor használatuk kötelező.
- Április 30.** Az ezredéves országos kiállítás alkalmából 2, illetve 5 krajcáros *levelezőlapokat* hoz forgalomba a posta, 32 féle képpel.
- Június 1.** Létrejön a *Posta- és Távírdavezérgazgatóság* s átveszi a posta-, távírda- és távbeszélő-szolgálat központi vezetését. (I. Elnökigazgató, II. Vezérgazgatóság, III. Ügyosztály, Országos Posta- és Távírda Számvevőség, Országos Posta- és Távírda Gazdászati hivatal, Országos Posta- és Távírda Pénztár.)
- Május 15.** Az ezredéves ünnepélyek alkalmára „*Az ezredéves Magyarország emlékére 1896*” felirattal *egykoronás érmék* kerülnek forgalomba.
- Június 15-22.** Budapesten ülésezik a nyolcadik *Nemzetközi Távírókongresszus*.
- Július 5.** A Budapestre szóló levélpostai küldemények kézbesítésére alakított kézbesítési köröket a közigazgatási kerületekhez igazítják. A címzésben ezentúl fel kell tüntetni a kerületeket (I–X számot). A hivataloknak a Budapestre szóló küldeményeket kerületek szerint kell kötegelni és újonnan nyomtatott kötegjelzőkkel ellátni.
- Augusztus 1.** A posta- és távírdaigazgatósági pénztárakat bízzák meg a hivatalok készpénzellátmányának kiadásával.
- Szeptember 18.** A kék, átnyomó papírra történő kettős íráshoz *üvegtollak* rendszeresítenek, főleg a mozgó- és kalauzpostai szolgálatban fehér, fekete csíktoll szárú, ezüstözött szárú, sárga szárú reklámtollakat.
- December 2.** Az országos posta- és távírdaigazgatósági hivatal a jövőben csak *hazai gyártású* tollakat, tollszárazakat és ércpecségeket tarthat raktáron.
- December 21.** Új szabályzat jelenik meg a m. kir. posta- és távírdaigazgatóság (tisztviselők, állami női kezelők, postamesterek és kiadók, altisztek és szolgák valamint tábori postai szolgálat) szolgálati ruházatáról.
- December 23.** Megjelenik Báró Daniel kereskedelemügyi miniszter elismerése a m. kir. posta- és távírdaigazgatóságnak a millenáris esztendőben végzett munkájáért.
- Megnyílt postahivatalok:** Abaujvár, Alsóhámor, Bács-Cséb, Báth-Monostor, Belényes-Újlak, Bethlenháza, Bélicz, Blacko-Jaksc pu., Borosznó fürdő (VI. 1.–VIII. 31.), Budapest-Vámház körút, Budapest-Zugló, Budapest-Postatakarékpénztár, Csemesz-

Kopács pu., Dessewffy-Pusztá, Draucz, Duna-Újfalva, Felső-Szöcs, Fonyód-fürdőtelep pu., Gerebencz, Gilárd, Gizellafalva, Göde-Mesterháza, Idvor, Karva, Lázári, Leskovac pu., Miklós pu., Monostor-Pályi pu., Nagy-Geöcz, Nagy-Margita pu., Normanci pu., Pettend, Paraga, Ratosnya, Roviste pu., Sály, Sirac, Sosice, Sumony pu., Susine-Gjurgjenovac pu., Szent-Kereszt pu., Telcs, Temes-Miklós pu., Tornyos-Pálcza, Új-Szeged.

Megnyílt távírdahivatalok: Alsó-Hámor, Baranya-Sellye, Borosznó-Kisfürdő, Berezna, Budapest-Konstantinápoly, Budapest-Ós-Budavár, Budapest-Soroksár utca, Dessewffy-Pusztá, Fülöpszállás, Hajdudorog, Lovinác, Mezőkeresztes, Oláhfalú, Ökörmező, Pettend, Répcze-Lak, Siófok (VI. 15.–IX. 15.), Szada, Szent-Lőrincz, Tarczal, Tátraháza, Volócz.

Megnyílt távbeszélő-hivatalok: Arad, Bálintz, Bethlenháza, Boros-Jenő, Boros-Sebes, Gurancz, Kis-Jenő, Kurtics, Mácsa, Nagy-Halmágy, Pankota, Pécska, Seprős, Soborsin, Szemlak, Tátraháza-fürdőtelep, Tátra-Lomnic, Tótvár, Világos.

Megszűnt postahivatalok: Alsó-Kéked, Brezovicza, Császlócz, Eger-Szalók, Krajna, Magyar-Forró, Nagyvárad-Ujváros, Négyes, Podlapaca, Stupnik-Hrvatski.

Megszűnt távbeszélő-hivatal: Nyír-Adony.

Kinevezések: *Szalay Péter* miniszteri tanácsosnak a posta- és távírdaintézet elnökigazgatójává, *Sebes Pál* osztálytanácsosnak posta- és távírda főigazgatóvá, *Dohoffer Ede*, *Dürr Károly és Follért Károly* posta- és távírdaigazgatóvá való kinevezése (május 17.).

Kitüntetések: *Lisiczky József* nyugalmazott távírdaaltisztnek koronás ezüst érdemkereszt adományozása (1895. december 15.).

Zóbel Lipót postai igazgatónak a III. osztályú vaskorona-rend adományozása (május 1.).

Szalay Péternek a budapesti nemzetközi távírdaértekezlet alkalmával szerzett érdemei elismerésére a Ferencz József-rend középkeresztjének adományozása. *Dr. Henyey Vilmos* posta- és távírdatanácsosnak a magyar nemesség adományozása és a „henyeyi” előnév használatának engedélyezése. *Balla Pál* főmérnöknek a Ferencz József-rend lovagkeresztjének adományozása (október 2.).

Kolossváry Endre, Oberhauser Lajos tanácsosnak az ezredéves országos kiállítás alkalmából a Ferencz József-rend lovagkeresztjének adományozása; *Hollós József, Korossy Albert* főtisztnek a koronás magyar érdemkereszt adományozása; *Nagy István* távírda altisztnek az ezüst érdemkereszt adományozása (október 10.).

Szakirodalom:

A magyar korona területén fennálló távírda- és távbeszélő-hivatalok névsora.

Belföldi Távolságmutató.

Postai Tarifák és Postaiüzleti Szabályzat.

Postaiüzleti Szabályzat, II. Postautalványok, III. Postai megbízások.

1897

- Január 10.** Tértivevényes kocsipostai küldemények frankókényszere a magyar–német csereforgalomban.
- Január 21.** Vasvármegye körmendi, szent-gotthárdi, német-újvári, muraszombati, vasvári, felső-eöri és kőszegi járásaiban törvényhatósági távbeszélő-összeköttetés létesül.
- Május 14.** Miniszteri rendelet felállítja a *Budapesti M. kir. Távbeszélőhálózat Igazgatóságát*, Balla Pál főmérnök vezetése alatt.
- Május 21.** Állami kezelésbe kerül a budapesti távbeszélő-hálózat.
- Június 5.** Rendelet jelenik meg a szabványos távíróasztalok használatba vételéről.
- Június 15.** Lényegesebb változások lépnek életbe a nemzetközi távírdaszabályzatban és díjtáblákban a Budapesten 1896. évben tartott nemzetközi távírda-értekezlet által elfogadott határozatok alapján.
- Június 20.** Közzéteszik az 1875. évi LVI. törvénycikként elfogadott *Nemzetközi távírda-egyezményt*.
- Július 1.** Életbe lépnek a budapesti távírda-értekezleten átvizsgált Nemzetközi Szolgálati Szabályzat és Díjtáblák.
- Július 1.** A távírat utalványról postai vételjelentést kell adni.
- Július 15.** Egyezmény jön létre Ausztria–Magyarország és Nagy-Britannia között, a nemzetközi postai csomagok forgalmára nézve.
- Július 17.** Hivatalos postai szállítólevelek használatának kezdete.
- Augusztus 19.** A belföldi, valamint Ausztriával és a megszállott tartományokkal való forgalomban a postautalványok érvényességi határidejét 14 napra emelik.
- Szeptember 1.** Budapest–Esztergom, Budapest–Tata és Budapest–Komárom között helyközi távbeszélő-összeköttetés létesül.
- Szeptember 1.** Átadják a forgalomnak a Budapest–Berlin közötti, egyáramkörös távbeszélővonalat.
- Szeptember 15.** Átadásra kerül a tatai városi közhasználatú távbeszélő-hálózat.
- Szeptember 19.** Utalványforgalom berendezése brit gyarmatokkal.
- November 8.** Nagy-Kikindán közhasználatú városi távbeszélő-hálózat létesül.
- November 26.** A főváros területén lévő posta- és távírdahivatalokat számmal jelölik meg.
- December 8.** Megszüntetik a lottógyűjtők levelezését.
- December 18.** A kincstári posta- és távírdahivatalok székhelyén alkalmazott postaszállítók készpénzben nyújtandó szerződési biztosítékának minimum összegét 100 forintban állapítják meg.
- Megnyílt postahivatalok:** Balázstelke, Bálványos-fürdő, Baracska, Batta, Bikásvasgyár, Cerje-Tuzno pu., Csörgő, Debreczen-Vásártér, Dinyás, Divusa, Felső-Posruba, Gárdony, Guta pu., Györgyháza pu., Halmács-Csúcs pu., Hertelendyfalva, Hum na Sutli, Hutti, Jerszeg, Káva, Klim, Komló pu., Kun-Taplócza pu., Levanjska város, Lipovac, Litke pu., Mecencani, Medgyes-Bodzás, Medinci-Senkovac pu., Nemes-Kosztolány

pu., Nyiregyháza pu., Ochtina pu., Osredek, Psp, Raffna, Raven, Sajó-Ecseg pu., Semeljci, Szamos-Dob, Szatmárhegy, Szatmár-Zsadány pu., Tamásfalva, Töltszék, Trencsén-Makó, Velika, Viss, Zichy-Ujfalu pu., Zubák.

Megnyílt távírdahivatalok: Balázstelke, Baranya-Monostor, Batta, Bonyha, Borostyánkő, Budapest-József körút, Cabar, Cazma, Csik-Szent-Márton, Erzsébetfalva, Felső-Bajom, Felső-Lövő, Korod-Szent-Márton, Kővágó-Örs, Hudzsir, Kükülvár, Mező-Kászony, Mikefalva, Nagy-Teremi, Nemes-Vid, Oláh-Szent-György, Oriovac, Prezird, Pusztá-Poó, Sárkány, Selyp, Sóskút, Száz-Nádas, Szepes-Olaszi, Szépmező, Tisza-Lucz, Vésztő, Vizakna, Vojnic, Zernest, Zimony pu., Zólyom-Radvány, Zsidve.

Megnyílt távbeszélő-hivatalok: Bálicz, Bethlenháza, Felső-Eőr, Gurahoncz, Körmend, Kőszeg, Német-Ujvár, Mura-Szombat, Szent-Gothárd, Szombathely, Vasvár.

Kinevezés: *Szabó Béla* osztálytanácsos posta- és távírdafőigazgatóvá való kinevezése (május 18.).

Kitüntetés: *Erdélyi Mihály* soborsini postamesternek hű és buzgó szolgálata elismeréséül az arany érdemkereszt adományozása (június 19.).

Szakirodalom:

A posta és távbeszélő-intézmény *Czím és Névtárának* új kiadása.

A budapesti posta- és távírdatisztképző tanfolyam tankönyveinek kiadása.

1898

Január 1. Életbe lép az állami számvitelről szóló 1897. évi XX. tc. 85. §-a értelmében a Posta- és Távírda Számvevőseget *Központi Posta- és Távírdaszámvevőség* néven a Kereskedelemügyi Minisztérium számvevőségébe osztják be.

Január 2. Az 1874. évi réznyomatos posta- és távírda értékjegyek (bélyegek) helyett új 1, 5, 8, 12, 15, 20, 24, 30 és 50 krajcáros, fekete értékszámú frankójegyek kerülnek forgalomba.

Március 1. Pénzügyi hatóságok, hivatalok, pénztárak pénz- és értékes küldeményeinek, postautalványainak kézbesítése csak előre megadott, neves pecséttel ellátott személyeknek kezébe történhet.

Május 5. Élőnövény szállítási tilalom a *San José pajzstetű* behurcolásának megakadályozására.

Május 18. Az Ázsiában uralkodó *pestisjárvány* megakadályozására szállítási tilalom lép életbe a térséggel.

Június 16. A közhasznú távbeszélő-hálózattal bíró városok környékén lévő községek hálózatának előfizetési és használati díjainak megállapítása: belterületen évi 120 forint, állami és közintézmények számára 60 forint, egyesületek, vendéglők, nyilvános helyek 180 forint. A Budapest környéki községek 60 forintra többet fizetnek. Beszélgetések díja: posta- és távírdahivatalban lévő nyilvános állomásról 50 krajcár (5 perc), interurbán beszélgetések 1 forint (3 perc).

- Június 16.** 50 %-os előfizetői díjkedvezményt kapnak a távbeszélőre az állami, törvényhatósági, városi és községi hatóságok, egyházi hivatalok, jótékony célú közintézetek, ezen intézmények vezetői (ha a telefon a hivatalos helyiségben van), tűzoltóegységek alkalmazottainak tűzjelző telefonja, M. kir. Államvasutak, kereskedelmi és iparkamarák, közjegyzői és ügyvédi kamarák, betegsegélyező pénztárak, lelkeszi hivatalok, ipartestületek, ármentesítő és vízszabályozó társulatok.
- Június 30.** Kivonják a forgalomból az *adó- és illetékutalvány űrlapokat*, helyettük a szokásos rózsaszín postautalvány-űrlap használandó.
- Július 1.** A kicserélő hivataloknak az értékleveleket és értékdobozokat nem külön-külön, hanem együttesen kell számlálni.
- Július 8.** Mozgó- és kalauzposták vizsgálatának *Szemleíven* történő egyöntetű vezetése és ellenőrzése.
- Július 15.** *Ércpénz beszolgáltatáshoz* hivatalos szállítólevelet kell használni.
- Augusztus 5.** A M. kir. Minisztertanács 1898. V. 11-i határozata alapján a közigazgatás különböző ágaiban alkalmazott polgári, állami tisztviselők új, hivatali esküjét *Igazolvány hivatali eskű letételéről* című nyomtatványon kell igazolni.
- Augusztus 12.** A zivatar-megfigyelő állomások által feladott táviratok díjmentesek.
- Szeptember 17.** Nyitrán közhasználatú városi távbeszélő-hálózat létesül.
- Október 13.** A *térri küldeményekről* szóló eddigi rendeletek (1878–1894) hatályon kívül helyezése, új szabályozás kiadása.
- Október 20.** *Hirdetményes levelezőlapok* megszüntetése.
- Október 27.** Megkezdik Budapesten az első tömbcsatornavonal építését a Szerecsen utcai távbeszélőközpont és a Gránátos utcai Főposta között.
- November 1.** Az egymáshoz intézett magyar–osztrák kocsipostai rovatlapon csak azt kell feltüntetni, hogy hány darab díjtalan, bérmentesített és bérmentesítetlen küldemény van.
- November 20.** Hódmező-Vásárhely és Szeged között *helyközi távbeszélő-hálózat* létesül.
- November 24.** Megjelennek az új, korona és fillér értékre módosított nyomtatványok.
- December 6.** Megjelenik a kereskedelemügyi m. kir. miniszter rendelete a Kereskedelemügyi M. Kir. Minisztériumban és az ennek alárendelt hatóságoknál illetve hivatalokban alkalmazott díjnokok szolgálati szabályzatára vonatkozóan.
- December 18.** Budapest és Zágráb között, valamint Zágráb és Varasd között *helyközi távbeszélő-berendezés* létesül.
- Megnyílt postahivatalok:** Adony-Szabolcs pu., Adorján pu., Alsó-Rönök, Alsó-Rönök, Alsó-Vesztenicz, Aurélháza, Balaton-Földvár (VI. 15.–IX. 15.), Bolya, Budapest-József körút, Budapest 23, Budapest 55., Budapest 76., Deméte, Déronya, Dombrovány, Ér-Szent-Király, Felső-Hámor, Felső-Nyék pu., Felső-Szováth, Ferendia pu., Fony, Fürged pu., Gyimes-Felső-Lok pu., Hegyes-Feketehegy pu., Hejcze, Hódmező-Vásárhely fiókposta 1., Imecsfalva pu., Karlova, Kis-Borosnyó, Kocsola-Dalmand pu. (Tolna), Kolozsvár-fiókposta 1., Korond (VI. 1.–IX. 15.), Kovászna pu., Krizpolje,

Krompach vasgyár, Krstinja, Kutylfalva, Lasinja, Lipovljani pu., Livazény pu. (Hunyad), Lozsád, Magyar-Csanád, Matlárháza (VII. 1.–VIII. 31.), Málnás-Fürdő pu., Mátyásföld, Medves pu., Mező-Nyárad, Mező-Telegd pu. (Bihar), Mosorin, Nagy-Koszmály pu., Nagy-Kozár, Nagy-Semlak pu., Nestin, Novi-Karlovc, Oroslavje, Pap-Tamási, Ragyolcz, Ramocsaháza, Rákos-Szent-Mihály, Rózsahegy-fonógyár pu., Sela, Sepsi-Bodok pu., Sistarovecz, Somogy-Tarnócza, Sövényháza, Szapáry-Liget, Szatmár fiókpostája 1., Szász-Orbó, Tolvádia, Toriszka, Új-Panát, Vadászerdő, Virava.

Megnyílt távírdahivatalok: Balaton-Szent-György, Bély, Boldur, Budapest 23., Budapest 55., Budapest 76., Csákány, Csongrád-Mágocs, Elek, Fenyőháza, Gáva, Göncz, Grizane, Gyanafalva, Héthárs, Horgos, Jospidol, Kárász, Köveskálta, Krompach-vasgyár, Lemes, Mezőlaborc, Nagy-Salló, Őri-Szent-Péter, Petőháza-Gyár, Polgárdi, Poroszló, Rimaszécs, Sarkad, Szilas-Balhas, Szolyva, Tatra-Lomnicz, Toplecz, Újvár, Válaszút, Zágráb-felsőváros, Zeliz, Zrmanje.

Megnyílt távbeszélő-hivatalok: Alibunár, Alsó-Nyáregyháza, Antalfalva, Béalábánya, Bruck-Újfalva, Buttyin, Csávós, Csepreg, Csorna, Csősztelek, Czinkota, Dinnyás, Fény, Gaád, Grabác, Gyér, Gyula-Varsánd, Gyülvész, Hodrusbánya, Horvát-Csene, Istvánföld, Ivánda, Jánosföld, Kapuvár, Kis-Marton, Kis-Orosz, Kraljevic, Magyar-Czernya, Maros-Ludas, Mátyásföld, Mező-Kapos, Nagy-Komlós, Nagy-Marton, Nagy-Tószeg, Neuzina, Német-Czernya, Német-Keresztur, Ó-Telek, Perjámos, Piski, Radnóth, Semse, Solymár, Sopron, Szent-Hubert, Szerb-Bóka, Szerb-Szent-Márton, Török-Becse, Zombolya.

Megszűnt postahivatalok: Alsó-Répás, Hejcz, Homonna-Rokitó, Istvánhutta pu., Kerka-Németfalva, Kricsova, Málnás.

Megszűnt távírdahivatal: Duna-Újfalva.

Kitüntetések: *Klöcker Péter* nyugalmazott posta- és távírda altisztnek koronás ezüst érdemkereszt adományozása. *Kondrát Imre* barcsi postamesternek arany érdemkereszt adományozása. *Vass Ferenc* posta- és távírda tisztnek nyugdíjazásakor ezüst érdemkereszt adományozása.

Szakirodalom:

Havlin Vilmos posta és távírda segédtsízt: *Kir. posta- és távírdahivatalok időszaki beadványainak jegyzéke.*

A magyar korona országainak Helységnevtára.

Barcza Ferenc – Obermayer János székesfehérvári posta- és távírdatisztek: *A magyar posta portómentességének fali térképe* című táblázat.

Vater József: *A távíró- és távbeszélőügy fejlődésének története* című tankönyv.

Távírdaiüzleti Szabályok és Távírdatarifák című segédkönyvek.

Ehrenhöfer Aladár – Vidovics Rókus: *Horvát nyelvtan* című tankönyv a Budapesti Posta- és Távírdatisztképző tanfolyam számára.

dr. Baló Géza: *Távírda és távbeszélő-szolgálat* tankönyv a Budapesti Posta- és Távírdatisztképző tanfolyam számára.

1899

A washingtoni kongresszus határozatai alapján változások állnak be a nemzetközi posta-forgalom és kezelés területén:

Január 1. Az utánvételes levélpostai küldemények körül

Január 1. A postai csomagok nemzetközi forgalmában

Január 1. Nemzetközi forgalomban mód nyílik a postai küldemények visszavételére és címváltoztatására.

Január 1. A belföldi és nemzetközi utalványforgalomban a maximális összeg 200-ról 500 forintra emelkedik, nemzetközi utalványok utánküldhetők más országokba, plusz 10 krajcárért *kifizetési értesítvény* kérhető.

Január 1. A postai megbízási szolgálat 400-ról 500 forintra emelkedik, az ajánlott kísé-rőlevél elvesztésekor 50 frank kárpótlás jár.

Január 1. A nyomtatványok forgalmában nyomtatványnak minősülnek a fotóalbumok is, ha egyszerre minimum 20 példányt adatnak föl. Nyomtatott névjegyekre maxi-mum 5 szó udvariassági kifejezés írható.

Január 1. A levelezőlapok, üzleti papírok forgalmában változások: külföldre címzett lapok címdalton is képpel vagy reklámmal lehetnek ellátva; bérmentetlen, vagy ér-venytelenül bérmentesített lapokat a díj kétszeresével büntetik.

Január 1. Az értéklevelek és értékdobozok kezelési változásai: a doboz fém is lehet, utólag is kérhető tértivevény a küldeményről, elvesztéskor a kártérítésbe az érték és a szállítási díj is benne foglaltatik.

Január 1. A tértivevények és utalvány-kifizetési értesítések belföldi és nemzetközi keze-lésében: tértivevényt a felvevő hivatal tölt ki, a azt a feladó utólag is kérheti.

Január 1. A nemzetközi levélpostai rovatolásban új nyomtatványok kerülnek forgalomba.

Január 1. A tudakozványok kezelésében.

Január 1. Az áruminták forgalmában: súlyuk 350 gr-ra módosítva, megfelelő csomago-lásban folyadék, olaj, üveg, élőméh, konzervált természetrajzi tárgyak is küldhetők.

Január 1. Magyarország és Ausztria a nemzetközi távírdai szolgálati szabályzat XXXXI. c. 5. szakaszában megállapított kulcs szerint – a fenntartási költségekhez való hozzá-járulás tekintetében – I. osztályba soroltnak.

Január 1. Pénzesleveleknél és értéknnyilvánítással ellátott csomagoknál – Ausztriával, Bosznia–Herczegovinával és Németországgal való forgalomban – a feladó a még nem kézbesített küldemény címét megváltoztathatja.

Január 1. A nagyváradi városi távbeszélő-hálózat kincstári tulajdonba megy át.

Január 7. Az *utánvétel* maximumát 500 forintra emelik a Németországgal s a rajta ke-resztül közvetített országokkal folyó közönséges postai forgalomban.

Január 11. *Értékdoboz*-forgalom megindulása Belgiummal.

Január 21. Közzéteszik az 1897. június 30-án szentesített, 1897. július 7-én kihirdetett XXIV. törvénycikket az állami hivataloknál alkalmazott díjnyokok szolgálati és anyagi helyzetének javításáról.

- Március 1.** *Értékdoboz*-forgalom megindulása Dániával.
- Március 6.** A postamesterekkel kötendő *tiszti szerződés* szövegének módosítása.
- Április 1.** *Utalvány-forgalom* megindulása Görögországgal.
- Április 1.** A feladónak lehetősége nyílik arra, hogy az *utánvételi összeget* a Németországgal való levél- és kocsiposta forgalomban leszállíthatja vagy töröltetheti.
- Április 20.** A postahivatallal nem bíró községek számára kötelezővé teszik a *községi postaküldönc* intézményének újraszervezését a hivatalos levelek és értéküldemények az utolsó postához (-tól) való szállítására.
- Május 1.** A fővárosi posta- és távírdahivatalok számozásuknak megfelelő *utalványbélyegzőt* kezdenek használni.
- Május 4.** A királyi parancsra rendezett jótékony célú állami sorsjáték eredményessége céljából kivételesen engedélyezik a posta- és távírdahivataloknak ezen sorsjegyek árusítását.
- Május 11.** *Értéklevél-forgalom* berendezése Brit-Indiával.
- Június 6.** *Értéklevél-forgalom* berendezése Ceylonnal.
- Október 1.** Egyesítik a zágrábi városi postahivatalt a távírdahivatallal.
- Október 1.** *Értéklevél-forgalom* berendezése több brit gyarmattal.
- Október 19.** A feladó kérheti, hogy az *utánvétel leszállítását vagy elengedését* a Németországon túli országokkal való csomagforgalomban.
- Október 20.** *Értéklevél-forgalom* berendezése Új-Funlanddal.
- November 1.** Az *utánvétel leszállítása vagy elengedése* kérhető az Olaszországgal váltott ajánlott levélpostai küldeményeknél.
- November 11.** A városi és környékbeli távbeszélő-hálózatokba az előfizetők ezentúl a *Kötelező nyilatkozat* című nyomtatványt kitöltésével léphetnek be.
- November 21.** Táviratforgalom korlátozása, titkos szövegű állami- és magántáviratok betiltása Afrika déli és keleti részén levő államokkal.
- November 26.** Temesvár–Versecz-Fehértemplom között helyközi távbeszélő áramkört létesítenek.
- December 1.** Brodon és Szatmáron városi közhasználatú távbeszélő-hálózatot rendeznek be.
- December 4.** Budapest és London között közvetlen távírda-összeköttetés létesül.
- December 7.** Budapest és Szófia, valamint Kolozsvár és Brassó között közvetlen távírda-összeköttetés létesül.
- December 10.** A városi távbeszélő-hálózat környékbeli előfizetői számára engedélyezik, hogy a közhasználatú törvényhatósági távbeszélő-hálózat előfizetőivel és nyilvános állomásaival saját helyiségükből beszélhessenek, amiért az évi rendes díjon felül évi 12 forint kapcsolási díjat fizetnek.
- December 16.** Budapest és Szarajevo között közvetlen távírda-összeköttetés létesül.
- December 29.** Kisebb alakú pénzeszsák elrendelése az egész tételes ércpénzzacskók beszállításához.
- Megnyílt postahivatalok:** Ambrózfalva, Arad 1., Bező, Bogdánd, Bucsum, Budapest 61., Budapest 95., Budapest-Margitsziget, Caglin pu., Csapod pu., Csenta, Darlacz,

Éberhard, Felső-Alap, Gerjen, Gilvács pu., Gyirok pu., Győr-Ferenczváros, Homoród-Almás, Ittvárnok-Rogendorf pu., Kendi-Lóna, Kis-Vejke, Klári pu., Lakytelek pu., Langviz, Mace, Magyar-Csaholy, Maros-Szent-Király, Maros-Ugra, Mehadika, Modor-Harmonia telep, Nagy-Derzsida, Nagy-Sáros, Novo-Cice, Okorág-Kárász pu., Péterhegy, Pozsony III. ker., Sámson pu., Selmeicz-Steftultó, Soósd, Szalka, Szent-Miklós, Szikevicza, Tomor, Zaguzsen, Zlatar-Bistrica pu., Zsidóvár.

Megnyílt távírdahivatalok: Bács-Cséb, Barlangliget, Belobreska, Billéd, Boldogasszony, Budapest 6., Budapest 12., Budapest 16., Budapest 51., Budapest 95., Budapest-Margitsziget (V. 1–IX. 30.), Crnilug, Csik-Karczfalva, Derestyé-Hétfalu, Diós-Győr, Éberhard, Felka, Felső-Elefánt, Fél, Féltorony, Golubinci, Gyulafehérvár-vár, Herlány, Igló-Füred, Jezerane, Kulpin, Lesencze-Tomaj, Melcsicz, Nagy-Kosztolány, Nyiregyháza pu., Örkény, Plavisevicza, Plitvicza, Popovaca, Pozsony III. ker., Rác-Militics, Rákospalota, Rózsahegy-fonógyár, Sajó-Szöged, Soroksár, Szerednye, Székesfehérvár pu., Tót-Megyer, Upor, Veprovác, Zemplén-Szinna, Zsadány.

Megnyílt távbeszélő-hivatalok: Algyő, Almás, Alsó-Szolcsva, Baraczháza, Bavaniste, Birda, Bresztovác, Bruckenau, Budapest 12., Budapest 60., Budapest 72., Buziás, Csákova, Csongrád-Csány, Csongrád-Sándorfalva, Csömör, Deliblát, Denta, Detta, Dézna, Dolova, Fehértemplom, Felső-Pulya, Fönlak, Franzfeld, Gattaja, Gertyenes, Glogon, Glogovác, Grabovci, Hertelendyfalva, Homolicz, Jánosháza, Klenák, Klopodia, Knéz, Kovaszincz, Kótaj, Kupinovo, Lippa, Makó, Menyháza, Merczifalva, Mitrovicza, Monostor, Moravicza, Móriczföld, Mramorák, Nagy-Szredistye, Nagy-Várad, Nagy-Zsám, Német-Bencsek, Német-Ságh, Német-Szent-Péter, Német-Sztamora, Nyiregyháza, Nyitra, Offenbánya, Orczifalva, Ottlaka, Párkány, Párkány-Nána, Pest-Taksony, Réva-Újfalu, Ruszt, Simánd, Soósd, Sövényháza, Surcin, Szegvár, Szentés, Székely-Keve, Székesut, Szépfalu, Szikevicza, Sztarcsova, Talpas, Temes-Buttyin, Temes-Kubin, Temes-Kutas, Temes-Rékás, Tó-Almás, Tövis, Új-Arad, Új-Szent-Anna, Varadia, Varjas, Vecsés, Vinga, Vlajkovecz, Zádorlak, Zenta, Zimony.

Megszűnt postahivatalok: Budapest 7., Csicsó-Györgyfalva, Farkasevac, Kokava, Letkis, Német-Gurab, Őrállás.

Megszűnt távírdahivatalok: Budapest 7., Budapest-Országos Posta- és Távírdagazdászati hivatal, Hegyeshalom, Kulpin, Moslavina.

Megszűnt távbeszélő-hivatalok: Barlangliget, Boldogasszony, Féltorony, Igló-Füred, Szepes-Béla, Tátraháza.

Új nyilvános távbeszélő-állomások: Budapest 12. sz., Budapest 72. sz., és Budapest 60. sz. posta- és távírdahivataloknál.

Szakirodalom:

A magyar szent korona távbeszélő-hálózati térképe.

A magyar távírda- és távbeszélő-vezetékek lajstroma című segédkönyv.

A m. kir. posta-, távírda- és távbeszélő szabályrendeletek gyűjteménye 1867–1897.

A m. kir. posta-, távírda- és távbeszélő szabályrendeletek gyűjteménye, Gazdasági Ügyek.

Távolságmutato segédkönyv a Németországba szoló kocsipostai küldeményekhez. kir. posta-, távírda- és távbeszélő szabályrendeletek gyűjteménye, Nemzetközi Ügyek, II. Pénztári és számviteli ügyek.

1900

- Január 1.** Magyarország és Ausztria az egyetemes postaszerződést fogantatosító szabályzatba mint egymástól teljesen különálló, első osztályú igazgatások soroltnak be.
- Január 1.** Csanád vármegyében törvényhatósági távbeszélő-hálózat létesül.
- Január 3.** Budapest és Nagy-Várád között helyközi távbeszélő-berendezés létesül.
- Január 9.** Az egy és ugyanazon székhelyen működő posta- és távírdahivatalokat ezentúl sorszámmal látják el (bélyegzőkön, pecsétnyomókon, új feladó ragjegyeken is).
- Január 17.** Állami táviratokat távbeszélőn ezentúl sem feladni, sem kézbesíteni nem szabad.
- Január 18.** Budapest és Gyömrő között környékbeli távbeszélő-összeköttetés létesül.
- Február 1.** *Távirati postautalvány*-forgalom indul meg Ausztria–Magyarország és Nagy-Britannia, Írország között.
- Február 1.** Nagy-Kikinda és Temesvár között új törvényhatósági távbeszélő-összeköttetés létesül.
- Február 13.** Budapest és Fiume között távbeszélő-összeköttetés létesül.
- Március 15.** Megkezdődik a korona-értékre szoló ötkoronás ezüst érmék forgalomba hozatala.
- Március 20.** A szolnoki városi távbeszélő-hálózatot bekapcsolják az országos interurbán hálózatba.
- Március 24.** A debreceni városi távbeszélő-hálózatot állami kezelésbe veszik.
- Március 25.** A pécsi városi távbeszélő-hálózatot állami kezelésbe veszik.
- Március 27.** A miskolci városi távbeszélő-hálózatot állami kezelésbe veszik.
- Április 1.** A budapesti főpostát és távírdahivatal *M. kir. Központi Posta- és Távírdahivatal* néven egységes vezetés alá helyezik.
- Április 1.** A szolnoki városi távbeszélő-hálózatból a helyközi távbeszélő igénybevételével Bécs is lehet hívni.
- Április 1.** Németalföldre 500 korona illetve 250 németalföldi forint erejéig utánvétellel is lehet postai küldeményt feladni.
- Április 4.** Árvízvédelmi ügyekben feladott táviratok díjmentesek.
- Május 1.** A kézbesíthetetlen nemzetközi csomagokra és egyéb kocsipostai küldeményekre vonatkozó visszajelentéseket nem ajánlott, hanem közönséges levélként kell továbbítani.
- Május 1.** A postán ajánlott levélként továbbított táviratok díját 25 fillérre szállítják le.
- Május 25.** Megkezdik az új, világos barnássárga színű, kartonpapírból készült *levelezőlapok* kiadását.

Június 16. Az egri városi távbeszélő-hálózatot bekapcsolják a magyar és az osztrák helyközi távbeszélő-forgalomba.

Június 24. Utasítás a *faluzó levélhordók* (kézbesítéssel és gyűjtőjáratok fenntartásával megbízott küldöncök) részére.

Július 1. A külföldi hírlapok és időszaki lapok bélyegilletékét eltörlik.

Augusztus 9. Belföldi forgalomban és a magyar–német, magyar–osztrák csereforgalomban a levelezőlapok hátsó lapjára képek vagy más díszítmények ragaszthatók.

Augusztus 12. Egyezmény jön létre Magyarország és Svájc között a postai viszonyok szabályozására.

Szeptember 30. Az osztrák értékű régi frankójegyek és egyéb régi postai értékcikkek érvényessége véglegesen megszűnik.

Október 8. Az Amerikai Egyesült Államokba 5 kg súlyig nemzetközi postai csomagok is küldhetők.

November 20. A Budapest 4. postahivatal levéltovábbító osztályát – mint önálló postahivatalt – *Budapest 72. sz.* hivatalként felállítják és a Keleti pályaudvarra helyezik ki. Az addigi Budapest 72. sz. posta- és távírdahivatal ettől kezdve *Budapest 7. sz.* postahivatalként a VII. ker. Csömöri út 36. sz. házba költözik.

December 17. Ajánlott levelek *sommás kezelését* rendelik el az Ausztriával való forgalomban.

Megnyílt postahivatalok: Abos-Gálfalva pu., Acsucza pu., Adámos, Alvácza pu., Bag, Balatonfő-Kajár, Balsa, Bályok pu., Berve, Bethlen-Szent-Miklós, Bogdány-Selpöcz pu., Borgó-Besztercze pu., Bozjakovina, Budapest 72., Budapest 103., Budapest 104., Chlebnicze, Dalmad, Darócz, Deszk, Doboruszka, Eötvös pu., Fehérszék pu., Finke pu., Füle, Gagy, Géderlak, Gorjan, Gyergyó-Bélbor, Gyurkucza, Gyűd, Hajdú-Bagos pu., Horlyó, Katalinfalva, Kecskemét-Helvétia pu., Kernyécsa, Királyhalom pu., Kis-Apold pu., Kraszna-Terebes pu., Krizba, Kustély, Magyar-Hertelend pu., Magyar-Szákos, Matgyar-Valkó, Majdán, Máramaros-Sziget 2., Maros-Vásárhely 2., Mártonfalva, Mező-Csávás, Miskolcz 4., Misulinovac pu., Nagyfalu, Nagy-Frankvágás, Nagy-Polena, Naszály, Nábrád, Nádaska pu., Nebljusi, Német-Szent-Mihály, Ohat-Kócs pu., Ombod, Öregfalu, Pátroha, Petromány, Pécs 2., Piskorevci, Pór-Ládony, Ratkovica pu., Rákos-Keresztúr 2., Sajó-Várkony, Sas pu., Soponya, Sóvárád pu., Szatmár 2., Szeged 6., Szent-Király pu., Szilágy-Fő-Keresztúr, Sztojka fürdő (V. 15.–IX. 16.), Tótvárád 1., Türkös, Veleg, Viszló, Vrata.

Megnyílt távírdahivatalok: Balaton-Földvár, Barcs 2., Bizovac, Bodajk, Brusane, Budapest 7., Budapest 17., Budapest 63., Budapest 103., Budapest-Marhavásár-tér, Csermő, Czece, Dobrest, Dragomérfa, Drnje, Emőd, Gerovo, Gyalu, Kolozsvár 2., Krompach, Lébeny, Magyar-Cséke, Margonya, Maros-Vásárhely 2., Máramaros-Sziget 2., Mária-Radna, Medgyes-Egyháza, Mező-Teleg 2., Mosdós, Nagy-Kanizsa 2., Nagy-Lapás, Német-Ságh, Nova, Órmező, Parabut, Pécs 2., Pusztá-Kalán, Sásd, Szatmár 2., Torda-Szent-László, Tovariso, Vajta, Vrata, Vrginmost, Zágón.

Megnyílt posta- és távírdahivatal: Csérmő (Arad), Szabolcs.

Megnyílt távbeszélő-hivatalok: Allios, Ambrozfalva, Apácza, Apátfalva, Ádámos, Balaton-Földvár, Basahíd, Battonya, Beodra, Beregszó, Bogda-Rigós, Boicza, Brod, Budapest-Zugliget, Csanád-Palota, Darlacz, Dévény-Újfalu, Diószeg, Dolnji-Miholjac, Ercsi, Eszterháza, Folya, Földeák, Gilád, Gyömrő, Gyöngyös, Hatvan, Hidegkút, Kevermes, Kis-Becskekerek, Kis-Iratos, Kóka, Kumán, Kunágota, Liebling, Magyar-Bánhegyes, Magyar-Csanád, Makó, Marczibány-Dombegyháza, Martonvásár, Máslak, Melencze, Mezőhegyes, Mező-Kovácsháza, Mező-Telegd, Nagylak, Nagy-Zerind, Nákovály, Oklánd, Ó-Becse, Padé, Parácz, Pápa, Petrijevci, Pilis-Szántó, Pitvaros, Rákos-Szent-Mihály, Román-Szent-Mihály, Sajtény, Ság, Siófok, Sipet, Sisterovec, Szabadfalu, Szaján, Szakálháza, Szatmár, Szent-András, Székás, Székely-Udvarhely, Temes-Gyarmata, Temes-Remete, Tiszahegyes, Torda, Tornya, Tót-Bánhegyes, Új-Besenyő, Vadász, Valpo, Vjotek, Zsebely.

Új nyilvános távbeszélő-állomások: Balatonföldvár posta- és távírdahivatal, Budapest 4., 10., 16. és 50. sz. postahivatal, Siófok posta- és távírdahivatal.

Megszűnt postahivatal: Szabolcs.

Megszűnt távírdahivatalok: Budapest 72., Zajzon.

Kitüntetés: *Überreck János* posta- és távírda altisztnek nyugalmaztatása alkalmából a koronás ezüst érdemkereszt adományozása (január 19.).

Szakirodalom:

Klebersberg Géza: *Postai Tarifák 1901. évfolyama.*

Schmid Mihály: *Távírási kalauz.*

A m. kir. posta-, távírda- és távbeszélő szabályrendeletek gyűjteménye III. Postaüzleti és kezelési ügyek.

Tóth József posta- és távírdatiszt: *Postai irányító.*

Székely István posta- és távírdafelügyelő: *Tárgymutató PTRT 1897–1900.*

POSTAI ÉS TÁVKÖZLÉSI MÚZEUMI ALAPÍTVÁNY

Budapest VI., Andrásy út 3.

Postacím: 1372 Budapest, Postafiók: 441.

Név	Beosztás	Szakképzettség	Szakterület	Megjegyzés
Kovács Gergelyné	ügyvezető igazgató	magyar – történelem tanár néprajzos–muzeológus	kultúrtörténet	
Hadi Antalné	gazdasági csoportvezető	érettségi, kép. könyv. terv és statisztikus	alapítványi gazdálkodás	
Bartók Ibolya	alapítványi titkárságvezető	gimnáziumi érettségi	alapítványi ügyvitel	
Lehelvári Sándorné	előadó	társadalombiztosítási tanf.	munka-, bér- és szociális ügyek	
Varga Aladárné	előadó	gimnáziumi érettségi mérlegképes könyvelő	könyvelés és leltári ügyek	
dr. Muha Istvánné	belső ellenőr	gimnáziumi érettségi mérlegképes könyvelő	számviteli munka ellenőrzése	
Kálmán Vilmos	múzeumgondnok	szaktechnikus	gondnoki teendők	
Bartha Sándor	segédgondnok	szakmunkás	gondnoki teendők	
Kusnyir Sándor	portás	szakmunkás	portás	
Uhl Józsefné	takarító	8 általános iskola	takarítás	
Miklós Sándor	portás	8 általános iskola	portás	Telefónia Múzeum
Piltman Jánosné	múzeumgondnok		gondnoki teendők	Nagyvázsony
Gyura Sándorné	múzeumgondnok		gondnoki teendők	Balatonszemes
Kovács Pál	múzeumgondnok		gondnoki teendők	Hollókő

POSTAMÚZEUM

Budapest VI., Andrásy út 3.

Postacím: 1372 Budapest, Postafiók: 441.

Név	Beosztás	Szakképzettség	Szakterület	Megjegyzés
Kovács Gergelyné	igazgató	magyar – történelem tanár néprajzos–muzeológus	kultúrtörténet	
Krizsákné Farkas Piroska	múzeumigazgató-helyettes	műszaki tanár	távíró-, távbeszélő- és műsorszórástörténet	
Dr. Sebestyén Kálmán	történész főmunkatárs	történelem tanár	művelődéstörténet	
Kisfaludi Júlia	muzeológus	történelem tanár régész–muzeológus	postatörténet, szakmai egyesületek története	
Dr. Tóthné Farkas Anna	muzeológus	könyvtáros	dokumentációs gyűjtemény	
Hajdú József	muzeológus	üzemmérnök	hangtár, kép- és ábrázolásgyűjtemény	
Rákóczi Margit	könyvtáros muzeológus	könyvtáros–népművelő	bibliográfia	
Beszédes Ernő	muzeológus	híradásipari technikum	távíró- és távbeszélőtörténet	
Csapó Attiláné	muzeológus	üzemmérnök	dokumentációs gyűjtemény	
Somoskéry Ákos	muzeológus	üzemmérnök	tárlatvezető számítógépkpezelő	Telefónia Múzeum
Nagy László	segédmuzeológus múzeumgondnok	műszaki technikum	tárlatvezető gondnoki teendők	Telefónia Múzeum

Név	Beosztás	Szakképzettség	Szakterület	Megjegyzés
Grünwald Éva	restaurátor	képzőművészeti középiskola restaurátor szak	papír, könyv és textil restaurálás	
Koppándi Ágnes	fényképész	gimnáziumi érettségi fényképész szakmai biz.	fényképész negatívár	
Bencze András	restaurátor	képzőművészeti középiskola	fém és fa restaurálás	
Kiss János	ny. gyűjteménykezelő	ny. postafőtanácsos	postatörténet	
Szalay Gyuláné	ny. adattáros	gimnázium	adattár	
Coutts Erzsébet	ny. gyűjteménykezelő	műszaki szakkönyvtáros	okmánytár	
Bán Ferenc	ny. szaktanácsadó	villamosmérnök	távbeszélőtörténet	
Dérszegi Miklós	ny. szaktanácsadó	villamosmérnök	távbeszélőtörténet	
Szadovszky Lajosné	ny. fényképész – reprográfus	szakmunkás	tárgyfotózás, archiválás	

BÉLYEGMÚZEUM

Budapest VII., Hársfa u. 47.

Postacím: 1400 Budapst, Postafiók 86.

Név	Beosztás	Szakképzettség	Szakterület	Megjegyzés
Papp Józsefné	múzeumigazgató	érettségi, felsőfokú postaforgalmi tanfolyam	általános bélyegtörténet, magyar bélyeggrafika	
Sipos Józsefné	muzeológus	érettségi, felsőfokú postaforgalmi tanfolyam	magyar bélyegtörténet, díjjegyes nyomtatványok	
Tóth Béláné	muzeológus	érettségi, felsőfokú postaforgalmi tanfolyam	magyar bélyegtörténet	
Szegedi Istvánné	muzeológus	érettségi, felsőfokú postaforgalmi tanfolyam	magyar bélyegtörténet	
Solymosi Jánosné	muzeológus	főiskola, népművelődés-pedagógia	Amerika és Ausztrália bélyegtörténete	
Horváthné Nikodém Gabriella	muzeológus	magyar – történelem tanár	Európai bélyegtörténet	
Solnayné Orbán Ildikó	muzeológus	érettségi	Európai bélyegtörténet	
Angyal Erzsébet	gyűjteménykezelő muzeológus	magyar tanár, könyvtáros	könyvtár, dokumentációs gyűjtemény kezelése	
Majsai Mária	kiállításrendező, grafikus	Képzőművészeti Főiskola restaurátor szak	papírrestaurálás, grafika	
Sajtos Gáborné	adminisztrátor	gimnáziumi érettségi	címfelvétel	
Szabóné Kiss Ildikó	általános előadó	gimnáziumi érettségi	múzeumi ügyvitel	
Kiss Lászlóné	segédmuzeológus	érettségi, felsőfokú anyaggyűjtési tanf.	Ázsia és Afrika bélyegtörténete	
Brózman Erika	portás	gimnáziumi érettségi	portás	
Oláh Kálmánné	takarító	8 általános iskola	takarítás	

Summary in English

The Foundation of the Postal and Telecommunications Museum Report on Activity in 1994

The Foundation's plan of action for 1994 included the issue as founder of directives to reinforce the museums' practical work: amendment of the Deed of Foundation, issue of director-generals' directives on mandatory archive deposits of historical items and documents, and establishment of a Museum Council. Although these tasks were not performed in a legal sense, they were carried out in practice. The design, documentary, library and photographic materials of POTI Telecommunications Design Co. Ltd were transferred to the museum when the company was wound up, for instance, and a museum advisory board was set up at Antenna Hungária to organize the exhibition at the Diósd Museum.

The main event of 1994, in terms of the Foundation's objectives, was the establishment of a museum collection in the premises received in the POTI building. Although it is more important for the obligation to make archive deposits to apply in practice, legal confirmation of this cannot be omitted. Amendment of the Deed of Foundation will serve a similar purpose by officially enshrining changes which have taken place in the five years of the Foundation's existence. The formation of the Museum Council is designed to ease the flow of up-to-date branch knowledge to the museums and improve coordination of branch interests.

The work of the Foundation

As far as the direction and management of the Foundation are concerned, issue of the new statutes was completed. The following entered into force: office management and archive procedures, fire and labour safety regulations, and an accountancy policy and accounts procedure, with accompanying cashier's regulations on handling, keeping and discarding records. The issue of these new regulations means that the necessary amendments to all the Foundation's regulations have now been made, including the employment contract.

A successful piece of marketing by the Foundation management was to issue employees of the founding companies with permanent complimentary passes to the museums. Altogether 72,000 tickets were issued in July. The records show that 2,300 persons took advantage of them in the summer months.

The Foundation's management work included submitting plans for events and exhibitions, in response to competitive invitations from the World Expo programme bureau and the Ministry of Culture and Public Education. Plans for the **Tele-World Bulletin**, an exhibition of **Hungarians on Stamps of the World and the World on Hungarian Stamps**, and a **World Postal Walk** were drawn up for the World Exposition. A plan for

an exhibition at the Ópusztaszer Post House to mark the 1100th anniversary of the Hungarian Conquest (1996) was also devised. As accepted plans, these may be of use in perfecting development ideas in the future.

The Foundation took part in and contributed at conferences concerning museum management. Plans to hold a one-day conference on the common concerns of tourism and the museums, however, were thwarted by the Hungarian Tourist Board's lack of interest. An account of our own operating experience was drawn up. To improve the availability of information in foreign languages (English and German), stands with guide leaflets in English, French, German, Italian, Russian and Spanish were put up in the Postal Museum.

Of the concerts designed to promote cultural activity in the branch, the biggest success was the concert on Mother's Day. The exhibitions in our museums were enriched by events on world days. The Foundation's status as an integral part of the branch was exemplified by an exhibition mounted at the 14th National Postal Workers' Conference in Debrecen.

A welcome change in our educational activity came with the exhibition entitled **Hello, Tivadar Puskás's Telephone News Dispenser Here!**, which was visited by large numbers of secondary-school students, and by direct request of the schools concerned.

The work of the museums

The Stamp Museum completed the stock-taking phase of auditing its collections. On being entrusted with the records of the POTI Telecommunications Design Co. Ltd, the Postal Museum gained a new store and processing workshop. Discounting the POTI materials, which are still being processed, the following accessions resulted from collection trips to provincial directorates, purchases and donations over the year:

	Collection	Increase (items)
Stamp Museum:	Hungarian stamps	54 779
	Foreign stamps	39 063
	Mixed	2 040
	Stamp designs	245
	Library	145
Postal Museum:	Objects	2 397
	Documents	8 457
	Library	293

There was indeed a very big increase in the Postal Museum's collections over the year. This included some unique items: a 1000 Hz generator from the 50 kW Székesfehérvár transmitter, Thomas Cross's two-volume *Autobiography of a Stage Coachman*, illustrated in colour and published in a limited edition in London in 1904, and some important 18th and 19th-century postal maps.

Processing of the Sopron collection, expansion of the data bank, and the work of segregation of the stores made progress.

Restoration and reconstruction

On the principle that only restored items, where applicable in working order, should be included in exhibitions, restoration in 1994 was concentrated mainly on items for the Radio and Television Museum at Diósd. Preservation work was slowed by the need to clean large numbers of new items. The same applied to conservation and rationalization. Four reconstructed items were made in museum workshops.

Exhibitions

The Foundation's museums held occasional exhibitions or lent material to exhibitions in other institutions on almost thirty occasions in 1994.

Stamp Museum

Main exhibitions:

1	Centenary of Lajos Kossuth's Death	Stamp Museum	Feb. 17–Dec. 10
2	Lajos Kossuth on Stamps	Pesterzsébet Museum	Feb. 9–March. 9
3	The Stamp Graphics of János Kass	Stamp Museum	March. 14–Oct. 30
4	Minerals on Stamps	International Minerals Festival, Miskolc	March. 7–18
5	Queen Elizabeth on Hungarian Stamps	MABÉOSZ ¹ , Budapest	May 5–14
6	Philakorea '94: Óbuda, Buda, Pest and Budapest on Stamps	Seoul (designed by József Sipos, silver medal, Literature class)	July 25–Aug. 10
7	Stamps of Hungary and Indonesia	MABÉOSZ, Budapest	Sept. 10–20
8	Artists Erzsébet Szekeres and Judit Hagner	Stamp Museum	Nov. 18, 1994– Jan. 31, 1995
9	The Golden Age of the Hungarian PO	Postal Museum	Dec. 15, 1994– Dec. 31, 1995

Main loans to exhibitions of other institutions:

1	Depictions of Playwright Imre Madách	Balassagyarmat City Library	Jan. 18–March. 31
2	Securities	National Széchényi Library	Jan. 20–Feb. 10
3	Hungarians between East and West	Ethnographic Museum	March. 22–Sept. 30
4	Nobel Prize-Winning Scientists of Hungarian Origin	National Museum	Sept. 14, 1993– Feb. 28, 1994
		Chemical Museum, Várpalota	March. 22–Sept. 30
		Bibliotheca Universalis, Szentes	Oct. 15, 1994– Nov. 1, 1995
5	Bridge–Now. Stamp Designs by Attila Elekes and Fero Hornyák	MABÉOSZ, Budapest	March. 20–30
6	125 Years of Prepaid Postcards	Postal Museum	Sept. 30–Nov.30
7	Tableau of Christmas stamps	Stamp Museum	Dec. 1994

¹ National Federation of Hungarian Stamp Collectors

Postal Museum

A new permanent display was gained, a carriage of a mobile post office, placed in the Rail Museum at Ópaks. This was inaugurated on June 2, 1994 as a permanent exhibit entitled **Mobile Post Office on the Move**.

Main exhibitions:

1	Telecommunications and Culture	Kölcsey Centre, Debrecen	Since May 17, 1994
2	Relics of the Debrecen Postal District in the Postal Museum Collections	14th National Postal Workers' Conference, Debrecen	Aug. 4-7
3	Tállya's Post Office	Tállya	Sept. 20—Oct. 31
4	125 Years of Postcards	Postal Museum	Sept. 30—Nov.30
5	The Golden Age of the Hungarian PO and Memorial to Mihály Gervay	Postal Museum	Since Dec. 15, 1994
6	Centenary of the Birth of Mihály Dénes, Inventor of the Telehor, Precursor of Television	Postal Museum	Since Dec. 15, 1994
7	History of Csepel Micro Telegraph Office	Postal Museum	Since Dec. 15, 1994

Exhibitions in schools and work places:

György Békésy Vocational Secondary School	April 4, 1994
Székesfehérvár Radio Station	May 1994
Tivadar Puskás Telephone Factory	May 30, 1994
Magyaregregy Post Office	June 1994
Balassagyarmat Post Office	August 4, 1994

Loans of exhibits and documents to exhibitions in other institutions:

1	Holocaust	National Museum	June 1—Nov. 30
2	Centenary of Birth of Pál C. Molnár	Tihany Abbey Museum	June 1—Oct. 5
3	Nobel Prize-Winning Scientists of Hungarian Origin	National Museum	Sept. 14, 1993— Feb. 28, 1994
		Chemical Museum, Várpalota	March. 22—Sept. 30
		Bibliotheca Universalis, Szentes	Oct. 15, 1994— Nov. 1, 1995
4	Hungarians between East and West	Ethnographic Museum	March. 22—Sept. 30
5	Showcase of famous cables	Telephone Museum	Permanent

The design and establishment of a new museum area have begun jointly with the Debrecen postal and telecommunications directorates, on the ground floor of their premises in Déri tér.

Scientific activity

The most significant scientific work done by the museums during the year was research required for exhibitions. One milestone was to finish collecting the materials from the years 1867–1900 for the national chronology of the branch, which is essential to historical research work. Processing of these has begun. Preparation of catalogues for the smaller collections (postage stamp designs, maps, coins, marking stamps) is nearing completion. Compilation and publication of the 1993 Yearbook made it the fourth occasion on which the Foundation was able to present such a volume to its founders and to other museum libraries. Outside researchers spent almost a thousand hours working on the museum collections. The museums provided specialist materials for several scientific and educational TV films. The Postal Museum was requested on two occasions to provide a historical summary for the television series „The Film Newsreel Tell the Story”.

Education, the arts and public relations

Some major events in these fields have already been reported. It is also worth mentioning that the museums and provincial exhibition areas provided guided activities for local school students. We managed to increase the number of secondary-school groups received by producing our own publicity materials.

A lecture evening with Judit Havas took place at the Stamp Museum, to tie in with the exhibition there by the textile artist Erzsébet Szekeres. This proved useful to public relations, which suggests that similar events should be held in future.

About twenty reports on the Foundation's museums appeared in the media, mainly on radio and television. The Postal Museum made its first educational video film, to mark the centenary of the birth of Mihály Dénes, inventor of the Telehor, the precursor of television.

The Futics Competition for the collection of historical materials by vocational secondary schools was cancelled. The problem was the impossibility of ensuring equal chances for participants. Mixed-speciality schools that had undergone reorganization several times would have had no chance against the schools with a long history, which have regularly issued yearbooks. This would have narrowed the number of competing schools down to only four or five. The saved prizes, however, will allow a more widely advertised competition to be held in 1995.

International relations

The museums were successful in their cooperation abroad as well as at home. The Stamp Museum won a grand silver medal at the Philakorea 1994 exhibition, for example, and the Postal Museum joined the advisory board of the International Telephone Card Museum.

The Postal Museum provided a contributor to the conference on telegraph history in Seoul. It established relations with the Edison Archive and began to exchange items connected with Tivadar Puskás. The Foundation was represented and gave a report at the

1994 general meeting of the IATM in Lisbon. Preparations were made for obtaining the sound and picture materials for the Diósd Museum, and a precursor of television, the Nipkow dial televisor, from an American factory.

The general meeting of the MUT was postponed at the request of its president in Prague. The study trip to Nuremberg and Berlin, planned jointly with Antenna Hungária, was put off until the following year.

Finances

The Foundation operated according to the financial plan for 1994. A detailed report was made on November 15, 1994 on the forecast financial position in 1994 and the budget for 1995. The Foundation met with no liquidity problems, and the audits revealed no shortcomings.

Budapest, December 29, 1994

*

Mrs József Papp: Stock Audit at the Stamp Museum

During the ten-yearly audit of the museum's stock, professional museum staff examined 8,346 items in 30 collection groups between 1991 and 1994, and checked the integrity and archive condition of 520 sealed parcels. During the audit, the staff members also performed the fundamental tasks of the museum in connection with care, expansion and exhibitions of the collections. Experience with the museum inventory as a whole has led to proposals for re-examining the handling system and establishing a registry group.

Júlia Kisfaludi: Chronicle of the Postal Museum 1994

This is the third year for which I have drawn up an account of our work, daily lives and festivals, joys and woes, successes and failures.

The biggest accessions came from an eight-day collection trip to the Pécs Directorate, and from incorporating into the museum the documentary collections of the firm POTIBER, which was wound up. After a basic in-house training course, we began to use computers to process the collections.

Apart from the museum's main exhibition („The Golden Age of the Royal Hungarian Post and Memorial to Mihály Gervay”), we mounted several smaller displays: for World Telecommunications Day in Debrecen, a mobile post office exhibition in Paks, a display for the Debrecen Postal Workers' Conference, an exhibition of postal history at Tállya, and 125 Years of Postcards in Budapest.

In international relations, we took part in the IATM Conference, and played host to several colleagues from abroad. Peter Donhauser of the Technical Museum in Vienna

inspected the Radio Museum under preparation at Diósd and visited Lakihegy. Urs Hobi, head of the Swiss Telephone-Card Collectors' Association and publisher of *TK Magazin* and *TK Katalog*, was interested in the fast developing phone-card collection.

In public relations, the now regular TV and radio interviews were joined by a press presentation of books on branch history. A Mother's Day concert was held in the hall of the museum, to which mothers employed in the founder companies were invited.

Unfortunately there were several sad events during the year, when we accompanied colleagues and members of their families to their final resting place, bidding them farewell personally and collectively, in the name of the museum.

Mrs Piroska Farkas Krizsák: The Radio and Television Museum at Diósd

The interior designs for this were presented in the 1993 Yearbook. After faults in the plans had been rectified, the Investment Department of Antenna Hungária PLC published an invitation to tender. Seven firms submitted tenders, and the offer from Bóra Ltd was accepted on June 22, 1994. The chief executive of Bóra is Ede de Jonge and the technical head Mrs Gabriella Bánfalvi Kubalik. Supervision of the work was done by Gábor Lukács, Mrs Endre Fonó and József Söptei of Antenna Hungária. The full sum required for the project was not available in 1994, and the work has had to continue into 1995. The ground-floor foyer and cloakroom, the library and the first-floor corridor were completed during the year. A start was made on the podium.

Éva Grünwald: Exhibition of Postal History at Tállya

The museum mounted an exhibition of postal history at Tállya, for the Hegyalja Vintage Days in the autumn of 1994. The postal history of the village dates back to 1567, when it was a stage on the post road between Kassa (Košice) and Szatmár (Satu Mare). The ruins still stand of the building that served as the post house from 1774 to 1944. The exhibition included some original documents and maps, along with evocative photographs and interior views. It was shown how people used to travel by diligence (a form of mail coach), the discomforts that passengers underwent, the appearance of a post house or posting inn, and the equipment a postmaster used. We recalled the great phylloxera epidemic of 1875, which almost completely destroyed the vineyards. The exhibition was opened on September 20, 1994 by József Pekó, Mayor of Tállya, and István Kurucz, Chairman of the Foundation's Board of Trustees. The first tour was conducted by Dr Miklós Kamody, postal historian. The exhibition could be seen for more than two months—a week longer than planned.

Dr Anna Farkas Tóth: The Postal Workers' Conference in Debrecen

The 14th National Postal Workers' Conference took place at Debrecen University of Agricultural Sciences on August 4–7, 1994. Staff of the Postal Museum provided a small-scale exhibition presenting the postal history of Debrecen.

The first section recalled the famous Butcher's Post. Cattle trading was a major business in 15th-century Debrecen. The route from the city to Vienna was known as the Butcher's Way, as the famous Hungarian beef cattle were driven along it to market in Vienna. The drovers would also carry letters and messages in each direction.

The second section showed a few pictures recalling postal affairs in Debrecen, including the early postmasters (Sámuel Dioszegi and János Fay) . Then came some events in the life of Mihály Gervay, the man who organized the independent Royal Hungarian Post. Also shown was a tableau of postcards and picture postcards, as postal mementoes of Debrecen and Hortobágy.

Gabriella Nikodém: Only Creation Vindicates Existence

This has been János Kass's motto through his career as an artist. Born in Szeged in 1927, he discusses here applied graphics, the future of the postage stamp, the poetry of line and the lasting value of artistic creation. Holding the gold medal for services to the post office, he has designed almost a hundred stamps, the first appearing in 1973. As an outstanding, variously creative Hungarian artist, notably in graphics and typography, he has retained a strongly individual style even in the special field of stamp design. The article covers the various sides of Kass's oeuvre.

Gabriella Nikodém: Mankind and Nature

Two contemporary artists, Erzsébet Szekeres and Judit B. Hagner, were presented at an exceptional exhibition in the Stamp Museum. Szekeres's textile murals and stamp designs were shown in conjunction with Hagner's small-scale sculptures. Similar in spirit, the two have both exhibited several times before, but not together. The colourful collection brought a pleasant change to the environment at the Stamp Museum, where the sewn wall hangings, textile pictures and sculptures offered visitors new experiences.

Mrs József Sipos: The First Hungarian Air Mail Stamp

Hungary linked into the Central European airmail network on July 4, 1918, when a route was opened between Budapest and Vienna. The author tells the story of the first airmail stamp issued by the Hungarian Post (and the misprint of it), based on authentic documents, and describes the airmail service and handling system. Also given are the views expressed on the service and the Hungarian Post's issuing policy by the stamp collectors of the time.

Ernő Beszédes: Morse Telegraph Sets in the Hungarian Telegraph Service

Hungary's first telegraph line opened between Vienna and Pozsony (Bratislava) on December 26, 1847. The first public telegraph office opened on October 1, 1850, on the line between Vienna and Pest.

The Vienna-Pozsony service began using Bain needle-and-dial sets in 1847 and various Morse-system sets in 1850. Hughes-system rhythmic letter-printing sets were introduced in 1867, replacing the Morse system first on international lines and then on busier domestic lines. A new system of much higher quality came into use in the early 1930s: arrhythmic, asynchronous letter-printing telegraph. Teleprinters on this principle still operate on the Telex, TGX and Gentex networks. Two types of Morse-system set, with uncovered and covered relief writers, were used until 1885, when Popovits, inspector of posts and telegraph, and Brausewetter, a Szeged watchmaker, converted the relief-writer telegraph to an ink system.

The study recounts the management's efforts to replace the relief writers with sets using ink (Digney, Estienne, Siemens). These, however, were costly and complicated, and only came into use in small numbers. In 1889, telegraph machines based on designs by Inspector-General József Kiss and Chief Technical Adviser József Hollós were adopted as standard by the Hungarian telegraph service.

A brief account is given of how the various types of Morse-system machine and their accessories worked and when they were in service.

Margit Rákóczi: Expansion of the Postal Museum Library

After an order by Gábor Baross, Minister of Public Works and Transport, in 1888, the Royal Hungarian Post began to found and develop specialized libraries in the inspectorates. Many years later, the stock of these libraries formed the foundation for the library at the Postal Museum. Through expert collection work and purchases, the Foundation now has a library of 9,157 volumes on branch history. The discarded material from branch libraries has also swelled the museum library over the years. In this way, most of the library of POTT Ltd, which was wound up, came into the museum library's possession in December 1994, including the accession book used from 1942 to 1981, which will be instructive for posterity.

Mrs Gergely Kovács: Marginal Notes on an Exhibition

The article points to some lessons to be drawn from organizing the exhibition „The Golden Age of the Hungarian Post and Memorial to Mihály Gervay”. Missing volumes of periodicals are listed, and the importance is underlined of the personal relics and archive collections, without which it would have been impossible to present the life and almost half a century's postal career of Gervay (1819–1896), the first postmaster general of the Royal Hungarian Post, founded after the 1867 Compromise with the Habsburgs. A number of documents hitherto unpublished or only published in German are reprinted. Finally comes a proposal for commemorating Gervay appropriately, for instance by naming the Irány utca Specialized Postal and Banking Secondary School after him.

János Kiss and Mrs Gergely Kovács: Collection of Historic Postal, Telecommunications and Radio and Television Items

The article examines a particular area of the museums' collection activity: organized collection trips to the areas of postal inspectorates. Museum staff identify installations and equipment of museum value that are still in use, schedule these as protected, attach bronze labels, and register them. The post offices concerned are entrusted with the care and protection of these *in situ*. The article describes the seven collection trips made in 1990–94. It includes the registered details of the 137 items scheduled, of which nine have now joined the museum collection.

Miklós Dérszegi: Additions to the Archive of Distribution-System Instruments

An important side of renewing the museum's archive of utility distribution is to collect and register the instruments used and group them under their functions.

Thirteen instruments were added to the collection in 1994. These consist of quality-control instruments, cable-fault locators and general electrical measuring instruments. The quality-control accessions include electrical instruments (auxiliary equipment for measuring cross-talk attenuation and an insulation resistance gauge), apparatus worked by chemical reagents (a portable gas detector), and a mechanically operating instrument (a pressure gauge). The cable-fault detector is electronic. The general electrical measuring instruments (DC and AC voltage, current and resistance meters) operate with a basic moving-coil instrument.

Lajos Bartha: Portable Sundial in the Postal Museum

Inventory No. 84.8.0 in the collection of postal history items belonging to the Postal Museum is a portable table sundial complete with its gnomon. Although it has been placed among the museum's domestic relics, it is a time-keeper of a kind once used by postal and transport services all over the world.

Sundials are the oldest astronomically accurate time-keepers. Small, portable sundials were in use in Ancient Times. They only became widespread, however, with the need to regulate mechanical timepieces, which were inaccurate, unreliable and expensive.

Demand for sundials began to grow significantly in the 18th century. The departure and arrival of postal couriers and stage coaches tended increasingly to follow an accurate timetable. When the railways appeared in the 19th century, trains had to keep time accurate to the minute. This was difficult because smaller towns still lacked a sufficiently reliable instrument to publish the time. In many places the use of a sundial was the official way of regulating the clocks. (There was an „official” sundial on the front of London's main post office at the end of the 18th century. Catherine the Great of Russia ordered milestones equipped with sundials to be erected in larger towns and along major roads in her empire.)

The Postal Museum's portable table sundial is a typical example with a dial in the equatorial (equinoctial) plane. The base is an octagonal, silver-plated copper plate with Baroque-style foliation round the rim. Sunk into the middle of the horizontal base plate is

drum-shaped compass box. The four cardinal points of the compass are inscribed on the base of this, along with an arrow showing the declination between magnetic and geographical north. Fastened to the base plate by a hinge is a tipping, ring-shaped dial and a small pendant for ensuring that the sundial is horizontal. The dial has small lines showing the half hours and dots for the quarters. Engraved in the bottom of the compass box are the latitudes of some European cities and the name of the maker.

The sundial resembles those made in 18th-century Augsburg in its form, execution and decoration. The maker was Lorenz Grassl. The declination shown on the base of the compass box is 22° W, which according to calculations from old compasses, maps and astronomical measurements gives a date between 1760 and 1780. This ties in well with the biographical details of the maker, who successfully applied for a licence to make sundials from the magistrates of Augsburg in 1767.

Although there are several sundials inscribed with Grassl's name to be found in the world's major collections (including the Whipple Museum in Cambridge), the Postal Museum's is the only example found in Hungary. Meticulously restored in 1989, we tried out the sundial in the spring of 1994, and established that it tells the time to an accuracy of about three minutes. This degree of accuracy would have suited perfectly the requirements of transport and postal services at the time.

Benedek Endrődi: Csepel Radio Station

The author marks the 80th anniversary of the Csepel Wireless Telegraph Station, which operated from 1914 to 1934. As the sole survivor to have worked at the station, built for military purposes but also used for international telegraphy, he recalls his years there and his fellow workers. An interesting inclusion is the authentic text of the author's articles of apprenticeship, drawn up between the Royal Hungarian Post as employer and József Endrődi as parent.

Dr Kálmán Sebestyén: Kolozsvár Post Offices at the End of the 16th Century

There is relatively little information available about the posts in 16th-century Hungary and Transylvania. The archive materials await exploration and publication. Particularly interesting information on postal history can be found in the account books kept by the stewards of towns.

The author provides a sample from Kolozsvár (Cluj). The steward there kept an accurate record of the 16th-century post of the Prince of Transylvania, his consort and court officials, the town magistrates and castle captains, and the couriers of the German Emperor, the Voivod of Wallachia and the Turks.

The town council hired mounted postmen known as *barnasibok* and mounted post boys for its postal service. The former also performed security services. Kolozsvár had four *barnasibok* and two post boys in 1585, and was paying them an annual 6 *dinarii* 25 kreuzers each. The four *barnasibok* proved too few in that year, and the town employed another two.

The study examines how the town posts worked, the routes of the post boys and post

waggon, how they were supplied and so on. It is plain from the sources quoted by the author that later 16th-century Transylvania had postal services in the larger towns, not just at the princely court.

József Hajdú: The Royal Hungarian Post's Pavilion at the Millennial Exhibition

The great exhibition held in Budapest in 1896 to mark the millennium of the Hungarian Conquest consisted of two main parts, one historical and the other contemporary. The former was sited in the replica of Vajdahunyad Castle in Budapest's Városliget (City Park). The latter was scattered around the park in halls and pavilions. The Post occupied Pavilion 131, with the telegraph and telephones, which it had just absorbed, but separate from the other branches of communications. The hall, placed at right angles to the exhibition ring road, had an area of 800 sq.m, including the wooden sheds for mail coaches, and cost 40,000 forints to build. The post and telegraph office inside opened on January 15, 1896. The photographs exhibited were supplied by the Association of Photographers, which had been formed by eight Budapest photographers. One of these, György Klósz, probably took the pictures of the pavilion, which form valuable items in the Postal Museum's picture and illustration collection.

Mrs Gergely Kovács: Introduction to the Chronology of Postal History

The Historical Chronology of Hungary, which appeared in Hungarian in four volumes in 1981, under the senior editorship of Kálmán Bende, covers the period from the earliest times to 1971. Under the rubric „During the Year”, it gives for each year the economic and art-history events not traceable to a specific day, covering the history of agriculture, printing, mining, milling, paper making, water management and medicine. Postal and telecommunications history, however, is only represented by a few prominent events such as the passage of postal legislation. One reason for this may be that the works of postal history by Lajos Hencz and Dr Vilmos Henneyei (1926) lacked concluding chronologies. Moreover the sequel to them, a full history of communications in the 20th century, has yet to be written. To make up for this that we decided to compile a historical chronology of the branch.

Many scholars have worked in the museum library in recent decades, contributing many valuable studies to the history of posts and telecommunications. Their periods and subjects, however, have been prescribed, and they have only added a few pieces to the jigsaw of institutional postal history. The Postal Museum is mainly a repository of institutional history, for the Hungarian Post and since 1990 for the Hungarian Telecommunications Company, Hungarian Broadcasting Company and their successors. The main source for such history is the corpus of institutional regulations.

The library contains a complete run of the Codex of Postal Regulations since 1867, when these began to appear in Hungarian. The first part of the chronicle of postal history, covering 1867–1900, sets out to use these regulations as a guide to the events of postal development. The regulations in each year, broken down by month and day, are given with their subjects or a fuller account of their contents. Only important terms, or those important to historical

research, are recorded. Place names are listed in alphabetical order rather than by postal directorate or administrative area, since researchers will use them in conjunction with maps and gazetteers. The register omits to mention each year the opening of seasonal post offices. Of the information about personnel, only state honours awarded to leading postal officials have been included.

Data cards for the regulations were prepared by Ernő Beszédes, Éva Grünwald, Júlia Kisfaludi, János Kiss, Mrs Miklós Lőrincz, László Nagy, Dr Kálmán Sebestyén, Ákos Somoskéry, Mrs Gyula Szalay, Mrs Sándor Tátrai and Dr Anna Farkas Tóth. The compilation is by **Júlia Kisfaludi**.

To help identify errors and shortcomings, we invite readers kindly to send us any observations, corrections and additions to the Chronology.

*

Mrs Gergely Kovács

The Foundation of the Postal and Telecommunications Museum Plan of Action for 1995

Collection work

Recent years have seen major accessions to the collections in the Foundation's museums, equivalent to almost 20% of the items in the Postal Museum and other collections. The storage situation at the museums requires fundamental alterations. The storage capacity at the Stamp Museum will have to expand into the area due to be vacated in about 1996 by the telephone exchange. Adequate capacity for the Postal Museum will have to come from establishing stores and collections at the directorates and perhaps from renting stores. In the meantime, the storage facilities will have to be improved by obtaining containers suitable also for transportation and equipment that makes better use of space.

The main emphasis in expanding the collections continues to be on organized collecting expeditions to provincial directorates. We must also find more effective publicity methods for encouraging donations from within the branch. Although buying archive materials from private persons and dealers entails more work, it is cheaper than buying at auction, which cannot replace it. The ideal division between the three might be 50%, 30% and 20%, with the private persons mainly being elderly staff members of the branch or their heirs.

Sample examinations need to be made of the condition and state of preservation of items scheduled to be of interest to postal, telecommunications or broadcasting history, to be found in offices and other premises. The 1994 Yearbook should include a full list of these.

Restoration, reconstruction and aids to demonstration

Restoration work in 1995 has to be confined to objects for exhibition at Diósd and Debrecen. Contracts need to be made with specialist workshops for reconstruction work on operating equipment. We also wish to include modern demonstration aids in the Diósd exhibition. The specialists designing these to be provided with suitable materials to process.

Exhibitions

A landmark will be the opening of the Radio and Television Museum at Diósd on December 1, 1995, the 70th anniversary of Hungarian broadcasting and the centenary of the radio.

Similarly importance attaches to preparing the exhibition at the Debrecen telecommunications museum. This will show the history of Debrecen telecommunications and the postal directorate from the beginnings to the present day, along with the philatelic bequest of Rezső Soó and his activity as an art collector.

In our succession of anniversary exhibitions, we would like to recall the appearance of the picture postcard, if possible tying in with post office efforts to encourage personal correspondence.

The Stamp Museum is preparing materials on behalf of the Hungarian postal directorate for exhibition abroad (at the Finlandia and Singapore '95 events). It continues its presentation of stamp designers (with Éva Zombori) and is preparing for the world stamp exhibition in 1996.

The Museum of Tihany Benedictine Abbey has offered the Foundation a room for a permanent exhibition to be renewed every five years. Here we would like to place an exhibition of stamp designs, stamps and postcards entitled „Church History and Art on Postal Relics”.

In addition, the regular annual renewal has to take place at the Foundation's five provincial exhibition areas. By 1996, the Keszthely exhibition has to be prepared, and the alteration and renovation work carried out at the Ópusztaszer Museum. Finally, preparation of the Hungarian material has to begin for the world stamp exhibition, which will be one of the events to mark the 1100th anniversary of the Hungarian Conquest.

Scientific activity

All specialist museum staff have to contribute to the widespread collection of materials and library research required for the exhibition scenarios.

Exhibition guides need to be compiled and revised, and displayed at exhibitions in Hungarian, German, English, French, Spanish and Russian, according to the system tried at the Postal Museum.

Studies must be prepared for the 1994 Yearbook. Other tasks include processing the 1867–1900 materials for the national chronology and completing the data collection for the period 1901–1918. Expansion of the data base and the library must continue, and a

start must be made to sorting the documentary materials into cartons and expanding the archive collections.

Education, the arts and public relations

The tasks include contributing museum programmes to the world days (inaugurating the Radio Park at Diósd on World Telecommunications Day, and opening a Mail Art exhibition at Kaposvár on World Postal Day), assisting with founder companies' events, and contributing to tasks requiring museum research (publications, renovation of buildings, interior decoration *etc.*) We intend to advertise a competition for school students tying in with Radio Day (May 17) in the Year of the Radio and with the opening of the Radio and Television Museum. Arts events (concerts and lectures) will be held in the museums for general and specialized branch groups.

International relations

We aim to expand the system of exchange relations and continue requesting and collecting radio and television materials from national broadcasters and equivalent museums abroad. The Foundation will take part in the 1995 general meetings of the MUT and the IATM. The postponed study trip to Nuremberg and Berlin will take place. Colleagues from museums abroad will be received. Five will be invited to the opening of the Diósd Museum.

Direction and management

The Deed of Foundation will be amended to reflect changes in the five years since the Foundation was established. We will press for the issue of director-generals' instructions on mandatory archive deposits by branch organizations. If the new Museums Act comes into force, there will have to be a new set of regulations governing the operation of our museums and the handling of their collections.

Economic and financial matters

These are governed by the plan submitted to the founders on November 15, 1994.

December 29, 1994

Tartalom

<i>Kurucz István</i> : Előszó	3
<i>Kovács Gergelyné</i> : Beszámoló a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány 1994. évi munkájáról	5
<i>Papp Józsefné</i> : Revíziós leltár a Bélyegmúzeumban	11
<i>Kisfaludi Júlia</i> : Historia Domus – Postamúzeum, 1994	16
<i>Krizsákné Farkas Piroska</i> : A diósi Rádió- és Televíziómúzeum	22
<i>Grünwald Éva</i> : Postatörténeti kiállítás Tállyán	25
<i>Dr. Tóthné Farkas Anna</i> : Postás Konferencia Debrecenben	28
<i>Nikodém Gabriella</i> : Csak az alkotás igazolja a létet	32
<i>Nikodém Gabriella</i> : Ember és természet	39
<i>Sipos Józsefné</i> : Az első magyar „repülőposta” bélyeg	41
<i>Beszédes Ernő</i> : Morse rendszerű távírógépek a magyar távíróhálózatban	48
<i>Rákóczi Margit</i> : A Postamúzeum könyvtárának gyarapodása, a POTI könyvtár régii leltárkönyvének tanúságai	63
<i>Kovács Gergelyné</i> : Feljegyzések egy kiállítás margójára	68
<i>Kiss János – Kovács Gergelyné</i> : Védett posta-, távközlés-, rádió- és televízió-történeti emlékek gyűjtése, postahivatalokban őrzött védett tárgyak törzskönyve	76
<i>Dérszegi Miklós</i> : Vezetékhálózati műszerarchívumunk gyarapodása	86
<i>Bartha Lajos</i> : A Postamúzeum asztali napórájáról.....	98
<i>Endrődi Benedek</i> : A Csepeli Rádióállomás	106
<i>Dr. Sebestyén Kálmán</i> : Kolozsvári posták a XVI. század végén	111
<i>Hajdú József</i> : A Magyar Királyi Posta pavilonja a millenniumi kiállításon	120
<i>Kovács Gergelyné</i> : A Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány munkaterve	126
<i>Kisfaludi Júlia</i> : Postatörténeti kronológia 1867–1900-ig	129
A Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány munkatársai	201
Rövid tartalmi összefoglaló angol nyelven	205

Kiadja
a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány
A kiadásért felelős:
Kurucz István a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány kuratóriumának elnöke
A kiadvány gondozását
Kovács Gergelyné és Bartók Ibolya végezte
A fényképeket
Hajdú József és Koppándi Ágnes készítették
Műszaki szerkesztő: Bartók Ibolya
Nyomdai előkészítés: CICERÓ kft
Nyomás: CIER-PRINT Bt.

